

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SARAY REJİMİ

Deniz Yıldırım

CUMHURİYET

Kurucusu
KEMAL KARATEKİN

Tekin Yayınevi: 641
ISBN: 978-9944-61-194-7

TEKİN YAYINEVİ

Ankara Cad. Konak Han, No: 15/A Cağaloğlu – İstanbul
Tel: (0212) 527 69 69 Faks: (0212) 511 11 22
www.tekinyayinevi.com.tr
e-mail: info@tekinyayinevi.com
Sertifika No: 12336

**SARAY REJİMİ
DENİZ YILDIRIM**

Politik İnceleme

©Tekin Yayınevi 2017, ©Deniz Yıldırım2017

Editör Ayşegül Çakan
Kapak ve Sayfa Tasarım Bilgi Erdoğan

1. Baskı Şubat 2017

Baskı ve Cilt Yayıncılık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, No: 12/197-203
Topkapı / İstanbul Tel: (0212) 567 80 03
Sertifika No: 11931

Kıtabın tüm yayın hakları *Tekin Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti'*ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz, yayınlanamaz ve dağıtılamaz.

Deniz Yıldırım

SARAY REJİMİ

Dr. Deniz Yıldırım Eylül 1979'da İzmir Karşıyaka'da doğdu. Dokuz Eylül Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans ve yüksek lisans eğitimini tamamladı. Ardından Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Siyaset Bilimi alanında doktora çalışmalarını yürüttü ve *"2001 Krizi Sonrasında Bir Hegemonya Projesi Olarak AKP'nin Doğuşu"* başlıklı teziyle doktor unvanı aldı. 2011 yılından bu yana memleketin bir köşesinde Kamu Yönetimi alanında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Eşi Dr. Evren Haspolat ile birlikte derlediği *Değişen İzmir'i Anlamak* (Phoenix, 2010); *Değişen Karadeniz'i Anlamak* (Phoenix, 2016) ve *1980 Sonrasında Türkiye'de Yeni Siyasal Akımlar* (Siyasal, 2016) başlıklı üç kitap çalışması daha bulunmaktadır. Yıldırım, güncel siyasal gelişmeler üzerine yazı ve analizlerini son dönemde ABC Gazetesi'nde sürdürmektedir.

@denizyildirim79

SUNUŞ	11
-------------	----

Ergin Yıldızoğlu

ÖNSÖZ

NEDEN SARAY REJİMİ?	15
---------------------------	----

BİRİNCİ BÖLÜM	35
---------------------	----

İDEOLOJİK, SİYASAL VE SINIFSA

DAYANAKLARIYLA SARAY REJİMİ	35
-----------------------------------	----

Hâkim Rejim Dönüşümü Teorilerinin Eleştirisi.....	37
---	----

Rejim Dönüşümünün Sınıfsal Zemini	41
---	----

Soma'dan Mecidiyeköy'e Yeni Rejim	50
---	----

Soma, Yatağan, Ermenek: Bütünlüklü Saldırı	56
--	----

İktidar Bloğunda Sınıfsal Temsilîyetler	61
---	----

"Yeni Türkiye"nin Anlamı	66
--------------------------------	----

Erdoğan'ın İstedığı Anayasa.....	70
----------------------------------	----

Saray Rejimi ve Kurucu Diktatörlük.....	76
---	----

Davutoğlu'nun Tasfiyesi: Saray Rejimi'nin Tescili	81
---	----

Değişen Ne: Rejim mi Sistem mi?	86
---------------------------------------	----

Saray Rejimi'nin Muhalefeti Tanzimi:	
--------------------------------------	--

Dokunulmazlıklar	92
------------------------	----

Başkanlık: İçeride Despotizm Dışarıda Savaş	96
---	----

Anayasa Değişikliği Değil, Saray'a Yetki Yasası.....	100
--	-----

Altı Boş Anayasa Masalları	107
----------------------------------	-----

İKİNCİ BÖLÜM	115
--------------------	-----

SARAY REJİMİ'NDE ESKİDEN YENİYE

İTTİFAKLAR DİZİLİŞİ	115
---------------------------	-----

"Süreç", Çatallanma ve AKP	117
----------------------------------	-----

7 Haziran'dan Sonra AKP'ye Can Verenler	122
---	-----

Suruç'tan Sonra	126
7 Haziran'dan 1 Kasım'a.....	130
7 Haziran'dan Sonra Saray Stratejisi	134
AKP ve İttifaklar Dizilişi.....	139
Saray ve İttifaklar Dizilişi.....	144
İttifaklar Dizilişinde Tamamlanan Halka: 1 Kasım	152
Türk Sağı Ne Zaman Vatan Millet Cephesi Kuruyor?.....	159
Saray'ın İlk Koalisyon Hükümeti.....	164
15 Temmuz ve Yeni Güç Dengesi	170
15 Temmuz Sonrası İç ve Dış Cephe	174
15 Temmuz'dan Sonra Dış İttifaklar Zemini	180
Saray Rejimi'nde MHP ve Olağan Siyasetin Sonu	185

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SARAY REJİMİNDE İSLAMCILIK VE

EMEK EKSENİ LAİKLİK	193
AKP'nin Telafi İslamcılığı	195
“Laiklik ve Laik Eğitim Talebi, Emekçilerin Yaşamsal İhtiyacı”	200
Emek Eksenli Laiklik.....	204
Laiklik: Bağımsızlıkçı Bir Talep	209
Bugün Laiklik Mücadelesi	214
Ensar ve Ahtapot Rejimi	217
Özgürlükçü Laiklik Değil, Laik Özgürlük	222
“Laik İslamcılık Masalı”	226
15 Temmuz ve Beş Maddede Acil Çıkış Programı	231
Cumhuriyet Düşmanlığı Bir Programdır, Vazgeçemezler	235
Zamanda Ortaçağ, Mekânda Ortadoğu.....	239

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇIKIŞ YOLU - KURUCU MUHALEFET VE

HALKÇI CUMHURİYET	247
Önce Teşhis: Portreyi Kimler İndirdi?	249

Asıl Sorun: Politikleşmiş Yenilgi.....	253
Halkçı-Kamucu Seçenek: Neden, Nasıl?.....	257
Halkçı Bir Cumhuriyet İçin.....	262
Halkın Cumhuriyet Cephesi	267
Üçüncü Halkçı-Demokratik Atılım Çağrısı.....	274
Halkçı Bir Atılım Aşamasındayız	278
Kurucu Meclis Gibi Örgütlenme Çağrısı.....	284
Kriz, Sağ Popülizm ve Halkçılık.....	290
Putinist Enternasyonal ve Yeni Çelişki Eksenleri.....	296

SUNUŞ

AKP liderliğindeki Siyasal İslam'ın iktidarının 14. yılı geride kalıyor. Ne AKP'nin hükümete geliş, iktidarını pekiştirme sürecinin özellikleri, ne de temsil ettiği sosyal tabakalar ve kurduğu tarihsel blok yeterince tartışıldı, anlaşılabilirdi. Bu sürece ve gelişmelere ilişkin sorular, eleştiriler en azından ilk 6-7 yıl boyunca liberal ve İslamcı medyanın yaydığı kanaatlerin (olduğu gibi kabul eden savlar, varsayımlar) basıncı altında susturuldu. AKP rejimi adeta tüm eleştirilerden korunmuş bir ortamda, hemen hiç direnişle karşılaşmadan yükseldi ve kendini konsolide etti.

Bu kitap, kanaatlerin egemenliğine direnerek eleştirel düşünce üretmekte ısrar eden çok az sayıda yazar arasında, Marx'tan Schmitt'e, Gramsci'den Poulantzas'a zengin bir teorik, kavramsal alet çantasıyla, bir siyaset bilimci olarak ve tarihçi duyarlılığıyla çalışan Deniz Yıldırım'ın yazılarından oluşuyor. Yıldırım, hem AKP'nin 14 yılının tarihinin en önemli dönemeçlerini irdeliyor hem de bu tarihi, son Osmanlı sultanlarından ve Cumhuriyetin kurulmasından bugüne bir "uzun dönem" içine yerleştiriyor; ortaya özgün bir yorum koyuyor.

Eleştirel düşünce önemli! AKP hükümeti kurulur ve Siyasal İslam'ın hegemonyası inşa edilirken "düşünce" rafa kalktı; kanaatler, özellikle de sağ-sol liberalizmin kanaatleri herkesi susturmayı amaçlayan bir şamatayla egemen oldu.

Bugün "aldatıldık" diyenlere göre, dün ülke demokratikleşiyordu, Kürt sorunu çözülüyordu, Avrupa Birliği'ne giriyorduk. Bu kanaatleri, eleştirel düşüncenin süzgecinden geçirmek isteyenler ise yine o kanaatlere göre darbeci ve ulusalcıydı... "Vesayet kalkıyor" saçmalıkları, Kalvenist İslam, "muhafazakâr demokrat" saçmalıklarıyla yarışıyordu.

O kanaatlerin gerçeklikle değil de bir hegemonya inşa süreci-
ni destekleyen fantezilerle ilgisi, AKP rejiminin inşası ilerledikçe,
Gezi olaylarında harekete geçirilen ağır devlet şiddetiyle, hızla
zeri rtlen yolsuzluklarla, tıka basa para dolu ayakkabı kutula-
rıyla, Haziran seçimlerinin sonuçlarını kabul etmek istemeyenle-
rin yarattığı kanlı kaosla, Kürt sorununda barış sürecinin yerini
savaşın almasıyla gözler nne serildi.

Bir düş kırıklığı, pişmanlık yaygınlaştı. Böylece düşünce, özel-
likle de eleştirel düşünce üreten çalışmalara ilgi giderek artmaya
başladı.

Bu kitap, Siyasal İşlam'ın ve AKP rejiminin özgünlüğü, inşa-
sının karmaşıklığı, bu baskıcı, karanlık gidişe karşı olası direniş
yolları üzerinde düşünmek isteyenler için önemli bir kaynak
oluşturuyor. Deniz Yıldırım bu kitapta birçok sorunun cevabını
dozurucu biçimde sunmasının yanı sıra, daha önce, düşünül-
memiş ya da dikkatlerden kaçmış birçok önemli konuyu, soruyu
gündeme getirerek, düşünmeye yardım edecek kavramları su-
narak bazen de bizzat yeni kavramları üreterek yeni cevapların,
yeni çalışmaların önünü açıyor. Dahası alışma ilerledikçe kimi
somut, dikkate değer öneriler de şekillenmeye başlıyor.

Deniz Yıldırım bu çalışmada, salt kendi düşüncelerini aktar-
makla yetinmiyor; daha doğrusu, kitap, tam bir bilim insanı ti-
tizliğiyle, okuyucuya var olan savları eleştirel bir bakışla sunarak
başlıyor.

Deniz Yıldırım'ın yazıları, AKP iktidarının toplumsal temelle-
rini, liderliğinin projelerini sorgulayarak, giderek şekillenmekte
olan AKP rejiminin, önceki rejimden farkları üzerinde, "Saray
Rejimi", "Hamidiye Rejimi" gibi kavramlarla düşünerek devam
ediyor. Bu düşünme süreci aynı zamanda Türkiye'de siyasi coğ-
rafyanın yeniden şekillenmekte olduğuna ilişkin zmlmelerle
tamamlanıyor.

Türkiye siyasi coğrafyasındaki yeni şekillenmelerin zml-
meleri üzerinden Deniz Yıldırım, AKP rejiminde çıkışın, laikli-

ğın savunulmasının eskinin bir restorasyonu olamayacağından hareketle, yeni bir çıkış yolu arayışını gündeme getiriyor.

Bu çıkış yolu önerisi, özelde, ana muhalefet partisinin temsil etmeye çalıştığı güler yüzlü neoliberalizmin, genelde sermayenin iktidarının ötesinde bir yere işaret ediyor. Bu öneri, bir halk egemenliğinin, bu anlamda çok geniş tabanlı bir laik-demokratik halkçı bloğun kurulması, yeni ve başka bir rejim olasılığının gündeme alınması anlamına geliyor. Ancak Deniz Yıldırım, bu noktada çıkışa giden yolun inşası sırasında, muhalefetin de kendisini bu yolun özelliklerine, gündeme getireceği görevlere uyum sağlayacak biçimde yeniden inşa etmesinin gerektiğini vurguluyor.

Bu çalışma, Siyasal İslam'ın AKP liderliğinde kurulan rejiminin, Deniz Yıldırım'ın deyişiyle "Saray Rejimi"nin anatomisini, rejimin bedenini adeta dokularına kadar kesip parçalayıp derinlemesine analiz ederek kapsamlı bir betimlemesini yapıyor, ardından bir tanıda bulunuyor ve tedavisine yönelik öneriler sunuyor. Ülke hızla ekonomik ve siyasi bir krizin içine yuvarlanırken mutlaka okunması ve tartışılması gereken bir çalışma bu. Deniz Yıldırım'ı kutlarım.

Ergin Yıldızoğlu

ÖNSÖZ

NEDEN SARAY REJİMİ?

“Saray, Jön Türk kuşağı açısından Yıldız ve Sultan Hamit istibdadı anlamına gelmektedir. Çağrışımları genelde olumsuzdur... Saray, yetenek yerine sadakatin değer olarak kabul edildiği kapalı bir sistemi çağrıştırmaktadır. Saray, devlet değil hanedan demektir.”¹

Türkiye’de anlık değil, sürece yayılan ve elbette “zor”a, baskıya dayanan, ideolojik içeriğini dincilikle sağlamlaştıran bir rejim dönüşümü yaşanıyor. Bu rejim dönüşümü AKP’nin iktidara geldiği ilk yıllarda “liberal-muhafazakâr” bir tasfiye projesi zemininde yükseldi. Ardından “tasfiye” bitti; karşı duracaklar dağıtıldı; AKP’nin hikâyesi temelinde muhalefet güçleri kendi iç zaaflarıyla birlikte etkisizleştirildi ve sonunda yeni rejimin inşa süreci “İslamcı-Milliyetçi” ittifakıyla faşizme doğru hızlandırıldı. Bugün Türkiye, İslamcı-Milliyetçi ittifakının girişimleri ve zorlamalarıyla otoriter Saray Rejimi’nin anayasallaştırılması aşamasına varmış bulunuyor. Bu açıdan otoriter yeni anayasa dayatması; olağanüstü olanı olağan; istisnai olanı kural, fiili olanı yasal ve geçici olanı kalıcı hale getirme çabalarıyla bağlantılı. Yeni bir rejim var; adı Saray Rejimi ve şimdi bunu garanti altına almak istiyorlar. Eski rejimle yeni rejim arasında hukuken askıda geçen “fetret devri”ni sona erdirmek ve cumhursuz, cumhuriyetsiz, dinselleşmiş rejim dönüşümünü hukuken de tamamlamak; stratejik hedefleri budur.

İlk teşhis rejimin fiilen ve adım adım değiştiğidir. Özetle bir anayasa oylaması olsa da olmasa da, fiilen rejim değişmiştir (de

1 Halid Ziya Uşaklıgil’in Saray ve Ötesi kitabını yayına hazırlayan Nur Özmel Akın’ın Sunuş yazısından. Bkz. Halid Ziya Uşaklıgil (2003), Saray ve Ötesi, İstanbul, Özgür Yayınları, s. 15

facto). Tahlil, teşhis ve tedavi için bir anayasa paketi görmeye, referandum beklemeye gerek yok; bu kısım işin pozitif hukuka geçirilmesiyle ilgilidir (de jure). Saray rejiminin başında yer alan ve mimarı olan Erdoğan'ın cumhurbaşkanı seçildikten bir yıl sonra yaptığı konuşmada yer alan şu sözler, meselenin Saray tarafından da böyle görüldüğüne işaretler: "İster kabul edilsin ister edilmesin, Türkiye'nin yönetim sistemi bu anlamda değişmiştir. Şimdi yapılması gereken bu fiili durumun hukuki çerçevesinin yeni bir Anayasa ile netleştirilmesi, kesinleştirilmesidir."²

Rejim dönüşümünün hızlandığı son yılları analiz eden yazıların toplamı olan bu kitapta, kendi hukukunu oluşturmaya ve kalıcılığa çalışan yeni rejimin ancak ve ancak buraya nasıl geldiğine bakılarak, sosyal, siyasal ve ideolojik dayanakları ortaya konularak anlaşılabilirliği ifade ediliyor. Bu, "anayasa önemsiz, referandumun anlamı yok" demek değil; "buraya nasıl gelindi bilinmeden, bundan sonrasına dair analiz yapmak eksik" demek. Yazıların toplamı, yeni rejimin "de facto", yani fiili inşası sürecine odaklanıyor.

Öyleyse önce biraz başa saralım, detaylara girmeden resmi sa-deleştirelim: Hikâye nasıl gelişti?

AKP, 2001 yılının iç ve dış gelişmelerinin kuruluşunu hızlandırdığı bir parti. Bir yanda ülke tarihinin en derin krizi olan 2001 ekonomik krizi ve bu krizin geleneksel merkez partilerle kitleler arasındaki bağda yarattığı derin sarsıntının giderek bir siyasal temsil krizine dönüşmesi olgusu anlaşılmadan AKP'nin Ağustos 2001'de kurulan yeni bir parti olarak Kasım 2002'de nasıl tek başına hükümet kurma çoğunluğuna ulaştığı sorusu yanıtlanamaz. Bu anlamda AKP bir kriz ürünüdür.³

2 "Erdoğan: Türkiye'nin Yönetim Sistemi Fiilen Değişti", Cumhuriyet, 14 Ağustos 2015, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/345623/_Turkiye_nin_yonetim_sistemi_fiilen_degisti_.html

3 Bu sürecin gelişiminin detaylı bir analizi için doktora tezime bakılabilir. Deniz Yıldırım (2010) "2001 Krizi Sonrasında Bir Hegemonya Projesi Olarak AKP'nin Doğuşu", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi. Tez yakın zamanda kitap olarak da yayınlanacak.

İkinci olgu dış gelişmeler dediğimiz sahada yaşananlardır. Burada da kritik eşik ABD’de 11 Eylül 2001’de yaşanan terör saldırıları. ABD emperyal siyasetinin dünya genelinde yeni bir kutuplaşma eksenini yaratması ve buna göre kartları yeniden askeri ve ideolojik temelde dağıtması hamlelerinin hız kazanması. Irak işgali öncesi. Radikal İslamcılık’la “içeriden mücadele” teması. Büyük Ortadoğu Projesi, ılımlı İslam, “rol model” sözlerinin havada uçuşmaya başlaması. “İlmlı İslamcılık”, “Batı ve piyasa dostu İslamcılık” projesinin yüklenicisi olarak AKP aynı zamanda bu sürecin ürünü.

Bir başka boyut ise İslamcılığın taktik düzlemde yaşadığı iç ayrışmanın da bu süreçte derinleşmesi. Türkiye İslamcılığı’nın 28 Şubat sonrasında “gelenekçiler” ile “yenilikçiler” ayrışması yaşaması sözünü ettiğimiz bu iki olgudan bağımsız değil. 2001’de sistemin geleneksel partileri uçuruma doğru sürüklenirken İslamcı siyasetin önünde iki yol vardı: Birincisi, söylemini ve programını törpülemek, merkez siyasette doğan boşluğa doğru hamle yapmak; iç ve dış iktidar bloğuyla bütünleşen bir projede uyumlulaşmak, yoksullaşan halkı pansuman tedavilerle, neoliberal krizi çekilebilir kılacak yardım pratikleriyle bütün sistem adına denetlemek. Bu yolun karşılığı iktidar olanağıydı, iktidar kapılarının açılmasıydı. AKP bu pragmatizmin ürünüydü, böyle kuruldu ve böyle iktidar oldu.⁴ Sistem İslamcılığa; İslamcılık sisteme muhtaçtı. Birbirlerine doğru adım atmak, ortada yeni bir hegemonya stratejisinde karşılıklı kazanımlar adına buluşmak zorundaydılar. Böyle de oldu. İkinci yol ise aynı çizgide devam etmek ve açılan fırsat penceresini kapatmaktı. Türkiye İslamcılarının geleneksel kanadı bu yolu seçti ve yoluna Saadet Partisi olarak devam etti. Fiilen bitti.

Birinci yolu seçen AKP, kendisinden önceki İslamcı partilerden farklı olarak önce merkezdeki boşluğa yerleşme, ardından da

4 Bu süreç nasıl işledi; detaylı analizini merak edenler için: Deniz Yıldırım (2009) “AKP ve Neoliberal Popülizm”, AKP Kitabı içinde, Der: Bülent Duru & İlhan Uzgöl, Ankara, Phoenix Yayınevi

merkezdeki sistem krizini popülist kutuplaştırma stratejileriyle derinleştirme taktiği izledi. Kendisini İslamcı temalarla tanımlamak yerine, toplumsal rahatsızlığın/kriz dinamiklerinin siyasal ve ekonomik köklerine “adalet” ve “kalkınma” yoluyla çözüm vaat etti. Siyasal İslam’ın ulaşabildiği yüzde 20’lik oy tabanını İslamcı olmayan “hizmet”, “kalkınma” söylem ve pratikleri etrafında yüzde 50’lere ulaşacak şekilde genişletti. Bunu daha önce büyükşehirlerdeki belediyecilik pratiklerinde sınımışlar ve başarmışlardı. Bu taktiğin lideri olan Recep Tayyip Erdoğan böyle bir pratiğin ürünü olarak siyasette giderek öne çıkmaktaydı. Strateji aynıydı; otoriter-İslamcı bir rejim inşası; ancak taktik değişmişti. Kitleleri İslamcılık’la kazanmak yerine kısmi somut maddi iyileştirmeler ve “hizmet” söylemi eşliğinde, “eski”nin yapamadıkları üzerinden kendisini görünürleştirerek, “geçmiş”le karşılaştırmaları adım adım kendi rejim inşası lehine politikleştirerek elbette.

Taktik tuttu. İslamcı olmayan kesimlere yeni bir taktikle ulaşan AKP, adım adım bu kitleyi kendinde toplayıp İslamcı dönüşüme doğru çekti. Kitlelerin ideolojik ve siyasal dönüşümü, maddi bir kalkınma söyleminin ardına yerleşti. Bir yandan iktidar bloğunu oluşturan tüm hâkim sınıfsal güçler lehine Kemal Derviş aracılığıyla yürürlüğe konulan modeli sürdürürken; diğer yandan da halkın yoksul, emekçi kesimlerini sosyal ve ideolojik olarak denetimi altına aldı. Yoksulların kriz sonrasında isyansız/itirazsız hale getirilmesiyle artan oranda İslamcılaştırılması birbirini tamamladı. Başta TUSİAD’da temsil edilen hâkim sermaye güçleri için olmak üzere; birikim modeli sürdüğü, yoksullar düşük maliyetle denetlendiği sürece bunda sorun yoktu. Böyle de oldu. Diğer yandan geleneksel İslamcı taktiğin 28 Şubat sonrasında büyüme/serpilme imkânlarını ortadan kaldırdığı İslami sermaye grupları da adım adım iktidar bloğundaki temsil olanaklarını iyileştirdi, genişletti. Mutabakat buydu.

Mutabakatın çerçevesi/tutkalı ise “liberal” bir ideolojik söylemle kuruldu. Avrupa Birliği’ne üyelik süreci bunun kaldırıcı

yapıldı. İslamcılar değişmişti; fakat “darbeci, statükocu, vesayetçi merkez”, çevrenin bu değişimini hazmedememekteydi. Bu söylem çerçevesinde kurulan ideolojik hegemonya, 2007’den itibaren “tasfiye” denilen sürecin AKP ile Güleciler ittifakıyla yürütülmesinin de kolaylaştırıcısı/meşrulaştırıcısı oldu. Ve AKP bunu başardı. Liberallerle, Güleciler’le, büyük sermaye ve ABD ittifakıyla birlikte. Sonuçta “vesayetçi-bürokratik merkez”in direnci kırılıyor, Türkiye “demokratikleşiyor”du.

Ergenekon, Balyoz, Oda TV, KCK, Askeri Casusluk gibi davalarla, hukuksuz ve kumpas yargılamalarla, özel yetkili mahkemelerle Silivri Kamp Hukuku “istisnai olanın kurallaşması” çerçevesinde inşa edildi; yeni rejimin Saray merkezli kuruluşunun mekânsal olmanın da ötesinde istisnai-otoriter temelde asıl habercisi Silivri’ydi. Silivri Kampüsü ile Saray Külliyesi bu anlamda hem tasfiye hem de inşa devrinde aynı madalyonun hep iki yüzü oldu. Silivri hukuku olmadan Saray’a giden yol; Saray’da kurulan yeni düzen anlaşılmadan Silivri anlaşılamaz.

Burada bir yöntemsel hatırlatmayı açalım. Hem bu yazıda hem de kitaptaki yazılarda Saray Rejimi’ne giden sürecin analizinin bir dönemselleştirmeye dayandığı görülecek. Bu dönemselleştirme AKP’nin iktidarını iki dönemde ele almayı öneriyor. Eski rejimin tasfiyesini hedefleyen “tasfiye” dönemi ve yeni rejimin fiilen bu tasfiyeden doğan boşlukta adım adım Saray merkezli olarak kurulması; devletin ve güç ilişkilerinin Saray hiyerarşisi temelinde Meclis’ten, Çankaya’dan Beştepe’ye, Saray’a doğru kaydırılması olarak “inşa” dönemi. Bu nedenle ilk dönem, yani tasfiye devri AKP iktidarı olarak anılabilir; ancak inşa dönemi Saray Rejimi olarak ifade edilmeli. Böyle yapıyoruz. Dönemlendirerek sadeleştiriyor, görünürleştirmeye çalışıyoruz.

Bu dönemlendirme aynı zamanda AKP’li kadroların, siyaset ve ideoloji üreticisi merkezlerin tercih ettiği bir çerçeve. Bu anlamda yoktan var etmiyoruz. En bilinen örneği, bugün AKP milletvekili olan Aziz Babuşcu’nun AKP İstanbul İl Başkanı’yken sarf ettiği şu sözler:

“On yıllık iktidar dönemimizde bizimle şu ya da bu şekilde bizimle paydaş olanlar, gelecek on yılda bizimle paydaş olmayacaklar. Çünkü bu geçtiğimiz on yıl içinde, bir tasfiye süreci ve bir tanımlama özgürlük, hukuk, adalet söylemi etrafında yaptıklarımıza paydaşlar vardı. Onlar da şu ya da bu şekilde her ne kadar bizi hazmedemeseler de; diyelim ki liberal kesimler, şu ya da bu şekilde bu süreçte bir şekilde paydaş oldular ancak gelecek inşa dönemidir. İnşa dönemi onların arzu ettiği gibi olmayacak. Dolayısıyla o paydaşlar bizimle beraber olmayacaklar. Dün bizimle beraber şu ya da bu şekilde yürüyenler, yarın bizim karşımızda olan güçlerle bu sefer paydaş olacaklar. Çünkü inşa edilecek Türkiye ve ihya edilecek gelecek onların kabulleneceği bir gelecek ve bir dönem olmayacak.”⁵

Ara durağı; dönemlendirme yönteminin önemini ve kaynağını açtıktan sonra artık parantezi kapatıp devam edebiliriz. “Tasfiye” devri bitti; “inşa” dönemi başladı. Eski ittifaklar adım adım bozuldu ve “inşa” dönemi aynı zamanda yeni ittifaklar temelinde otoriter ve İslamcı bir Saray Rejimi’nin kurulması yolunda derinleşti. Nitekim 12 yıllık iktidar mevzilenmesinin sonunda rejimin ağırlık merkezi, 10 Ağustos 2014 tarihli Cumhurbaşkanlığı seçiminin ardından mekânsal olarak da, siyasal olarak da Saray’a kaydı. Devlet aygıtları adım adım Saray etrafında kümelenmeye, tekleşmeye ve onun gündemiyle uyumlu olarak hareket etmeye zorlandı. Yeni devlet hiyerarşisinin, sıralı amirliğin merkezi Saray’dı. Devletin tüm organları, kuvvetleri ve gündemi buraya göre yeniden belirlenmeye başladı. Bir yandan fiilen var olan eski rejim ve onun tamamen işlevsizleştirilmiş parlamenter sistemi; diğer yanda bu eski rejimin yanında fiilen inşa edilen yeni rejim

5 “Babusçu: Gelecek 10 Yıl, Liberaller Gibi Eski Paydaşlarımızın Arzuladığı Gibi Olmayacak”, 1 Nisan 2013, <http://t24.com.tr/haber/babuscu-onumuzdeki-10-yil-liberaller-gibi-eski-paydaslarimizin-kabullenecegi-gibi-olmayacak>, 226892 ; benzer şekilde AKP’li ideologların şu yazılarında da aynı dönemlendirme yapılmakta. Hatem Efe, “AK Parti İktidarını Dönemselleştirme”, Sabah Gazetesi, 29 Eylül 2012; Nasuhi Güngör, “Değişim, Tasfiye ve İnşa”, Star Gazetesi, 22 Ekim 2012.

olarak Saray merkezliklik. Yeni anayasayla giderilmek istenen ikilik tam olarak bu. Fiili olanın anayasallaştırılması. Bir yanda yeni rejimin hukuku, diğer yanda uygulamadaki pozitif hukuk. Saray Rejimi, kendi hukukunu adım adım yürürlükteki hukuk alanına doğru genişletmekte ve son aşamada da ikiliği ortadan kaldırma; fiili ile hukuki arasındaki ayrımı bitirme ve fiili olanı hukukileştirme arayışıyla hareket ediyor; siyaset üretiyor, ittifak belirliyor; karşıtlarını eziyor. Belirleyen bu arayıştır. Yeni anayasa meselesi bu bağlamda anlaşılmalı.

Diğer yandan var olan hukukla gelmekte olan hukuk arasındaki bu ikiliği tamamlayan ve Saray tarafından giderilmek istenen bir ikilik daha vardı. Devlet içinde “tasfiye devri” ortağı olarak işleyen Güleciler’in “paralel yapı” olmaktan da öte, bizzat gerçek devlet iktidarı olma hazırlığı. Tasfiye devrinde birlikte Silivri hukukunu kuran ikilinin yolları, inşa döneminde ayrışmaya başlamıştı. AKP “tasfiye bitti, önümdeki engelleri kaldırdın, HSYK da sende; ama gerçek iktidar benim” derken; Güleciler “önünü biz açtık; asıl belirleyici kuvvet, devlet içinde gerçek iktidar biziz” tutumunu benimsedi. Bu durum 7 Şubat 2012 tarihli MİT’e operasyon sürecinden başlayarak önce istihbarat aygıtları, ardından emniyetle askeri aygıt ve sonunda da askeri aygıt olarak Ordu içindeki çatlakları derinleştirdi. Zor aygıtları içindeki bu partileşme hali; yani gerçek iktidarın yeni rejimde kimde olacağı kavgası da ana ikiliklerden birisiydi ve Saray merkezliklik gündemiyle uyumlulaşma konusunda devlet içinde derinleşen çatlaklar 15 Temmuz’da darbeci bir girişimle açığa çıktı; devlet içi bir savaş toplumsal sahaya doğru genişletilmek istendi. Sonuçta darbe girişimi bastırıldı ve bu Saray Rejimi’nin gündeminin devlet aygıtları içindeki birliği yolunda fırsata çevrildi. Böylece devlet içindeki ikilik de giderildi. Kalan ana ikilik ise fiilen var olan rejimle (Saray Rejimi), hukuken yürürlükte olan rejimin (Cumhuriyet) ikiliğinin birincisi lehine kaldırılması hâlâ. Başkanlık gündemli tartışma, işte bu ikiliğin kaldırılmasının üstünü örten bir hegemonya stratejisi.

Nitekim başta Erdoğan olmak üzere birçok AKP'li isim "başkanlık sistemi" adı altında, tamamlamak istedikleri rejim dönüşümü hamlesini "yeni anayasa" gündemine bağlayarak açıkladı. Bu anlamda "sistemin adı başkanlık mı olacak, cumhurbaşkanlığı mı olacak?" sorusu ise yanlış ve kılıf sorudur. Bu soru, yaşananları Cumhuriyet rejimi içinde basit bir sistem değişikliği gibi yansıtmaktadır. Oysa her koşulda kurulan yeni rejimdir ve sosyal, siyasal düzeyde Cumhuriyet'in gerisine düşen bir Saray Rejimi'dir. Ve Saray Rejimi, Cumhuriyet'in krizinden türeyen olağanüstü bir rejimdir.

Başta da belirttik; eski rejimin tasfiyesiyle yeni rejimin hukuksal/anayasal olarak güvence altına alınması arasında geçen dönem "interregnum/fetret devri"dir. Fetret devrini bir krize dönüştüren ve Saray'ın ittifaklarını ve inşa yolundaki taktiklerini değiştirmesine yol açan ana gelişme ise 7 Haziran 2015 seçimleri oldu. AKP'nin ilk kez tek başına hükümet kurma çoğunluğu elde edememesiyle başlayan kriz; "çoğunlukçu demokrasi" projesinin de, AKP'nin en önemli "demokrasi" öyküsünün de sandıkta sarılmasından kaynaklıydı. Saray bir yandan bu krizi yeni ittifaklar temelinde projesini güncelleyerek; diğer yandan da ülkeyi yeni bir seçime taşıyacak ortamı yaratarak aşmaya çalıştı. Başardı da. Buna karşın 7 Haziran sonrası başlayan kriz ya da fetret aşılmış değil. Hatta bugün yaşanan tüm gelişmelerin kökeninde biraz da 7 Haziran var. Bu anlamda yeni anayasayla rejim dönüşümünü tamamlama acelesinin altında bu krizli durumu aşma arayışı da bulunuyor. Öyleyse "fetret", sokakta Gezi olarak Haziran Ayaklanması'nın, sandıkta da 7 Haziran'ın sonucudur diyebiliriz.

Ve şimdi 14 yıldır AKP eliyle yaratılan ekonomiden iç ve dış politikaya uzanan tüm sorunlar silsilesinin çözümü için tek bir araç sunuluyor: Başkanlık ya da Cumhurbaşkanlığı görünümlü başkanlık. Bu anlamda rejimi anayasallaştırma girişimi, bizzat fiili Saray Rejimi tarafından yaratılan sorunları çözmek için diktatoryal bir rejim dışında seçeneklerinin kalmadığının itirafına da dönüşüyor. Bu ise krizli dönemin biteceğinin değil; aksine derin-

leşeceğinin işareti. Bu anlamda Saray Rejimi fiilen kurulmuş olsa da, sorunsuz/krizsiz değil. Aksine, her hamlesiyle krizleri ekonomiden iç ve dış politikaya kadar derinleştirme potansiyeli taşıyor.

Kendisini “istikrar”la özdeşleştirmeyi önemseyen yeni rejim; artan terör-şiddet dalgasıyla, dış politikadaki yalnızlaşmayla, içerdeki keyfi-öngörülemez siyasal ortamla ve giderek kötüleşen ekonomik koşullarla birlikte “istikrarsızlık” kaynağı olarak belirliyor ve belirecek. Bu anlamda yeni rejim bir “istisnai-olağanüstü rejim” ve hegemonik kapasitesi giderek daralan bu olağanüstü yönetme biçiminin kalıcı bir “olağan rejim” olarak işleminin şartları da gitgide azalıyor. Elbette burada “kendiliğinden çöküş” değil; karşısına çıkarılacak kuvvetli bir kurucu seçeneğin, alternatif-programlı, memleketi düze çıkaracağı inancında birleştiren bir siyasal alternatifi görünürleştirilmesi her şeyden daha fazla belirleyici olacak.

Rejimin “olağanüstü” karakterini saptadıktan sonra adlandırma konusuna yeniden dönelim; zira “Saray Rejimi” diyor ve kitap boyunca yazılarda adım adım buraya nasıl geldiğini, rejimin nasıl Saray etrafında yeniden yapılandığını anlatıyoruz. Rejim dönüşümü; çünkü yaşanan dönüşüm sadece bir sistem dönüşümü değil; Türkiye’nin geride kalan 200 yıllık çağdaşlaşma sürecinden aşına aşına kazanım olarak ne kaldıysa bunların da tasfiye edildiği; sosyal hayatın, kamusal alanların giderek dinsel temelde yeniden yapılandırıldığı ve laikliğin adım adım ayaklar altına alındığı bir dönüşümle karşı karşıyayız. Eksikliğiyle fazlasıyla 1923 Cumhuriyeti siyasetten sosyal hayata kadar uzanan bir demokratik devrim programının toplam ifadesiydi. Bugün bu rejimle hesaplaşmakta, Cumhuriyet ve yarattığı siyasal-sosyal dönüşümler tasfiye edilirken yerine “restorasyon” adı altında İslamcı karakterde bir dikta rejimi kurulmakta. Bu açıdan yaşanan dönüşümü Cumhuriyet rejimi altında basit bir “parlamentar sistem mi, başkanlık sistemi mi?” tartışması olarak görmek, yanlış teşhise kapı açıyor.

Yine dikkat edilirse “AKP Rejimi” demiyoruz; çünkü rejim başta da belirttiğimiz üzere her alanda Saray etrafında yeniden örgütlenmekte. Saray kendi rejimini kurmakta, AKP ise sürekli olarak bu gündeme uyarlanmaktadır. Belirleyici olan AKP değil, Saray’dır. AKP bu ilişkide ancak ve ancak belirlenen konumdadır. Davutoğlu’nun indirilmesiyle ilerleyen son kongre süreci de bunun kanıtı. Nitekim Saray rejiminin içinde yer alan, onunla uyumlu tek bir parti de yok; MHP gibi partiler var, hâkim sınıf kesimleri ve güvenlik bürokrasisi var. Partiler alanını aşan ve her alanı kendi gündemiyle tepeden/diktatoryal zeminde uyumlu kılan bir siyasal rejim dönüşümü söz konusu. Ve “Saray” hem mekânsal hem de tarihsel sembolizmi açısından Türkiye’nin 200 yıllık çağdaşlaşma, demokratikleşme tarihinin geriye çevrilmesiyle ilgili bir süreci tek başına özetleyen kelime. Saray varsa halk egemenliği yok; Saray varsa Cumhuriyet yok. Türkiye’nin tarihsel-siyasal serüveni açısından Saray bir bina ya da mekânsal düzenleme olmanın ötesinde anlamlar taşıyan bir gönderme içeriyor. Özü veren, dönüşümü özetleyen kavram olarak Saray’ı ve Saray Rejimi’ni seçmemiz, dönüşümün tarihsel karakterinin anlaşılması açısından bir zorunluluk aynı zamanda.

Kaldı ki Cumhuriyet dönüşümü nasıl siyasal ve toplumsal alandaki dönüşümlerin toplam ifadesiyse, Saray merkezli dönüşüm de böyle anlaşılmalı. Saray merkezli yeni rejim sadece devlet aygıtlarını kendi siyasal tekliği ve gündemi etrafında seferber etmek değil; aynı zamanda bununla uyumlu bir toplumsallık üretmek; buna uygun bir toplumsal hayat da yerleştirmek istiyor. Hayatın her alanında dinselleştirme bunun en önemli aracı. Bu açıdan Cumhuriyet’in karşısına koydukları rejim Saray Rejimi olsa da, bunu “Yeni Türkiye” kavramıyla ifade etmeyi seçiyorlar. Doğal; çünkü siyasal alandan kamusal alana, sosyal hayattan özel hayata kadar her alanı denetlemek, belirlemek ve kendi gündemiyle uyumlulaştırmak isteyen bir “ahtapot rejimi”yle karşı karşıyayız. Bu anlamda “Yeni Türkiye” kavramlaştırması hem doğ-

rudan Cumhuriyet'in karşısına başka bir siyasal-sosyal model koymanın hem de bunu çekingen şekilde, adını net koymadan yapma arayışının örtüsü.

Diğer yandan iktidar çoğunluğunu seçimle kaybetse bile bırakmayan, iktidarı başka partilerle paylaşmama eğilimini 7 Haziran seçimlerinden sonra açıkça ilan eden bir siyasal yapılanma karşımızdaki. Sıradan, seçimle gelip seçimle gitmeyi kabul eden bir "iktidar" ya da sıradan bir siyasi parti yok karşımızda. Seçimleri, "demokrasi tramvayı"nı kendisine yaradığı oranda tanıyan devletleşmiş bir rejim bu. Klasik bir iktidar tasarımının fazlası. Bunu artık sadece "AKP iktidarı, Saray iktidarı" olarak ifade etmek tam da bu nedenle gerçeğin üzerini örtmektir. Devletleşmiş bir saray, saraylaşmış bir devlet düzeni gün gün gerçekleşen yürütme darbeleriyle daha da belirginleşiyor. Devlet biçimiyle rejim biçimi Saray temelinde kaynaşiyor. Bu açıdan partiyi aşan bir devlet pratiği oluşmakta; parti de buna göre şekillenmekte. Parti devletin de ötesinde, bir Saray devleti ile karşı karşıyayız. Cumhuriyet, Saray rejiminin ilgasıydı; Saray rejimi ise cumhuriyetin ilgasıdır.

Bu tablo, özellikle 15 Temmuz'da Gülenciler'in darbe girişiminin bastırılmasının ardından daha da pekişmiş durumda. İktidarın "tasfiye" devrindeki en önemli müttefiki olan bu yapıyla "inşa" devrinde içine düştüğü paylaşım kavgası, 15 Temmuz'da devlet aygıtları içi bir savaşa dönüştü ve bu savaş zor aygıtları arasındaki, içindeki mücadele kadar iki İslamcılık, iki otoriterlik biçimi arasındaki kavganın kızışmış halinden galip çıkanı diğerini tasfiye etme yolunda üstün hale getirdi. 15 Temmuz sonrası Türkiye'de oluşan geniş darbe karşıtı mutabakat Saray ve ittifakları tarafından demokratik siyaset alanının, darbecilerin hedef aldığı Meclis'in güçlendirilmesi yerine; Meclis'in ve siyasetin alanını daraltan, Olağanüstü Hal'le, kanun hükmünde kararnamelerle Saray Rejimi'ni kuvvetle tahkim etmeyi amaçlayan bir yöne girdi. Kaçınılmazdı da. "Normal zamanlarda yapamayacağımız şeyleri şimdi yapabiliyoruz" sözleriyle "Allah'ın bir lütfu" analizleri bu anlamda birlikte okunmalı. Sonuçta iki İslamcılık, iki otoriterlik,

darbe ve dikta seçenekleri karşısında memleketin ihtiyacının laik, demokratik ve halkçı bir cumhuriyet sözleşmesi etrafında inşa siyaseti olduğu gün gün doğrulandı.

Belirttik; 15 Temmuz sonrası bu anlamda Saray Rejimi'nin yerleşmesi ve tasfiyeleri derinleştirmesi açısından otoriter bir fırsat olarak görüldü, değerlendirildi. Meclis fiilen etkisizleştirildi, olağanüstü hal rejimi ilan edildi; ülkenin temel meselelerinin şiddete dayalı çözümünü etrafında oluşturulan milliyetçi cephe (MC) koalisyonu tahkim edildi. Yenikapı'da gerçekleştirilen mitinglerle Saray etrafındaki siyasal ve aygıtsal ittifaklar güçlendirildi ve kitlelerle bütünleşen MC ruhu daha kalın çizgilerle görünürleştirildi. Her anti-demokratik adım, kendisini burada oluşturulan "kitle tabanı"na ve onunla bütünleşen ideolojik kampanyaya dayandırmaya, buradan meşrulaştırmaya başladı.

Bu arada Bahçeli yönetiminde MHP de Saray Rejimi'nin ana bileşenine dönüştü, parlamenter siyasetle bağını kopararak iktidar oyununa devlet içinden, aygıtlar içinden dahil olmaya, koalisyon ortağı olarak görev ifa etmeye başladı; bu vesileyle karşısındaki parti içi muhalefeti de partiden tasfiye etti; milliyetçiler 100 yıl sonra yeniden Saraycılar'la Cumhuriyetçiler arasında bölündü. HDP, 7 Haziran'dan sonra PKK terör-şiddeti altında ezildi, gerekli yanıtları üretmedi ve etkisizleştirilerek fiilen tasfiye edildi. Bu süreçte parti eşbaşkanları, milletvekilleri, belediye başkanları tutuklandı ve belediye yönetimlerine kayyum atandı. Saray Rejimi "seni başkan yaptırmayacağız" sloganından türeyen siyasal krizin karşı hamlesini böylece 15 Temmuz sonrasındaki "teröre karşı milli cephe" taktiğiyle tamamladı. CHP ise savrulan, lidersiz-stratejisiz ve programsız idari zaaflarıyla yenilgiyi bir politik tutum olarak benimsedi; alttan gelen cumhuriyetçi ve demokratik dip dalgasını yüzeye çıkarmak yerine; bunu görünmezleştirme göreviyle Saray Rejimi'nin işini kolaylaştırdı. Özetle 15 Temmuz sonrası Türkiye açık şekilde muhalefetsizleşti. Rejimin siyasal ve aygıtsal anlamda Saray merkezli bütünleşmesini tamamlayan en önemli gelişme de

bu oldu. Saray karşısında sadece parlamento değil, parlamenter muhalefet de etkisizleştirildi. Böylece Saray Rejimi en kırılgan dönemini “muhalefetsiz yaşam” avantajına dönüştürdü.

Sonunda Meclis’in yasama açısından giderek etkisizleştirildiği, yürütmenin kararnamelerle kanun koyucu gibi işlemeye başladığı bu dönemde yargı alanı Güleni/komplocu gruplardan temizlenirken doğrudan Saray’a ve onun oluşturduğu yeni “milli güvenlik” gündemine daha da bağımlı hale getirildi. Kuvvetler ayrılığının kalan son kırıntıları da bu süreçte ortadan kaldırıldı. Öyle ki, yargı yılı açılışı bile Saray’da gerçekleştirildi. Saray’ın tepesinde yer aldığı yeni devlet ve toplum hiyerarşisinin belirleyiciliği, 15 Temmuz sonrasındaki “darbecilerle mücadele” programının yanında adım adım arttı. Darbecilerle mücadele gündemini Saray Rejimi’ni tahkim etme programı tamamladı. Öyle ki iş spor federasyonlarından ticaret, sanayi odalarına kadar “Saray’ın ana gündemiyle uyumlu olma”, “uyumluysa da daha fazla çaba gösterme” kriteri etrafında bir yeniden yapılanmaya kadar ulaştı.

Son olarak üniversitelerde öğretim üyelerinin rektörleri seçme yetkisi bir kanun hükmünde kararnameyle kaldırıldı ve bu kararnameye dayanan ilk uygulama, rektörlük seçiminde yüzde 86 oranında oy alan Boğaziçi Üniversitesi Rektörü’nün yerine seçimde aday bile olmayan bir öğretim üyesinin atanması oldu. Üniversitelerin zaten YÖK’le, 12 Eylül’le örselenmiş özerklikleri de seçimsiz ve dolaylımsız bir biçimde Saray’a, Saray’ın gündemine, Saray’ın atamasına bağlandı. 15 Temmuz sonrası rejimin seçimle-sandıkla kurduğu ilişki, 7 Haziran 2015 Milletvekili Seçimleri’nden sonra ortaya çıkan “bana yaramıyorsa sonucu tanımam” şeklinde özetleyebileceğimiz anti-demokratik yaklaşımla kuvvetlenerek bütünleşti; seçim ve seçimli demokrasinin getirdikleri Saray Rejimi’nin önünü açtığı oranda tanındı; önünü kapattığı oranda tasfiye edildi ya da engellendi.

Seçilmiş siyasetçilerin ve belediye başkanlarının tutuklanması, belediyelere kayyım uygulamasının kurala dönüşmesi, başta

Cumhuriyet gazetesi olmak üzere muhalif gazetelere ve gazetecilere dönük sindirme ve tutuklama operasyonlarının yayılması; ana muhalefet partisi, Cumhuriyet kurucusu parti Cumhuriyet Halk Partisi'nin genel başkan yardımcısına 29 Ekim'de, Cumhuriyet'in kuruluş yıldönümünde silahlı saldırı. FETÖ ile ilgisi olmayan kamucu, cumhuriyetçi, ilerici kamu emekçilerinin kanun hükmünde kararnamelerle tasfiyesi. Bütün bunlar bir yandan "darbe ve terör"le mücadele gündemi etrafındaki ittifakların kemikleşmesini; diğer yandan Saray Rejimi'nin bu çerçevesinin dışında kalan unsurların da tasfiye edilmesini ya da sindirilmesini sağladı. Muhalefetin yenilgiyi, sinmişliği bir politika biçimi olarak örgütlemesiyle bütünleşen bu tablo, 15 Temmuz sonrasında geniş muhalefet kitlelerini siyasetsizleştirirken, Saray'ı siyasetin tekeli haline getiren otoriter rejim dönüşümünü daha da perçinledi.

Dinselleşme ise daha da pekişti. 15 Temmuz'dan sonra Külliye'de gerçekleştirilen zikir törenleri; devlet-iktidar destekli Gülcenci dinsel yapının tasfiyesi sonrası kamunun diğer dinsel yapılanmalara açık hale getirilmesi, süreci en sonunda "Biz Hans ne diyor, George ne diyor'a değil, Allah ne diyor, buna bakarız" söylemine kadar ulaştı. Saray Rejimi, daralan yönetim alanında ideolojik söylemini taktik olarak milliyetçilikle tahkim edilmiş stratejik bir dinsellikle daha da netleştirdi. Kitapta açıyoruz; Telif İslamcılığı Saray Rejimi'nin kriz anlarında ideolojik süreçleri yönetim tekniklerinin en başında gelir. Ne zaman dinselmiş mesajlar varsa, bilin ki rejim hamle değil savunma alanındadır. Buradan çıkarmak için hamle hep Telif edici İslamcılık kutuplaştırmasıdır. Bunu dinin son aşamada siyaseti ve devleti kontrol ettiği bir teokratik süreç olmaktan ziyade; devletin-liderin kutsallaştırılması, siyasal pratiklerinin meşrulaştırılması adına devreye sokulan ve asıl olarak siyasetin dini belirler, kendi gündemine uyumlu hale getirecek şekilde kullanır görüldüğü Sezaropapizm düzeni olarak adlandırmak mümkün.

Neden? Çünkü Saray Rejimi'nde Sezarlık/Kayzerlik/Çarlık,⁶ aynı zamanda dinsel otoritenin kendisidir. Dinsel otorite Saray Rejimi'nin karşısına çıkamaz; Saray'a itiraz edemez; bu anlamda karşısında kalan diğer dinci yapının tasfiyesiyle birlikte; dinsel alandaki Sezaropapizm yapılanması da Saray merkezli olarak tamamlanmıştır. Bizzat siyasal otoritenin başındaki kişi aynı zamanda dinsel otorite olma yolundadır. Saltanat ve hilafet düşle-ri bu eksenle okunabilir. Gülenciler 15 Temmuz darbe sürecini başarsa Türkiye bir din devletine, gerici-teokratik bir sürece yelken açacaktı. 15 Temmuz darbe süreci tersine çevrildi ve Türkiye, devletin dini belirleyip rejim lehine kullandığı, liderin aynı zamanda dini otorite olduğu bir Sezaropapizm olma yoluna girdi. Her koşulda Teokrasi de Sezaropapizm de laiklik dışıdır.

Öyleyse Saray artık hem dinsel hem siyasal otoritenin mekân-sal kaynaşmasının da sembolüdür. İmam cumhurbaşkanı vurgusuyla Külliye adlandırmaları, külliye içindeki Millet Camii inşası birbirini tamamlamaktadır. Dinsellikle siyasallık otoriter temelde Saray etrafında kaynaşmaktadır.

Bu dinselleşme, kutsallaşma süreciyle dünyevi meselelerin yönetimi adına bütünleşen yeni siyasal rejimde buna bağlı ortaya çıkan bir başka önemli mesele ise yönetenlerle yönetilenler arasındaki yeni ilişkinin öznesinin kim olduğu, tarifi nasıl kurulduğu konusudur. Türkiye'nin demokratik tarihsel kazanımlarının tersine çevrildiği asıl yer burasıdır. Ve berrak biçimde görüyoruz ki yeni rejim siyasetin ve hakların/hukukun öznesi olarak yurttaş, yurttaşlığı görmemektedir. Tebaa olmak var; dinsel mensubiyetler var ve bütün bunların üstünde dinsellikle, ümmetçi bir içerikle yeniden tarif edilen millet var ama laiklik yok, yurttaşlık yok ve olmayacak.⁷ Ve yine hepsinin de ötesinde yasallıkla meşruluğun tek kriteri olarak hayata Saray Rejimi'nin durduğu

6 Bütün bu unvanlar Caesar kelimesinden/adından türemiştir.

7 Meclis Başkanı İsmail Kahraman'ın Nisan 2016'da ortaya attığı şu talebi hatırlayalım: "Laiklik yeni anayasada olmamalı", BBC Türkçe, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/04/160425_kahraman_laiklik

yerden bakmak, o paradigmayı paylaşmak var. Yönetenin çoban, yönetilenlerin ise güdülen olarak tarif edildiği bir aşamaya gelmemiz, bu yurttaşsızlaşma, yurttaşlığı tasfiye sürecinin bütünleşeni.⁸ Halk ve halk yönetimi olarak Cumhuriyet değil; çoban ile güdülen ilişkisi etrafında kurgulanmak istenen bir Saray Rejimi karşımızdaki.⁹ Hakların otoriter bir İslamcılık rejimi lehine ortadan kaldırılmasıyla yurttaşlık kimliğinin aşınması birbirinden ayrı değil. Bu nedenle bugün demokrasi, hukukun üstünlüğü ve özgürlükler mücadelesinin laiklikten, yurttaş kimliğinin haklarıyla birlikte yeniden özne haline getirilmesinden geçtiğini söylememiz de zorunlu.

Bu kitaptaki analizler, bir diğer hatalı bakışın da altını çizmeyi amaçlıyor. Şöyle ki: Saray rejimini sadece bir kişiyle açıklayan analizler de eksiktir. Saray'ı arkasındaki sosyal, ekonomik ve ideolojik dayanaklardan ve elbette siyasal ittifaklarından bağımsız analiz etmek, aynı zamanda Saray'a karşı yeni ve halkçı bir cumhuriyet mücadelesinin kaçınılmazlığı fikriyle ve "Nasıl, hangi programla, hangi doğrultuda?" sorularıyla yüzleşmeyi de ertelemektedir. Doğru teşhis, doğru tedavi için gereklidir ve hatta zorunludur.

Ve aynı zamanda ülke meseleleri karşısında elde kalan mücadele araçlarının iç niteliği de burada esas kriterdir. Rejim ekonomiden iç ve dış politikaya kadar temel meselelerini hegemonik/iknaya dayanan demokratik araçlarla mı, yoksa zora/baskıya/şiddete dayalı yöntemlerle/aygıtlarla mı çözmeye çalışmaktadır? Rejimin demokratik mi yoksa diktatoryal karakterde mi olduğu

8 Erdoğan 14 Kasım 2016'da Saray'da yaptığı bir konuşmada şöyle dedi: "Çobanlığın felsefesini anlamayan insan yönetemez. Ben de bir çobanım. Hepiniz çobansınız, hepiniz güttüklerinizden mesulsünüz buyuruyor Peygamberimiz. Anlamayan anlamaz." <http://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-yil-sonuna-kadar-sabredelim-sonra-mille-te-gidelim%2caBAbA1S1D0iddXUqAST8hQ>

9 Cumhuriyet'in kuruluş sürecinin ideologlarından Yusuf Akçura 1923'te şöyle diyor: "Saltanat-ı ferdiyenin (ferdi saltanatın) en eski nazariyesi (teorisi), zannedirim ki şu çoban ve sürü nazariyesidir (teorisidir)." Yusuf Akçura (2006), "İktisadi Buhrana Dair", Siyaset ve İktisat içinde, Ankara, Sinemis, s. 176.

sorusuna verilecek yanıt ilk soruya verilecek yanıtla ilişkili ve kuşku yok ki eğilim, freni patlamış şekilde ikincisi yönünde. Bu nedenle Saray Rejimi “kişi”yle değil, bütünlüğüyle zordadır ve zorda olan her rejim gibi daha fazla “zor”a, zorlamaya, zor aygıtlarına yaslanmaktadır. Diktatörleşme, 14 yıllık AKP iktidarının biriktirdiği/yarattığı tüm sorunları şimdi daha da zora/baskıya dayalı olarak çözme reçetesidir ve bu nedenle Saray Rejimi’nin asıl doğum izidir.

Bu gidişin, bu diktatörleşme sürecinin bir de sınıf temeli var. Ekonomik birikim/büyüme sürecinin yağmacı karakterde yeniden yapılandırıldığı; emekçinin yerin altında madende, yerin üstünde inşaatta ölüme zorlandığı bir büyüme modeli Saray rejiminin de sınıfsal temelidir. Bu modelin bir yanında “millete küfür”le büyüyen ihale zenginleri, diğer yanında artan iş cinayetleri, Soma, Ermenek, Kozlu, Şirvan bulunuyor. Resim birbirinden uzak ya da ilgisiz değil. Rejim dönüşümünün bir sınıf temeli var. Ve bu temel, ülke coğrafyasını Manisa Soma’dan Siirt Şirvan’a kadar ölümlerde birleştirmekte. İktidar bloğunu oluşturan hâkim ekonomik güçler arasındaki kavga ise “Faiz artsın mı artmasın mı, yolsuzluk mu olsun şeffaflık mı?” zemininde bir paylaşım mücadelesinin ötesine geçebilecek karakterde değil. Çare halkçılıktır; halkçı-kamucu bir ekonominin örgütlenmesidir.

Ve bu hâkim sınıf temelini bütünleyen “manevi zor” aygıtı yapılanması olarak dincileşme, yani siyaseti ve yaşamı İslamcılaştırma gündemi. Saray rejiminin tüm kutsallaştırma, kendi pratiklerini haklılaştırma ve sosyal yaşamı düzenleme kriterleri bu ekseninde yapılıyor. Etkileri eğitimden sağlığa her alana yayılıyor. İslamcılaştırma, toplumu homojen bir kimlik etrafında yapıştırma projesi değil sadece; aynı zamanda rejimin sosyal, siyasal ve ekonomik yaşamda kurduğu hiyerarşinin en önemli meşrulaştırma aracı. Kadını ezen, çocuğu ezen, işçiyi ezen her saldırıda karşımızda bir İslamcılaştırma gündemi ve bir İslamcı meşrulaştırma pratiği var. İslamcılaştırma iktidar için var; Saray Rejimi’nin

hiyerarşisini, her alandaki tahakkümünü meşru göstermek için var. Kader olarak, fıtrat olarak; “küçüğün rızası” olarak, alinyazısı olarak. Verili şartları kabullendirmek için var.

Bu analiz edilmeden, yeni rejimin siyasal ilişkilerden sosyal hayata kadar uzanan İslamcılaştırma/dincileştirme pratiği anlaşılmadan yapılacak her analiz eksiktir, eksik olduğu kadar da hatalıdır. İslamcılaştırma, ilkel büyüme/birikim modeli ve istibdat birbirini tamamlamaktadır; Saray Rejimi bu üçünün toplamı, karması ve bir arada tutan garantisidir. Her alanda “olağan” olanın yıkıldığı yerde; memleketi yağmayla, dinle ve sopayla bir arada tutma, yönetme projesidir. Karşısına ancak bir başka olağanüstü ve kurucu seçenikle çıkılabilir.

Temel tezimize, kitaptaki analizlerin toplamından çıkan sadeleşmiş bütüne geri dönelim öyleyse.

Cumhuriyet tabelada yazılı olsa da fiilen yıkılmıştır; AKP öncesinden başlayarak oligarşik nitelik kazanan, hâkim sınıflar ve emperyalizm ittifakının siyasal karakteri içinde adım adım eriyen cumhuriyetin kazanımlarına son balyozu indirence önce AKP ve şimdi Saray merkezli yeni rejimdir; yaşananlar Gramsci’nin ifadesiyle “eskinin öldüğü, yeninin doğmadığı” bir dönüşüme işaretler. Yeni, şimdilik Saray rejimidir; ancak o da kendisini güvencede hissetmemekte, yönetme krizi derinleşmekte; yol açtığı tüm sorunlarda çözümsüzlüğü daha da derinleştirecek bir frensiz otoriteyle yönetme seçeneği dışında önerisi kalmamış halde anayasal olarak rejimi geleceğe taşıyacak bir güvence aramaktadır. Adının “başkanlık” ya da “cumhurbaşkanlığı” olması önemli değildir; fiili olanı anayasallaştırın; Meclis’i etkisizleştirin, tek kişinin denetimsiz ve dinselleşmiş yönetimini kalıcılaştırın; adı isterse muhtarlık, isterse çobanlık rejimi olsun; önemi yoktur. Sistemin adı ne olursa olsun, rejimin içeriği nettir ve değişmez karakterdedir: Cumhuriyet’in gerisine düşen, istibdat devrine özenen ve bu anlamda yönetme krizinin derinleşmesi kaçınılmaz olan Saray Rejimi.

Yönetme krizinin derinleşmesi nasıl daha da kaçınılmaz olur? Söz ettik ve kitapta daha detaylı açıyoruz: Yeni rejim üç temel ayak üzerinde yükselmekte; ekonomik, sosyal - siyasal alan ve topyekûn rejim bu kriterlere göre yeniden yapılandırılmakta. Ekonomide İlkel-yağmacı büyüme modeli; sosyal hayatta İslamcılaştırma ve siyasal alanda İstibdat (despotizm). Saray rejiminin formülü 3 İ'dir: İlkel birikim; İslamcılık ve İstibdat.

Bu karakterler aynı zamanda karşı mücadelenin de program içeriğinin belirlemekte. Saray rejimine karşı mücadele bir kişiye, sadece onun söylemlerine karşıtlığa indirgenemez. Zaten rejimin kendisini başkanlık etrafında anayasallaştırma çabası, yeni görüşümlü köhnemiş düzeni bir kişinin ömrüne bağlı olmaktan çıkarmakla ve kurumsallaştırmakla da ilgilidir. Bu açıdan ilkel birikim modeline karşı halkçı-kamucu bir ekonomi, İslamcılaştırma siyasetine karşı emekçi karakterde bir laiklik mücadelesi ve artan despotik karaktere karşı yeni, aşağıdan bir demokratik modelin inşası zorunludur. Toplamı ise yeniden ve yenilenmiş cumhuriyetin, halkçı karakterde bir yeni atılımın, gönüllü bir arada yaşama dayalı eşit yurttaşlık zemininin müjdecisidir. Çöküşü halktan yana birleştirici bir çıkışa çevirmenin yolu mücadeleleri bu programa çekmek; siyasal seçeneği bu temelde inşa etmektir.

Saray Rejimi, bir yanıyla da eski rejimin hatalı politikalarının aynadaki yansımasıdır. Saray Rejimi'nin yerine yenilenmiş bir cumhuriyet inşası ise, eski rejimin kazanımlarının ürünü olacak. Türkiye kadınıyla, çocuğuyla, emekçisiyle; Türk ve Kürt'le, Siyasal İslamcı bu rejimin omuzlarına bindirdiği yüklerin altında daha fazla ezilmeden, yenilenmiş bir cumhuriyet programıyla buradan mutlaka ama mutlaka çıkacak.

İşte son yıllarda adım adım gerçekleşen dönüşümleri, Saray rejiminin inşa sürecini ve buradan çıkış programını ele alan yazılar bu tezlerin ve önerilerin, güncel gelişmelerin sıcaklığı oranında bütünlüklü olarak açılması çabasının ürünü. Saray Rejimi'nin pratiği var; o pratikten süzülen ve liberal-muhafazakâr tezlere

hapsolmayan teorileştirme denemelerine de ihtiyaç var. Kitap buna katkı verdiği oranda amacına ulaşmış sayılacak.

Bölümlendirmeye gelince: İlk üç bölüm rejimin genel karakterini; son bölüm ise çıkış programını-siyasetini tartışan ve birbirini tamamlayan yazılardan oluşuyor. Yazılara okunurluğu kolaylaştırması için birbirine bağlayacak şekilde ara bağlantılar, köprü cümleler koydum; sıralamayı tarihsel-kronolojik olarak yapmak yerine konu bütünlüğüne göre yaptım.

Ve son olarak belirtmeliyim: Yazı ve söyleşilerde birbirini tekrarlayan tezler, yanılĐılar ya da yanlışlar varsa tüm kusuru bana ait; önemli olan bir teşhis koymak ve bu teşhise uygun olarak halkçı, demokratik ve laik bir yeni cumhuriyeti kurma iradesini birlikte örgütlemek. Dünyayı sadece yorumlamak değil, değiştirmek de isteyenlerin hep yaptığı bu değil mi?

Yeniden cumhuriyet, yenilenmiş bir cumhuriyet için iyi okumalar.

Deniz Yıldırım
Ocak 2017

BİRİNCİ BÖLÜM

İDEOLOJİK, SİYASAL VE SINIFSA DAYANAKLARIYLA SARAY REJİMİ

HÂKİM REJİM DÖNÜŞÜMÜ TEORİLERİNİN ELEŞTİRİSİ¹⁰

Önceliğimiz, Saray Rejimi olarak adlandırdığımız yeni rejimin dayanak noktalarını ortaya koymadan önce; var olan rejim dönüşümü teorilerindeki eksiklikler ya da hatalar üzerine genel bir çerçeve oluşturmak. Bu, kitabın genel tezlerinin bütünlüğünün kavranması açısından ayrıca önemli. Marx'ın dediği gibi; bir sorunun formülasyonu, aynı zamanda onun çözümü. Dolayısıyla rejim dönüşümüne ilişkin “sorun formülasyonları”, bu tespitlerin nasıl bir siyasal çözüme bağlanacağından bağımsız değil. Yanlış ya da eksik teşhis, doğru tedavi doğurmuyor.

Bugün rejim dönüşümü ya da “yeni rejim” ifadesiyle adlandırılan tartışmalara damga vuran üç yaklaşım saptamak mümkün. İlki, dönüşümü tarihsizleştiren yaklaşım; ikincisi sıradanlaştıran yaklaşım ve üçüncüsü de bu dönüşüm sürecini sınıfsızlaştıran ya da güç ilişkilerinin genel konumlanışından soyutlayan yaklaşım.

Tarihsizleştiren Yaklaşımlar

Bu ilk başlık altında, dönüşümün içine doğduğu sınıfsal ve siyasal koşulları, yani AKP iktidarına giden süreci karakterize eden yönetme krizleriyle rejim dönüşümü arasındaki rabıtaı devre dışı bırakan “köklü kopuş” teorilerini toplayabiliriz. Özetle bu teoriler, rejim dönüşümünü sınıfsal/siyasal hegemonya olanaklarının daraldığı ve iktidar bloğunu oluşturan sınıfların yönetme krizlerinin gün geçtikçe derinleştiği bir ortamda krizin nasıl olup da Cumhuriyet'in krizine dönüştüğünü ve bu krize yanıt olarak AKP'nin hangi sınıfsal/siyasal ve emperyal ilişkiler içerisinde yükseldiğini tarihsel koşullarla ilişkilendirmeksizin açıklama eği-

10 SoL gazetesi, 9 Şubat 2013

liminde. Daha ziyade “Cumhuriyetçi” muhalefetin hâkim kanadı içinde görülen bu yaklaşım; NATO güdümlü Kenanist rejimin sınıfsal ve siyasal güç ilişkileri açısından AKP eliyle hangi eksenlerde sürdürüldüğünü görmezden gelerek AKP öncesi süreci “aklama” riski taşıyor. AKP öncesi dönemi Birinci Cumhuriyet olarak adlandırmanın getirdiği aynılaştırıcı durum tespitleri, siyasal analizin merkezine AKP’yi koysa da, çürüme süreçlerine eğilmediği için bugün AKP’de temsil olunan ilişkileri açığa çıkarma ve bu ilişkileri hedefe koyarak yenilenmiş bir Cumhuriyet inşası görevinde öne çıkma iddiasından uzak. Yıkımın AKP ile başladığı tezine yaslanan bu yaklaşımlar, Cumhuriyetçi hareketi “AKP gider, Cumhuriyet kurtulur” kolaycılığına hapsettiği gibi, umudun düzen içi seçeneklerle denetlenmesine de kapı aralıyor. Geniş bir toplumsal kesimi etkileyen bu muhalefet tarzı ve dönüşüm analizi, tam da bu nedenle “kurucu” olmaktan çok hâlâ “koruyucu” pozisyonunda. Bu zeminde ideolojik/siyasal mücadele bu yüzden büyük önem taşıyor.

Sıradanlaştıran Yaklaşımlar

İkinci yaklaşımı, rejim dönüşümünü önemsizleştiren ya da sıradanlaştıran yaklaşımlar başlığı altında toplayabiliriz. Bu yaklaşımın özellikle bazı sosyalist çevrelerde etkili olduğunu görmek mümkün. AKP dönemini geleneksel burjuva aktörlerin önceki yönetme pratikleriyle neredeyse aynılaştıran bu yaklaşım; siyasal ve ideolojik dönüşümleri sınıf ilişkileriyle bağı üzerinden anlamlandırmak yerine bu dönüşümleri görmezden gelmeyi ya da yok saymayı tercih ediyor. Birinci yaklaşımdaki keskin kopuş vurgularının aksine, bu yaklaşım keskin bir devamlılık vurgusu taşıyor. Böyle bir devamlılık analizi elbette önemli; buna karşın “yeni” olanın görülmesi ve dönemin siyasal/sınıfsal mücadelesi içinde anlamlandırılması yönündeki tarihsel görevleri silikleştirdiği ve “kopuş”lara dönük diyalektik bir perspektif geliştirmekten kaçındığı oranda AKP’yi ve onun etrafında inşa olunan güç ilişkilerini sıradanlaştırma riski de barındırıyor. Devamlılık analizinde en

çok dikkat çeken ve hata barındıran yan ise, rejimin AKP eliyle dönüştürülmesi olgusunu sezememesi kadar, inşa edilen otoriterliği de “zaten hep böyleydi” çizgisinde bir daimi olağanüstülük/faşizm tahlili içine sıkışarak çözümlemesi.¹¹

Mücadeleyi “ekonomik-korporatif” talepler alanına doğru daraltarak apolitikleştirme riskleri taşıyan bu yaklaşım, rejim dönüşümü olgusunu sınıf ilişkilerindeki işlevselliğinden kopararak ironik bir biçimde sultanlıkta kamusal eğitim ya da sağlık talep eder hale gelebiliyor; bu mücadele ve talepleri rejim dönüşümüne karşı siyasallaştırma hedefinden kaçınabiliyor. “AKP gider, her şey düzelir” diyen tarihsizleştirme yaklaşımının karşısında; “AKP gider, hiçbir şey değişmez” diyen bu ikinci yaklaşım yer alıyor. Her ikisi de yerine neyin konacağı konusundaki siyasal görevlere ilişkin bir “kurma” perspektifinden yoksunlukta buluşuyor. “Öz”e değil de Putin, Berlusconi benzetmeleri üzerinden “görüntü”deki gerçekliğe aşırı vurgu yapan bu ikinci yaklaşım, durum analizine göre siyaset geliştirmiyor; daha ziyade içinde bulunduğu siyasal ihtiyaç ve ittifaklara göre durum tespiti yapıyor. Bu yönüyle teori-den kaçış, pratikten kaçışı açığa vuruyor.

Sınıfsızlaştıran Yaklaşımlar

AKP rejimine karşı yükselen farklı muhalefet tarzları içinde hâkim olan bir diğer yaklaşım, tarihsizleştiren yaklaşımlarla da bağı güçlü olan sınıfsızlaştırma yaklaşımı. Bu yaklaşımın genel özelliği, rejim dönüşümünün hangi sınıfın hegemonya krizine üretilen bir yanıt olduğunu, “Cumhuriyet”in hangi sınıflar tarafından krize sokulduğunu, krizin bugün neoliberal ve dinsel meşrulaştırmaya dayalı merkezileşmiş bir sultanlık modeline nasıl evrildiğini görünmez kılması. Tam da bu nedenle sınıfsız yaklaşımlar, 2008 krizi sonrasında Türkiye’de birikim rejiminin ihtiyaçları doğrultusunda sermayeye daha fazla alan açan ve 12 Eylül darbe düzeninin bıraktığı asgari siyasal katılım kanallarını bile ortadan

11 Bu durumun bugün artık değiştiğini ve bu hatanın sosyalist solun büyük kesimi açısından ortadan geç de olsa kalktığını ise söyleyebiliriz.

kaldırarak gücü tekelleştiren otoriter/baskıcı ve “kutsallaştırılmış” dönüşümleri, Marx’ın Victor Hugo’yu eleştirirken kullandığı o veciz ifadeyle “duru gökte çakan şimşek” gibi karşılıyor.

Rejim dönüşümündeki “yeni”yi sınıf ilişkilerinden soyutlayan bu yaklaşımlar, liberal otoriterleşme teorilerinin güç yitirdiği bir anda bu teorilerin “sınıfsız” ama aslında oldukça “sınıfsal” analizlerinin içinden konuşarak TÜSİAD’ın organik aydınları tarafından geliştirilen “otoriter demokrasi” kavramları ekseninde kontrollü bir AKP karşıtlığı zeminini de yeniden inşa ediyor. Yeni rejimi içinde merkezileştiği sınıfsal ve emperyal güç ilişkilerinden soyutlayan bu yaklaşımlar, “kurma” iradesinin hangi sınıfların öncülüğünde gelişeceği saptamasını burjuvazinin hegemonik denetimine sokarken; kendi hegemonya krizini Cumhuriyet’in krizine dönüştüren sınıflardan da demokratik dönüşüm bekliyor. Ekonomik iktidar ile siyasal iktidar arasındaki ilişkileri silikleştiren bu analizler; TÜSİAD’da temsil olunan bloğu “mağdurlaştırarak” ve bu sınıf kesimlerinin AKP eleştirisinin sistem içi sınırlarında dolaşarak “demokrasi” ve “cumhuriyet”in yaşadığı konusunda bizleri iknaya zorluyor. Bu haliyle de klasik liberal ekonomi-siyaset ayrılığı tezlerine yaslanarak liberal otoriterleşme teorilerini egemen sınıfların denetiminde yeniden üretiyor.

Tüm bu nedenlerle rejim dönüşümü tartışması; bugün sınıf mücadelesini siyasala tercüme etmenin ve siyasal alana sıkışmış muhalefet dinamiklerine sınıfsalla irtibat kurmadığında içine düşeceği boşluğu göstermenin aracı olması bakımından pratik önem taşıyor. Farklı muhalefet potansiyellerinin “öfke” dinamiklerini ezilenlerden yana bir siyasal hedefe katarak ilerlemenin ortak eksenini, rejimin nasıl dönüştüğünü saptarken, yerine neyin konulacağını gösteren siyasal öznenin de inşasını gerekli kılıyor. Böyle bir inşa sürecinin demiri var, demirci ustaları var; havayı üfleyip ateşi canlandıracak körükçüsü ise bekleniyor. Körükçülerin öne çıkma, ateşleri birleştirme vakti geldi de geçiyor.

REJİM DÖNÜŞÜMÜNÜN SINIFSAZ ZEMİNİ¹²

Türkiye’de 1980 sonrasında siyasal otoriterleşme teorilerinin denetimini elinde tutan liberal-muhafazakâr ideolojik hegemonyanın son yıllarda tüm iddialarıyla birlikte çözülmekte olduğunu görüyoruz. Nedir bu teorilerin ortak özelliği? Liberal otoriterleşme teorileri, sınıflardan azade bir ceberut devlet aygıtı karşısında (merkez), baskı gören tüm unsurlara (çevre) demokrasi atfeden tarih dışı, ancak işlevi bakımından oldukça sınıfsal bir anlayışa yaslanıyordu. Türkiye’de geride kalan süreçte liberal otoriterleşme teorilerinin ikna zemini kalmadı; bize önerilen demokrasi formülünden bir dikta formu çıkmasını hâlâ “otoriter demokrasi” kavramlarıyla geçiştirmeye çalışan TUSİAD’ın Görüş dergisi yazarı Ahmet İnel gibi “muhalifler”in teorileriyle bu dönem göğüslenemez; buraya yaslanmak otoriterleşmenin sınıfsallığına yeniden göz kapamak olur. O yüzden bu minderde güreşmekten kaçmamak gerekiyor.

Kaldı ki gerek Türkiye’de gerekse Ortadoğu’da (özellikle Mısır’da) yaşanan son gelişmeler, “ceberut laik merkez”in baskıları karşısında; demokrasi, özgürlük ve adalet kavramlarını sömürgeleştiren İslami hareketlerin kuvveti eline alması, otoriterleşme karşıtı siyasal mücadelenin ya da yeni bir demokratik rejim inşası görevinin hiç olmadığı kadar liberal-muhafazakâr hegemonyanın denetimi dışında gerçekleştirilebilir olduğunun işaretlerini veriyor. Dolayısıyla teoride rejimin otoriter dönüşümüne dair sınıfsal analizler, pratikte nasıl bir demokrasi ve rejim tahayyül ettiğimize dair izler de taşımak zorunda.

Türkiye’de şöyle bir tuhaf bakış oluştu. Her şey yasalarla kurulur, yasalar geçtiğinde de her şey biter. Bugün siyasal iktidar tarzının dönüşümüne dikkatle bakarsak, iktidar bloğunun böyle bir yasallıkla zerre kadar kendisini bağlı hissetmediğini görebiliriz. Dolayısıyla, burada klasik anlamda başkanlık sistemi değil, gücü tekelleştiren ve sermaye adına her türlü denetim ve katılım ilişki-

12 BirGün gazetesi Kitap Eki Söyleşisi’nin yazılaştırılmış halidir, 5 Ocak 2013

sinden toplumu daha da dışlayan; bunu yaparken de ideolojik hegemonyasını gündelik hayatın, “kültürel” alanın, ailenin, kadının ve eğitimin dinselleştirilmesiyle ilerleten bir neoliberal sultanlık rejimi halihazırda işliyor zaten. Yani gelmekte olan yeni rejimin işaretleri, prototipi var. Sadeleştirerek görünürleştirebiliriz.

2008 sonrasında rejimin genel işleyişi, kuvvetler arasında yürütmenin artan hâkimiyetinden, yargı üzerinde yoğunlaşan denetimden, özel yetkili mahkemeler ve kumpas operasyonlarla siyasetin tanzim-tasfiyesinden ve sermayenin ekonomi dışı zora daha fazla yaslanan ilkel birikimci stratejisinden bağımsız okunamaz. Kentsel ve doğal rantın paylaşılması, enerji ihalelerini iptalin ve yargısal denetimin önünün kapatılması, ekonomi alanını düzenleyen yeni bakanlıkların kanun hükmünde kararnameler ile Meclis aşılarak kurulması, yasama yöntemi olarak “özel yasama” yani “torba yasa” yönteminin belirlenmesi, 2010 Referandumu sonrasında Meclis’in, yargıdan çıkan “özelleştirme iptal kararlarını uygulamama” kararı alabilmesi; Danıştay Başkanı’nın özelleştirmeler, yani sermayeye transferler hakkında konuşurken “artık iptal miptal yok” demesi; dönemin Enerji Bakanı Taner Yıldız’ın enerji ihalelerinin iptal edilmemesi konusunda “yasama, yürütme, yargı yekvücut olduk” açıklamaları; kentsel dönüşüm ve Afet Yasası bağlamında yürütülen mülksüzleştirme sürecine yargısal denetim yollarının kapatılması; ancak olağanüstü hal dönemlerinde başvurulmuş “acele kamulaştırma” kararlarının istisnadan kurala dönüşmesi gibi örnekler hep bu çerçevenin içine oturmaktadır.

Ya da Büyükşehir Yasası’na bakalım: Bir yanda köy tüzel kişiliğinin zora dayalı kaldırılması ve ortak kullanım alanlarının kentsel ranta açılması; diğer yanda kısmi de olsa yönetime yerelden siyasal katılım kanalları sağlayan binlerce köy muhtarlığının ve belde belediyesinin ortadan kaldırılarak gücün neoliberal derebeyliklerinde merkezileştirilmesi. İlkel birikim ve zor dinamikleriyle siyasal anlamda gücün merkezileşmesi olarak sultanlaşma

olgusunu bu yasal düzenleme çok net açığa vuruyor örneğin. Buradan çıksa çıksa Ortaçağ'ın haraççı ideolojileri çıkar ki devlet eliyle giderek resmi ideoloji haline getirilmeye başlanan İslamcılık da bu işlevi görüyor. Sermaye, özellikle de inşaat, maden ve enerji alanlarını ekonomi dışı zora, devlet otoritesine ve yeri geldiğinde şiddetine dayalı olarak açma arzusundaki iktidar-sermaye konsorsiyumu, kriz dinamiklerini fırsata çevirerek rejimin hem toplumsal hem de yargısal anlamda denetlenmesinin önündeki tüm kısıtlı setleri el birliğiyle kaldırıyor. Buradan ekonomik olarak dışlanan halk, kazanımları elinden alınan halk, otoriter temelde baskılanan halk ise bu gidişe karşı kitabın son bölümünde ele aldığımız yeni Halkçı stratejinin ana zeminini oluşturuyor.

Öyleyse özetleyelim: Rejim tekelleşiyor; tepeden otoriter temelde sağlanan bu tekelleşme en çok da kriz karşısındaki sınıfsal stratejilerde görülüyor. Diğer bir ifadeyle rejim dönüşümüne damga vuran otoriter karakterin net bir sınıfsallığı, iktisadi karakteri var. Bu anlamda otoriterleşme ya da rejimin otoriter tekelleşmesi bir kişinin sabah akşam konuşup herkesi azarlaması olgusundan çok daha derinlerde kaynaklar buluyor. Bu bir kişi ise bu otoriterliği yüzeye çıkarıp kendinde, sözünde, hareketlerinde ve bedeninde yeniden ve çarpıtarak cisimleştiriyor, otoriterliği İslamcılaştırarak zıtlıkları sınıfsal zeminlerden uzaklaştırarak hegemonik kılmaya çalışıyor. Aşağıda sermaye lehine kurulan otoriterlik, yüzeye çıktığında İslamcılık üzerinden halka sesleniyor; zemini halkın bir kısmını yanında seferber ederek “milli irade bizimle” ile yeniden inşa ediyor; kartları kültürel-siyasal düzeyde yeniden karıyor.

Derinlerde talancı sermaye lehine kurulan otoriterlik, yukarıda başka bir siyasal düzlemde yeniden tanımlanıyor. Yukarıdaki siyasal otoriterlik ve ona bağlı dönüşüm derinlerdeki sınıfların halkın kazanımlarına saldırmasının önünü açacak şekilde işliyor; derinlerdeki sınıflar bu otoriterliğin ve rejim dönüşümünün kendilerine sağladığı kârlılık, itaatkârlık, teveköllü ve örgütsüz

emekçi avantajından beslenerek avantajıyla semiriyor ve semirdiğiyle yukarıdaki otoriterliğin siyasal-ideolojik karakterini finanse ediyor. Karşılıklılık rejim dönüşümü sürecinin en önemli belirleyenlerinden birisi. Ne talancı sermayenin iktisadi arzuları anlaşılmadan neoliberal sultanlık kavranabilir ne de rejimin sultanlık tipi tekelleşme yolundaki dönüşümü ile İslamcılaştırma siyaseti anlaşılmadan talancı sermayenin serpilmesi anlaşılabilir. Önerimiz bu ikisini birlikte anlayarak rejim dönüşümünü kavramsallaştırmak.

Yasama, yürütme ve yargı gibi kuvvetler arasındaki ilişkiler düzleminden de bakalım: İhaleler yoluyla serpilen sermaye kesimlerine aktarımların denetlenmesini istemeyen bir yürütme aygıtı ile karşı karşıyayız halihazırda. O yüzden sadece 2000'lerin başındaki yürütmenin yönetişimci mantığıyla da açıklanamaz yaşadığımız süreç.

Mesela istisnai bir rejimin kurulduğunun en açık kanıtı, literatürde “özel yasama” tekniği olarak bilinen “temel kanun” yani “torba yasa” yönteminin yasama organı Meclis'te son dönemde genel yasa yapma tekniğine dönüşmüş olması. Yasama organı da yürütmenin gündemine, tekniğine teslim edilmiş durumda. Ve burayı da belirleyen, yasamayı yürütme lehine ortadan kaldıran bu yöntemlerin de arkasında “acele büyüme”, “acele yağma” arayışındaki sermaye kesimleri var. Temel kanunda yani torba yasama yönteminde komisyonlar devre dışı, Genel Kurul'da muhalefetin söz hakkı neredeyse yok; üstüne üstlük oylamalar paket olarak yapılıyor. Sermayenin doğrudan torba yasa, “özel yasama” yöntemiyle iktidarı özelleştirdiği net olarak söylenebilir. Bir gece yarısı operasyonu 30-40 maddelik paketlerin sabaha karşı yapılan eklemelerle 100 maddeyi aştığını ve geçirildiğini böyle öğreniyoruz.

Şeref İba'nın bir çalışmasından bir istatistikle yasamanın durumunu gözler önüne serelim mesela. “AKP'nin ilk yasama döneminde (2002-2007) toplam 1.589 kanun maddesi, ‘özel yasama’ yani torba yöntemiyle geçirilmiş. Bu sayı 2007-2011 döneminde

4.823'e çıkmış." 2011 sonrası için Meclis'e başvurdum bilgi edinme kapsamında, bu yöntemle 987 madde geçmiş 2011'den 2013'e kadar; yani Meclis görüntüde var; ama yasama tekniği olarak istisna kurallaşmış. Dolayısıyla Meclis zaten yetkilerini yürütmeye devretmiş durumda, anayasa taslağının geçmesini beklemeye gerek yok bunu görmek için.¹³

Marx'ın Bonapart analizinde ifade ettiği üzere "her gün gerçekleşen hukuk darbeleri", hükümet darbeleri Meclis'te sahneleştiriliyor. Yasama özel yasama, yargı özel yetkili. Özelleşmiş bir iktidar aygıtı bu. Çıplak sınıf karakteri belirgin ve parti gündeminin talep ettiği siyasal-ideolojik dönüşümlerle iç içe geçmiş aygıtlar var. Devlet partileşiyor, parti devletleşiyor ve sınıfsal ve siyasal muarızları karşısında daha fazla kuvvete, baskıya dayanmak, gücü daha da merkezileştirmek dışında seçenekleri yok. Emegın ve toplumsal-siyasal her tür muhalefetin baskılanması ve kriminalleştirilmesi tam da bundan; çünkü hegemonya burayı ideolojik aygıtlarla göğüsleyemeyecek durumda, kırılğan ve sınırlı.

Yeni Rejimin Prototipi Bakanlık

Kaldı ki anayasal düzlemde garanti altına alınıp kurumsallaştırılmak istenen sistem, bir bakanlık tarafından yürütme modeli olarak uygulanıyor. Bu otoriterleşmenin sınıfsal zeminini iyi görmek ve modeli daha iyi anlamak için 2011'de kanun hükmünde kararnameyle kurulan yeni bakanlıklara bakalım. Hepsı kriz

13 Bu konuda yeni bir çalışma daha güncel verileri ortaya koymakta. Çalışma 2016 yılına gelindiğinde net bir biçimde torba yasa yönteminin istisna olmaktan çıkıp kurala dönüştüğünü gösteriyor. Bkz. Evren Haspolat (2016) *Yasamadan Yürütmeye İktidar Devri Olarak Torba Yasa(ma)*", Alternatif Politika, Cilt: 8, Sayı: 2, Nisan, ss. 404-449. Artık şunu söylemek mümkün: Yasama organı yürütme karşısında sınırlı da olsa kalan özerkliğini yitirmiş ve AKP ile sermaye tarafından giderek "kanun fabrikası"na dönüştürölerek işlevsizleştirilmiş durumda. Otoriterleşme, yürütmede tek kişilik tekelleşme olarak açıklanan rejimin merkezileşmesi olgusu tüm hızıyla sürüyor. Bütün bu dönüşümün/inşanın tarihselliği ve kriz dinamikleriyle iç içe geçen aceleci sınıfsallığı anlaşılmadan bugün anayasallaştırılmak istenen otoriter yeni rejimin kavranması ise mümkün görünmüyor. Bunu doğru saptamaksa, karşı çözümün taşıması gereken sosyal karakteri netleştirmek ve buna uygun bir programla siyaset üretmek için zorunlu.

sonrası yeni ekonomik mimariyi kamu yönetimine yansıtacak karakterde. Bunlardan birisi de Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. Bu bakanlık, KHK ile kuruldu ve yasama organına onaylatılmadı kuruluşu, doğrudan fiili olarak başkana bağlı işliyor, yani anayasa taslağındaki gibi meşruluğunu yasamadan değil doğrudan başkandan alıyor ve her türlü denetimden azade. İsteddiği her yasal düzenlemeyi, kendisini kuran KHK'ler dahil olmak üzere Meclis'te "özel yasama" tekniğiyle acilen geçiriyor; sermaye birikiminin kentsel rantın paylaşılması etrafında odaklanması nedeniyle, istediği her türlü düzenlemeye karşı gerek parlamenter, gerek Sayıştay gerekse de yargısal denetimi kapatabilecek yetkilerle donatılmış durumda. Kentsel dönüşüm, yani Afet Yasası bunun açık örneği, idareyi yargısal anlamda denetim dışına çıkarıyor. Bakanlık kadrolarını KPSS'siz doldurabiliyor; yerelerde Büyükşehir Yasası eliyle, özellikle de çevre ve şehircilik il müdürlükleri aracılığıyla toprak mülkiyeti ve imar konusunda neredeyse "mülk sultanın" hukuku uygulayacak yetkiye kavuşuyor; birikim rejiminin gündemiyle siyasal açıdan merkezileşmeyi uyumlulaştırarak yeni rejim açısından ayrıcalıklı devlet aygıtı konumuna yükseliyor. Bu bakanlığı incelemek bile, yeni rejimin sınıfsal-siyasal eklemlenmesini analiz etmek ve neoliberal sultanlık rejimi için bir anayasa değişikliği beklememek gerektiğini gösteriyor.

Sultanlık Yeniden mi?

"Sultanlık rejimi"nden kastım nedir? Sultanlık rejimi, cumhuriyetin siyasal ve sosyal alanda devrimlerle egemenliğin kaynağını gökyüzünden yeryüzüne; ilahi güçlerin egemenliğinden halk egemenliğine dönüştürdüğü koşulları, ilerici kazanımları geriye doğru reaksiyoner karakterde tersine çevirmeye çalışan; bu gündeme bağlı olarak bir siyasal tekel kuran, siyasal rejimi ve toplumsal yaşamı yine bu temelde değiştirme amacı güden, bu hayali ve "muhteşem" geçmişle araya giren "parantez"i kurgusal bir "restorasyon" yoluyla kapatmayı hedefleyen projenin bütünüdür,

toplam ifadesidir. Yeni Hamidiye rejimi de diyebiliriz.¹⁴ Burada da Hamidiye karakterinde, II. Abdülhamit devriyle benzerlik/özdeşlik üzerinden kendisini kurgulayan bir sultanlık inşasından söz ettiğimiz altını çizmeliyiz.

“İyi ama bu çağda sultanlık mı olur, bu bir metafor mu?” Yanıtlayalım: Tam olarak metafor olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü bu saptamanın tarihsel bir zemini ve işlevselliği var. Sultanlık inşası tarihsel bir nitelik taşıyor; buna karşın kavram olarak her dönemi genelleştirme riski de barındırıyor. Yani imparatorluklar çağında sultanlara “Neden cumhuriyete geçmediniz?” sorusunu sormak tarih dışı bir sorudur. Dolayısıyla sultanlık inşası derken onu da tarihselleştirmemiz gerekiyor.

Bu çerçevede, meselenin metafor olmaktan öte anlamlar taşıyan karakteri için öncelikle şunu hatırlayalım. Tarihsel olarak cumhuriyetçi rejimlerin her çürümesi ve krizi karşısında sistem içi restorasyon çözümlerinin tümü, daima imparatorluk tesis eden, gücü bu yönde merkezileştiren ve bunu yaparken de meşruluk kanallarını giderek dinselleştiren bir karakter taşır. Roma Cumhuriyeti’nin oligarşik karakterini ve iç savaşıyla yönetim krizine giren tarihsel çöküşünü düşünelim. Evet, iç savaşı belki Jül Sezar bitirmiş olabilir; ama esas olarak bu krize gerçek siyasal yanıtı getiren kişi hemen ardından gelen Augustus’tu ve Augustus’un ilk yaptığı şey sözde cumhuriyetin çürümüş kurumlarını tasfiye etmeden kendisini “principate” ya da eşitler arasında birinci ilan ederek imparatorluğa geçiş olmuştur. Bu yıkım ve eşzamanlı inşaa sürecine “Augustus Eşiği” adı verilir; yıkımla inşaa iç içedir. Aynı şey Bonapart için de rahatlıkla söylenebilir.

14 Bu yazı/söyleşi döneminde henüz Erdoğan cumhurbaşkanı seçilmemiş ve rejimin merkezini Saray’a taşımamıştı. Gelmekte olanı, inşaa halindeki düzeni 2013 başında “Neoliberal Sultanlık” ve “Hamidiye Rejimi” olarak ifade etmekteydim. Ancak artık bunları da kapsayacak şekilde bugün Saray Rejimi demek en doğrusudur. Saray, Cumhuriyeti ve kazanımlarını hedefe koyan rejim dönüşümünün en sembolik ifadesi ve ülkedeki siyasal-sosyal-ideolojik zıtlıkların bir tarafını oluşturan toplamın hem mekânsal, hem siyasal, hem ideolojik, hem de iktisadi sembolüdür. Saray Rejimi’nin zıddı, yenilenmiş ve halkçı bir cumhuriyet olacaktır.

Burada sultanlık çözümü, Cumhuriyetin eski sınıfsal karakteriyle çözölme evresine girdiği dönemin ürünü. Tarihsel niteliği gereği, ağırlıkla 1980 sonrası Cumhuriyet rejiminin içine sokulduğu oligarşik karakter ve hegemonik çözölme dikkate alınmadan, bu çözölmeyi politikleştirerek imparatorluk referanslarına daha çok başvuran bir yeni rejim saptamasını yerli yerine de oturtamayız.

AKP'yi ve yeni rejim inşasını tarihselliği ve sınıfsallığı etrafında anlamak isteyen her analiz, en sonunda tüm Sezarist-Bonapartist çözömlerin cumhuriyetin krizine cumhuriyeti yıkarak yanıt verdiklerini dikkate almak zorunda. Sömürü ilişkilerini de içerecek şekilde iktidarın kaynağının dinselleştirilmesi olgusuyla karşı karşıyayız. Burada da bir tarihsel devamlılık var kuşkusuz. Augustus'un Roma'da gücü tekelleştiren yeni rejim inşasına eşlik eden şey, artan oranda dinselleştirmeydi. Döneme damgasını vuran özellik, rejimin Augustus'un nezdinde kutsanmasını simgeleyen tapınakların inşa edilmesi idi. Bunu not edelim. İkinci si, Bonapart'ın 1851 hükümet darbesi sonrasında ilk gündeme getirdiği yasalardan birisi, eğitimin dinselleştirilmesine dönük düzenlemelerdi. Bunu rejimin kendisini ilahileştirmesine dönük diğer ritüellerle beslemesi izledi. Abdülhamit dönemi de bunun örnekleriyle doludur ya da İslam tarihine bakalım. Emeviler döneminde Muaviye'nin gücü merkezileştirmesi/baskıcı rejim inşası sürecinde ortaya çıkan İslam itikadı Cebriyye, ki cebir kökündendir ve yine benzer bir krizin ve yarılmanın üstüne gelen baskıcı karakterdedir; iyiliklerin kaynağını dünyevi iktidarla özdeşleştirirken; her türlü kötölüğün, sömürünün ve baskının kaynağını ise ilahileştiren bir kader anlayışını yerleştirerek bu tür bir siyasal ilahiyat formölüne boşuna yaslanmamıştı. Yeraltındaki işçilerin ölümünü "Güzel öldüler" diyerek karşılayan; çadırda yanarak, gölette boğularak, madende göçük altında kalarak ölen işçilerin durumunu piyasalaştırmanın, güvencesizleştirmenin, taşeronlaşmış sömürü ilişkilerinin dünyevi karakterini silikleşti-

recek şekilde ilahi bir gerekçe üzerinden “kader”le açıklayan, işte tam da bu “maddi zor”la “manevi zor”u bütünleştiren bugünkü yeni Cebriyye rejimidir.

Restorasyon mu?

Dolayısıyla gücü tekelleştiren, Cumhuriyetin oligarşik karakter kazandıktan sonra krize giriş dinamiklerini 2008 krizi sonrası sermayenin ilkel birikimci beklentileriyle birleştiren bir sultanlık rejimi pratiğinin en sonunda kendisini ilahileştirmesi, kutsallaştırmasıdır bugün Türkiye’de söz konusu olan. Augustus’un kendi iktidarını ilahileştirecek ve sorgusuz-sualsiz bir zemine yerleştirecek şekilde Roma topraklarını kendi adına tapınaklarla donatmasıyla; Erdoğan’ın kendi adına, sultanlar camisi anlamına gelen “selatin camisi” yaptırma girişimleri arasında kategorik olarak bir fark yok. 20. yüzyıldaysa bu “yeniden doğuş”çu, imparatorlukçu “sağdan devrim” söylemlerini, reaksiyonerliği inşa ettikleri rejimlere en fazla dahil edenler Mussolini ve Hitler gibi faşist, milliyetçi sosyalist liderler oldu. Bu anlamda cumhuriyetlere karşı imparatorlukları savunmak, yeniden ihya gibi söylemleri öne çıkarmak 20. yüzyıla birlikte açık şekilde faşizmlerin ortak özelliğine dönüştü. Bu anlamda AKP aracılığıyla inşa edilen Sultanlık Rejimi’nin 19. yüzyılın gerçekten restorasyoncu projeleriyle 20. yüzyılın faşist restorasyoncu projelerinin kötü bir karması olduğunu da ifade edebiliriz.

Zizek bir siyasal pozisyonun aslında tam da ideo-politik muarızları tarafından sözde “tasfiye” edildiğinde bir “izm” haline geldiğini ya da hegemonik bir karakter kazandığını vurguluyor. Mesela Sezarizmin zaferi, Sezar’ın ölümü sonrasında onun çözümünü hegemonikleştiren Augustus sayesinde ya da Thatcher’ın zaferi, onun “demir” ilişkilerinin neoliberal temelde yumuşatılmasına ve hegemonik karakter kazanmasına dönük Blair dönemindedir; Thatcherizm tam da o dönem ideolojik zaferini ilan etmiştir. Ben de AKP’nin 12 Eylül 2010 Referandumu ve son-

rasında ideolojik-politik düzlemde Kenan Evren üzerinden “darbecilerle hesaplaşma” şiarıyla yürüttüğü “dönüşüm”lerin hem sınıf ilişkilerinin denetlenmesi hem ideolojik ve siyasal düzlemde bu ilişkilerin bastırılma biçimleri hem de uluslararası emperyalist süreçlerdeki bölgesel işlevsellik üzerinden düşünürsek Kenanizm’in hegemonikleştirilmesi ya da Kenanizm’in hegemonik araçlarla restorasyonu anlamına geldiğini de söylüyorum.

Sonuç olarak bu otoriter rejim dönüşümünü her alandaki izleriyle takip etmek ve onun sınıfsal karakteriyle mücadeleyi siyasal alana da tahvil etmek gerekiyor bu dönemde. Aksi durumda sultanlıkta “demokrasi” pazarlığına döner mesele. Oysa Cumhuriyetin eleştirisi daha demokratik ve halkçı bir cumhuriyet inşasıyla mümkündür; onu sultanlıkla ikame etmekle ya da sultanlığı demokratikleştirmekle değil. O yüzden rejim meselesini görmezden gelen, buradan kaçan her tür politik konumlanış tarih dışıdır.

SOMA’DAN MECİDİYEKÖY’E YENİ REJİM¹⁵

Esenyurt’ta AVM inşaatında çadır yangını; 11 işçi yaşamını yitirdi: “Kader mi? Evet kader” dediler. Zonguldak’ta maden ocağında göçük; yanıt yine hazır: “Güzel öldüler.” Soma’da 301 maden işçisi hayatını kaybetti; bu kez işin “fıtrat”ı gereği idi; Mecidiyeköy’de 10 işçi can verdi; işçilerin bu dünyada cehennemi yaşadıkları gerçeğini örtmek istediler, “şehit” dediler; “cennetler”i ima ettiler, işçilerin kurtuluşunu öte dünyaya ertelediler.

Açık ki saldırı sürece ve açık ki programlı çıkış yolunu örgütlediğimiz sürece, “kader”imize razı olacağız. Durdurmak zorundayız. Duyuyoruz: “Nasıl?” Tartışalım ve bulalım. Ama önereceğimiz çıkıştan ve öreceğimiz programlı, mücadelec ve kurucu birlikteliklerden önce üzerinde uzlaşalım: Neye karşıyız? Ya da kısaca sadece AKP’nin mi karşısındayız, yoksa sosyal, siyasal, ideolojik dayanak ve dayatmalarını bir bütün olarak kavrayarak Saray Rejimi’nin mi karşısında olacağız? Bu soru önemli; hep

15 BirGün Pazar, 14 Eylül 2014

hatırlatıyorum, Marx'ın sözüdür: "Bir sorunun formülasyonu, onun çözümüdür." Sorunu nasıl teşhis edersek, çıkışı o teşhisle öreceğiz. Neyin karşısında olduğumuzda netleştığımızda, sadece karşıtlığın yetmediğini görmemiz, "yeni"yi kurma iradesi ve programı etrafında birleşmemiz kolaylaşacak.

Anlatayım: AKP'nin bir rejim olarak üzerinde yükseldiği sosyal, siyasal ve ideolojik dayanak noktaları bugüne kadar en belirgin haliyle Tekel'de, Gezi'de, Soma'da, Esenyurt'ta, Mecidiyeköy'de ve Yatağan'da ortaya çıktı. Dolayısıyla AKP, örgütlediği rejimin temel karakterini hep buradaki halka karşı, yağmacı sınıfsal niteliğiyle harmanladı. Yani? Yanisi şu: Rejim en bütünlüklü ve en sert/otoriter haliyle hep bu sınıfsallıkta, onun krizlerinde açığa çıktı ve devamında Saray Rejimi'ne karşı en direngen, kuşatıcı muhalefet damarı da hep bu sınıfsallıkla kendisini belirginleştirdi. Önümüzdeki süreçte "sınıfsız" bir dikta karşıtı tavrın uzanacağı "liberal" çözümleri engelleyen de bu gerçekliği iyi kavramamız olacak.

Saray Rejimi'nin 3 İ'si:

Önce yeni rejimin üzerinde yükseldiği ve "3 İ" olarak formüleştirdiğimiz çerçeveyi açalım: Nedir bu üçlü karakter?

Saray Rejimi'ni ayakta tutan ve biri diğerinden ayrılmaz üçlü kolonu **3 İ formülü** ile açıklıyorum. Soma'dan Mecidiyeköy'e hiç değişmiyor, bu 3 İ'nin en berrak haliyle görünürleştiği alan hep iş cinayetleri oluyor. İ kısaltma: Saray Rejimi, sermaye birikimi alanında İlkel-yağmacı birikim modeli; siyasal ilişkiler alanında İstibdat (despotizm) ve ideolojik ilişkiler alanında **İslamcılaştırma** zemininde gelişip yerleşiyor. Bu 3 İ kolonu birbirini tamamlıyor ve birbirinden ayrı tanımlanamıyor. Geçerken belirtelim: Gezi Ayaklanması'nı önceki protesto dalgalarından ayıran şey, bu üçlü karakteri birlikte kavrayan ve bu üçlü karşısındaki mücadeleleri birbiriyle etkileşim içinde harmanlayan yeni niteliğiydi. "AKP'ye değil, Saray Rejimi'ne karşı ilk ayaklanma" dememiz bundan. Bu üçlünün birbirinden koparılması bizi AKP'yi bir rejim olarak

görmekten uzaklaştırıyor ve çözümleri yeni rejim içi, yeni rejimin en az bir dayanağı ile uyumlu muhalefet eksenlerine sıkıştırıyor. Lafın kısası, sınırları ABD-Cemaat tarafından çizilen bir muhalefet hattına...

İlkel-Yağmacı Birikim

AKP Rejimi'ni ayakta tutan bu 3 İ en açık ve bütünlüklü haliyle Gezi'de, Yatağan'da kamusal varlıklarımıza, Tekel'de kazanılmış haklarımıza, Soma'da, Mecidiyeköy'de emekçiye öldüresiye saldırdığında görünürleşiyor. O halde bir yanıyla Saray Rejimi'nin en zayıf noktası burası; çünkü diğer iki kolunu en açık ve zorlayıcı haliyle bu kriz anlarında devreye sokuyor. İslamcılaştırma ve İstibdat, ilkel-yağmacı birikim olmadan ayakta duramıyor ve tersinden bakarsak; ilkel-yağmacı birikim ancak arkasına istibdat/maddi zor gücünü ve İslamcılaştırma/manevi zorlama gücünü alarak ayakta kalabiliyor. AKP'nin bir rejim olarak en güçlü noktası bu ikisi gibi görünse de, içinde barındırdığı sınıfsal karşı duruş potansiyelleri nedeniyle en zayıf noktası da burası. Tam bu nedenle yeni rejimin inşa ettiği baskı/cebiri düzeninden beslenen ve iktidar bloğunun Derviş-Babacan hattındaki hâkim kesimlerinin enerji, banka, kredi kârlarındaki istikrarla AKP'yle palazlanan "havuz" sermayesinin acele sermaye biriktirme düşlerini birleştiren ilkel-yağmacı birikim modeli, bugün AKP'yi de içine alan ama AKP'yle sınırlanamayacak bir yeni rejimin kurumsallaşmasının dayanağı, temeli olarak işliyor. En net haliyle enerji, inşaat ve madencilik sektörlerinde belirginleşen bu ilkel-yağmacı birikim modeli, bir yandan rekor özelleştirme saldırıları, diğer yandan tarımdan/kırdan koparılan nüfusun işçileştirilmesine dönük dayatmalarla genişliyor; büyüme krizlerini halkın ortak varlıklarına, piyasalaşmamış hizmetlere saldırarak, kentsel rant yaratarak ve en çok da emekçiyi madende yerin 32 kat altına ölümüne inmeye, inşaatta yerin 32 kat üstüne ölümüne çıkmaya mecbur bırakan iktisadi ve siyasi zor düzeninin şartlarını oluşturarak aşmaya çalışıyor. 12 Eylül böyle sürüyor.

İnşaat, maden ve enerji. Çıkışı yok; rejim ancak maliyetleri düşürüp, üretimi zorlayıp işçileri öldürerek bu maddi zemini koruyup genişletirse; yağmalanmamış alan, fethedilmemiş kaynak, kesilmemiş ağaç, imara açılmamış orman, kıyı, mera ve boruya hapsedilmemiş su kaynağı bırakmazsa ayakta kalacağını düşünüyor; dahası, politik ve dinsel yeni rejimin bu maddi zeminle örüleceğine inanıyor. Bu yüzden de saldırıyor da saldırıyor.

“İyi de, madem bu kadar mecburlar, ölümleri engellesinler.” Mümkün görünmüyor; ilkel-yağmacı birikimin acelesi var ve tam da bu iktisadi sömürü, köleleştirme ve cebir koşullarının dışında, emekçilerin örgütsüz, haktan yoksun, güvencesiz kalmasını garanti altına alacak sınıfsal, siyasal ve legal/illegal araçlarla baskılanması, bu şartlara “mecbur” bırakılması ve bu sayede artan sömürü oranlarının korunması ile birlikte işliyor. Dolayısıyla emek maliyetlerini düşürüp acele sermaye biriktirmek ve krizleri ertelemek adına üretimi zorlamak “ölümsüz” olmuyor. “Fıtratında var”la dinsele tercüme ederek meşrulaştırmaya ve “taban”a anlatmaya çalıştıkları şey tam da bunun kaçınılmazlığı. Yani “yine olacak” diyor, itiraz edilirse de devreye diğer iki İ sokuluyor. O halde yapılacak şey belli; birikim rejiminin bu ölümlü yönetme krizi anlarında, İstibdat ve İslamcılaştırma kolonlarını daha da belirginleştirmek. “AKP en baskıcı ve en dinsel hallerine, tam da bu birikim rejimi ölümlü krize girdiğinde bürünüyor” derken anlatmak istediğimiz bu.

İstibdat ve İslamcılaştırma (İslamizasyon)

Nedeni açık: İşyerinde bu sömürü koşullarını kabule zorlayan iktisadi zor mekanizması; öncesinde Soma’da olduğu gibi tütünden, zeytinden koparılan köylünün madene inmeye mecbur bırakılmasını/işçileşmesini gerektiriyor. Aynı durum enerji ve inşaat sektörleri için de geçerli. Giresun’un yoksul köylüsü Murat’la Dersimli üniversite öğrencisi Hıdır’ı Mecidiyeköy’de o asansöre bu “cebir” bindiriyor.

Tam da bu nedenle iktisadi bir süreç olarak birikimi, Saray Rejimi'nde fetih, yağma, köleleştirme, güvencesiz ve ölümüne çalıştırmanın zorlayıcı şartlarını oluşturan siyasal tekelleşme/istibdatlı birikim bütünlüyor. Ve yağmacı birikim, cesaretini sadece işçi ölümlerinin “sıradanlaşma”sı hissinden almıyor; asıl gücünü siyasal düzeyde inşa edilen İstibdat rejiminin Soma'da halka attığı tekme ve tokatlardan; Mecidiyeköy'de “kaza”dan sonra inşaatın önüne yığılan TOMA'lardan, giderek her alanı kuşatan polis rejiminden, onun korumasından, emekçilerin örgütlenme zeminlerinin engellenmesinden ve halkın bu araçlarla caydırılması arzusundan alıyor. Ve bu yüzden istibdat, Erdoğan'ın kişisel “tek adamlık” heveslerinden ya da psikolojisinden daha çok, bu birikimi “zor” aygıtlarıyla ölümüne koruyan tekme, tokat, TOMA, biber gazı kapsülü düzeneğiyle, maddi bir zeminde kuruluyor. Yağma sermayesi bu karşılıklılık ilişkisini çok iyi kavlıyor; öyle ki rejimin bu siyasal ve ideolojik karakterini ayakta tutmak için “havuz”a aktardıkça aktarıyor. Havuz'a aktardıkça halka saldırıyor; halka saldırdıkça havuza aktarıyor.

Rejimin iki İ'sini açtık; ya İslamcılaştırma? İslamcılaştırma neden en çok da bu ilkel-yağmacı birikimin ölümlü kriz anlarında yardıma koşuyor? Hatırlatalım: Türkiye'de Abdülhamit'ten Menderes'e, 12 Eylül'den AKP'ye değişmeyen bir gerçek var; İslamcılaştırma bu ülkede daima İstibdat evresini tamamlıyor ve meşrulaştırıyor. Bu yetmiyor; İslamcılaştırma sınıfsal düzeyde en saldırgan kesimlerin “yağma” düşleriyle uyandığı kriz zamanlarında halkın ve emekçi sınıfların “sol”suzlaştırılması, örgütsüzleştirilmesi, çözümsüzlüğe ve “kader”e mahkûm edilmesi, yağma saldırısının önündeki dirençlerin kırılması, özetle isyansızlaştırılması dönemlerinde, “içinde bulunulan şartların sorgulanmaksızın kabul edilmesi”nin manevi ikna aracı olarak yapılandırılıp devreye sokuluyor ve baskıyı tamamlıyor. Bu anlamda ideolojik aygıt olduğu kadar “maddi ve fiziksel zor”u tamamladığı oranda kriz dönemlerinde devreye sokulan bir manevi zor aygıtı. Tam

da bu nedenle tekme-tokat-TOMA ile açığa çıkan istibdat, işçi ölümlerinde kader-fıtrat-güzel ölüm-şehadet dinselliğini de bir açıklama, meşrulaştırma ve krizi yönetme stratejisi olarak devreye sokuyor. Özetle, ilkel birikim istibdatla; istibdat İslamcılaştırma aracılığıyla sınıfsal, siyasal ve ideolojik düzeyde birbirini tamamlayarak AKP öncülüğünde rejimleşiyor.

Bu tabloya bakmadan, bu bütünlüğü kavramadan yapılacak bir istibdat ya da İslamizasyon eleştirisi ya gerçekten hiçbir şeyi kavramıyor ya da kavradığı çözümün dar sınırlarında bizi rejimin yumuşatılması göreviyle uyushmaya çağırıyor.

Çözüme Doğru

Ne yapmalı? AKP Rejimi'ni sadece siyasal aktör olarak AKP'den ve sınıfsal aktör olarak "havuz"dan ibaret olarak kavramayan; AKP'nin diktacı hamleleri karşısında bu sınıfsallıktan bağımsız bir okumayla "liberal" otoriterlik eleştirilerine, çözümlerine bizi sıkıştırmayan, ilkel birikim-istibdat hattını dışarıda bırakarak İslamcılaştırmayı merkeze alan bir "yaşam tarzı" direnişçiliğini/laikliğini tek başına öne çıkarmayan; sadece sınıfsal boyuta vurgu yapıp mücadeleyi ekonomik alana sıkıştırmayan; 3 İ'yi harmanlayan, birlikte kavrayan; yeni rejimle uyumlulaşmamış, yeni rejim içi kalmayan bir muhalefet hattına, kurucu seçenek ve programa gereksinim var.

Yeni rejime karşı üç ayaklı mücadelede tam da bu nedenle emekçi sınıf kesimleri ve halkçı talepler merkezileşiyor. İşçi ölümlerinin durdurulması, güvencesizlik, taşeronluk saldırısının püskürtülmesi, sınıfın kölelik ve yeni Ortaçağ koşullarından kurtulması mücadelesinde Türkiye işçi sınıfı çıkış arıyor; Türkiye işçi sınıfı kendi çıkışıyla Türkiye'nin Ortaçağ'dan çıkış mücadelesini birleştirecek programa yürüyecek; hayat dayatıyor.

İlkel birikim karşısında halkçı-kamucu, istibdat karşısında demokratik ve İslamizasyon karşısında biçimselliğe sıkışmadan emekçi karakterde bir laikliği inşa eden yeni bir cumhuriyet programı, yeniyi kurma iradesi bu teşhisle olacak.

SOMA, YATAĞAN, ERMENEK: BÜTÜNLÜKLÜ SALDIRI¹⁶

2014'ün 29 Ekim mesajı aslında Ermenek'ten geldi. Yerin üstünde topraktan geçinemez hale gelmiş yoksul kadınların çığlıkları yerin yüzlerce metre altındaki eşlere, evlatlara, kömür tozuna bulanmış ekmekle kapkara zeytini katık ederken sular altında kalan işçilere, oradan da cinayette payı olmayan herkese ulaştı. Ermenek, Türkiye'nin yoksul köylüsünün, işçisinin sınıfsal olduğu kadar, 29 Ekim'e damga vuran siyasal mesajıdır artık. Yeni bir cumhuriyeti birlikte örgütleme görevi; Türkiye'nin yoksul emekçilerini yerin altında ölümün ve sömürünün karanlığından çıkarma göreviyle, bu memleketin çocuklarını yerin üstündeki karanlıktan kurtarma görevini de birleştiren karakterde. Ve Soma'dan, Ermenek'ten sonra piyasacılık sınırları içinde kalarak yeni bir cumhuriyeti örgütlemek daha da imkânsız.

Emekçinin can güvenliği için gerekli yaşam odalarından kısılan kaynaklarla bin odalı saraylar inşa ettirmek de, saltanat sarayının dış cephesini süslü ışıklandırmak da bu gerçeği örtmeye yetmeyecektir.

Programlı Saldırı

Her çıkış gibi her saldırı da programlıdır. Gelelim saldırının programına: Soma'da da, Ermenek'te de karşımıza çıkan saldırı bir ekonomik programın bütünlüklü ürünü. Meseleyi sadece madenlerde "iş güvenliği" eksiklikleri üzerinden ya da "işveren"in eksikleri zemininde ya da yerelden tartışamayız. Programlı ve bütünlüklü bir sınıfsal-siyasal saldırıyla karşı karşıyayız.

3 İ formülünü açarken belirtmiştik; Soma'dan Mecidiyeköy'e Saray Rejimi'nin üzerinde yükseldiği birikim/büyüme modeli; ilkel/yağmacı karakterdedir; ilkel birikim "kan ve ateşle yazılmış" bir tarihin özetidir; emekçiyi güvencesiz çalışmaya ve daha fazla

16 BirGün Pazar, 2 Kasım 2014

ölüme zorlar, kamusal varlıklarımızı talana, hizmetleri özele açar. Hepsinden önemlisi “zor”la, “baskı”yla yaşar, yapılır. Türkiye’de siyasal rejim bu büyüme modeline uygun, diktacı temelde geliyor. Bugün en çok açığa çıktığı sektörlerse enerji, maden ve inşaat. Ermenek de Soma gibi, Mecidiyeköy gibi bu yağmacı birikim modelinin seri cinayetidir. Fail bellidir; mesele faili azmettiren, tetiği çektiren elleri saptamak, çözümü bu saptama üzerinden programlı örmektir.

Dönüm Noktası: 2012

Maden cinayetleri, AKP’nin yeni enerji stratejisinden bağımsız okunamaz; aksine ölümlerin artışı bizzat bu stratejinin ürünüdür. Bu açıdan 2012 yılı bir dönüm noktası. Ne oldu 2012’de? Olan şu: Ekonomik büyüme oranlarında düşüş, sıcak para bolluğunun sona ermeye başlaması, “teğet geçti” denilen krizin etkilerinin yüzünü göstermesi. Tüm bunlara AKP’nin yanıtı, talanı/yağmayı derinleştirmek oldu. Yapılacak şey belliydi, sıcak paraya bağımlı bir ekonomi olarak akıllarına gelen ilk formüllerden biri enerjide “dışa bağımlılığı” azaltmaktı, böylece içerideki yağmacı sermayenin serpilip gelişeceği yeni bir birikim alanı da açılmış olacaktı. Türkiye’nin elektrik enerjisi üretiminde aslan payı doğalgazda. Enerji Bakanı Taner Yıldız o dönem bu yeni politikayı “cari açığı düşürmek için yerli kömüre dayalı üretime geçiş” olarak açıkladı.¹⁷ Özetle, elektrik üretiminde doğalgazın/ihracatın payı azaltılacak, yeni yerli kömür maden sahaları açılacak, açılan yerli kömür sahalarındaki üretim 2005’ten bu yana test edilen kârlı kiralama yöntemiyle sermayeye sunulacak, böylece üretim/emek maliyetleri düşürülecek, yerli kömüre dayalı santrallerin kurulması teşvik edilecek ve halihazırda kamunun elinde üretim yapan termik santraller de özelleştirme kapsamına alınacaktı.

¹⁷ Şimdi bu programı çok daha sert biçimde Erdoğan’ın damadı, “enerji sektörü”nden, Çalık Grubu’nun CEO’luğu görevinden gelen yeni bakan Berat Albayrak uyguluyor. Bu program son olarak Siirt Şirvan’da Ciner Grubu’na ait bir madende yaşanan işçi katliamıyla sonuçlandı.

AKP'nin krizle ve cari açıkla mücadele stratejisi olarak sunduğu bu model hem “ekonomik canlılık” getirecek, hem de Taner Yıldız'ın sözleriyle “2023'e kadar doğalgazdan 12 milyar dolar tasarruf sağlayacak”tı.

Yapılmak istenen şey belliydi: Devlet elinde tuttuğu, kamuya ait olan maden sahalarını sermayeye kiralayacak, her türlü teşviği ve alım garantisini verecek, sermaye ise emek ve üretim maliyetlerini baskılayarak üretim miktarını arttıracaktı. Bu ortamda iş güvencesi ve işçi güvenliği de ortadan kalkacak; üretim artarken kölelik de yaygınlaşacaktı. Bu yolla çıkarılan kömürü devlet garantili şekilde satın alacak ve ısı değeri düşük olan Türkiye linyit kömürünün aslan payı, elektrik üretiminde kullanılmak üzere termik santrallere gönderilecek ya da yeni termik santraller yine sermayeye kiralanarak maden sahalarının yakınına büyük teşviklerle kurdurulacaktı. Kalan kömürlerse yine AKP'nin “hayırseverlik” modelinin sürdürülmesinin hizmetine sunulacaktı. Tarım arazisi mi? Acele kamulaştırılacaktı. Yırca Köyü'nde yapıldığı gibi.

Soma tam da bu yeni strateji sonucunda gerçekleşmiş ilk büyük katliamdı. Hatırlayalım; firmanın sahibi Alp Gürkan daha önce 130 dolar olan ton başına üretim maliyetini 24 dolara düşürmekle gururlanmaktaydı. Taner Yıldız ise bu modeli 2012'de Soma'da “özel sektöre olabildiğince en az yükü getiren modeli bulduk” sözleriyle övmekteydi.

Nitekim Sayıştay raporlarında gerçek ortaya çıktı. Türkiye Kömür İşletmeleri (TKİ), yani devlet 2012 yılında Soma Holding'le arasındaki sözleşmeyi yenilemiş; yıllık 1,5 milyon ton olan alım garantili üretim talebini 2,6 milyona çıkarmış; Soma Holding bu denetimsiz teşvikten cesaret alıp üretimi 3,8 milyon ton olarak gerçekleştirmişti. Devlet, kömürü alacağını garanti etmişti. Ortada bir “üretim zorlaması” vardı ve bu zorlamayı yapan siyasi iktidar ve onun yağma ekonomisinin gereklilikleriydi.

2012 yılında ‘krizi fırsata çevirmek’ adına yağma ekonomisini derinleştirme ve saldırıyı ilerletme kararı alındığını gösteren, bu

gelişmeyi tamamlayan başka gelişmeler oldu. Aynı yıl Erdoğan'ın Türkiye'deki her türlü yerüstü ve yeraltı taşınmazın kullanılması, satılması, kiralanmasıyla ilgili son karar/imza yetkisini üzerine aldığını gösteren bir genelge Resmi Gazete'de yayınlandı. Böylece enerji-maden ve inşaatla dayalı yağmacı büyüme modeli siyasal despotizmin tepe noktasına doğrudan bağımlı hale getirildi.

Bitmedi, 2012 yılında Bakanlar Kurulu'nda yerli kömüre dayalı elektrik üretiminin teşvik edilmesi için bir dizi yeni karar alındı ve teşvikler 15 Mart 2013 tarihinde yine Resmi Gazete'de yayınlandı. Böylece maden sahalarının "üretimi arttırmak, sermayeye yeni kâr alanları açmak ve emek maliyetlerini düşürmek" olarak özetleyebileceğimiz politikayla özele sunulmasının ardından; bu kez aynı firmalara maden sahalarının yanına kömüre dayalı termik santral kurmaları için büyük teşvikler sunuldu. Bugün Soma'da Yırca Köyü'nün yürüttüğü zeytinlik mücadelesi tam da bu teşvikten yararlanarak ilk kazınayı vurma cesaretini alan Kolin Grubu'nun santraline karşıdır.

Krize yağmayı derinleştirerek, emekçiyi daha da ölüme sürükleyerek ve köylüyü "acele kamulaştırma"larla toprağından sürerek yanıt verme eğilimi ya da toplamda yağmacı ekonomi modeli açısından 2012'de bir önemli gelişme daha oldu. Bir yandan sermayeye kamu kaynaklarıyla, kamunun toprağında, kamunun kömürüyle yüksek teşviklerle özel termik santral kurdurma yolunu açan AKP, diğer yandan da kâr eden termik santralleri özelleştirme programına kattı. Böylece Kangal, Seyitömer, Afşin-Elbistan ve son olarak işçilerin direnişiyi önümüzü aydınlatan Yatağan-Yeniköy-Kemerköy termik santrallerinin de içinde olduğu 17 termik santral özelleştirme programına alındı. Bir kısmı özelleştirildi; ancak esas darbe bu yıl vuruldu, vuruluyor. Mehmet Şimşek bu yüzden 2014 yılını "Özelleştirmede rekor yılı olacak" sözleriyle açıkladı. Termik santrallerin özelleştirilmesi sürecinde hangi firmaların öne çıktığını saymamıza gerek yok; nerede "millete küfür" varsa, oradalar zaten.

O halde iyi görelim. Bugün Soma'da, Ermenek'te işçilerin katledilmesi, Yırca'da "acele kamulaştırma" ile köylünün toprağından özel termik santral için sürülmesi, Yatağan'da, Seyitömer'de termik santrallerin özelleştirilerek havuza sunulması programı aynı stratejinin farklı ve birbirini bütünleyen ayakları. Soma'da "emek maliyetlerini düşüreceğim, üretimi arttıracam" diyerek işçileri ölüme gönderen taşeron programıyla, Türkiye'nin birçok bölgesinde köylüyü toprağından özel termik santraller için süren yağma programı kollarını birleştirip Yatağan'da ve memleketin başka köşelerinde termik santrallerin özelleştirilmesi saldırısına güç katıyor. Açık ki AKP'nin yeni enerji politikası madenlerde ölümlere ve ekonominin genelindeki yağmaya ivme kazandırıyor. Rejim, krize emeğe ve halkın kamusal kazanımlarına saldırıları yoğunlaştırarak yanıt veriyor ve vermeyi sürdürecektir, buna mecbur. Bu yüzden belirtelim: Ermenek son olmayacak.

Tabloya iyi bakalım. Bu tablo Soma köylüsünü tekellerin talebiyle tütünden koparan, tarımda mülksüzleştirme programını Türkiye'ye dayatan 2001 Derviş programıyla hız kazandı; Soma, Kınık köylüsünü madene, ölüme, ölümden yeni kurtulmuş gençecik bir madenciyi ise "Yarın yine inmek zorundayım" demeye mecbur bırakan cebir, bu mülksüzleştirme programından bağımsız okunamaz. Aynı durum şimdi Ermenek köylüsü için geçerli.

Bu programı AKP uyguladı, derinleştirdi; taşeronlaştırma, güvencesizleştirme, özelleştirme ve yağma siyaseti etrafında inşa ettiği yeni rejime bu programın harcını kattı.

Ne yapmalı? Hayat öğretir. Yaşamın dayattığı somut ihtiyaç ve program ilkeleri sloganlarda berraklaşır; görünürleşir. Binlerce Somalı işçi kaymakamlığa hangi sloganlarla yürümüştü, hatırlayalım: "Dayıbaşı gidecek, kamu gelecek"; "Kamu gelecek, dertler bitecek."

Saldırı bütünlüklü ve programlı. Ya işçiyi öldüren, kamusal özelleştiren, köylüyü toprağından süren bu programa halkçı-kamucu bir programla yanıt vereceğiz; ya da kaybedeceğiz.

İKTİDAR BLOĞUNDA SINIFSAK TEMSİLİYETLER¹⁸

Yeni rejimi anlama yolunda bir diğerk önemli konu da, özellikle AKP'nin hâkim sınıflar arasındaki iç çelişkileri nasıl yönettiğı meselesi. Buraya bakmalıyız. En başından itibaren bir iktidar projesi olan AKP'yi sadece "İslamcı, muhafazakâr burjuvazi"nin temsilcisi olarak ele alan analizler gerçeğın üzerini örttü. Bugün derinleşen çatlaklar olmasa, hâlâ bu açıklama tarzına yaslanacaklar var elbette. Biz somut duruma bakalım. Sözlere değil sadece, sözlerin arkasındaki sınıfsal tartışmaya.

Erdoğan Merkez Bankası ve faiz eleştirilerinde dozu bu eksen- de adım adım arttırdı. Yılbaşından bu yana yaptığı altı konuşma- da Merkez Bankası'nın faiz politikasını eleştirdi; son konuşma- sında da işi "vatana ihanet" suçlamasına getirdi. Faiz inmeli mi, inmemeli mi; tartışmamız bu değil. Bu tartışma başka bir çatal- lanmanın sadece sahne önü. Merkez Bankası kavgası, sınıfsal ve siyasal açıdan çatlakların artık sıvanamaz hale gelmesinin ürünü. Ama aynı zamanda yeni rejimin üzerinde yükseldiğı iktidar bloğının içinden geçen çatlakları, yarıkları anlamak için de yararlı buraya bakmak.

Ama önce bir tarihsel hatırlatma.

Yıl 2001. Bir büyük kriz; fatura ağır ve her zamanki gibi halka çıkarılıyor. Egemen sınıf uzun süredir beklediğı "yapısal reform"ları uygulatma niyetinde; yukarıdan basınç var. Sonuç; önce Kemal Derviş eliyle sermaye lehine, tekelleşme "reformları." Üst kurulların oluşturulması, Merkez Bankası'nın "bağımsız" hale getirilmesi; en çok bastırılan "reformlar", "kırmızı çizgiler" bunlar. IMF-Dünya Bankası nezdinde sermaye, krizden "çıkış" reçetesini kesmiş: "Ekonomik kararlarınızı siyasetten arındırın." Böyle sunuldu; sorunun kaynağı "siyaset" gibi yansıtıldı; o halde çözüm karar süreçleri içinde, yürütmede sermayenin doğrudan temsil gücünün arttırılması ve ekonominin tartışma dışı hale getirilmesi idi. "Reform" sözcüğü işin ambalajıydı; sermaye, halkı

ekonomik kararların tamamen dışına çıkararak karar süreçlerine doğrudan, kurullar aracılığıyla el koyuyordu.

“Reformlar” yapıldı; köylü mülksüzleştirildi; özelleştirme saldırısı yoğunlaştı, emekçi yoksullaştı. Derviş ve temsil ettiği sınıf kesimleri artık rahattı; ayrılırken “otomatik pilot” vurgusu yapmış ve artık hiçbir hükümetin bu otomatik pilot uygulamasından vazgeçemeyeceğini ilan etmişti.

Nitekim hikâye böyle ilerledi. AKP bu özel konjonktürde iktidar oldu. Kabinede ekonomi politikalarının ayrıcalıklı sorumluluğu Ali Babacan’a devredildi. Kemal Derviş’in her fırsatta övgü dolu sözlerle andığı Babacan; kabine içinde uluslararası sermayenin, finansal sermayenin, ağırlıklı olarak da TÜSİAD’da temsil edilen tekelci sermaye fraksiyonlarının temsilcisi olarak işlev gördü. Derviş “reformları”nın bir tür güvencesi; AKP’nin de bu reformlara bağlılığının teminatı, “sigorta” gibi değerlendirildi. Nitekim AKP de kendisini klasik Milli Görüş partilerinden ayıran bu niteliği özel olarak korudu ve iktidar yapısı içinde hâkim fraksiyonun temsilini güvence altında tutarken, diğer yandan da bu kesimle doğrudan çelişme ve çatışma içine girmeden, kendisinin üzerinde yükseldiği İslami-muhafazakâr-Anadolu burjuvazisinin iktidar bloğu içindeki temsil kabiliyetini genişletecek hamlelere girişti. Bu açıdan zaman zaman ortaya çıkan görüş ayrılıkları parti içi olmaktan ziyade, sermaye içi çelişkilerin dışavurumuydu. AKP tek parti iktidarı olmakla birlikte, kabinede iki sermaye partisinin koalisyonu gibi işliyordu. Bu stratejide her iki fraksiyonu birbirine bağlayan ana eksen ise halka, emekçilere karşı izlenen saldırgan tutum, özelleştirmeler, emeği baskılayan despotik siyasal yapılanma ve bunu tamamlayan tampon tedavi politikalarıydı. İki fraksiyon halka karşı birlikti; AKP bu birliğin siyasal-ideolojik harcı olarak işlev gördü.

2002-2015: Kabinede Değişmeyen Tek İsim Babacan

Ve bu nedenle Ali Babacan 2002’den 2015’e kadar geçen 13 yıllık sürede, farklı konumlarda, bakanlıklarda da olsa, kabinede

adı değişmeyen tek isim oldu. İkame edilemezdi; temsil gücü de, sembolik önemi de farklıydı. Bu tabloda AKP uzun süre Derviş “reformları”na açıktan dokunmadı. Buna karşın “teğet geçti” dedikleri 2008 krizi sonrasında özellikle kamu ihalelerini düzenleyen mevzuatta, “torba yasa”larla değişiklikleri süreklileştirdi ve ilkel birikimci, yeni palazlanmakta olan sermaye kesimlerine imar-inşaat odaklı bir büyüme stratejisi temelinde destek çıktı; devletin yürütme gücünü ve kamu kaynaklarını bu ekseninde açıkça seferber etti. Zaman zaman çeşitli üst kurullara müdahalelerde bulundu; Kamu İhale Kurumu’nu pas geçti; ihaleleri, tekelci kesimin “yönetişim” diliyle söylersek, giderek “şeffaf” olmaktan çıkardı.

Diğer yandan kurullara “paralel” bir ekonomi yönetimi mimarisi hazırladı ve özellikle kanun hükmünde kararnamelerle, doğrudan ilkel-yağmacı birikimcilerin yürütme içindeki temsil gücünü arttıracak yeni bakanlıklar kurdu. Çevre ve şehircilik Bakanlığı’nın kuruluşu ve bu bakanlığa sağlanan olağanüstü imar, inşaat yetkileri; yine inşaat ve enerji yağması için devletin zor gücünün “acele kamulaştırma”larla devreye sokulması böyle hızlandı. Bu bakanlıklarda temsil olunan sermaye fraksiyonlarının Meclis’te de bir dediği iki edilmedi; gece yarısı operasyonlarıyla talepler torba yasalara dolduruldu, hızla yasalaştırıldı.

Buna karşın bu yapılanlara tekelci kesimin en hassas noktası olan Merkez Bankası “bağımsızlığı”na dokunulmadığı sürece sertçe ses çıkarılmadı; iktidar bloğu hiç açıktan çatlamadı. Zaman zaman bu iki fraksiyon arasında başgösteren “fren mi gaz mı?” tartişması; sadece bu çatlaklara dair iç sinyallerdi. AKP, sermaye içi çatişmaları kabinde dengeleme görevini sürdürüyordu. Tekelci sermayenin kazançları yerindeydi; finansçılar iyi kazanıyordu; diğer fraksiyon Merkez Bankası’na dokunmuyordu; Babacan da kabinedeki ayrıcalıklı yerini koruyordu. İnşaat yağması, kredi mekanizmalarını, tüketimi körüklüyor, banka kârları da artıyordu. Çelişkilerin büyük bir çatişmaya dönmesini engelleyen kriterler bunlardı.

Ne Değişti?

Bu arada yağmacı birikim modeline karşı kamucu bir ayaklanma gelişti. Gezi'den başlayan ve AKP diktasına karşı bir halk isyanına dönüşen aşağıdan, halkçı karakterli Haziran'ı; AKP'nin "şeffaf"lıktan uzak ihalelerle kamu kaynaklarını doğrudan, palazlanmakta olan "yandaş" sermaye kesimlerine aktarmasının iktidar bloğu içinde sorun kaynağı haline geldiğini gösteren, tepeden, 17-25 Aralık "yolsuzluk" operasyonları izledi. Böylece iktidar bloğu içindeki mutabakatta çatlaklar daha da görünürleşti. Krizin etkileri artmış; AKP'nin Yeni Osmanlıcı dış politikasının çökmesi nedeniyle dış pazar olanakları daralmış ve içerideki pasta, kamu kaynakları üzerindeki rekabet de kızışmaya başlamıştı. Yolsuzluk operasyonları bu açıdan tekelci fraksiyonun, "denetimsiz yağmacı"lara uyarısı niteliğindeydi: "Kaynaklar daralıyor; kamu kaynaklarının sermayeye aktarılması sürecinde artık böyle tek taraflı davranamazsın." Mesaj buydu.

Tekelci fraksiyonun "yolsuzluk" operasyonu üzerinden yeniden devreye soktuğu Dervişçi reform dili, yani yönetişimcilik iç çatışmaların yükseldiğinin işaretiydi. Bu çatışmaların daha da ilerlememesi için teminat beklentileri sürüyordu. Erdoğan'ın cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra kurulacak yeni kabinede Ali Babacan'ın mutlaka yer almasını ve Merkez Bankası'nın bağımsızlığına dokunulmamasını ısrarla talep ettiler ve bu yine gerçekleşti. Ancak mızrağın çuvala sığmadığı bir aşamaya da girildi. Büyüme oranlarındaki düşüş, işsizliğin yükselişi ve yeni istihdam yaratılamaması; inşaata dayalı birikim modelinin duvara toslamak üzere olması; konut arzının talebin üstüne çıkması, ihracatta gerileme, artan hayat pahalılığı; diğer yandan Soma'da, Ermenek'te, Mecidiyeköy'de görüldüğü gibi inşaata ve enerjiye dayalı yağma modelinin toplumsal "maliyet"lerinin görünürleşmesi AKP içinde doğrudan Erdoğan'ın temsil görevine soyunduğu yağmacı sermaye fraksiyonunun birikim olanaklarını zora soktu.

Buna verdikleri yanıtta yağma saldırısını daha da arttırmak

oldu; öyle ki bunu Soma'dan sonra Enerji Bakanı Yıldız ilan etti. Fakat yağmayı derinleştirmek yetmiyordu; işte bu noktada Erdoğan'ın Merkez Bankası'na dönük baskıları arttı; Merkez Bankası üzerinden Ali Babacan'a, Derviş-Babacan programına-hattına saldırılar yoğunlaştı, sermaye içi rekabet artık açık hale geldi. Faizlerin düşürülmesi; özellikle inşaata dayalı büyüme modelinden beslenen kesimlerin beklentisi. Bu sayede, inşaata dayalı yağma modelinin düşük faizli kredi mekanizmalarıyla yeniden ayağa kaldırılması; istihdamın ve talebin arttırılması, durgunluğa ve yıkıma doğru giden “ekonomi”nin yeniden canlandırılması arzuluyor. Hükümetin son konut teşvikleri de, Ağaoğlu'nun “hükümet” adına konuşma yaparcasına “her şeyi devletten beklemeyin” teşvikleri açıklaması da bunun ürünü. Çatallanmanın böyle keskin bir karakter kazanması bundan.

Erdoğan'ın tüm bunları yaparken aynı zamanda açık bir siyasal hedefi var. Erdoğan yaklaşmakta olan ekonomik çöküntünün siyasal faturasını, kendi denetiminde olmadığını ısrarla vurguladığı, “faiz lobisi” ile ilişkilendirdiği Merkez Bankası-Babacan politikalarına kesmeye; durgunluğun maliyetini finansçılara dışsallaştırmaya çalışıyor. Durgunluğun, artan hayat pahalılığının, işsizliğin nedeninin AKP politikalarında aranamayacağını; sorunun “faiz lobisi”, kendisine bağımlı olmayan Merkez Bankası politikaları olduğunu ima ediyor. Bu sayede seçime kadar ekonomi minderinde AKP'ye yönelecek eleştirileri göğüslemek; seçimde ekonomik tartışmayı yine AKP'nin açacağı “faiz lobisi” minderinde kurmak, buradan yönetmek ve bunu “ancak her kurumu doğrudan denetleyen, belirleyen bir Başkanlık anayasası ile çözeriz” propagandasıyla da diktatörlük projesine bağlamak istiyor.

Özetle tekelci fraksiyonun ilkel birikimcilere “yolsuzluk” operasyonu üzerinden başlattığı sermaye içi eleştiriye; ilkel birikimciler de şimdi Merkez Bankası tartışmasıyla yanıt veriyor. Bu nedenle Merkez Bankası tartışması sadece “faiz” tartışması değil; AKP'nin sermaye içi çatlakları dengeleyen koalisyon karakterin-

de de sona doğru gidildiğinin göstergesi. İktidar bloğundaki çatlaklar artık sıvanamıyor.¹⁹

“YENİ TÜRKİYE”NİN ANLAMI²⁰

Çok konuşuyor. Elbette gündem olmak, gündem oluşturmak da istiyor. Fakat yine de Erdoğan'ın konuşmalarını gündem olmak, gündem değiştirmek, gündem belirlemek denkleminin dışında da okumak gerekiyor. Aslında rejimin gündemi çoğu zaman o konuşmalarla, karşıtlarında kültürel zeminde bir öfke-kutuplaşma yaratma ve bu sayede tabanını da yeniden sıkılaştırma arayışlarıyla kuruluyor. Muhafız toplumsal kesimlere en çok saldırdığı konuşmalar; genellikle kendi tabanını yeniden “dinsel-kültürel” bir strateji etrafında sıkılaştırmak zorunda hissettiği kısmi yönetme krizlerine denk geliyor. Ancak diğer yandan bu konuşmalardan bir başka şeyi anlamak da mümkün: Akıllardan ve dillerinden düşmeyen bir kavram seti olarak “Yeni Türkiye”nin ne olduğunu.

Ahtapot

Bu hafta sonu New York Times'ta Soma hakkında uzun bir haber yayınlandı. Haberde Soma'daki “hadi hadi” çalışma düzeni; iki maden işçisinin yaşamı üzerinden etkileyici şekilde aktarılıyor. Önemli nokta; işçilerin Soma'da AKP'nin kurduğu düzeni, gündelik hayatın örgütlenmesi, iş bulma; toplumsal örgütlenme dahil tüm alanlarda yarattığı kuşatmayı “ahtapot” benzetmesiyle tarif etmesi. Bu durum AKP'yi sıradan bir siyasal parti olmaktan öteye götürüyor. Kolları her yere yetişen, siyasal alanla toplumsal alanın eşzamanlı denetimini kendi bedeninde toplamak isteyen bir ahtapot. Başka bir siyasal tasarım ile karşı karşıyayız. Soma işçisi bize bunu tabandan anlatmaya çalışıyor; Tayyip Erdoğan ise

19 Nitekim artık 2016 yılında Ali Babacan da kabinede yok.

20 BirGün Pazar, 30 Kasım 2014

tepeden. Bu açıdan Yeni Türkiye kavramı işlevselleşiyor; sadece siyasal düzeyde “Yeni Rejim” inşası ile karşı karşıya olmadığımızı; toplumsal, kültürel sahada, gündelik yaşamın örgütlenmesinde de diktayı bütünleyen bir sınıfsal, toplumsal denetim, ikna ve dinselleşme ağının örüldüğünü anlatıyor bu kavram. O zaman “Yeni Türkiye” kavram setinin politik alanda yeni bir rejimi; toplumsal alanda ise yeni bir sosyalliği eşzamanlı ifade ettiğini; politik toplum ile sivil toplumu birlikte dönüştüren, birlikte denetlemek isteyen dönüşümlerin, birlikteliğine ve toplamına gönderme yaptığını söyleyebiliriz.

Bu algı bize Gramsci’nin “genişletilmiş/bütüncül devlet”e dair açıklamasını hatırlatıyor. Yani devleti politik toplum ile sivil toplumun; zor ile rızanın toplamı olarak anlayan; sivil toplumu da içine alarak genişleten “bütüncül devlet” tanımından söz ediyoruz, “Yeni Türkiye”ye yüklenen dönüşümleri anlamak adına elverişli bir kavram olarak görebiliriz. Gramsci sivil toplumu “devletin toplumsal temeli, etik içeriği” olarak tarif etmişti. Dolayısıyla AKP Devleti, toplumsal temeli; etik içeriği dönüştürür ve denetlerken siyasal rejimi değiştiriyor; siyasal rejimin artan baskıcı tahkimatı sayesinde de sivil toplumu dinsel karakterde denetleme ve dönüştürme hedefine ilerliyor. “Yeni Türkiye”, bütüncül devletin, politik alanla sivil alanın birlikte dönüştürülmesine gönderme yapıyor.

Anayasa’nın Cumhurbaşkanı ile ilgili maddesi “cumhurbaşkanı, devletin başıdır” ifadesiyle başlıyor. “Yeni Türkiye”de Erdoğan “bütüncül devletin başı” olmak; yani hem politik toplumu hem de sivil toplumu denetleyen, yöneten ve bu iki alanın tekliğini, birliğini kendi bedeninde, sözlerinde, eyleminde sembolleştiren “totaliter kişi” olmak istiyor. Yeni anayasa arzularının içinde merkezi yer tutan “başkanlık sistemi” işte böyle bir genişletilmiş devlet tanımı içinden anlamlandırılıyor. Yolunun diktatörlüğe çıkması da bundan. Erdoğan’ın geçen hafta yaptığı iki konuşma ve orada sarf ettiği “gündem” oluşturan sözler; böyle bir bütüncül

devlet tarifi içinden AKP’yi ve “Yeni Türkiye” tasarımııı anlama-
mız ve Erdoğan’ın kendisine bu tasarımda attettiği rolü kavra-
mız açısından da tartışılmalı.

Fıtrattan Esnafa

Tartışacağımız ilk cümle: “Kadın ile erkeği eşit konuma ge-
tiremezsiniz. O fıtrata ters... Kadınların ihtiyaı olan, eşitlikten
ziyade eşdeğer olabilmektedir.” İkinci cümle ise, Haziran’da polis ve
esnaf milislerin ortak pususu sonucu dövülerek öldürülen Ali İ-
smail Korkmaz’ın katil zanlılarının yargılandığı duruşma sırasın-
da sarf ettiği: “Esnaf, gerektiğinde asayişi tesis eden polistir” sözü.

Açalım: İlk cümlenin “Yeni Türkiye”yi anlamak açısından iki
Özel anlamı var: Birincisi, politik alanın tek söz sahibi olarak Erdo-
đan; toplumsal yaşamda kimin hangi rollere ve konuma sahip ola-
cağını da belirleme yetkisini elinde tutmak istiyor. Burada “kadın”,
erkeği tamamlayıcı bir işlevsellikle; “annelik” ve hane içi yeniden
Üretim göreviyle donatılıyor. Böyle bakarsak, politik toplumun da
sivil toplumun da dışına fırlatılıyor; “hane” içine konumlandırılıyor
ve “aile” içindeki rolü ile “değer”lendiriliyor. Bakanlık tabelasından
“kadın” kelimesinin çıkarılması ve yerine “aile”nin getirilmesinden
de bu yaklaşımı biliyoruz. Dolayısıyla “politik alan” kadına kapalı;
sabahlara kadar AKP için seçim çalışması yapabilirler, ev ev gezip
oy isteyebilirler; ama bu kadar. Bingl Belediye Başkanı’nın AKP’li
kadın meclis üyelerini başkan yardımcılığı görevine getirmeme
gerekçesini hatırlayalım: “Dine ve örfe ters.” Yani fıtrata. AKP Kar-
tepe ilçe kongresinde, genel merkezin tek liste adayının karşısına
ıkan kadın adayın konuşturulmamasını, engellenmesini, AKP İl
Başkanı’nın “partinin kaderini bir hanıma teslim edemeyiz” sözle-
rini hatırlayalım. Her iki ifade de açıktır; Erdoğan’ın Yeni Türkiye’si
“kadın”a hanede ailenin yeniden üretimi; seçim dönemlerinde de
AKP’nin yeniden üretimi görevini yüklüyor. Talan ekonomisinin
kadına karşı ağırlaştırılmış sömürü koşulları ise böyle görünmez-
leştiriliyor. Erdoğan’ın konuşması bu açıdan politik toplumu, sivil

toplumu ve hane alanını aynı anda kontrol eden, toplumsal konumları yukarıdan belirlemek isteyen bir total devletin başı olma arzusunun ürünü.

Konuşmadaki diğer bir unsur da; toplumsal yaşamın örgütlenmesine dair temel kriterlerin laik hukuksal kriterler olmaktan çıkarılması ve yaşamı örgütleyen kuralların giderek dinselleştirilmesi. “Devletin başı” sıfatıyla Erdoğan, toplumsal yaşamı düzenleyen kuralları Anayasa’daki eşitlik ilkesine göre değil, din-fıtrat kriterine göre yeniden yorumluyor ve toplumsal hayatı örgütleyen kuralların başına dini yerleştiriyor. Özetle “devletin etik içeriği”ni dinselleştiriyor. Bu ise başlı başına siyasal ve sosyal alanın düzenlenme kriterlerinin değiştirilmesi demek. “Yeni Türkiye” tasarımı tamamlandığında etkilerini bu değişim üzerinden göreceğiz. Ve bunun gündem değiştirme olarak görülüp geçirilmesi imkânsızdır.

İkinci cümleye geleyim. Yani Ali İsmail’in katil zanlılarının duruşması sırasında sarf ettiği “esnaf gerektiğinde asayışı sağlayan polistir” cümlesine. Zamanlamanın özel seçildiği açık; Gezi’de de gördük. Politik alanda sahip olduğu polisleşmiş zor aygıtını; sivil alandan sopalı, palalı milislerle takviye etmek; demokratik halk tepkilerini, diktaya, yağmaya ve dincileşmeye direnişleri yeri geldiğinde bu milis timlerinin takviyesi ve sindirmesiyle kırmak istiyor. Çok sıkışıyor; çok sıkıştıkça “zor”u çağırıyor. “Bu gidişe karşı çıkacaklar olacak, korumam altındasınız, “esnaf göreve” diyor. Yeni Türkiye bu açıdan sokaktaki “palalılar”dır. Erdoğan bu konuşmasıyla politik toplumun, yani devletin baskı aygıtının dışında kalan sivil alandaki unsurlara “rejimin polisliği”ni öneriyor; bu “milislik” karşılığında da güvence vaat ediyor. Mahkeme anına denk getirilen konuşmadan çıkan yegâne anlam budur.

“Yerinizi Bilin”

Bunun başta öne sürdüğümüz “Yeni Türkiye”yi bütüncül, genişletilmiş devlet tanımı ile anlamalıyız” saptamasıyla bağı nedir?

Erdoğan “başı” olmak istediği bütüncül devleti gündelik ve toplumsal yaşamı tek başına düzenleme ve denetleme yetkisiyle donatmak isterken; sivil topluma da kendi gündemiyle uyumlu olduğu ölçüde politik alanın baskı/zor aygıtına eklenme, milisleşme imkânı tanıyor. Böylece politik alanla toplumsal alanı hem dinselleşme hem de baskıyı tahkim etme/diktalaşma köprüleri üzerinden birleştiriyor. Sivil toplum alanını hem kendi gündemine göre düzenleme hem de bu alanı kendi gündemine hiyerarşik olarak eklemleme arayışı söz konusu olan. Totaliter ve faşizan işaretler barındırması da bundan. Esnafa asayiş için “devletin başı” tarafından sunulan “polislik” imkânı; aynı zamanda 12 Eylül hukukunun bile rafa kaldırıldığı bir düzene işaret ediyor.

Buradan bakarsak; kadını “fıtratı gereği” aile/hane alanına hapsedme dayatmasıyla; esnafa AKP Devleti’nin baskı aygıtının, zor gücünün parçası konumuna yükselme imkânı sunan iki konuşma aynı madalyonun iki yüzü. Kim sivil toplumda yer alır, kim hanede olmalı, kim politik topluma eklenlenebilir, ne yasaldır ne değildir; hepsine “ben karar veririm” diyor. “Devletin başı”, politik toplumla sivil toplumun birliğini gerektiğinde “yasallıkla” bağını kopararak ve artan oranda dinsel kriterleri sahneye çıkararak kendi şahsında kurmak istiyor. Dikta ve dinselleşme bu birliğin harcı oluyor. Yeni anayasa dedikleri şey, bunun kurumsallaşmasından; “hukuklaşması”ndan öteye geçmeyecek. Sistemin adının başkanlık ya da cumhurbaşkanlığı olması ise bu gerçeği örtmeye yetmeyecek.

ERDOĞAN’IN İSTEDİĞİ ANAYASA²¹

Gelelim bir türlü gündemden düşmeyen ve hatta daha da fazla gündemi işgal edeceği açık olan şu yeni anayasa meselesine. AKP’nin başkanlık sistemi adı altında yürütmeyi tekelleştiren, diğer kuvvetleri yürütmeye (tek adama) doğrudan bağlayan, denetimsiz ve despotik rejimini kurumsallaştırmak istediğini uzun

21 BirGün Pazar, 18 Ocak 2015

süredir biliyoruz. Biliyoruz, çünkü Erdoğan'ın Başbakanlığı döneminde yaşananlar ve bugüne kadar yapılanlar bunun göstergesi. “Başkanlık sistemi” adlandırmasıysa niyetin “süslenmesi”nden ve örtülmesinden ibaret. Saray merkezli despotik bir sultanlık arzulanıyor; adını “başkanlık sistemi” olarak sunuyor; öyle tartışıyorlar.

Böyle tartışmamalı, böyle adlandırmamalıyız. “Gerçek başkanlık sistemi bu değil” demek için ya da parlamenter sistemi övmek için değil; gerçekte neyin kurulmakta olduğunu, neyin gelmekte, bizi neyin beklemekte olduğunu açıklıkla saptamak ve ona uygun bir muhalefet/direnme hattını geliştirebilmek için gerekiyor bu netleştirme.

O zaman netleşelim: Saray Rejimi otoriter bir saltanat hayalidir. Kuvveti tek elde, Saray'da toplama, baskıyı merkezileştirme, dinci toplumsal dönüşümleri tamamlama, ilahileştirilmiş bir yöneticinin himayesinde yağma sürecini hızlandırma amaçlı Cumhuriyet karşıtı bir dönüşüm sürecinin son aşaması bu.

“Türk Tipi Başkanlık”

AKP kurmayları iki yıl önce bu sistemi anayasal güvence altına alarak kurumsallaştırmak istediklerini ilan ettiler ve bir anayasa taslağı sundular. Adına da, hatırlanacağı üzere “Türk tipi Başkanlık” dediler.²² Diğer taraftan AKP taslağında “Türk tipi Başkanlık” olarak açıklanan önerilerin pek çoğu, tipik bir Latin Amerika otoriter şeflik rejiminin tüm özelliklerini de barındırıyor.

Bu “Türk Tipi Başkanlık” ya da gerçek ifadesiyle despotik Sultanlık rejiminde 19 Ocak'ta yeni bir aşamaya geçiyoruz. Tayyip Erdoğan'ın Saray'da Bakanlar Kurulu'na ilk kez başkanlık etme-

22 Yıllar içinde Erdoğan'ın yaptığı uluslararası ziyaretlere göre modelin adının Ekvador, Meksika, Peru, Belarus modeli olduğunu da gördük elbette. Modelin adıyla çok ilgili olmadıklarının, asıl meselenin zarftan çok içindeki mektup olduğunun en net kanıtı burası. “Benim için adı başkanlık olmuş, cumhurbaşkanlığı olmuş fark etmez” sözleri de Erdoğan'ın. Fiili olanı hukuksal hale getirdikten sonra adını cumhuriyet bile koyabilirler.

sine tanıklık edeceğiz. Bunun Saray merkezli yeni sistemin yoklaması, ön hazırlıkları olduğu açık. Ve yaygınlaşacağı da. Böylece yürütmenin ve devletin ağırlık merkezi adım adım Saray’a doğru kayacak artık.

Erdoğan Saray’a yerleştikten bu yana hemen tüm yolları deneyerek ve 12 Eylül darbe anayasasının Cumhurbaşkanı’na verdiği tüm istisnai yetkileri kurala çevirerek devleti ve devlet organları arasındaki ilişkileri, yukarıdan, Saray etrafında yeniden yapılandırıyor. Ve artık yürütmenin merkezi perde arkasından perde önüne, Başbakanlık’tan Saray’a kayıyor.

Yürütmenin parlamenter (yasama organı içinden) temellendirilmesi sisteminin üzerinde ise gölge kabinenin kılıcı sallanıyor. Çünkü bu resmi, Erdoğan’ın geçtiğimiz günlerde bir gizli kararnameyle Saray’ın iç kabinesini oluşturmak adına kurduğu yeni daire başkanlıkları tamamlıyor. Her biri ayrı bir bakanlığın ilgi alanına giren konularda bir iç kabine görüntüsü veren bu başkanlıkların Saray merkezli yeni rejimin bakanlık sisteminin ön hazırlığı olduğunu tahmin etmek güç değil. Tablo şu: 7 Haziran 2015 seçimlerinden sonra Anayasa’yı değiştirecek çoğunluğa ulaşıp fiili rejimi anayasallığa terfi ettirmeyi başaramazsa, yaratılan bu yeni mekanizma üzerinden kontrolü tamamen ele alacak ve fiilen bu ikilikle yönetecek. En azından istediği bu.

Dolayısıyla izlediğimiz bir fragman.

Bu tabloyu tamamlayacak en önemli veri ise; AKP’nin başkanlıkla ilgili anayasa taslağı. Bu taslakla ilgili konuşmalıyız.

Cumhuriyetin Krizi

Ama önce bir uyarı: Saray merkezli yapılanmada temel mesele sadece yürütmenin gücünü arttırması, denetimsiz bir kuvvet olarak daha da otoriterleşmesi değil. Yürütmenin diğer kuvvetler karşısında güçlenmesi yeni bir olgu değil; kaldı ki bu hem ulusal hem de uluslararası düzeyde güçlenen bir eğilim. Dünyada temsili demokrasiye karşı artan “gerçek demokrasi” isyanları, temsil krizlerine karşı öfkenin açığa çıkışı da bundan bağımsız değil.

Dolayısıyla Saray merkezli rejim sadece “tek adamlık”, “otoriterleşme” gibi eleştiriler içine hapsedilemez. Saray etrafında inşa olunan yeni devlet düzeni ve onun etrafında örülen dincilik, Davutoğlu’nun “100 yıllık parantez”; hafta içi AKP’li bir başka vekilin “90 yıllık fragman” dediği cumhuriyet sürecinin de sonuna işaret ediyor. Cumhuriyetin son kazanımları, dinci-despotik sultanlığın elinde can çekişiyor. Tam da bu nedenlerle Saray başka bir insanın sembolü olarak merkezi önem kazanıyor. Despotik, gerici ve yağmacı bir rejim, Saray etrafında, Sultan’ın kutsallaştırılan kişiliği temel alınarak, Erdoğan üzerinden bir imparatorluk kültü yaratılarak restore ediliyor. Hamidiye (Abdülhamit) Rejimi de diyebileceğimizi söylemiştik.

Hatırlayalım, AKP il ve ilçe başkanlarıyla Kızılcahamam’da gerçekleştirdiği bir toplantıda Erdoğan, başkanlık sistemini “ecdadımıza baktığımızda, Osmanlı bunu yaşamış” sözleriyle açıklamıştı. Saray merkezli yeni sistemin tarifi bundan iyi yapılamazdı.

Başkanlık sistemi değil, despotik sultanlık; “sistem değil rejim değişiyor” dememizin ilk nedeni budur. Sultanlık, çünkü cumhuriyeti tasfiye ediyor. Tarihsel olarak cumhuriyetin içine düştüğü krizi, imparatorluklar çağının kapandığı bir evrede yeniden imparatorluk referanslarına yaslanarak derinleştiren bir diktatörlüğü kurumsallaştırıyor. Sezar’dan Bonapart’a, Hitler’den Mussolini’ye uzanan bütün tarihsel pratik; cumhuriyet krizlerinden doğan despotik rejimlerin böylesi imparatorluk heveslerine işaret ediyor. Buna uygun dinsel ve emperyal ritüeller de tamamlayıcı faktör olarak devreye sokuluyor, sokulacak.

Başkanlık Değil Despotik Sultanlık

Gelelim “başkanlık değil, sultanlık inşası” dememizin ikinci nedenine. Başta da belirttim. AKP’nin önerdiği Anayasa taslağı kuvvetler ayrılığını sertleştiren ABD örneğinin tam tersine; kuvvetleri tek elde ve tek kişide, denetimsizce toplamayı amaçlıyor. Bu açıdan yasama ve yargı karşısında zayıf bir yürütme yerine;

yasama ve yargı denetiminin dışına çıkmış, tekelleşmiş bir yürütme düzenini anayasal güvence altına almak, yargının ve yasamanın kalan son dişlerini de sökmek istiyor. Öyleyse planı “başkanlık sistemi” diyerek tartışmak, siyaha beyaz demekten farklı değil.

Bunu AKP’nin Haziran 2015 seçimlerinde Anayasa yapacak çoğunluğa ulaşması durumunda önümüze getireceği taslak üzerinden temellendirelim.²³

Bir; taslağa göre yürütmenin başı olarak Saray, Meclis dışından istediği kişileri bakan olarak atayacak, bu kişiler hakkında Meclis denetimi yapılamayacak. Bugüne kadar yasama organı içinden çıkan bakanlar kurulu ve genel olarak yürütme aygıtı, yasama organının dışına çıkarılıyor ve tamamen denetimsiz bırakılıyor. Sonuçlarını yaşıyoruz, daha kötüsünü tahmin edebiliriz. Daha pervasız, daha yağmacı, daha baskıcı olacaklar; daha çok işçiyi ölüme yollayacaklar.

İki; taslağa göre başkan, istediği zaman Meclis’i feshedip ülkeyi seçime götürebiliyor.

Üç; taslağa göre başkan, Meclis denetimi ve onayı aranmaksızın olağanüstü hal, sıkıyönetim kararnamesi yayınlatabiliyor. Nitekim bir yandan MİT’in iç politika üzerinde kazandığı ayrıcalıklı konum; diğer yandan valilere savcı, polise “makul şüphe” yetkilerini devreden despotik İç Güvenlik Paketi de bu temelde tamamlayıcı yasal düzenlemeler olarak hazırlanıyor.

Neoliberal Sultanlık

Dört, yine taslağa göre Yargıtay ve Danıştay kaldırılarak yerine Temyiz Mahkemeleri kuruluyor. Bu önerinin özellikle yağma düzeninin önünde engel olarak duran ve Erdoğan’ın sıkça

23 AKP’nin Kasım 2016’da MHP’ye sunduğu anayasa değişikliği önerisindeki içerik de basına yansıdığı kadarıyla aşağı yukarı aynıdır. OHAL şartlarından-hukuksuzluğundan beslenen ve faşist bloğun konsolidasyonu imkânına zemin hazırlayan yeni duruma göre değerlendirildiğinde, sistem değişikliği adı altında ülkenin nereye sürüklenmek istediği bugün çok daha açık biçimde görülüyor.

saldırılarına maruz kalan idari yargı kararlarını hedef aldığı ve idareyi tamamen yargısal denetimin dışına çıkarmayı amaçladığı açıkça görülüyor. Erdoğan'ın şehir hastaneleri konusunda Danıştay'ın kararlarını hedefe oturtarak “kuvvetler ayrılığı önümüzde engel” dediği; geçtiğimiz günlerde Din Şûrası'nda Danıştay'ın Galataport kararını “vatana ihanet” olarak niteleyip idari yargıyı kriminalleştirdiği ortada. Zaman zaman yazdık; AKP ekonomik olarak toprağın, kentin ve doğal kaynakların daha da yağmalanması, emeğin daha fazla sömürülmesi, bu yağmanın daha denetimsiz ve daha hızlı olması, yeni Soma'ların yaşanması dışında bir seçeneğe sahip değil. Enerji yağması ve Soma'da, Ermenek'te yaşananlar bu olgunun dışavurumu. Dolayısıyla bu yağma politikalarının önünde durabilecek her türlü yargısal fren imkânını tasfiye edecek, yargıyı da bu açıdan Saray'a tam bağımlı hale getirecek bir planlamanın ürünü ile karşı karşıyayız. Zaten yok denecek bir “kuvvetler ayrılığı” sistemi karşısında despotik bir Saray Rejimi arzusu bu sınıfsal karakterden ve talan ekonomisinin ihtiyaçlarından asla bağımsız okunamaz. Geçtiğimiz günlerde Soma-Yırca köyündeki termik santral inşaatıyla ilgili olarak Danıştay'ın aldığı bağlayıcı karara karşı AKP'li Manisa milletvekilinin “o santral yapılacak” sözüyle ifade ettiği özgüven de, kesinleşmiş yargı kararına rağmen Taksim Gezi Parkı'na Topçu Kışlası yapılmasının İBB 2015-2019 planlarına yeniden konulması da bu planların dışavurumu.

Beş, taslağın en önemli maddesi, Saray'a Meclis'in yasa yapma yetkisini devreder nitelikte başkanlık kararnameleri çıkarma hakkının verilmesi. Burhan Kuzu'nun “Zavallı Obama, Kongre önünde ağlıyor; Türk tipi başkanlıkta başkan kararları hızlı alabilecek, gerektiğinde kararname çıkarabilecek” anlamına gelen sözleri burada anlam kazanıyor. Yasama organı olan Meclis'in yasa yapma yetkisini AKP Meclis'te çoğunluktaiken neden gasp etmek istesin peki? Bir, kendisiyle çelişen bir parlamento yelpazesi oluşması ya da denetim dışına çıkarılması istenen bir idari

işlem arzulanması halinde bu başkanlık kararnameleri istisna olmaktan çıkacak ve kurala dönüşecek. İki, “acele kamulaştırma” örneklerinde gördüğümüz gibi, yağmanın hızlandırılması, kararların Meclis görüşmelerine takılmadan hızlıca alınması için. Bu kez Saray hiçbir denetime tabi olmadan keyfince “acele yasa” çıkaracak, kararnamelerle yönetmeye başlayacak; “torba yasa”dan daha acelesi, şaka değil.

Nereden mi biliyoruz? Latin Amerika’daki örneklerden. En çok da Arjantin ve Brezilya’da, 20. yüzyılın son çeyreğine hâkim olan despotik, yolsuz başkanlıklar döneminde, başta neoliberal saldırıyı, özelleştirme yağmasını pekiştirmek için bu kararnamelerin kullanıldığına ve başkanların yasama organıyla yargı organlarının tüm yetkilerini gasp ettiğine dair yüzlerce kaynak mevcut. Neoliberal Sultanlık dememizin bir nedeni de budur.

Tablo açık. İlkel/yağmacı ekonominin saray merkezli, fetihçi/ yağmacı sembollerle daha çok besleneceği, çelişkilerin dincilikle yumuşatılacağı, iktidarın tarihsel askeri şiddet aygıtlarını arkasına alarak bugünü hayali bir geçmişe göre yeniden kuracağı zorba bir siyasal rejim. Cumhuriyetsiz bir rejim, Saray Rejimi.²⁴ Ama şimdi bir başka boyuta odaklanalım.

SARAY REJİMİ VE KURUCU DİKTATÖRLÜK²⁵

“Türk tipi”, “bize özgü”, “Meksika tipi”, “ecdadımız bunu uygulamış” derken konunun esas gelmesi gereken yere geç de olsa bağlandık. Başkanlık sistemini anlatırken üniter başkanlık modeline örnek olarak “Hitler Almanyası”nın verilmesiyle birlikte şimdi daha rahat tartışabiliriz. Erdoğan’ın Suudi Arabistan dönüşü uçakta gazetecilere açıklamalar yaparken üniter başkanlıkla ilgili Hitler örneğini vermesinden söz ediyoruz. Şöyle diyor Erdoğan:

24 “Saray varsa Cumhuriyet yoktur” tezimizi kitabın son bölümünde daha ayrıntılı açıklıyoruz.

25 ABC Gazetesi, 12 Ocak 2016

“Üniter sistemli başkanlık baktığımızda var. Hitler Almayası’na baktığınızda da bunu görürsünüz.”²⁶

Benzetmeyi kişi üzerinden yapmak niyetinde değilim. Genel olarak diktatörlük ve rejim dönüşümü açısından Hitler dönemiyle benzerlik taşıyan yanlar olduğu artık açık. Asıl istediğim, bugün Türkiye’de içinden geçtiğimiz dikta devrini Hitler döneminin meşhur hukuk felsefecisi Carl Schmitt’le anlamayı önermek. Böylece diktatörlükler arasındaki ayrımları hukuk-siyaset temelinde yaparak; bugünkü diktatörlüğün farkını da belirlemek.

Schmitt’in Türkçeye son yıllarda bazı eserleri çevrildi; ancak bunlar içinde önemli yapıtlardan birisi, “Siyasal İlahiyat” adlı önemli eserin de öncülü olan “Diktatörlük” kitabı henüz Türkçeye kazandırılmadı. Önemli bir eksikliktir; bugünü anlamak açısından yarar sağlayacak halbuki.

Schmitt bu eserde iki diktatörlük tipi arasında ayrım yapmakta ve bunlardan birini diğerine tercih etmektedir. Açacağız; fakat faydasının ne olacağını baştan belirtelim:

Çok sık duymaya başladık; AKP’yi ve kurduğu rejimi hâlâ hukukla, anayasayla ya da AKP’nin tasfiyeye yöneldiği eski rejimin yasal-anayasal-hukuksal çerçevesiyle tartışan hukukçular, sosyal bilimciler, siyaset bilimciler, köşe yazarları var. Meseleyi kavrayamadıklarını, her şeyden önce AKP’yi ve Saray merkezli inşa edilen yeni rejimi kavrayamadıklarını söyleyebiliriz. Kavrayıp da sürdürenler ise ısrarlı, kısmen anlaşılabilir: “AKP diktatörlük kuruyor, çünkü hukuku katlediyor.”

Bu formül eksik; AKP’nin diktatörlüğünü “12 Eylül hukukuna, anayasasına uymadığı” teziyle anlatmak daha da eksik; tuzağa düşersiniz. “Bir başka diktatörlük rejiminin yasal-hukuksal-anayasal çerçevesini tanımıyor ve kuralsızlığı şimdilik kural haline getiriyor; bu keyfilik ve “hukuksuzluk” nedeniyle de diktatörlü-

26 “Erdoğan: Hitler Almanyası’nda da Üniter Başkanlık Sistemi Var”, Cumhuriyet, 31 Aralık 2015. http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/456903/Erdogan__Hitler_Almanya_sinda_da_uniter_baskanlik_sistemi_var.html

ğe uzanıyor” türünden saptamalar yapar, liberal bir diktatörlük eleştirisi sınırlarına hapsolursunuz. Asıl mesele formülün ikinci ayağındadır. AKP kendisini yeni bir rejimin kurucusu olarak görüyor ve eskiyle bu yüzden bağlı hissetmiyor. Dolayısıyla formülü tersine çevirip şöyle söyleyebiliriz: AKP hukuku katlettiği için diktatörlük kurmanın ötesinde; bir diktatörlük kurmak için hukuku katlediyor. Arada önemli bir fark olduğunu görmeliyiz. Bu bir. “Kendisini yeni bir rejimin kurucusu olarak görüyor ve eskiyle bu yüzden bağlı hissetmiyor” cümlesindeki “eski” ise 12 Eylül Rejimi değil, 1923 Cumhuriyeti ve onun kurucu hukukudur. Bu da iki. Topyekûn Cumhuriyet’in tasfiyesi hedefini saptamayan analizlerden vazgeçelim.

AKP’nin otoriterleşmesini, diktacı karakterini bu “rejim kurma” hedefinden bağımsız okursanız; kendinizi AKP’yi “hukuka uysa aslında” diye hayıflanana ve neredeyse 12 Eylül Rejimi’nden medet umar hale gelmiş bir liberal kılığında bulabilirsiniz. Oysa AKP’nin derdi 12 Eylül hukukuyla değil; somut Cumhuriyet dönüşümü ve getirdiği kazanımlardan kalanlarla.

Bir diğer sorunsal “sokağa çıkma yasağının hukuki dayanağı yok”; “bu yaptıkları anayasaya aykırı”, “anayasaya darbe bu” söylemlerinin yayılması. Evet, tamam, bunlar doğru. Fakat eksiklik burada. Şu anda bu ülkede “sistem değişti, Anayasayı buna uyarlayın” diyerek fiilen rejimin kural koyan merkezinin Saray haline geldiğini ilan eden; bu yasa koyuculuk vasfına göre anayasa kendine, başkanlığa göre uyarlanana kadar bunu sürdüreceğini de açıklayan bir kişi Cumhurbaşkanı. Ve rejim, devlet aygıtları fiilen bu kişinin, yani Saray’ın etrafında toplanmış durumda. Dolayısıyla zaten mevcut anayasada olmayan bir yetkiyi kullandığını açıklamış; “siz anayasayı buna uygun hale getirin” diyerek rest çekmiş. Ve bütün çabası; yeni anayasa ve başkanlık ile bu Saray merkezli yeni rejimi tescil ettirmek, istisnadan kurala geçirmek, ikiliğe son vermek.

O halde netleştirelim. Bizim AKP’nin hukuksuzluklarını, anayasaya aykırı işlerini hukuk ve mevzuat dili içinden konuşmamız,

politik bağlamından, hedeflerinden kopararak tartışmamız eksik ve kaldı ki kendileri bunu zaten ilan ettiği için de eski. Yani, diktatörlüğü sadece 12 Eylül rejiminin hukuksal-anayasal çerçevesine uymadıkları tezi üzerinden tartışmak etkisiz. AKP'yi 12 Eylül hukukuna uyup uymadığıyla değil, Cumhuriyet'i tasfiye eden karakteriyle tartışmayan bir diktatörlük analizinin geleceği yer biraz monarşizm, biraz liberalizmdir.

Daha büyük bir "rejim tasavvuru" ile karşı karşıyayız. Sosyal, siyasal kazanımlarından kalan kırıntılarıyla birlikte topyekûn Cumhuriyet'in tasfiyesine ve yerine "geçmiş"in dinci-diktatoryal temelde inşasına yönelen bir "kurucu diktatörlük."

Schmitt ve İki Diktatörlük

Tam da burada Schmitt'i devreye sokalım öyleyse.

Schmitt "Diktatörlük" başlıklı kitabında tarihsel olarak iki tip diktatörlük biçimi saptıyor. Bunlardan birincisine "komiseryal" diktatörlük; ikincisine ise "egemen" diktatörlük adını veriyor. Daha iyi anlaşılması için birincisini "koruyucu", ikincisini "kurucu" diktatörlük olarak adlandırabiliriz.

Koruyucu diktatörlük ile kurucu diktatörlük arasındaki en temel fark şu: Birincisinde diktatörlük, "düzeni yeniden tesis etmek mantığı"yla, mevcut rejimi ve "anayasal düzen"i korumak için hareket ettiğini ilan ediyor. Dolayısıyla koruyucu diktatörlük tipi; var olan bir rejimin legal-anayasal sınırları içinde, kendisine bu rejimin tanıdığı olağanüstü yetkileri diktatoryal şekilde, "istisnai biçim"de, "düzeni yeniden tesis etmek" adına kullanıyor.

Kurucu diktatörlükte ise mevcut anayasanın tanıdığı olağanüstü dönemlere özgü olağanüstü/istisnai yetkiler, mevcut anayasal düzenin korunması ya da yeniden tesis edilmesi için değil; var olanın yıkılması; yürürlükteki anayasanın askıya alınması, eski düzenden uzaklaşarak yeni bir rejim inşa edilmesi ve yeni bir anayasa yapılması için kullanılıyor. Bu nedenle "kurucu diktatör"ün eylemleri var olan hukuka göre değil, gelecekteki hukuka

göre şekilleniyor. “Sistemi bana uyarlayın” sözünde olduğu gibi.

Her iki diktatörlük tipinin de temelinde, anayasanın ve hukuk mevzuatının yönetenlere tanıdığı olağanüstü dönemlere özgü olağanüstü yetkilerin kullanılması fikri var. Ayrım noktası ise hukukun askıya alınma gerekçesinde düğümleniyor. “Koruyucu diktatörlük”ler anayasayı, hukuku geçici bir süre için yine “hukuku, anayasal düzeni temin etmek” için askıya alıyor; dolayısıyla kendisini mevcut rejimin “korunması” göreviyle meşrulaştırıyor; “kurucu diktatörlük”ler ise yeni bir rejim ve bunu garanti altına alan yeni bir anayasa ve hukuk kurulana kadar kendisini eskinin yasal-anayasal bağlarından koparan bir diktatörlük biçimi geliştiriyor.

Hedefinde yeni bir rejim ve bunu garanti altına alacak yeni bir anayasa var ve o kurulana, kendi hukuku inşa edilip garanti altına alınana kadar da eskiyle bağlı hissetmiyor. Schmitt’in tarafı olduğu bu “kurucu diktatörlük” biçiminde yasallığın yerini meşruluk alıyor. Meşruluğun kaynağına ise “halk” ya da şimdi çok moda olan ifadeyle “milli irade” yerleştiriliyor. Kurucu diktatörlük; kendisine dönük “bu yaptığınız anayasaya, hukuka aykırı” eleştirilerine “milli irade”, “çoğunluk” meşrulaştırması ile bu yüzden de yanıt üretiyor. Böylece diktatörlüğün henüz garanti altına alınmış bir anayasal-yasal-hukuksal temeli olmasa da, “yeni”nin kurulması yönünde bir “meşruluk, halk desteği” temeli olduğu ifade ediliyor. Kurucu diktatörlüklerin sık sık referandum-plebisit önermesi bununla ilgili.

Bu noktada Schmitt’in Fransız Devrimi ve sonrasında Bolşevik Devrimi’yle yükselen devrimci diktatörlük dönemlerinin teorisini karşı devrimci, sağdan bir “devrimci” diktatörlük durumuna transfer ve tercüme ettiğini; etmeye çalıştığını söyleyebiliriz. Kurucu diktatörlük; “sağdan devrim”in, daha eski tarihlerdeki “görkemli geçmiş”in bugün yeniden yüceltilmesi için aradaki “parantez”i kapatacak bir “tasfiye”nin teorisidir. Geçmişe inşa ve ihya temelinde bakar; geçmişle araya giren “parantez”le ise kendisini hukuksal-anayasal düzlemde bağlı hissetmez. “Geçmiş” bugün

yeniden kurulana dek. Hitler'in kendisini "3. Reich" ilan ederek tarihsel-emperyal sürekliliğe gönderme yapması da; bugün Saray Rejimi'nin meşrulaştırma pratiklerinin Osmanlılaşması da bu ek-sendedir. "Muhafazakâr devrim" karşı devrim olarak ilerlemekte, kendisini "kurucu" bir diktatörlük olarak ilan etmektedir.

Eskinin tasfiye edildiği, yerineyse yenisinin anayasayla garanti altına alınacak şekilde kurulacağı devre kadar geçen sürenin "fetret devri/interregnum" olduğunu söyleyebiliriz. İşte "kurucu diktatörlük" bu fetret devrinin istisnai yönetim şekli ve yeni anayasayla, başkanlık sistemiyle bu istisnai durum kurula dönüştürülene, "kazanımlar" anayasal-hukuksal düzlemde karşıtlara karşı bağlayıcı hale getirilene kadar da bu geçiş süreci ikili bir devlet, ikili bir hukuk görüntüsüyle sürecek. Ve bu nedenle de yeni anayasa, kurucu diktatörlüğün bu ikiliği kendi lehine kaldırması adına son kritik hamlesidir.

DAVUTOĞLU'NUN TASFİYESİ: SARAY REJİMİNİN TESCİLİ²⁷

Başbakan Ahmet Davutoğlu dün AKP'yi olağanüstü kongreye götüreceğini ilan etti, fiilen görevi bıraktı. Daha açık ifadeyle, Davutoğlu'nu getiren Saray, şimdi Davutoğlu'na görevden el çek-tirdi.

Tepkiler muhtelif; en müthişleri muhalefet cephesinden. "4 Mayıs Saray Darbesi" diyen mi ararsınız, "milli iradeye darbe" diyen mi; "artık fiili başkanlık sistemine geçtik" analizlerinden "hakkımızı helal ediyoruz"a kadar uzanan dahiyane bir siyasi duruşla karşı karşıyayız. Umudumuz Hoca. Ekmel hoca olmadı, Ahmet hoca.

Muhalefetin iktidar bloğu içindeki çatlaklara yaslanarak, oradaki çatlaklardan kendisine alan açmaya çalışarak, yüzünü halka dönmeyi asla aklına getirmeyerek ısrar ettiği stratejinin bu vahim halleri ortaya çıkmasaydı, bu bölüme doğrudan Davutoğlu'na

27 ABC Gazetesi, 6 Mayıs 2016

görevden el çektilmesinin siyasi sonuçlarını tartışarak girmek mümkün olabilirdi. Fakat ne mümkün!

Önce şu “yeni durum” diye ifade edilen Saray Darbesi meselesini bir açalım ve soralım.

10 Ağustos 2014’te Erdoğan Cumhurbaşkanı seçildikten sonra AKP Kongresi’ne katıldığında, cumhurbaşkanı sıfatıyla bir siyasi partinin kongresine katılıp tek aday olarak Davutoğlu’nu genel başkanlığa ve başbakanlığa getirdiğinde görmeyip de şimdi gördüğünüz yeni “darbe” nedir?

7 Haziran seçim sonuçları Saray tarafından tanınmadığında, “milli irade”nin kararı Saray’ın işine gelmediği için ülke adım adım yeni seçime doğru sürüklendiğinde, hükümet kurma görevi anayasal hak olarak yasal süre de olmasına rağmen ikinci parti olan CHP’ye verilmediğinde görmeyip de şimdi gördüğünüz yeni “darbe” nedir?

“Artık sistem değişmiştir, anayasayı buna uyarlayın” açıklaması yapıldığında, “parlamentar sistem bekleme odasında” denildiğinde görmediğiniz ve şimdi gördüğünüz “darbe” nedir?

Devletin bütün aygıtları adım adım Saray etrafında toplanırken, rejim giderek Saray etrafında ekonomik, siyasal ve ideolojik araçlarıyla yeniden örgütlenirken görmediğiniz ve şimdi gördüğünüz “darbe” nedir?

Daha da ileri gidelim: Davutoğlu’nun başbakanlığı döneminde Saray’a kullandırtmadığı, Saray’ın denetiminden kurtardığı ve şimdi bu yeni durumda Saray’ın fazladan kullanabileceği yeni yetki var mıdır? Varsa nedir?

Listeyi uzatmak mümkün; ancak itirazımızın karakterini değiştirmiyor, sadece pekiştiriyor. Burada keselim. Saray darbesi cumhuriyete karşı olur, demokratik güçlere karşı olur. Saray Rejimi içinde, onun inşa ettiği yeni rejim düzlemiyle uyumlu, sadece bu gidişe dair yönetsel bakış açısı farklılıkları taşıyan kişilere dönük tutumlarda “darbe” görmekse siyasi saflık değilse ya acziyet ya da teslimiyettir. Büyütmeye gerek yok: getiren götürmüş-

tür. Saray’da taht kavgasının, kardeş katli tartışmasının tarafı biz değiliz, hangi kardeşin nasıl yöneteceğiyle değil, bu yönetimin yerine cumhuriyete nasıl geçeceğimizle ilgiliyiz.

Ne yani, hiç mi önemi yok 4 ve 5 Mayıs gelişmelerinin? Elbette var; sıradanlaştırmaya da gerek yok; ama Amerika’yı yeni keşfetmiş gibi analizlere de gerek yok. Yeni rejimin kendi içindeki çelişki ve çatlaklara taraf olarak oradan “demokrasıcılık” oynamaya ise hiç gerek yok, hepsi oradaydı.

İsrarla vurguluyoruz. Türkiye’de rejim uzun süredir fiili bir yürütme darbesi sonucunda zaten Saray etrafında toplanıyor. Bunun “kurucu diktatörlük” olduğunu, bu kurucu diktatörlüğün eski rejimin hukuksal, anayasal düzenlemeleriyle kendisini sınırlı hissetmediğini ve yeni rejim anayasal güvence altına alınana kadar da bu vasfın süreceğini daha önce belirttik. Son gelişmeler, bu çerçevede bir devamlılık durumunun işaretidir, Saray etrafında inşa edilen yeni rejimin “kurucu diktatörlük” uygulamalarının hem derinleştirilmesi hem de tescilidir. Bu nedenle Cumhuriyet’e karşı adım adım gerçekleşen Saray darbelerini görmeyip “yüz yıllık cumhuriyet parantezi”ni kapatma iddiasıyla siyasete girmiş, bunu da restorasyon olarak adlandırmış Davutoğlu’na görevden el çektilmesinde yeni bir durummuş gibi “Saray darbesi” görmek, meseleyi hem sulandırmak hem de gerçeğin üzerini örtmektir.

Asıl Yenilik

Yeni olansa şudur: Davutoğlu bir süredir yaptığı açıklamalarla ve kimi uygulamalarla Saray Rejimi’nin otoriter tekelleşmesine karşı yönetsel (ideolojik değil) itirazlar geliştirmekte, rejimin daha hegemonik araçlarla inşa edilmesini, sürdürülmesini savunan kanatla ittifak halinde yürümektedir. Fakat öze, Cumhuriyet’in yerine dinsel bir Saray Rejimi’nin kurulmasına, “restorasyon”a, “yüz yıllık parantezin kapatılması”na dair bir ayrışma değildir söz konusu olan; bunun yöntemine ilişkindir. Kaldı ki Davutoğlu gerek Cumhuriyet rejimi yerine eskinin yeniden inşası

anlamına geldiğini bilmesine rağmen ısrarla yaşanan süreci “restorasyon” kavramıyla anlatan ve diğer yandan dış politikayı Yeni Osmanlıcılık olarak ifade edilen strateji çerçevesinde sistemleştiren kişidir. Bu anlamda inşa edilen yeni Saray Rejimi’nin en başından beri ideolojik aklıdır, ezberden iki üç Necip Fazıl’ı okumaya dayalı ortalama İslamcı siyasal ufkunu bir siyasal ütopyaya, doktrine kavuşturandır AKP devrinde. Bu açıdan “dava”nın has ismidir; Davutoğlu’na yapılanın adı bu nedenle “Saray darbesi” değildir; olsa olsa “karşı devrimin önce kendi evlatlarını yemesi” durumudur.

O halde ayrışma neredeydi? AKP içinde bir yöntemsel ayrışma olduğu açıktı. Bu yöntemsel ayrışmanın bir kanadı tam biatçılığa dayalı Reisçiler, diğer kanadı ise yöntem olarak yumuşak geçişi öneren Gülcüler’dir. Hocacılık kısmen Gülcülük içi bir pratiktir. Dikkat edilirse Saraycılar ve Gülcüler demiyoruz; iki kanat rejimin Çankaya’dan Beştepe’ye, Köşk’ten Saray’a doğru ağırlık merkezinin kayışı karşısında öyle veya böyle onaycıdır. Ortada Saray ve karşıtları çatlağı yoktur; Saray merkezli yeni rejimin işleyişi, yöntemi üzerine bir ayrışma vardır. Stratejik değildir, taktikseldir. “Dava”nın uzun vadeli çıkarlarının hangi yöntemde yattığına dair bir ayrışmadır.

Bu ayrışmada Davutoğlu örneğin gazetecilerin, akademisyenlerin tutuksuz yargılanması konusundaki açıklamalarıyla, dış politikada ise giderek Erdoğan yerine daha fazla muhatap alınmaya başlanmasıyla birlikte zaman zaman Saray’ın başta tahayyül ettiği ağırlık dengesinin ötesine geçmeye yönelmiştir. Gidişe itiraz eden, aşırı otoriter yöntemlerin hareketi uzun vadede riske sokacağını düşünen “dava”nın önde gelen Arınç, Gül gibi isimleri Davutoğlu’na daha yakın durmuş ve Davutoğlu’nun başbakanlığına bir bakıma yeni anlamlar yüklenmiştir. Gücün tamamen tekelleştiği, Saray etrafında birleştiği, kuvvetler arası dengenin ortadan kalktığı, parlamenter işleyişin tasfiye edildiği bir ortamda Davutoğlu’na yüklenen anlam ve işlev, Saray Rejimi’ni AKP içinden

dengeleme-aşırılıklarını frenleme olmaya başlamıştır. İşte dün biten ya da Saray eliyle fark edilip bitirilen budur.

Nitekim Erdoğan 4 Mayıs'ta Davutoğlu ile görüşmeden önce muhtarlara yaptığı konuşmada "kişi bulunduğu makama nasıl geldiğini, hangi amaçlarla geldiğini asla unutmamalı" derken bunu açıkça vurguladı. Tercümesi şudur: "Seni ben getirdim, görevin de başkanlık anayasasıyla yürütme kuvvetinin tamamen benim elime geçmesi sürecini tamamlamandır."

Özeti budur; Davutoğlu Saray merkezli başkanlık sistemi ve anayasası için getirilmiş, bu konuda yeterli çalışmayı yapmadığı, zaman zaman Saray'ın aşırılıklarını törpüleyerek güç toplamaya çalıştığı izlenimi sonucunda da tasfiye edilmiştir. AKP yetkililerinin "daha düşük profilli bir başbakan olacak" açıklamaları bununla ilgilidir.

Siyasi Sonuçları

Bu açıdan siyasi sonuçları vardır. En çok da muhalif cephe için.

4-5 Mayıs gelişmeleri önemlidir; fakat Saray Rejimi içinde bir yenilik olarak değil, devam eden bir eğilimin tescili olarak. Saray Rejimi tescillenmiş, pekiştirilmiştir. Asıl yenilikse, artık Saray'ı AKP ile AKP içindeki "ılımlılar"la dengeleme projesinin de çökmesidir ve bu yeniliğin asıl muhatabı muhalefet güçleridir. Mesaj nettir: Artık Saray Rejimi karşısındaki umutlarınızı, Ekmele, Gül'e, Davutoğlu'na, ılımlı AKP'lileşmeye ve "ılımlı AKP"-ye, "AKP eski ayarlarına dönse çok iyi aslında" siyasetçiliğine, liberal AKP okumalarına, çökmüş İkinci Cumhuriyetçi tezlere bağlamaktan vazgeçin, bu aşama geçilmiştir. Yeni olan budur.

İkincisi, Davutoğlu ekibinin Saray'ı zaman zaman dengeleme, tampon görevi görerek yumuşatma, hukuka, yargıya kısmen alan açma rolü ortadan kaldırıldı. Bu, yeni dönemin daha da sertleşeceğinin, Saray merkezli otoriterliğin daha da pekişeceğinin işaretidir.

Bu anlamda muhalefet güçleri 4-5 Mayıs'ı hem AKP dışı çözümler konusunda netleşmeye, hem de daha da sertleşecek dikta pratiklerine karşı daha fazla yan yana gelmeye ve yüzünü sistem içi çatlaklar yerine halka dönmeye vesile olarak değerlendirmek zorunda.

DEĞİŞEN NE: REJİM Mİ SİSTEM Mİ?²⁸

Önce durum saptaması: AKP ya da gerçek adıyla Saray bir yanıla da sıkışmış durumda. Fiili olarak yürüttüğü rejimi anayasal güvenceye almak ve yeni ittifaklarını bu süreç tamamlanana kadar dağıtmamak için her türlü hamleyi yapmak zorunda. Yapıyor da. MHP ile ilişkisi kanıtı.

Sıkışmanın bir başka göstergesi acelecilik. Bir an önce kendi konumunu anayasallaştırmak istiyor. Karşı hamlelerin, karşı siyasal derleniş toparlanışların ihtimaline karşı her gün gerçekleşen “yürütme darbeleri”ni sürdürmek ve kendisini güvenceye almak istiyor.

Sıkışmanın bir diğer göstergesi, başkanlık adı altında paketlenip sunulan ürünün henüz halk nezdinde gerekli desteği görmemiş olması. Saray Danışmanı Malkoç, “Halkımız bu başkanlık sözüne pek ısınmadı, o zaman biz de Cumhurbaşkanlığı sistemi diyelim” diyerek bunu açık etti. Halkın çoğunluğu başkanlığa yüklenen anlamın ne olduğunu görüyor. Şimdi “partili cumhurbaşkanlığı” manevrası, başkanlık etrafında kapsamlı bir anayasa değişikliğinin ya da yeni anayasa düzenlemesinin istenilen sonuçları vermeyeceği yönündeki endişenin dışavurumu. Davutoğlu'nun görevden alınması da bununla ilgili; “yeterince çalışmadı, başkanlık için güç biriktirmedi, kendisini öne çıkarmaya başladı” şeklinde özetleyebileceğimiz, şimdi öne çıkarılan “düşük profilli başbakan” arayışı itirafında da görülen bu. “Başkanlığa destek düşük, suçlu Davutoğlu.”

Hep söylüyoruz, AKP Türkiye tarihinin en pragmatik partisi,

bu da onu manevra kabiliyeti en yüksek parti yapıyor. Her an yeni duruma göre esneyip yeni taktik geliştiriyor. Strateji, hedef ise hiç değişmiyor. Amaca giden yolda her şey meşru.

“Partili Cumhurbaşkanlığı”

“Partili cumhurbaşkanlığı” dedikleri, “başkanlık” adı altında gizledikleri Saray merkezli yeni rejim yolunda bir adım; “aşamalı karşı devrim” stratejisi içinde mevcut sıkışmayı kendi lehlerine geçici de olsa aşmalarını sağlayacak bir ara durak. Buna karşın Türkiye’de meselenin hâlâ bir “hükümet sistemi” tartışması gibi sunulduğunu görüyoruz. “Efendim bu model yarı başkanlık mıdır; Fransa tipi midir?” vesaire vesaire.

Anlamsız bir tartışma. Yürütmenin kendi içindeki iç dengelelerini ve işleyişini değiştiren değil, topyekûn tüm devlet aygıtlarını Saray etrafında toplayan diktatoryal rejim değişikliğini görmekte ısrar eden bir tutum. Fransa gibi öyle veya böyle işleyen “liberal” bir demokrasinin kendi içinde yürütmenin konumuna dair çözdüğü sistem tartışmasını, bizde de normal bir demokrasi varmış gibi yeniden üreten bir körlük pozisyonu. Diktatörlük ve Saray merkezli yeni rejim inşasını görmeyen, görmek istemeyen; normal bir demokrasi var da, liberal bir devlet biçimi var da “onun altında hangi sistem olsun?” tartışmasına Saray dışından katkı veren, yeniden üreten apolitik, teknisyen bir pozisyon bu. Ağaca bakmaktan ormanı göremiyor.

Oysa bu farkı en iyi gören Saray ve çevresi. Dikkat edin, Erdoğan her konuşmasında “sistem sorunu” vurgusu yapıyor. Damat Berat, enerji konularıyla uğraşmaktan kalan zamanını değişikliğin “rejim değişikliği değil, sistem değişikliği” olduğunu anlatmaya ayırıyor. AKP Sözcüsü Ömer Çelik, “Meseleyi sistem tartışmasından rejim tartışmasına çekmek istiyorlar” diyerek endişesini dile getiriyor.

AKP’yi, Saray’ı rejimi değiştirirken meseleyi sistem tartışması gibi sunmaya iten ve tartışmanın “rejim”le ilişkili olduğunun

anlaşılmasından dolayı endişeye sevk eden nedir? Bunu bulalım, esas budur; esas kaçırın her analiz Saray Rejimi'ni normalleştiren bir siyaset bilimcilik düzlemine sıkışıyor.

Aslında bu endişeyi tetikleyen, Meclis Başkanı İsmail Kahraman'ın "laiklik anayasadan çıkarılsın" açıklaması ve buna karşı oluşan tepkilerdir. O saate kadar "başkanlık" tartışmasını teknik bir mesele, yönetimin daha etkin ve hızlı işleyişi açısından bir "istikrar" unsuru olarak açıklamaya, sunmaya çalışan Saray çevresinin taktiği Kahraman tarafından boşa düşürüldü. Mesele basit bir "hükümet sistemi" değişikliği değil; topyekûn rejim değişikliğiyle ilgiliydi. O günden bu yana yaptıkları tüm açıklamalar, ısrarlı "rejim değil sistem değişikliği" vurguları bundan. Takke düştü; İslamcılık ve Cumhuriyet düşmanlığı görüldü.

Kavram Karmaşası

Meseleyi böyle koyarak şimdi devam edelim. Siyaset biliminde de kavram karmaşası var ve ana akım siyaset bilimi bu yüzden bu meselenin içinden çıkamıyor; "Fransa tipi mi olsun, Amerikan tipi mi?" tartışmasıyla "meleklerin cinsiyeti" zeminine çağırıyor. Bunda rejimle hükümet sistemini, yönetim biçimini aynılaştıran analizlerin payı büyük.

Bu anlamda bir çıkış noktası, Nicos Poulantzas'ın önerdiği devlet tipi, devlet biçimi ve rejim biçimi ayrımı olabilir. Marksist bir devlet ve olağanüstü devlet kuramı geliştirilmesinde büyük katkısı olan Poulantzas gerek *Siyasal İktidar ve Toplumsal Sınıflar*,²⁹ gerekse *Faşizm ve Diktatörlük*³⁰ adlı yapıtlarında bu tasnifi açıyor. Buna göre her üretim tarzına tekabül eden bir devlet tipi var. Feodal devlet, kapitalist devlet gibi. Günümüzde hâkim devlet tipi kapitalist devlettir. Bu genel çerçeve önce devletle sınıflar arasındaki ilişkiyi görünürleştiriyor.

29 Nicos Poulantzas, *Siyasal İktidar ve Toplumsal Sınıflar*, Çev. Şule Ünsaldı, Epos, İstanbul, 2014

30 Nicos Poulantzas, *Faşizm ve Diktatörlük*, Çev. Ahmet İnsel, İletişim, İstanbul, 2016

Daha alta indiğimizde ise devlet daha çok bir üstyapı kurumu gibi ele alınır. Devlet biçimi kavramı bunu verir. Kapitalist bir devlet tipinin birden fazla devlet biçimi olabilir. Liberal devlet biçimi, müdahaleci devlet biçimi gibi.

En altta ise rejim biçimi yer alır. Bu ayrım, aynı devlet biçimi içinde farklı rejim biçimlerinin (hükümet sistemi anlamında) olabileceğini göstermeyi amaçlar. Örneğin liberal devlet biçimi parlamenter sistem ya da başkanlık sistemi olarak yaşayabilir, görünebilir.

Ancak burada da rejim biçiminin hükümet sistemiyle aynı anlama gelecek şekilde kullanıldığı görülüyor. Oysa Türkiye’de değişikliği söz konusu olan bu anlamda dar bir “rejim” değildir; yani halihazırdaki bir devlet biçiminin altında parlamenter sistemden başkanlık sistemine geçişi aşan bir niteliktedir. Dolayısıyla bizde rejim kavramı daha geniş bir göndermeye sahiptir. Devlet biçimiyle özdeşleşmiştir. Tartışma devletin biçimi olarak Cumhuriyet’in altında “başkanlık sistemi mi olsun, parlamenter sistem mi?” tartışması değildir. Tartışma, “başkanlık sistemi” adı altında bizzat devlet biçimi olarak Cumhuriyet’in değiştirilmesi ve Saray Rejimi’nin inşa edilmesidir. Yine tekrarlayalım: Saray varsa, ağırlık Saray’daysa Cumhuriyet yoktur. Bizim tarihsel geleneğimizin geride kalan yüz yıllık deneyimi böyledir. Semboliktir.

Bu noktada Poulantzas’ın *Faşizm ve Diktatörlük*’te geliştirdiği “olağanüstü devlet biçimi” analizi bizim şartlarımıza daha uygundur. Poulantzas burada faşist devlet biçiminin aynı zamanda özgül bir rejim biçimi olduğunu ifade eder. Yani burada ayrımların kalkması, rejimin etrafında diktacı temelde yeniden yapılandığı merkezin (Saray) tüm kuvveti yeniden düzenlemesi sonucu devlet biçimiyle hükümet sistemi anlamındaki rejim biçimi kaynaşır.

Bu elverişli bir yaklaşımdır. Bizde gerçekleşen değişiklik, olağanüstü-diktatoryal bir değişimdir ve devlet biçimiyle rejim biçimi anlam olarak kaynaşmıştır. Bu nedenle meseleyi sadece basit bir “sistem değişikliği” olarak sunmak, olağanüstü-diktatoryal ve dinci rejim değişikliğini görünmezleştirmeye yarar.

Hem devlet biçimi olarak (geniş anlamda rejim olarak) Cumhuriyet, hem de karşısında devlet biçimiyle rejim biçiminin kaynaşması anlamında diktatoryal/olağanüstü Saray Rejimi.

Buradan bakarak; ikinci noktaya gelelim. “Rejim değil sistem sorunu” savunması yapanlar, rejim dediklerinde laiklik, saltanatın kaldırılması gibi temel demokratik devrimler çerçevesinde geniş anlamıyla devlet biçimi olarak Cumhuriyet’i vurgulamaktadır. Rejimden anlaşılan, kazanımlarıyla birlikte Cumhuriyet’tir. Gizlemeye çalıştıkları esas budur.

Bu açıdan Cumhuriyet sadece bir hükümet sistemi değil; aynı zamanda bir devlet biçimidir. 1923’te Cumhuriyet ilan edildiğinde 1921 Anayasası’na “Türkiye Devleti’nin şekli hükümeti Cumhuriyet’tir” ibaresi eklenmiştir. Bu ibare, Cumhuriyet’i önce yürürlükteki Meclis Hükümeti sistemine karşı tanımlamıştır. Ancak asıl değişiklik 1924 Anayasası ile kurumsallaşmış ve “Türkiye devleti bir Cumhuriyet’tir” ibaresi birinci madde olarak yazılmıştır. Artık cumhuriyet bir hükümet sistemi olmanın ötesinde bir devlet biçimidir. 1961 Anayasası da bu geleneği sürdürmüş ve 9. maddede “devlet şeklinin cumhuriyet olduğu hakkındaki Anayasa hükmü değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez” ibaresiyle birlikte “devlet biçimi olarak cumhuriyet” vurgusu yapılmıştır.

Öyleyse; bizde rejim denildiğinde sadece hükümet sistemi değil, devletin biçimi de anlaşılmaktadır. Rejim kavramı, hükümet sistemleri kavramından daha geniştir. Aynı şekilde bizde kazandığı geniş anlamıyla cumhuriyet de öyle. Mesele başkanlık ile parlamenter sistem arasında “dar anlamda rejim” ya da hükümet sistemi tartışması değil, geniş anlamıyla rejim, devlet biçimi olarak Cumhuriyet ile Saray Rejimi arasındadır. Bunun dışındaki her analiz, bizi Saray Rejimi altında yaşamayı kabullenmeye ve bunun altında “başkanlık mı olsun parlamenter sistem mi?” tartışmasında hapsolmaya iter.

Bu nedenle sistem-rejim tartışmasının ötesinde, devlet biçiminin (cumhuriyet) ve buna bağlı olarak da yönetim sistemi

değişikliğinin amaçlandığını, Saray Rejimi dediğimiz olağanüstü devlet yapılanmasının devlet biçimiyle rejim biçimini kaynaştırdığını ve meseleyi sadece teknik bir sistem değişikliği olarak sunmanın AKP'ye yarayacağını tekrar belirtelim.

Toparlama

Genel tabloyu toparlayalım, resmi görünürleştirelim:

Bir, bütün aygıtlar Saray etrafında dizilmekte, siyasal kurumlar ve kurallar Saray'a göre tepeden/otoriter ve hukuksuz zeminde yeniden şekillenmektedir.

İki, baskı aygıtları bu çerçevede Saray'ın doğrudan gündemiyle uyumlu hale getirilmiştir. Diktatörlük fiilen yürürlüktedir. Devlet tek kişide (Erdoğan), tek merkezde (Saray) yeniden yapılanmaktadır. Yargı dahil tüm aygıtlar ve MHP gibi partiler bu gündeme uyumlu hale getirilmeye başlanmıştır. Şimdi kendi hukukunu kurmak istemektedir; anayasa bunun çerçevesidir.

Üç, rejim dinsel temelde yapılandırılmakta; Cumhuriyet'ten kalan tüm kazanımların tasfiyesi ve yerine dinsel meşrulaştırmanın öne çıkarılacağı bir sistem örülmektedir. Gündelik yaşam, eğitim, toplumsal yaşam tamamen buna göre yeniden yapılandırılmaktadır.

Bütün bunlar Türkiye'de olağan bir devlet biçiminin altında sistem tartışması yürümediğine; devlet biçimiyle rejim biçiminin kaynaştığına ve olağanüstü bir devlet biçiminin bu temelde inşa edildiğine kanıttır.

Sözün özü, devlet biçimi ve rejim olarak cumhuriyet gitmekte, olağanüstü devlet biçimi ve rejim biçimi kaynaşması temelinde dine dayalı diktatöryal bir Saray Rejimi kurulmaktadır. Her siyasi görev, yaptığı siyasi durum tahliline göre belirlenir. Tercih muhafet güçlerindir, böyle bir rejim içinde "parlamentar mi, başkanlık mı, partili cumhurbaşkanlığı mı" tartışması mı yapacaksınız, topyekûn Saray Rejimi'ne karşı laik, halkçı ve demokratik bir cumhuriyet mevzisini mi öğreceksiniz? Karar aşaması geçilmek üzere. Zaman doluyor.

SARAY REJİMİ'NİN MUHALEFETİ TANZİMİ: DOKUNULMAZLIKLAR³¹

Meclis'te bugün dokunulmazlıklarla ilgili ikinci tur görüşmeler ve oylama yapılacak. Sonuç ne olursa olsun, bugün yapılacak oylamanın önümüzdeki günlerin siyasal denklemini belirleyeceğini açıklıkla söyleyebiliriz.

Bu sonuçları tartışırız; ama önce asıl olguyu saptayalım: Söz konusu anayasa değişikliği hamlesi Saray merkezli bir stratejinin devamı. Birkaç nedenle. Birincisi, Saray 7 Haziran sonrasında inşa ettiği milliyetçi koalisyonu tahkim etmek, bu ittifakları hem siyasette hem de bürokraside daha da pekiştirerek başkanlık görünümlü cumhuriyet yıkıcısı anayasa yapım sürecine taşımak istiyor. Bu açıdan söz konusu değişiklik paketinin Saray'ın yeni ittifaklar siyasetinin izinde, onun devamı niteliğinde bir karakter taşıdığını belirtebiliriz. Özetle bu hamle, Saray'ın 7 Haziran sonrası ittifaklar siyasetiyle taktik uyum içinde.

İkincisi, Saray merkezli olarak inşa edilen yeni rejim sadece AKP'yi değil, muhalefet partilerini de kendisine uyumlu hale getirmeye çalışıyor. Sıkıştırma, zor kullanma, müttefik haline getirme; tüm bunlar bu yolda kullanılan yöntemler. Bir yanda Davutoğlu'na el çektilmesi ve Binali Yıldırım'ın başbakan olarak atanmasıyla birlikte AKP'nin doğrudan Saray merkezli yeniden dizaynı; diğer yanda MHP'de iç değişimin önünün kapatılarak müttefik Bahçeli yönetiminin kalması için yargıdan medyaya dört koldan seferber olunması olguları var. Bunlar Saray Rejimi'nin "dost kuvvetler"e yönelik müdahalelerinin ürünü.

Bir de "düşman kuvvetler"e yönelik tutumlar var. Bu tutumlar içinde, 7 Haziran'dan önce "seni başkan yaptırmayacağız" ve "Dolmabahçe'yi tanımıyorum" ile başlayan, ancak 7 Haziran sonucuyla birlikte daha da keskinleşen HDP karşıtı pozisyon başat nitelikte. Kürt sorununun çözümünde Meclis ayağının, şiddetsiz, demokratik siyaset kanallarının ve temsil mekanizmalarının

31 ABC Gazetesi, 20 Mayıs 2016

pekiştirilmesini zaten hiç istemediler; üstüne bir de HDP'nin başkanlık karşıtı pozisyon belirlemiş olması Saray'ı tüm ittifaklarıyla birlikte bu partiye yüklenmeye itti; PKK ise bu pası aldı ve HDP'yi hendek-bomba-terör basıncı altında iyice etkisizleştirip yalnızlaştırdı.

Ve şimdi dokunulmazlık paketinin HDP'yi dizayn etmenin de ötesinde, bu partiyi hem yargısal hem de siyasal tasfiyeye doğru götürmeyi amaçladığı ortada.³² Ancak bu aynı zamanda sorunun demokratik, barışçıl yollardan çözümü için umutların daha da tükenmesi ve duygusal kopuşların daha da keskinleştirilmesi demek. Her koşulda Saray bunu sandık ile sınıtacağı bir atmosferi başkanlık yolunda zorunlu görüyor.

Hedef Neden CHP?

“Düşman kuvvetler” içinde gördükleri CHP'ye karşı tutum ise kritik önemde. Saray, muhalefeti kendi lehine görevde tutar (Bahçeli örneği) ya da yeniden dizayn ederken, inşa ettiği yeni ittifaklar düzlemine CHP'yi de katmak; katamazsa da kendi kurduğu siyasal kutuplaşma zemininde CHP'yi tamamen etkisizleştirmek istiyor. Dokunulmazlık paketinin bir anayasa değişikliği olarak Meclis'e getirilmesinde bam teli burası. Bu nedenle paket yargısal olarak tek tek HDP'li vekilleri hedef alıyor görünse de, siyasal amacının asıl olarak Saray merkezli milliyetçi strateji zemininde CHP'yi etkisizleştirmek olduğu net olarak ifade edilmeli.

Nedenini açalım: AKP'nin tek tek milletvekillerinin dokunulmazlıklarını kaldırmak için yeterli çoğunluğu var. Buna karşın bir torba anayasa değişikliği ile bunu zorluyor. AKP ile MHP'nin toplam vekil sayısının 330 ile 367 arasında, yani referandum aralığında kaldığı matematiksel olarak sabit bir veri. Dolayısıyla bu yöntemle başvurulduğunda bloğun mutlaka üçüncü bir parti ta-

32 Nitekim Kasım 2016'da HDP Eşbaşkanları Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ'ın da aralarında olduğu vekiller, belediye başkanları, seçilmiş siyasetçiler birer birer tutuklandı.

rafından desteklenmesinin gerektiği de ortada. HDP'nin kendisine karşı olduğu açık karakterdeki bir pakete hayır diyeceği de öyle. O halde? En baştan beri her şey CHP'nin pozisyonuna bağlı ve bunu biliyorlardı.

Yani dokunulmazlıklar meselesinin bir anayasa değişikliği paketi olarak Meclis'e sunulmasında asıl neden CHP. Paketin yargısal hedefi HDP'ye, siyasal hedefi CHP dememiz bundan. CHP bu pakete dair alacağı tutum üzerinden Saray'ın siyasal ittifaklar zeminine çekilmeye; çekilmiyorsa da HDP ile ittifaklar zemininin diğer kutbunda gösterilmeye başlanacağı bir aşamaya girdi. CHP'nin "evet" demesi, Saray'ın ülkedeki siyasal kutuplaşmayı 7 Haziran'dan bu yana kurduğu zemine CHP'yi de "mahalle bas-kısı" uyanıklığıyla katması anlamına gelecek; böylece milliyetçi cephe siyasetiyle Saray'ın rejim olarak kontrol ettiği siyasal alan AKP'yi ve MHP'yi de aşan bir nesnel karakter kazanacak. Saray Rejimi dememiz de bundan. AKP bir parti, MHP de öyle, ancak her ikisi de Saray Rejimi'nin bir bileşeni. CHP'ye yapılan basınç, bu partiyi de Saray Rejimi'nin bileşeni haline getirmeyi ya da bu ekseninde etkisizleştirmeyi amaçlıyor. Bu açıdan paketin asıl hedefinin siyasal olarak CHP'yi yeniden dizayn etmek, CHP'yi Saray Rejimi'yle ve onun gündemiyle uyumlu hale getirmek, olmuyorsa da "terör"le yan yana göstererek oyundan düşürmek olduğunu saptamak gerekiyor.

Tam da bu noktada paketin Saray gündemiyle uyumlu olduğunu gösteren üçüncü özelliğe gelelim. Bu paket üzerinden gelişen siyasal kutuplaşma zeminine iyi bakalım. Yolu başkanlık ya da partili cumhurbaşkanlığı sandığına kadar uzanacak bir siyasal zıtlık kuruluyor. Bir yanında Saray'ın temsil ettiği "milli ittifak"; diğer yanda PKK ve terörle özdeşleştirilen HDP. Bu zıtlık her koşulda Saray'a siyaseten kazandırıyor. 1 Kasım'da bunu gördü. Şimdi anayasa paketinin referandum aralığında kalması, bu açıdan Saray'ın siyasal stratejisiyle bütünleşiyor. Bir yandan CHP'yi bu yeni denklemde iyiden iyiye etkisizleştirmek ve köşeye sıkıştır-

mak, diğer yandan MHP ile ittifakını daha da pekiştirmek ve son olarak da ülkeyi “milliyetçilik-terör” çelişmesi ekseninde başkanlık diktatörlüğüne doğru götürececek anayasa hamlesini yapmak.

Bütün bunlar; dokunulmazlıklarla ilgili paketin özünde hukuki/yargısal süreçle ilgili olmadığı; Saray’ın başkanlığa giden siyasal stratejisiyle de, muhalefeti bu yeni stratejiyle zorla uyumlaştırma yönündeki hedefleriyle de bağlantı olduğunun kanıtı.

Yanlış Stratejinin Getirdikleri

Başta da belirttik: değişikliğin bugün geçmesinin de, referandum kalmasının da ayrı ayrı siyasi sonuçları olacak. CHP açısından bakalım: CHP lideri Kılıçdaroğlu en başta bir taktik geliştirdi ve “anayasaya aykırı ama evet diyeceğiz” dedi. Yanlış stratejinin içinde doğru taktik olmuyor. Strateji yanlış; çünkü ana muhalefet partisinin “anayasaya aykırı” bir değişikliği onaylayacağını açıklamasıyla birlikte, “anayasa” savunmasına sıkışmış muhalefet söylemi iyiden iyiye aşıldı; geçersizleşti. Strateji yanlış, çünkü bu kararı partisinin yetkili organları, karar organı olarak Parti Meclisi üyeleri ve birçok vekil televizyondan öğrendi, partinin iç bütünlüğünü riske atan bir liderlik tutumu sergilendi. Ve nitekim üstüne de bazı CHP’li vekiller hayır oyu vereceğini ilan etti. Sonuç ortada; ilk tur oylamada CHP milletvekillerinin büyük çoğunluğu hayır oyu verdi. Şimdi Saray medyası bu zeminde istediği gibi yüklenme şansını buluyor.

Bir yanda dokunulmazlıkların kaldırılmasına ağırlıkla “hayır” diyen ve bu nedenle paketin “Meclis’te geçmesini önleyen” CHP’yi “terör”le yan yana gösterme propagandası; diğer yanda “evet diyeceğiz” açıklaması yapan bir genel başkanın partisine hiçbir şekilde politik doğrultu bakımından hükmedemediği görüntüsü ve son olarak komisyonda bu halinin altına AKP ve MHP ile birlikte imza atan bir partinin genel kuruldaki tutum değişikliği üstünden ilerleyecek karalama kampanyası. “Güçlü lider”, “Saray liderliği” karşısında zayıf ve daha da zayıflatılan

bir muhalefet imajı. Amaç buydu; başarma yolundalar. CHP'nin kendi iç çelişkilerinin de Saray'ın kurduğu zeminde derinleşeceği ortada. CHP için zor bir dönemin başladığını belirtebiliriz.

Çare mi, çıkış yok mu bu kapandan? Teşhis tedaviyi getirir. Saray Rejimi bu meselede siyasal hamlesini CHP üzerine, CHP'nin etkisizleştirilmesi üzerine yapıyorsa bu bir yandan da iyidir. Milyonların iradesinden ve bu iradenin halkçı-devrimci çizgide örgütlenmesi ihtimalinden hep korkulmaktadır. CHP'ye düşen, stratejik doğrultuyu düzeltmek, geniş kitleleri ortak bir hedef etrafında kenetlemek ve yol açmaktır. Ve her şeyden önce özgüvenini yeniden kazanmaktır. Devrimle cumhuriyet kuran parti, cumhuriyet yıkıcılığının karşısında eğilip bükülemez, bükülmemelidir.

Çare burada. Halk içinde örgütlenmiş çözümler; Saray'ın sahte zıtlıklarını bitirir; Saray karşısında milyonları kenetler. Saray oyunları, taht oyunları değil; halk içinde demokratik cumhuriyet yönelimi. Belirleyici olan bu olacak; dipten gelen dalgayı yakalayan, enerjiye çeviren kazanacak; aksi tutumlarsa "Saray hamlelerine yanıt üreteyim" derken memleketi eldeki muhalefetten de edecek.

BAŞKANLIK: İÇERİDE DESPOTİZM DIŞARIDA SAVAŞ³³

Bugün 18 Ekim 2016. 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Saray Rejimi'nin ittifaklarını ve iktidarını sağlamlaştırmak için ilan ettiği Olağanüstü Hal'in ilk üç aylık dönemi sona eriyor. İkinci dönem içinse önce Bakanlar Kurulu kararı alındı, ardından da Meclis'te AKP-MHP ittifakıyla olağanüstü hal üç ay daha uzatıldı.

İkinci üç aylık olağanüstü hal dönemine hangi ortamda girdiğimize bakalım önce.

AKP-MHP ittifakı olağanüstü hal rejimini istisna olmaktan çıkarıp kurala dönüştürme projesini ortaya attı; adını da süslü ve olağan bir rejim gibi algılanmaya devam etsin diye başkanlık

33 ABC Gazetesi, 18 Ekim 2016

sistemi koydu. İkinci olağanüstü hal dönemi; olağanüstü halin verdiği tüm otoriter-diktatoryal istisnai tedbirleri Saray'ın olağan dönem yetkileri haline getirmek isteyen ittifakın zorlamalarıyla şekillenecek.

Yine ikinci dönem; olağanüstü hal yetkilerine dayalı tasfiyelerin gerici FETÖ dışına genişlemesiyle ve asıl olarak AKP-MHP ittifakı dışında kalan ilerici tüm kesimlere doğru yaygınlaşmasıyla anılacak. Dün Ankara Valiliği'nin 30 Kasım'a kadar tüm kamusal etkinlikleri yasaklaması da bu tablonun bütünleyeni. Sendikal etkinlikler, Cumhuriyet kutlamaları, Atatürk anmaları bu kapsamda. Cumhuriyet yasaklanmakta, emek yasaklanmakta, laiklik ve demokratik talepler kamusal alandan zora dayalı olarak uzaklaştırılmakta, daha da uzaklaştırılmak istendiği de görülüyor.

İkinci dönem bir başka kritik gelişmeyle beraber anılacak. Saray Rejimi'nin Lozan'ı tanımayarak başlattığı “sınırlar” tartışması, mezhepçilik temelli bir dış politika anlayışının çılgınlıkları içinde Musul meselesine askeri olarak dahil olma maceracılığıyla daha da derinleşecek.

Ve son olarak bu ikinci dönem; iktisadi olarak rejimin kırılğanlığının daha da derinleşeceğinin işaretlerini veriyor, verecek.

İlk iki madde, Saray Rejimi'nin ikinci olağanüstü hal dönemindeki dayanak/kuvvet noktalarıyken diğer iki madde rejimin kırılğanlığının işaretleri. Ve aslında tam tersi de. Diyalektik bir işleyiş, birbirini besleme ilişkisi söz konusu.

Başkanlık Gündemi

Başkanlık gündemine bakalım. MHP lideri Bahçeli'nin tıpkı 2002'de koalisyonu dağıtıp 3 Kasım 2002'de ülkeyi seçime götürme ve AKP'ye teslim etme projesinde gördüğü işlev bugün de karşımızda. Bahçeli “fiili durumdan çıkıp hukukileştirme” tartışmasıyla Saray'a olağanüstü yetkili başkanlık için yeşil ışık yaktı.

Şaşırmaya gerek yok. Eninde sonunda AKP döneminde her yönetme krizi başkanlık gündemine çıkıyor. Fakat artık başkanlık

ısrarı; “istikrarlı bir yönetimin güvenceye kavuşturulması” teziyle, yani yönetebilen bir partinin geleceğiyle açıklanmaktan çıkıyor; yönetememenin itirafına dönüşüyor. On dört yıldır iktidarda olan bir partinin ülkeyi içine sürüklediği sorunlardan çıkarabilmek için elinde kalan tek reçetenin daha fazla baskı, daha fazla hukuksuzluk ve daha fazla otoriterlik temelinde yapılandırılacak bir tek adam rejimi olduğu ifade ediliyor. Başkanlık, “normal, olağan, demokratik yollardan yönetme imkânımız kalmadı; elimizde bu ülkeyi yönetmek için kalan tek seçenek baskı/zor/siddet yöntemleri” demenin tek kelimelik özeti artık. Bu açıdan yönetmenin değil, demokratik yollardan yönetememenin itirafı. Oysa siyaset sorunlara demokratik yollardan çıkışlar arama yolu. Siyaseti dışlayan, rafa kaldıran anlayışlarsa krizleri sadece derinleştirmeye yarar, yarıyor.

Başbakan, “Ülkenin istikrara kavuşmasının tek yolu başkanlık” diyerek oturduğu koltuğun istikrarsızlık ürettiğini söylüyor. Cumhurbaşkanı dün yaptığı bir konuşmada “Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin yıkılması hareketi ile karşı karşıyayız” diyor. On dört yılın sonunda geldiğimiz yer burası. Her açıklama bir “**On dört yıl bilançosu**” gibi.

Muhalefetteki “**politikleşmiş yenilgi**” hali olmasa³⁴ bu sözler bu kadar rahat edilmez; alternatifsizlik iktidarı rahatlatıyor, itiraf-ları kolaylaştırıyor.

Burada asıl kritik olan şu: Türkiye, 1980 öncesinde sistemin radikal kenarında yer alan ve seçmen desteği toplamda hiçbir zaman yüzde 15’leri aşamayan Radikal İslamcı Sağ ile Radikal Milliyetçi Sağ’ın merkezi fethi ve merkezi radikal/olağanüstü bir sağ gündeme ve yönetme siyasetine doğru taşınmasıyla birlikte çaresizliğe, uçuruma doğru itiliyor. Çare diye, çıkış diye sunulan her şey bir sonraki adımda çöküşü derinleştiriyor. 1980 öncesinin faşizmi 2000’li yılların faşizmiyle organik olarak bütünleşiyor, rejim bu tarihsel süreklilik temelinde yeniden yapılıyor.

34 “Politikleşmiş Yenilgi” tahlilimizi kitabın son bölümünde bu başlıkla açıyoruz.

İçeride Despotizm Dışarıda Savaş

Faşizmin tarihsel ve güncel versiyonları arasındaki bütünleşmenin eninde sonunda dayattığı iki gündem var: içeride despotizm ve dışarıda savaş. Dahası; faşizmin siyasal tahayyülünde bir “iç ve dış ayrımı” yok. İçeride savaş, dışarıda despotizm olarak da formüle etmek mümkün bu nedenle.

Suriye ve Musul çıkışlarını bu temelde ele almak, anlamlandırmak gerekiyor. İçeride despotizmi sürdürmenin yolu dışarıda bir “savaş”a, dışarıda bir savaşı sürdürmenin yolu içeride despotizmi daha da sorgulanmaz hale getirmeye yarar, yarayacak. Böyle hesaplanıyor.

Marx, Bonaparte’ın Enternasyonel’in Fransız seksiyonuna karşı başlattığı tasfiye girişimini Enternasyonel’in “plebisite olumlu oy vermenin içte despotizmden, dışta da savaştan yana oy vermek anlamına geldiği”ni söylemesine bağlamıştı. Doğrudur. Her despotizm bir dış savaşa ihtiyaç duyar; iç düşmanlara ise daima ihtiyaç duyar. Buna karşın savaşlar despotizmi kırılanlaştırır. Bonaparte’ın 1870 bozgunu ortadadır.

Saray Rejimi’nin ve bağlı ittifaklarının da ülkeyi 15 Temmuz darbe girişiminden sonra yeni, demokratik bir toplumsal sözleşmeyle yeniden yapılandırmak yerine “içeride despotizm, dışarıda savaş” ikiliğine daha fazla yasladıkları görülüyor. İlgili aktörlerin doğası zaten bunu gerektiriyor.

“Tamam da, ne yapacağız?” Bu soru herkesin aklında. Önce özgüven. Türkiye sağının bütün renklerinde, ülkeyi AKP’ye teslim sürecine götüren çökmüş merkez sağ siyasetlerden bugünkü rejimi ören AKP ve MHP radikalliğine değişmeyen bir gerçek var. Türkiye sağ siyasetlerin elinde can çekişiyor; uçuruma sürükleniyor. Ve kuvvet sadece etrafında kaç kişinin desteğini topladığıyla değil, yönetmek için elinde kalan seçeneklerle de ölçülüyor. Yöneten ittifak; olağan yollardan bir çıkış öneremiyor.

Cepheye gönderilecek olanlar bu memleketin çocukları. Maceralara sürüklenecek olanlar bu ülkenin yoksul halk çocukları.

Okullarda laik, bilimsel eğitimden, buna dönük eğitim veren öğretmenlerden mahrum kalacak olanlar bu memleketin emekçi çocukları. Sesi kısılacak, sözü baskılanacak olanlar bu ülkenin yurttaşları. Krizlerle işinden olacak, hayat pahalılığıyla baş edemeyecek olanlar bu coğrafyanın insanları.

Halk çıkış arıyor. Sağ çöküş öneriyor. Her şey bunu saptamamızla ve buna karşı siyasal çareleri örgütleyebilmemizle çözüme kavuşacak.

ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ DEĞİL, SARAY'A YETKİ YASASI³⁵

AKP ile MHP'nin kapalı kapılar arkasında yürüttükleri pazarlıkların sonucu olan anayasa değişiklik paketi kamuoyuna açıklandı. Paketi incelemeliyiz. Basit bir değişiklik ile karşı karşıya değiliz.

Paketin detaylarına girmeden şunu söyleyebiliriz: Başbakan'a başbakanlığı, milletvekillerine Meclis'i, Devlet Bahçeli'ye bildiğimiz anlamda devlet'i ve bir kişiye cumhuriyeti kaldırıyorlar. Paketin özü, özeti budur. Rejim değişikliğidir; basit bir hükümet sistemi değişikliği değil; başlı başına devlet biçiminin değiştirilmesidir; bu değişimin tamamlanması için Saray'a her türlü anayasal yetkiyi "anayasallık" görüntüsü/meşruluğu altında verme yasasıdır. Bu açıdan paketi anayasa değişikliği olarak değil; devletin Saray etrafında tekleşmesi, kuvvetlerin Saray otoriterliği etrafında tekelleşmesi ve egemenliğin kullanımının şahsileşmesi yönünde bir yetki yasası olarak görmeliyiz. Asıl tehlike budur.

Şimdi sadeleştirilmiş bu genel saptamaya uygun olarak paketi açalım. Madde madde gidelim; başlıklar altında toplayalım.

a) Meclis'in Fiilen Tasfiyesi

Paketin birinci özelliği Meclis'i fiilen tasfiye etmesidir. Neden? Anayasa'da da yazar. Yasama organı olarak Meclis'in temel görev-

35 ABC Gazete, 13 Aralık 2016.

leri bellidir. En önemlisi, kanun koymaktır. Arkasından yürütmeyi denetlemek gelir. Gerekli gördüğü hallerde Bakanlar Kurulu'na kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verir. Milletlerarası anlaşmaları onaylar.

Paket bütün bu özellikleri fiilen budamakta, özellikle yürütmeye dair alanlarda kanun koyma yetkisi kararnamelere dayalı olarak başkana/saraya aktarılmakta. Kanun koyma gücü kırılmaktadır. Yürütmeye dair her alanda Saray'a kararname düzenleme yetkisi verilmesiyle birlikte Meclis, ulusal egemenliğin temsilciler eliyle kullanım sahası olmaktan çıkarılmakta; egemenlik Saray'a doğru kaydırılmakta.

Yürütmeyi denetleme yetkileri de budanmakta. Meclis'in hükümeti denetlemesi açısından en önemli araçlar arasında yer alan gensoru kaldırılmakta, Meclis soruşturması ise sayısal olarak imkânsızlaştırılmakta. Artık bakanlar kurulu, kaynağını milletin seçtiği vekillerden almak zorunda olmayacağı gibi, Meclis'e de hesap vermek zorunda değil. Egemenliğin kullanımı Meclis'ten Saray'a doğru kayıyor. Bakanlar Millet Meclisi'ne değil Saray'a sorumlu. 1909 anayasa değişiklikleriyle başlayan devletin ağırlık merkezinin Saray'dan Meclis'e kaydırılması süreci Cumhuriyet ile taçlandırılmıştı. Şimdi devletin ağırlık merkezi 100 yıl sonra yeniden Meclis'ten Saray'a kaydırılıyor.

Bitmiyor. Bir madde ve kelime değişikliği var ki; paketin lafzından çok ruhunu ele veriyor. Meclis genel görüşmelerinin kapsamında yer alan "toplumu ve devlet faaliyetini ilgilendiren konular" ibaresi "toplumu" şeklinde kısaltılıyor; diğer bir ifadeyle "devlet faaliyetini ilgilendiren konular" ibaresi çıkarılıyor. Bu basit bir değişiklik değil; yasama organı olarak Meclis artık "devlet faaliyetini ilgilendiren konular"ın dışında; sadece toplumu ilgilendiren konuları görüşebiliyor. Bir yandan Saray'da merkezileşen yasama, yürütme ve yargı kudretiyle birlikte Saray "devlet faaliyetini ilgilendiren konular"la ilgili tek yetkili kılınırken (tekleşir ve tekelleşirken); Meclis'e de bir sivil toplum kuruluşu görevi

veriliyor. Meclis devlete dışsallaştırılıyor; devlet Saray'a içselleştiriliyor. Devlet yürütmeyle özdeşleşiyor; yürütme diğer alanları kendisinde toplayarak bunu yapmayı amaçlıyor.

Paketin madde gerekçelerinde bu durum şu ifadeyle açık açık belirtiliyor (madde 6): "yasamanın yürütmeyi denetlemesi ile Bakanlar Kurulu'na kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermesi yasamanın görev ve yetkileri arasından çıkarılmaktadır."

İfade nettir, açıktır: kanun koyma gücü budanan, yürütmeyi denetleme görevi anayasadan çıkarılan, Bakanlar Kurulu'na kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi elinden alınan bir Meclis olsa olsa tabela Meclis'i olacak. Mevcut durumda Meclis'in işlevsizleştirildiğini söyleyebilirsiniz; fakat değişiklik bu fiili durumun da ötesinde. Meclis'i kaldırmıyor; bir Meclis varmış gibi izlenim yaratmak için açık tutuyor.

b) Yürütmede Tekleşme, Devlette Tekelleşme

Meclis'in kağıt üstünde de olsa var olan en önemli görev ve yetkilerini Saray lehine budayan, yetkilerin birçoğunu Saray'a aktarmayı amaçlayan değişiklik teklifinin bir diğer önemli yanı, yürütme alanına dair önerileri.

En önemli değişiklik başbakanlığın kaldırılması. Başbakanlığın olmadığı yerde sistemin adı başkanlık. Paket Meclis'i kapatmayıp Meclis varmış gibi izlenim yaratıyor; cumhurbaşkanlığı ibaresini kaldırmayarak da cumhur varmış izlenimini sürdürmeyi amaçlıyor.

Sadece bu değil. Detaylarda başkanlıktan öte yetkiler var. Başkan devletin başı, yürütmenin başı. Ama isterse partinin de başı olabilecek. Parti devletleşmesi için bir yönü; asıl olan Saray etrafında kurulan yeni koalisyonun devletleşmesi. Saray devletleşiyor. Doğru tahlil bu.

Daha önemlisi ve belki gözden kaçırılan diğer boyut; paket yürütmede Bakanlar Kurulu'nu neredeyse tamamen etkisizleştiriyor. Bakanlar'ı Saray seçiyor; Meclis dışından atayabiliyor.

Bu kişiler Meclis'e hesap vermeyecek. Bunların dışında, mevcut sistemde yürütmeye Bakanlar Kurulu'na ait olan ya da Bakanlar Kurulu eliyle yürütülen düzenlemelerin neredeyse tamamı kurulun elinden alınıp tek kişiye veriliyor: Cumhurbaşkanı/başkan'a. Böylece yasama yetkisi kararnamelerle başkana aktarıldığı gibi, yürütme içinde hem başbakanlığın kaldırılması hem de bakanlar kurulunun devre dışı bırakılmasıyla birlikte Saray merkezli tekleşme mimarisi oluşturuluyor.

En açık kanıtlarından birisi şu: Uygulamadaki 1982 Anayasası'nın yürütmeye dair 8. maddesinde "Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir." ibaresi yer alıyor. Yani Bakanlar Kurulu yürütme yetki ve görevine sahip. Oysa değişiklik teklifiyle "yürütme yetkisi cumhurbaşkanına aittir" ifadesi getiriliyor ve Bakanlar Kurulu çıkarılıyor. Artık Bakanlar Kurulu yürütme içinde bürokratik bir aygıt sadece; yürütme yetkisi ve görevi başbakanlığın kaldırılması ve bakanlar kurulunun yetkisiz kılınmasıyla birlikte mutlak şekilde Saray'da tekleştiriliyor ve şahsileştiriliyor.

Başka örnek mi? Daha önce "Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararıyla" sıkıyönetim ve OHAL ilan edilebilirken; şimdi artık tek yetkili Başkan. Sıkıyönetim ise OHAL'in içine katılıyor ve tek başına OHAL ilan etme yetkisine sahip başkan, bu dönemde sadece yürütme alanında değil, her alanda ülkeyi kararnamelerle tek başına yönetme yetkisine kavuşturuluyor.

Artık kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi de Bakanlar Kurulu'nda değil. Başkan'a veriliyor. Üst düzey kamu yöneticilerinin atanmasında izlenen üçlü kararname yöntemi de devre dışı. Başbakanlık ilga; ilgili bakanın imzası ise devre dışı. Bütün atamaları tek başına başkan yapıyor. Mevcut anayasada Bakanlar Kurulu'yla ilgili düzenlemeleri içeren 109'dan 115'e bütün maddeler teklifle kaldırılıyor. Öyle ki, paketin 19. Maddesinde tam 14

yerde “Bakanlar Kurulu” ibaresi çıkarılıyor ve yerine “cumhurbaşkanı” ibaresi getiriliyor.

Öyleyse yürütmede başbakanlık ilgası yanında bakanlar kurulu da Saray’ın memurlar kuruluna dönüştürülüyor. Yeniden: Yürütme Saray’da tekleşiyor; Saray devlette tekelleşiyor.

Yürütme alanına ilişkin değişiklik önerilerinde bir diğer dikkat çekici yan şu: Başkan’a bakanlık kurma, kaldırma, görev ve yetkileriyle teşkilat yapısını oluşturma yetkisi veriliyor ve bunun yolu yine başkanlık kararnamesi. Bitmiyor. Başkan’a kararnameyle kamu tüzel kişiliği kurma yetkisi de veriliyor. Hem bakanlık kurma hem de kamu tüzel kişiliği oluşturma yetkisi kanundan alınıyor; kendisi kanunun kaynağı haline gelen tek kişiye devrediliyor. 126. Madde için yapılan değişiklik teklifiyle de “merkezi idare kapsamındaki kamu kurum ve kuruluşlarının kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları CB kararnamesi ile düzenlenir” ibaresi getiriliyor. Bütün bir devletin, kurumlarının inşası, ilgası, yeniden örgütlenmesinde Meclis, Bakanlar Kurulu devre dışı. Devlet ve örgütlenmesi şahsileşiyor. Devletin her alanda Saray etrafında yeniden örgütlenmesi, yeni rejimin yeni kamu mimarisinin tamamlanması adına Saray’a yetki devrediliyor. Bu nedenle de paket bir yetki belgesidir.

Ve bütün bunları yargı alanındaki tekelleşme tamamlıyor. HSYK neredeyse tamamen Başkan’a ve partisine bağlanıyor.

c) Egemenliğin Şahsileşmesi, Kamusallıkla Devlet Mesafesinin Açılması

En kritik yere gelelim. Cumhuriyet, egemenliğin Saray’dan alınıp millete ve onun seçtiği Meclis’e verilmesiydi. Şimdi egemenlik Meclis’ten alınıp her konuda Saray’a geri veriliyor. Bu tarihsel kırılma; egemenliğin şahsileşmesiyle ve devletin tüm kamusallığından arındırılmasıyla gerçekleşiyor.

Modern devlet, egemenliğin şahsileşmesine (gerçek kişiyle özdeşleşmesine) karşı tüzel-kamusal kişiliğin öne çıkarılmasıydı. Devlet kişilerle değil, kurumsal devamlılıkla yaşayacaktı; bunun

anahtar kavramı da egemenlikti. Bu açıdan “res publica”, yani bugün cumhuriyet olarak bildiğimiz kavram devleti hep kamusallıkla, kamusal işler ve kamusal iktidarla ilişkilendirdi. Şimdi bu anlamıyla da “res publica”nın, cumhuriyetin sonundayız. Paket “devlet benim” anlayışının yeniden sahneye çıkışının, “ben gidersem devlet çöker” cümlesindeki özelleşmiş ve şahsileşmiş devlet tahlilinin rejimi ve devleti yeniden örgütlemesini amaçlıyor. Res publica değil, res privata. Özelleşmiş iktidar; şahsileşmiş devlet. Başta ifade ettiğimiz “modern anlamda devleti Devlet Bahçeli’ye kaldırıyorlar” ifadesini böyle okuyunuz. Tarihin ironisidir.

Çok örnek var, paketin lafzı kadar genel ruhu da buna uygun. Ama bir örnekle açıklayalım: Mevcut anayasada Cumhurbaşkanı’nın görevleri arasında “Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetleri’nin Başkomutanlığını temsil etmek” sayılıyor. Bu ifadeden “Türkiye Büyük Millet Meclisi adına” ifadesi çıkarılıyor. Neden? Ne değiştirir?

Çok şey. Türkiye’nin mevcut rejiminde TBMM, millet egemenliğinin kullanımı açısından asıl ayrıcalıklı merkezdir. Millet egemenliğini temsilciler, vekiller aracılığıyla kullanır. Yürütme de kaynağını buradan alır; egemenliği buna uygun olarak kullanır. Bu nedenle de Cumhurbaşkanı bir temsiliyet içine giriyorsa bu “Türkiye Büyük Millet Meclisi adına” yapılır. Artık egemenliğin aracı ve ayrıcalıklı kurumu TBMM değil; Saray’dır ve Saray bu fazlalığı kaldırmaktadır.

Diyebilirsiniz, başkan seçimle geliyor; öyleyse millet egemenliği sürüyor. Yanlış. Millet egemenliği teorisi egemenliğin kaynağı kadar kullanımıyla da ilgili. Devletin şahsileşmesi, kamusalığından arındırılmasıyla birlikte millet sadece bir meşrulaştırma kaynağı. Egemenliği milletle paylaşmayı, devlet içinde buna uygun bir kuvvet dengesini gözetmiyor bu paket; aksine bütün ara katılım ve denetleme mekanizmalarını Saray lehine tasfiye ediyor ve egemenliği şahsileştiriyor. Hem 1961 hem de 1982 Anayasası’nda yer alan şu ibareyi hatırlatalım: “Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette

hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz.” Artık bırakılıyor; Meclis devre dışı; egemenliğin kullanımı ise tek kişiye devrediliyor. Bütün bir devlet tek kişide temsil edilirken, “milletin egemenliği kullanması da bu tek kişi aracılığıyla sağlansın” diyor; modern devletin ve cumhuriyetin bildiğimiz anlamda sonudur.

Monokrasi – Augustus Düzeni

Öyleyse toparlayalım: Bu bir rejim değişikliğidir. Devlet yeniden Saray merkezli olarak biçimlendirilmekte, egemenliğin alanı yeniden Meclis’ten Saray’a kaydırılmakta; Saray’a yetki verilmekte, devletin tüm mimarisinin Saray’da tek kişi tarafından yeniden oluşturulması mümkün kılınmakta; ara mekanizmalar kaldırılmaktadır. Rejim Saray’da tekleşmekte, devlet Saray’da tekelleşmekte ve egemenlik bir kişiye devredilmekte. Türkiye’nin 150 yıllık demokratikleşme tarihinin kazanım olarak yazdığı ne varsa ilga edilmekte.

Fakat bir farkla. Açıkça söylemiyor; görüntüde Cumhuriyet sürüyor, görüntüde başkan değil Cumhurbaşkanı var, görüntüde Meclis kaldırılmıyor; tabelası 15 Temmuz’da yediği darbeden beri daha da aşağı çekiliyor. Saray Rejimi olan bu modele Monokrasi diyoruz. Dikkat edin; monarşi değil.

Monarşi değil; çünkü henüz tekleşmiş egemenlik kalıtsal yolla babadan oğula aktarılmıyor; henüz. Meşruti monarşi benzetmesi yapılıyor; bu da değil. Zira meşruti monarşide yasama organı monarşiyi, Saray’ı sınırlandırıyor; bu nedenle meşruti. Oysa bu modelde Saray diğer tüm organları sınırlandırıyor.

Monokrasi benzetmesi Roma’da cumhuriyetin tabelasını tam kaldırmadan kendisini “principate-birinci yurttaş, şef” ilan eden Augustus için kullanılır. Caesar’dan sonradır. Tabela başlarda hâlâ cumhuriyettir; Senato hâlâ açıktır. Fakat adım adım rejim Augustus Sezar şahsında toplanır, diğer kurullar etkisizleştirilir. Ülke inşaat, ekmek-gıda yardımı ve gösterilerle yönetilir. Her yere tapınaklar yapılır; lider kutsallaştırılır. Dinle yönetir. Dinle meşrulaştırır.

Karşılaştığımız bu modeldir. Cumhuriyetsiz Cumhuriyet modeli; adı konulmamış, dikta görünümlü bir Saray modeli. Sene-
ca'nın yüzyıllar önce Augustus için söylediği gibi: "Hükümdar, cumhuriyetin örtüsü altında gizleniyordu". Fakat "Cumhuriyet yönetiminin görevlerinin tek bir insanın elinde toplanması ger-
çekte onu bir hükümdara dönüştürüyordu."³⁶ Karşı karşıya ol-
duğumuz budur, engellenmelidir. Tekrar edelim: Türkiye ve bu
ülkenin demokrasi, cumhuriyet birikimi Saray'dan büyüktür.

ALTI BOŞ ANAYASA MASALLARI³⁷

20 Ocak'ı 21 Ocak 2017'ye bağlayan sabaha karşı Türkiye Bü-
yük Millet Meclisi, kendisini neredeyse bir tabela örgütlenmesi-
ne, Saray'ın odalarından birine dönüştürecek anayasa değişikliği
teklifini 339 evet oyuyla kabul etti. Türkiye'nin 150 yıllık Saray'a
karşı Meclis'i güçlendirme merkezli demokratikleşme tarihinde
bir karşı devrim sürecinin sonuna yaklaşıyoruz. Önce bunu sap-
tamalıyız.

Şimdi önümüzde zorlu bir referandum süreci var. Bu sürecin
örgütlenmesinde yine gayrinizami olacaklar; yine psikolojik sa-
vaş yürütecekler. Tabuta son çiviye çakma yolunda hiçbir şeyden
geri durmayacaklar; eminiz.

Bizim elimizde tek kuvvet var: sözümüz ve haklılığımız. Bu
anayasa görünümlü yıkım paketini kapı kapı, mahalle mahalle,
işyeri işyeri anlatmak. Televizyonlar, gazeteler ellerinde olabilir.
Ama sözümüz var; elimizde gerçeğin bilgisi var. Sonuç ne olursa
olsun bugün doğru politika, yıkımı öngörmek ve anlatmak; de-
yim yerindeyse "**biz demiştik**" için toplum içinde kararlı bir ira-
deyi görünürleştirmek zamanıdır. Bunu yapmalıyız.

Soruyoruz; "**Niye böyle bir anayasayı savunuyorsunuz?**" Hep
aynı, kaçamak, sahiplenmeyen yanıtlar. Açık açık "rejimi değişt-

36 Merak edenler için detaylar: Diakov ve Kovalev, İlkçağ Tarihi, Cilt 2: Roma, Çev: Özdemiş İnce, Yordam Kitap: İstanbul, 2011

37 ABC Gazetesi, 21 Ocak 2017

riyoruz; tek kişiye bütün devletin anahtarını teslim ediyoruz; kurduğumuz yeni düzeni anayasayla garanti altına alıyoruz” diyemezler. Bunu ikame eden, gizleyen 5 temel-değişmeyen iddiaları var. Madde madde bu iddiaların gerçekdışı karakterini açalım önce.

“Bu Teklif Geçerse Çiftbaşlılık Ortadan Kalkacak”

Hayır kalkmayacak. Önce şunu soralım. AKP 15 yıldır ülkeyi tek başına yönetiyor. 2007’den beri Cumhurbaşkanı, Başbakan, Meclis Başkanı bu partiden. Bu 15 yılda mevcut parlamenter sistemde hangi karar alınamadı, hangi yasa geçirilemedi, hangi düzenlemeye ortak imza atılamadı bu parti üyeleri tarafından? Ortada şikayet edilen bir çiftbaşlılık varsa belli ki aynı parti içine dönük de bir eleştiridir. Peki kimden kaynaklıdır? Bakalım.

Çiftbaşlılık sözünü ilk kez dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün 29 Ekim 2012’de Birinci Meclis’ten Anıtkabir’e yürüyecek kitleye izin verilmesi yönünde müdahalede bulunduğu haberleri sonrasında duyduk. Dönemin başbakanı Erdoğan bunun üzerine **“devlette çiftbaşlılık olmaz”** dedi. Kastettiği, **“benim kararımın üstüne karar veremezsin”**di.

Çiftbaşlılık sözünü bu kez Erdoğan Cumhurbaşkanı seçilince yeniden duymaya başladık. Önce Davutoğlu döneminde, başbakana karşı. Ve şimdi de parlamenter sistemin tasfiyesi için.

Sonuç olarak Erdoğan başbakanken kendi partisinden cumhurbaşkanını; cumhurbaşkanıyken de kendi partisinden başbakanı çiftbaşlılığa yol açmakla itham etti. Özetle çiftbaşlılık tarif edilirken kriter Cumhurbaşkanlığı ya da Başbakanlık değil, Erdoğan’ın durduğu yerd. Çiftbaşlılık değil, Erdoğan çizgisinden bir milim bile sapma ihtimali olan AKP’li kimliğidir ortadan kaldırılan. Özetle sistem Erdoğan’ın bulunduğu yere uyarlanmakta. Regim kişiye göre değiştirilmekte. Ve öyleyse başkanlık, cumhurbaşkanlığı, başbakanlık değil mesele. Sistemin adını gücün kaydırıldığı konum değil, kişi belirliyor.

Peki diyelim ki bu değişiklik referandumdan geçti. Çiftbaşlılık gerçekten kalkacak mı? Hayır, kalkmayacak.

Şöyle düşünelim. Başkan hem partisinin başı, hem yürütmenin başı hem de devletin başı olacak. Örneğin başkanın partisinin taşradaki ilçe başkanıyla başkanın temsilcisi olarak kaymakam arasında; illerde parti il başkanıyla valiler arasında açık bir çiftbaşlılık yaşanacak. Başkan her ikisinin de (hem partinin hem de devletin) başkanı sıfatıyla hareket edecek. Çok büyük ihtimalle bu ikisi arasında, merkezi idarenin dışında kalan yerlerde güç-nüfuz mücadelesi yaşanacak. Çiftbaşlılık bu sistemle bırakın kaldırılmayı; varolduğu iddia edilen merkezden tüm ülkeye yayılacak.

Öyleyse? Bütün devleti fiilen Saray kontrol ediyor; ortada çiftbaşlılık yok, bu bir. Bu sistem geçerse çiftbaşlılık devletle parti arasında, otorite ve hiyerarşi dayatmada, kararların alınmasında daha da belirginleşecek, bu da iki. Boş bir iddiadır.

“Bu Anayasa Geçerse İstikrar Gelecek”

İstikrar bu iktidar için sihirli bir sözcük. Saray 7 Haziran’da yitirir gibi olduğu iktidarı 1 Kasım’da bu teze dayanarak, bunun etrafında kampanya kurarak geri aldı. Seçmene bir söz verildi: **“tek parti iktidarını verin, terör bitsin; ekonomi düzelsin.”** Terör bitmedi; arttı. Ekonomi düzelmedi; geçen yıla göre **“kriz var”** diyenlerin oranı Kadir Has Üniversitesi’nin yıllık araştırmasının sonuçlarına göre yüzde 53’ten yüzde 71.5’e çıktı. Öyleyse **“bu paket geçerse ve ülkenin bütün yetkileri Saray’a devredilirse istikrar gelir”** argümanı temelsizdir; altı boş bir propagandadır. Anlatılmalıdır.

Kastedilen **“siyasi istikrar”**sa; bu da gelmeyecektir. Türkiye’de 15 yıldır tek parti iktidarı var; yani **“siyasi istikrar”**dan anladıkları şey. Ve şimdi bir anayasa paketi getiriyorlar ve ülkenin bütün sorunlarını bu değişikliğin çözeceğini söylüyorlar. İyi de bütün bu sorunlar hangi dönemin ürünü? Ağırlıkla, derinleşerek son 15 yılın; yani tek parti iktidarının. Bize 15 yıldır **“siyasi istikrar”** diye övdükleri dönemin yarattığı sorunları çözmek için

tek kişi yönetimi öneriyorlar. Peki ya yarın ÷lke daha da kötüye giderse? “Kandırıldık, parlamenter sistem daha iyiymiş” demeyeceklerini garanti edebiliyorsanız, bu anlamda bir söz istikrarının altına imza atabiliyorsanız birlikte Evet diyelim. şaka elbette, diyemezler.

İstikrar sadece kaç kişinin yönettiğıyle değıl; nasıl yönettiğıyle de, ÷lke meselelerinin hangi yöntemlerle çözüldüğüyle de ilgili bir olgudur. “Ülkenin derinleşen sorunlarına çözüm olarak ne sunuyorsunuz?” sorumuza verebildikleri tek yanıt “**tek kişiye bütün gücü devretmek**”ten ibaret. Tarih bunun siyasi istikrar değıl, istikrarsızlık getirdiğini gösteren örneklerle doludur. “**Siyasi istikrar**” kaç kişinin yönettiğıyle ilgili değıldir; 15 yıllık “**siyasi istikrar**” devrinin sonunda “İşsizlik neden artıyor, neden ekonomide, tarımda daha da dışa bağımlı hale geldik; terör-şiddet artıyor; nasıl çözülecek?” sorularına hamasetten uzak, gerçekçi yanıtlar var mı? 15 yıllık siyasi istikrar bugün bizi buraya getirdiyse, şimdi rejim değışikliğiyle gelecek “**siyasi istikrar**” nasıl olacak? Siyasi istikrarın güvencesi demokrasidir; diktatörlük değıl.

Ama diyelim ki demokrasiden uzaklaşmayı aklınıza koydunuz; güncel bir çalışmadan söz edelim. Otoriter rejimleri parlamenter sistem ve başkanlık sistemi temelinde karşılaştıran yeni bir araştırmaya göre; parlamenter sistemde işğören otoriter rejimlerin ortalama ömrü, başkanlık/tek adamlık sisteminde işğören otoriter rejimlere göre daha uzun.³⁸ Nedeni açık: parlamento- nun iyi kötü işlediğı otoriter sistemlerde ara mekanizmaların hâlâ açık olduğı görüntüsü bir tampon, yumuşatıcı işlevi görüyor. Oysa ara mekanizmaların, sınırlı da olsa demokratik siyaset ve söz kanallarının tamamen tek kişi lehine kapatıldığı despotik rejimlerde bu tampon/yumuşatıcı ortadan kalkıyor ve kutuplaşma; siyasal kavga normal yollardan akacak mecraların tasfiyesi nedeniyle derinleşiyor, şiddetleniyor. Bilim, otoriter rejimler arasında

38 Merakedenler için bu araştırmanın künyesi: Tyson L. Roberts (2015), “The Durability of Presidential and Parliament-Based Dictatorships” <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0010414014565888>

bu ayrımı net koyuyor. Bugün “siyasi istikrar” diyen bir Adalet ve Kalkınma Partisi üyesinin de partisine yapacağı en büyük iyilik; bu anayasa değişikliğine Hayır demesidir.

“Başkanlık Gelince Koalisyonlar Bitecek”

Hayır bitmeyecek. Anayasa paketinin Meclis’ten geçirilme şekline bakın; orada bile bir koalisyon göreceksiniz. Sadece koalisyonların kurulma şekli değişiyor. Eskiden demokratik yollar-dan, parlamenter sistem aracılığıyla kurulan koalisyonlar şimdi halktan kaçırılarak, yukarıdan, devlet içinden, Meclis’in ve yargının denetiminden, şeffaflıktan uzak şekilde kurulacak. MHP yönetimi zaten böyle bir koalisyonun içinde yer alarak parlamen-tonun siyasetin ana mecrası olması özelliğini ortadan kaldırdı; anayasa sürecinin başından beri AKP iktidar partisi olarak, MHP muhalefet partisi olarak yeni rejimi parlamentosuzlaştırdı.

Şimdi Başbakan Binali Yıldırım “MHP’li bakan atanabilir” diyor; AKP MKYK üyesi Ayhan Ogan da “4-5 MHP’li bakan olabilir” diyor.

Öyleyse soralım: Hani başkanlığa geçince koalisyonlar bitecekti? Madem koalisyon kurmayı sürdüreceksiniz, öyleyse neden parlamenter sistemi tasfiye ediyorsunuz? Madem koalisyon kurabiliyorsunuz; 7 Haziran’dan sonra neden kurmadınız? Neden ülkeyi yeniden ve yeniden, sürekli sandığa taşıyorsunuz?

“Başkanlık gelince koalisyonlar bitecek” tezi, daha başkanlığa geçmeden çökmüştür; hem de kendi ifadeleriyle. Başkanlık gelince bitecek olan koalisyonlar değildir; asıl yenilik, bu şeffaf olmayan ittifak ve koalisyonların her türlü yasama ve yargı denetiminden kaçırılacak olmasıdır. Koalisyonlar bitmeyecek, denetimsizce devlet içine taşınacak. Nizami yollarsa askıya alınacak.

“Ülke Zor Dönemeçte, Bu Sistem Hızlı Karar Alınmasını Sağlar”

Dedik ki iyi bir yönetimin kriteri kaç kişinin yönettiği değil, nasıl yönettiğidir. Devlet işlerinde acele, tartılmadan alınan hızlı ka-

rarların ülkeyi nereye getirdiğini hatırlayalım. Bir gün “NATO’nun Libya’da ne işi var?” dedikten sonra ertesi gün Libya’ya dönük NATO operasyonunun Türkiye’den yönetilmesine izin verdiğimizizi; Rus uçağını aceleyle düşürüp “özür dilemeyiz” dedikten sonra bugün yaşananları; Suriye’de pay kapacağız derken Moskova masasında “seküler, demokratik, çoğulcu Suriye Cumhuriyeti” ifadesiyle Esad’ı yeniden tanımak zorunda kaldığımızı. “Ben bu davanın savcısıyım” sözleriyle tasfiye davaları yürütürken bugün ülke güvenliğine en büyük tehdidin Gülençi yapılanma olduğunu söyleme çizgisine gelişi de buraya ekleyelim.

Örnekleri çoğaltabiliriz; ama meselemiz anlaşılmış olmalı. Devlet yönetiminde hız her zaman iyi değildir. Sürat felakettir. Trafikte de öyle değil mi? Bir arabanın 200 km hız yapabilmesi mümkündür; fakat ya arabanın frenleri patladıysa? Mesele ne kadar hız yapabildiğin değil; hızını kontrol etmek ve frenleri sağlamlaştırmaktır. Bu sistem frenleri patlatıyor. Meclis’in, yargının, yani tek kişinin aşırı gücünü dengeleyecek bütün fren-denge mekanizmalarının ortadan kaldırıldığı bir değişiklik öneriliyor.

Kaldı ki kararların parlamenter sistemde ve koalisyon hükümetlerinde hızlı alınamadığı saptaması da gerçekçi değildir. Örnek verelim; Türkiye 2000-2002 arasında ekonomik kriz nedeniyle; 2016-2017 arasında da darbe girişimi ve terör tehdidiyle olağanüstü bir yasama süreci yaşadı. Meclis’ten derlediğim sonuçlara göre; 1 Kasım 2000 ile 21 Ocak 2002 tarihleri arasında çok partili Meclis, üç partili koalisyon hükümeti toplam 150 kanun onayladı. 1 Kasım 2015 (yani AKP’nin yeniden tek başına iktidar olduğu tarih) ile 21 Ocak 2017 (sabaha karşı, Meclis’i feshedecek anayasa paketinin onaylandığı gün) arasında tek parti iktidarı 118 kanun onayladı. Koalisyon döneminde, aynı gün aralıklarında AKP’nin tek parti devrinden daha fazla kanun Meclis’ten geçirilebildi.

Peki, AKP iktidarının hızlı karar alamadığı anlamına mı geliyor bu? Hayır. Meclis’i adım adım torba yasa yöntemiyle etkisizleştirdiler. Akademisyen Evren Haspolat’ın çalışmasının da gös-

terdiği gibi 22. Dönemde torba yöntemle geçirilen yasa maddelerinin toplam içindeki oranı yüzde 15,8'di; 23. Dönemde bu oran yüzde 26,8'e ve 24. Dönemde de sıçrayarak yüzde 57,5'e yükseldi.³⁹ Bu ne demek? Meclis'i normal yasama yöntemiyle yönetmeyen, adım adım istisnai yasa yapma yöntemini kurala dönüştüren bir iktidarla karşı karşıyayız ve bu sayede istediği her düzenlemeyi “hızlı”ca yaptı.

Önlerinde hızlarını kesen bir Meclis olduğu iddiası tarihsel bir yalandır. Hangi yasal düzenleme geçirilememiştir bugüne kadar? Gece yarısı torba kanunların içine hangi hukuksuz düzenleme iliştirilememiştir? Kaldı ki son OHAL süreciyle birlikte artık kanun hükmünde kararname yöntemi de yürütmenin yasamanın alanını daraltması sürecini tamamladı. Getirilen paket, bu sürecin son aşaması. Ülkenin tamamen tek kişinin kararnameleriyle yönetilmesi rejimine geçiyoruz. Egemenlik “**milletin**”di ve kullanımı hiçbir kişiye devredilemezdi, öyle değil mi?

“İkinci İstiklal Savaşı Veriyoruz, Bu Sistemle Kazanırız”

Hayır; kazanamayız. İstiklal Savaşı'nı çaresiz Saray karşısında Ankara'da egemenliği millete veren bir Meclis açarak, Meclis'i güçlendirerek kazandık; şimdi getirilen rejim Meclis'i yeniden zayıflatıp egemenliği yeniden Saray'a kaydırıyor.

Hayır; kazanamayız. Biz Kurtuluş Savaşı'nı Mustafa Kemal'lerin, İsmet İnönü'lerin askeri ve siyasi önderliğiyle kazandık. Bu iktidar rejim değiştirirken müfredattan İsmet İnönü'yü, “**Milli Mücadele ve Kazanımlar**” bölümünden Mustafa Kemal'i çıkarıyor. Mustafa Kemal'i; İsmet İnönü'yü unutturan, Meclis'i zayıflatıp Saray'ı güçlendiren bir savaşın adı İkinci İstiklal Savaşı değil, İstiklal Savaşı'na karşı savaştır.

Hayır, kazanamayız. Çünkü adı üstünde, İstiklal Savaşı, bağımsızlık savaşı. Bizse bugün 15 yılın sonunda buğdaydan sama-

39 Evren Haspolat (2016) “Yasamadan Yürütmeye İktidar Devri Olarak Torba Yasa(-ma)”, **Alternatif Politika**, <http://alternatifpolitika.com/site/dosyalar/arsiv/Nisan2016-sayi2/8.pdf>

na kadar dışa bağımlıyız. Ekonomide halkçı-kamucu, siyasette laik-demokratik cumhuriyet programına geçmeden de İkinci İstiklal Savaşı'ndan galip çıkamayız.

Referandum sürecinin en büyük siyasi kazanımı da, bunu anlatmak, görünürleştirmek ve bir iktidar ihtimaline dönüştürmektir. Mümkündür. Sadece sayısal değil, siyasal kazanımın da ölçüsü budur.

İKİNCİ BÖLÜM

SARAY REJİMİ'NDE ESKİDEN YENİYE İTTİFAKLAR DİZİLİŞİ

“SÜREÇ”, ÇATALLANMA VE AKP⁴⁰

Saray Rejimi bütünsel bir olgu. Ve bu yeni rejim sadece AKP'ye bakılarak, onun iktidar içindeki tasfiye ve inşa dinamiği eşliğinde geliştirdiği stratejiye göre anlaşılamaz. AKP'yi bir Siyasal İslamcı parti olarak ayırt edici kılan, tarihsel şartlara göre stratejisiyle de uyum içinde esnek, pragmatik ve taktik ittifaklar geliştirebilmesi ve yeri geldiğinde/işlevini yitirdiğinde kolaylıkla bu ittifakları bozabilmesidir. Bu açıdan “karşımızda sadece AKP Rejimi yok, Saray Rejimi var” dediğimizde, bu partiyi eski rejimi tasfiye ederken ve yeni rejimi inşa ederken girdiği ittifaklar temelinde ayrı ayrı ele almak, bu ittifaklar siyasetinden bağımsız olarak değerlendirmek gerekir önermesine yaslanıyoruz. Bu noktada önce “tasfiye devri” ittifaklarından birisinin nasıl çözüldüğüne bakalım. “Çözüm süreci”nin çözülmesine. Zira bu çözülme, tasfiye devrinin liberalizm eksenli ittifaklarından inşa devrinin milliyetçilik eksenli ittifaklarına geçişin en önemli ara durağını temsil ediyor. Adım adım, saptama saptama gidelim.

Saptama 1: AKP ile Kürt Hareketi, geride kalan yıllarda, kendi siyasal projelerinin ya da “yeni rejim” tahayyüllerinin önünde engel olarak gördükleri “eski rejim”in tasfiyesi sürecinde açık bir taktiksel partnerlik ilişkisine girdi. Bu ilişkide Kürt Hareketi, Kürt sorununun çözümünde engel olarak gördüğü aktörlerin AKP eliyle geriletilmesi, “tasfiyesi” sürecine kendi taktik kazanımları çerçevesinde açık destek verdi. Bu partnerlik ilişkisi; “tasfiye süreci partnerliği”ydi. Bir yandan Öcalan’ın basına yansıyan İmralı tutanaklarında görülen “AKP’yi her seçimde ben kurtardım, iktidarı altın tepside sundum” sözleri; diğer yandan Cumhuriyet’ten Ahmet Şık’a verdiği röportajda Cemil Bayık’ın tasfiye dönemine

gönderme yaparak “darbecilerle mücadelede elini rahatlattık” imaları bu tasfiye partnerliğine işaret etti. Kürt hareketi bu partnerlikte AKP’nin “çözüm”ün önündeki engel kuvvetleri tasfiyesini olumluyor, bununla “çözüm” için şartları “kolaylaştırmayı” hedefliyor; İslamcı bir aktör olarak AKP ise tarihsel bir kırılma anına giden süreçte hem karşıtları arasında Kürt Hareketi’nin yer almasını engelleyecek, karşı cepheyi bölecek bir pasifleştirme kazanımı, hem de bölgesel anlamda da Kürtler aracılığıyla emperyal genişleme düşleri görüyordu.

Saptama 2: Fakat bütün bunların sonucunda, içeride ve dışarıda iki önemli gelişme gerçekleşti. Evet, Kürt Hareketi’ne göre AKP, Kürt Sorunu’nun çözümü için somut adım atılmasını engelleyeceği düşünülen aktörleri “tasfiye” etmişti; ama buna rağmen AKP “inşa” için adım atmıyor; partnerlik ilişkisinde giderek “tekelci” bir karakter kazanarak Erdoğan’ın başkanlığı temelinde bu kez “inşa dönemi itaati”ne, oylanmaya davet ediyordu. Özetle AKP, “tasfiye” ettiklerinin yerine oynuyordu.

Diğer gelişme ise “dışarı”da yaşandı; AKP’nin Yeni Osmanlıcı dış politikası Suriye’de duvara tosladı; mezhepçi dış politika yalnızlaştı, etkisizleşti. Böylece din kardeşliği ekseninde Kürt sorununa çözüm projesi, bölgesel “Misak-ı Milli” vurguları gerçekliğini yitirdi. Geline süreçte bu iki yeni gelişme “tasfiye dönemi partnerliği”nin “inşa dönemi partnerliği”ne dönüşmesini engelliyor; çatallanmayı (kopuşu değil) kaçınılmaz hale getiriyordu. Bu çatallanma, Esad’ı devirerek bölgesel hegemonya inşa etmeyi ve Kürt halkını mezhepçi çözüm stratejisi içinde bu hegemonyanın inşasında araçlaştırmayı amaçlayan AKP için Kobane’de bir kâbusa dönüştü. Tasfiye dönemi bitmiş; AKP’nin önerdiği mezhepçi çözüm modeli ise çökmüştü. Bu, inisiyatifin el değiştirmesi anlamına geliyordu. Kürtler, çözümün içeriğini, modelini Kobane üzerinden görünürleştirmek ve “yeni”yi bu ekseninde inşa etmek istediklerine dair irade beyan etmekteydi. Bunu bilen AKP, Kobane’nin IŞİD eliyle bastırılmasına öyle ya da böyle destek ver-

di; Erdoğan bunu “Kobane düştü düşecek” diyerek bir karşı irade beyanı şeklinde ilan da etti. Sürecin tasfiye döneminde gelişen “taktik partnerliği”, Kobane-Roja üzerinden bu kez inşa döneminin stratejik çatlağına dair işaretler vermeye başlamıştı.

Saptama 3: Kürt Hareketi “tasfiye” ve Kobane sonrasında, “yeni rejimi inşa” döneminde sürecin inisiyatifini, önderliğini ele almaya ve görünürleştirmeye başladı. On madde üzerinden tartıştırmaya başladığı “özerklik, ortak vatan, demokratik cumhuriyet” programıyla, “inşa” döneminin genel niteliğini Kürt sorununa çözüm alanından Türkiye’nin genel sorun alanlarında demokratikleşme gündemine doğru genişletti ve silahsızlanma şartını “Kürt sorununa çözüm”den, “Türkiye’nin diğer sorunlarına da çözüm”e doğru genişleterek AKP kanadında inisiyatif krizini derinleştirdi. Bunun doğal göstergesi, 28 Şubat’ta gerçekleştirilen Dolmabahçe açıklamasıydı. Süreç, “inşa” aşamasında, yeni rejimin adının konulması ve içeriğinin somutlanması mücadelesinde çatallanmaktaydı. Bir yanda Erdoğan merkezli olarak AKP’nin sultanlık-dikta yetkileriyle inşa etmek istediği tekçi rejim; diğer yanda da on madde üzerinden Kürt Hareketi’nin ilan ettiği “demokratik cumhuriyet” programı. İnşa sürecinin içerik çatallanması buradaydı. Ve bu durum; Erdoğan’ın Kürt Hareketi’ni başkanlığın önünde; Kürt Hareketi’nin de Erdoğan’ı ve başkanlık hayallerini “çözüm”ün önünde engel olarak yansıtmaya başlamasına doğru evrildi.

Saptama 4: En başından beri Erdoğan, Kürt sorununa çözümü din kardeşliği temelinde, ama en çok da kendisini başkan yapacak sürecin önünü açacak bir “taktiksellik” içinde, genel diktatörleşme ve gerici rejim inşası stratejisinin yolunda karşı cepheyi hem bölecek, hem de kendi cephesini “büyük sorunu çözen lider” olarak başkanlığı etrafında kenetleyecek bir işlevsellikle okudu. Bu nedenle Erdoğan sürecin “inşa dönemi partnerliği”ne dönüşmesini hem kendi başkanlığının önünü açması, hem de doğrudan MİT-Fidan üzerinden ilerletilmesi, yani sadece kendi-

sine bağı olarak yürütülmesi şartı ile değerlendirdi. Buna karşın; bir yandan Demirtaş'ın grup toplantısında üç kez "Seni başkan yaptırmayacağız" demesiyle birlikte "çözüm"ün içeriğinde Erdoğan'ın başkanlığını meşrulaştıracak bir seçim öncesi desteğin verilmemesi ve hatta açıktan bunun engelleneceğinin ilan edilmesi; diğer yandan İzleme Heyeti kurulması adımlarıyla birlikte sürecin MİT-Fidan-Erdoğan kanalından çıkarak kısmen de olsa "şeffaflaşma" aşamasına girecek olması Erdoğan'ı açık şekilde sürece muhalefete geçirdi. Erdoğan itirazını "bu işleri istihbarat yürütür" diyerek ilan etti. Üstüne üstlük, Dolmabahçe'de ilan edilen on maddede ideolojik önderliğin AKP'nin din kardeşliği çözümünden HDP projesine doğru kaymasına itirazını da "Marjinal, ateist, inançsız, bu toprakların değerinden kopuk akımları, çıkıp da bizim birbirimize olan muhabbetimizi, uhuvvetimizi yeniden tanımlayamaz" sözleriyle seslendirdi. Böylece çatallanma bir yandan yeni rejimin inşa sürecinde Erdoğan'ın diktacı başkanlık projesinde, diğer yandan da çözümün müzakere içeriğinde belirginleşti. Şu sözleri de çatallanmanın ideolojik karakterinin özeti gibiydi: "Eğer hadiseleri çıkar da başkalarının kavramlarıyla tanımlamaya, analiz etmeye kalkarsak, işte orada daha en başında kaybederiz." Özetle Erdoğan Dolmabahçe'de sürecin hegemonik önderliğini Kürt tarafına kaptırmış olma görüntüsünden rahatsızdı.

Saptama 5: Tam bu süreçte gözler Öcalan'ın Newroz mesajına odaklandı. Mektup ne doğrudan Erdoğan'ın başkanlığına destek açıklıyor, ne de Demirtaş çizgisi ile çelişiyordu. Üstüne üstlük bu kez 2013 mektubundaki "din kardeşliği" ve "Yeni Osmanlı İttifakı" temelindeki mesajlar da mektubun esasını oluşturmuyordu. Erdoğan mektuptan haberdardı, tatmin olmamıştı. İzleme Heyeti'ne ve Dolmabahçe'ye itirazını bunun üzerine ilan etmişti. Newroz'a kadar AKP, çözümün önündeki engeli Demirtaş gibi yansıtarak Kürt Hareketi içine çatlak taşıma taktiği izlemişti. Newroz'da mektubun okunmasından sonra ise gerçek çatlak AKP içine taşındı. Mektubun ilk siyasal etkisi, Hükümet Sözcüsü

Bülent Arınç'ın, Erdoğan'ın bilgi sahibi olduğu konularda bilgi sahibi değilmiş gibi davrandığını, ülkede bir hükümetin olduğunu, özetle “herkesin kendi işine bakması gerektiğini” ima eden sözlerinde ortaya çıktı. AKP içinde uzun süredir farklı eksenlerde belirginleşen fay hatları; bu kez Kürt sorunu temelinde, mektup sonrasında daha da sert bir kırılma ile harekete geçmişti.

Arınç, “mektubun tatmin edici olmamasının nedeni” olarak Erdoğan'ı gösteren açıklamalara devam etti. AKP mektuptan tatmin olmamış; “her seçim öncesi AKP'yi kurtaran” taktik partnerlik, bu kez AKP'yi kurtarmak yerine “başkanlık-parlamenter sistem” temelinde çatlatmıştı. Bu açıdan tasfiye dönemi partnerliğinden bir adım daha uzaklaşıldı. Yeni durum budur. Nitekim mektup AKP için bir zafer havası yaratmadı; “sorun çözen, demokrasi vaat eden” bir siyasal aktör propagandası eşliğinde seçime gidilmesine imkân vermedi; dahası AKP'nin iç birliğini “başkanlık-parlamenter sistem” temelinde de böldü, kendi içindeki çatlakları görünürleştirdi. Mektup sonrası AKP, seçimlere temel kadroların birbirini paralellikle, parsel parsel yolsuzlukla kamuoyu önünde suçlamalarıyla gitti. Erdoğan'ın buna yanıtıysa, Newroz öncesi komisyona çektirilen İç Güvenlik Paketi'ni apar topar Meclis'e indirterek yasalaştırılmasını sağlamak oldu. Bunun çatallanmayı derinleştireceği de ortadadır.

Toparlarsak, “tasfiye dönemi partnerliği”, “yeni”nin inşası döneminde hem rejimin hangi niteliği taşıyacağı (despotizm-demokratik cumhuriyet) hem de hangi içerikle inşa edileceği (din kardeşliği-eşit yurttaşlık) eksenlerinde çatlamaya, kırılmaya evrilmiş durumda. Buna karşın “inşa dönemi partnerliği” açısından Kürtler aradığı muhatapı gerçekten Aysel Tuğluk'un ifade ettiği gibi, yeni bir cumhuriyet temelinde, “seküler güçler” arasında bulabilecek mi? Bu soru hâlâ yanıtsızdır.⁴¹

41 Nitekim bu yazının yazıldığı tarihten sonra 7 Haziran seçimlerinde AKP ilk kez Meclis'te tek başına iktidar çoğunluğunu yitirdi; HDP yüzde 13'ü aşan oy oranı ve 80 milletvekiliyle Meclis'e girdi. Saray'ın buna yanıtı “tasfiye devri” ittifaklarını tamamen devirmek ve kartları bu kez “inşa devri”nde milliyetçi cephe siyaseti ve

7 HAZİRAN'DAN SONRA AKP'YE CAN VERENLER⁴²

7 Haziran'ın üzerinden kırk gün geçti. Bu kırk gün aynı zamanda, seçimden yenilgiyle çıkan AKP'nin-Saray'ın seçim sonrası inisiyatifi yeniden nasıl ele geçirmeye başladığının da özeti niteliğinde. Bu kısımda madde madde kırk günün bilançosunu ve derslerini çıkarıyoruz:

7 Haziran'da AKP'yi 13 yıllık iktidar imkânlarından yoksun bırakacak bir tablo ortaya çıktı. Buna karşın 7 Haziran sonrasındaki kırk günün ilk ve en önemli dersi, sandıkta alınan sonucu tamamlayacak bir birleşik muhalefet direncinin aşağıdan inşa edilemediği ve ilerici parlamenter muhalefet güçlerinin AKP'siz bir Türkiye'yi tahayyül dahi edemediği koşullarda; örgütlü, devlet kuvvetini arkasına alan ve taktik esnekliklere sahip AKP'nin, kaybettiği inisiyatifi yeniden ele geçirmeye başlamasıdır. Bu nedenle sandığı yok sayıp sadece sandık sonrasını işaret eden yorumlar 7 Haziran'da; sandık sonrasını önemsizleştirip dikta ile mücadeleyi sadece 7 Haziran'a sabitleyen yorumlar da 7 Haziran sonrasındaki kırk günde kaybedenler hanesine ismini yazdırmıştır. Siyasal muhalefetle toplumsal muhalefeti, parlamenter muhalefetle parlamento ötesi muhalefeti harmanlayacak bir muhalefet hattı hâlâ zorunludur. Geride kalan günler, bunu iyice berraklaştırarak göstermiştir.

Gelelim diğer nedenlere: Evet, 7 Haziran sonrası asıl yenilgiyi Saray ve onun siyasal ilişkilere AKP lehine, diktatoryal başkanlık sistemi projesi lehine müdahalesi almıştır. Buna karşın sandıkta kaybeden Saray, sandıktan sonra bu kaybı, oyuna farklı araçlarla müdahale ederek telafi etme yolunu seçmiştir. Belirlediği ilk strateji de, “çoğunluğu kaybettiysen, karşıtların çoğunluk olmasını,

buna dayalı otoriterlik etrafında yeniden karmak, hamlelerini daha da sertleştirmek oldu. 7 Haziran'da başlayan krizin etkileri rejimin daha da faşistleşme yönünde bir konsolidasyon yönelmesiyle sürüyor. Bu rotanın Saray çevresinde tek çare olarak görülmesi ise siyasal krizin çözülmek bir yana, daha da derinleşeceğinin potansiyel işaretlerini barındırıyor.

bloklaşmasını engelle”dir. Bu noktada ilk aşama, 10 Haziran tarihinde Erdoğan’ın davetiyle gerçekleşen 2,5 saatlik Deniz Baykal görüşmesi. Saray bu görüşmeyle birlikte, seçim sonrasındaki sesizliği karşı hamleyle bozmuş ve Baykal’ın görüşme sonrasındaki “Erdoğan’ı her türlü koalisyon formülüne açık gördüm” ifadesinde de görüleceği üzere, böyle bir yetkisi olmayan cumhurbaşkanını hükümet kurma tartışmalarının, koalisyon müzakerelerinin sahne önüne yerleştirmiş, “onu başkan yaptırmıştır.” Kaldı ki Baykal’ın açtığı bu yanlış yoldan daha sonra HDP’li Celal Doğan’ın ve adı açıklanmayan bir MHP’li vekilin de gittiği basına yansımıştır.

Erdoğan’ın Baykal ile görüşmesinin taktiksel açıdan üç işlev gördüğünü ve bunun 7 Haziran sonrasında Saray’ın siyaseti yeniden kendi etrafında kurgulayabilmesine imkân verdiğini belirtebiliriz: Birincisi, seçimden yenik ve meşruluğu sarsılmış halde çıkan Saray, bu yenilgi sonrasında Baykal görüşmesiyle birlikte kendisini “koalisyon” siyaseti görüntüsü altında yeniden sürecin merkezine yerleştirmiştir. İkincisi, hegemonya aynı zamanda karşıtlar arasındaki çatlak ve çelişkileri derinleştirerek, ayrılıkları sürdürerek yönetmek; karşıtların hegemonik güce karşı birleşmesinin önüne geçen hamleleri örgütleyebilmektir. Seçimde hegemonyası sarsılan Saray, seçim sonrasında çoğunluğun Saray dışı kuvvetlere geçtiği okuması yapmış ve buna göre oyununu kurmuş görünmektedir. Stratejisi, daha ilk günden itibaren “yüzde 60’lık blok” fikrini dağıtmak üzerine kurulmuştur. Bu çerçevede, Meclis başkanlık seçimlerinde MHP’nin son turda Baykal’ı desteklememe ve AKP’li İsmet Yılmaz’ı başkan seçtirme gerekçesi olarak “Erdoğan-Baykal” görüşmesini gösterdiğini hatırlamak gerekir. Dolayısıyla bu taktik de tutmuştur. Üçüncüsü, Baykal görüşmesiyle AKP dışındaki üç partinin arasındaki çelişkiler kadar, CHP içindeki çatlak ve çelişkilere de oynanmıştır. CHP’nin eski genel başkanı ile yapılan bu görüşmenin; seçimde oyları düşmüş CHP liderliğinin siyaset/konuşma alanını daraltmayı ve eski kadroların daha rahat konuşma ve inisiyatif alma zeminini Saray

lehine kullanmayı amaçlayan, CHP içine bir Baykal tartışması atmayı hedefleyen karakter taşıdığı da ortadadır; nitekim bu da yaşanmıştır. Özetle Saray, Baykal görüşmesiyle birlikte 7 Haziran'ın dezavantajlı tablosunu yeniden lehine çevirecek bir oyun kurgulamıştır.

Oyuna yeniden dahil olan Saray; bu süreçte her akşam düzenlediği iftar programlarında koalisyon ve seçim hakkında kamuoyu oluşturmaya başlamış; hükümet kurma görevini verme işini olabildiğince geciktirerek iplerin kendi elinde olduğu izlenimini sonuna kadar yaratmaya, Saray'ın "kudreti"ni onarmaya çalışmış; görev süresi seçimle fiilen bitmiş bir hükümeti 7 Haziran'dan sonra yeniden Saray'a çağırarak Bakanlar Kurulu toplantısını Saray'da gerçekleştirmiştir. Tüm bu sembolik adımların Saray'ın 7 Haziran yenilgisi sonrasında bir yandan karşıtların birliğini engelleme, diğer yandan da Saray'ı yeniden tartışmasız, fiili başkan haline getirerek oyuna dahil etme arayışlarını tamamladığını belirtebiliriz.

Türkiye'de 7 Haziran öncesinde Saray merkezli olarak inşa edilmekte olan yeni rejimin bir önemli karakteri de dinselleşmeydi; rejimin siyasal, sosyal meşrulaştırma pratiklerinin artan oranda ilahi karakter kazanmasıydı. Bu bir yandan dini siyasal-toplumsal ilişkilerin merkezine yerleştirme; diğer yandan da Saray nezdinde Erdoğan'ı "kutsal"lık ritüel ve sembolleri eşliğinde sorgulanamaz lider konumuna getirme amacına hizmet eden ikili bir karakter taşımaktaydı. Seçim sonrasında bu stratejinin tam gaz sürdüğünü, Saray'ın daralan meşruiyet alanını bir yandan da bu dinsel sembolleri daha da fazla devreye sokarak gidermeye çalıştığını söyleyebiliriz. Özellikle Saray'ın yanına inşa edilen ümmet göndermeli "Millet Cami"sinin Ramazan ayında açılmasının ardından, Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nın adı resmi olarak Cumhurbaşkanlığı Külliyesi olarak değiştirilmiştir. Bilindiği üzere külliye kavramı, caminin etrafında şekillenen yapılar ve ilişkiler bütününe gönderme yapar; özetle merkezinde cami

bulunmaktadır. Sembolik bulunabilir; ancak artık egemenliğin asli meşruluk ve yapılanma kaynağı dindir, dine göre tanımlanmıştır. 1928 ile 1937 yılları arasında Anayasa'da laiklik ifadesinin yer almaması Türkiye'yi din devleti yapmıyordu. Bugün itibariyle anayasada "Devletin dini İslam'dır" yazmaması da Türkiye'yi laik yapmıyor. Yeni rejim, cami etrafında kendisini ve meşruluk-egemenlik ilişkilerini yapılandırdığını tescil ve ilan etmiştir. 7 Haziran sonrasında.

Bu noktada Baykal görüşmesinden sonra Saray'ın stratejisinde işlevsel rol üstlenen esas aktör ise MHP'dir. 7 Haziran'ın AKP'siz seçenek tablosunu genelde AKP, özelde ise Saray lehine ters yüz eden MHP'nin seçimden sonra temel siyaset kriterini "HDP ne yapıyorsa tam tersi" olarak belirlemesi; bir bakıma Saray kuratıcılığı stratejisinin "milliyetçi kılıf"ına dönüştürülmüş; bahanesi yapılmıştır. MHP bu yolla önce yürütme düzeyinde bakıldığında, AKP'siz hükümet seçeneklerini "HDP ile yan yana görünmem" gerekçesi üstünden imkânsızlaştırmış; ardından da "Baykal-Erdoğan" görüşmesini bahane ederek AKP'li bir Meclis Başkanı seçtirmiş ve yasama düzeyinde de idari kontrolün AKP'nin elinden çıkmasını sağlamıştır. Bu tablo, 7 Haziran'da sıkışan AKP'ye, AKP'li bir cumhurbaşkanı, AKP'li bir hükümet ve AKP'li bir Meclis Başkanı armağan etmiş; AKP açısından "kuvvetler birliği" yeniden tesis edilmiştir.

MHP'nin Meclis Başkanlığı için AKP ile kurduğu gizli yasama koalisyonu, boşalan RTÜK üyeliği için AKP'li vekillerin de oylarıyla HDP'li yerine MHP'li adayın seçilmesine dönük oylamada da ortaya çıkmıştır. Bu açıdan AKP'nin bir yandan yürütme-hükümet düzeyinde CHP'yle, yasama-Meclis düzeyinde ise MHP'yle bir koalisyon kurma taktiğiyle ilerlediği belirtilebilir. AKP'nin avantajı, farklı devlet organlarında farklı siyaset aktörleriyle bu ittifakları kurabilmesi ya da karşıtları arasındaki çatlaklara oynayarak süreci kendi lehine çevirecek ittifaklar geliştirebilmesidir. 2002'de bir tür koalisyon olarak kurulan AKP'nin bugün bu ko-

alisyonu dağılırken en büyük avantajı, yeni koalisyonlar kurabilmesi, boşalan yerleri yeni ittifaklarla takviye ve telafi edebilmesidir. 7 Haziran'dan sonra da bunu yapmaktadır. Yeni de değildir; AKP'nin "dava" uğruna ne kadar pragmatik/esnek ittifaklar ve tutumlar geliştirebildiği, 2002'den bellidir ve 7 Haziran kırılması, eski ittifakları yenileriyle ikame yolunda bir ara duraktır.

SURUÇ'TAN SONRA⁴³

7 Haziran'dan sonra Saray'ın nasıl yeniden inisiyatifi ele geçirmeye başladığını anlattık. Bu arada da Suruç Katliamı yaşandı; 32 gencin katledilmesiyle başlayan yeni bir süreçle karşı karşıya kaldık. Artık 7 Haziran sonrası dönemi "Suruç'tan Önce" ve "Suruç'tan Sonra" şeklinde okumak daha yararlıdır. "Suruç'tan Sonra" kısmına bakalım.

Suruç'ta IŞİD ilk kez Türkiye topraklarında kitlesel bir katliam gerçekleştirmiş oldu; aslında "sınırları anlamsızlaştıracamız" diyenlerin Yeni Osmanlıcı düşlerinin Türkiye ve bölge halklarına ödettiği acı faturaydı bu. Davutoğlu önderliğinde geliştirilen ve "Stratejik Derinlik" olarak makyajlanan Yeni Osmanlıcı-mezhepçi dış politika, Suriye'de Esad'ın devrilmesi hedefine kilitlenerek, Suriye'yi İslamcı temelde tanzim edip rüşdünü ispatlamaya sabitlenerek Esad karşısındaki tüm unsurları açıktan ya da dolaylı olarak destekledi. Türkiye toprakları, komşu ülkeye ve halklarına karşı silahlarını doğrultan, barbarlıklarını sergileyen cihatçı çetelerin üssüne ya da geçiş noktasına bu süreçte dönüştürüldü. Katar ve Suud gericiliğinin desteğiyle ve ABD'nin gözetim ve bilgisi dahilinde yürüdü bütün bu işleyiş.

Sonuç ne oldu? Stratejik Derinlik sefaleti ya da Yeni Osmanlı fantezisi çöktü, Esad kaldı, Suriye direnişi ve arkasındaki uluslararası kuvvet bloğu kazandı; Kürtler bölgesel ve uluslararası etki güçlerini Kobane direnişi ile birlikte daha da pekiştirdi; hem

43 Yurt gazetesi, 2 Ağustos 2015

Suriye’de hem de Türkiye’de oyun kurucu nitelik kazandı ve bu arada bölgesel etki gücü iyiden iyiye artan İran’ın ABD ile gerçekleştirdiği son nükleer anlaşma da bir dönemin sonuna geldiğini gösterdi; İran’ın bölgesel açıdan daha da güçleneceği bir süreç başladı.

Suruç Katliamı, uluslararası alanda yalnızlaşan ve artık sıkıştığı görülen (değerli yalnızlık), bölgesel etki kapasitesi dibe vuran; üstüne de Suriye’de ne kadar kanlı-cihatçı çete varsa bunların arkasındaki güç olarak algılanan AKP tarafından bu denklemi biraz olsun tersine çevirme ve hatta uluslararası denkleme yeniden girme fırsatı olarak okundu. Bu açıdan dönüm noktası ise yeni koalisyonudur.

AKP’nin Yeni Koalisyonu: Dışarıda ABD, İçeride MHP

Koalisyon denince aklınıza AKP ile CHP arasında yürüyen koalisyon görüşmeleri geldiyse bu işin bir boyutu. Kastımız, ABD’nin başını çektiği “İŞİD karşıtı” uluslararası koalisyonudur. AKP uzun süredir bu koalisyona girmenin ve Türkiye topraklarını İŞİD’le mücadelenin merkez üssü haline getirmenin bedelini üstlenmek karşılığında, Esad’ın devrilmesi ana hedefini şart koyuyor ve özetle İŞİD karşıtı koalisyona girmiyordu. Suruç sonrasında yaşanan en önemli değişim, AKP’nin bu sıkışmayı aşmak düşüncesiyle ABD ile İncirlik mutabakatını gerçekleştirmesi, Erdoğan’ın talebi üzerine Obama’nın uzun süre sonra Erdoğan’ı arayarak Meclis’ten ve kamuoyundan gizlenen mutabakatı tamamlaması oldu. Meselenin İncirlik’in ABD savaş uçaklarına açılmasından daha kapsamlı, uzun erimli olduğuna, mutabakatın çok daha geniş ayrıcalıklar içerdiğine dair önemli işaretler var. Obama’nın mutabakattan sonra verdiği bir mülakatta “başta Türkiye ve Ürdün olmak üzere” açıklaması yapması da içinde 60 ülkenin yer aldığı “İŞİD Karşıtı” koalisyonda Türkiye’nin cephe ülke haline geldiğini gösteriyor. Anlamı nedir? Anlamı, Suruç sonrasında AKP’nin Esad’ın devrilmesi direncinin kırıldığı; terör-güvenlik

ve uluslararası ittifaklar bakımından kendisini yeniden ve açık şekilde ABD tezleri etrafında güncellediğidir. Aynı strateji içinde sürdürülemez hale gelen taktik ayrılıklar, ABD lehine giderilmiş görünüyor. Bunu AKP'yi iktidarda tutan uluslararası ittifaklar siyaseti açısından Büyük Ortadoğu Projesi'nden sonraki ikinci yeni uyumlulaşma süreci olarak görebiliriz. Nitekim 5 Kasım 2007 Bush-Erdoğan mutabakatı da ilki kapsamındaydı, sonucu ise içerde bu kez “darbelerle mücadele” mazereti üzerinden AKP'nin önünün açılması oldu. Dolayısıyla biliyoruz ki AKP ile ABD arasında Ortadoğu siyasetine dair her yeni ortak mevzilenme mutabakatı, içeriye dönük baskıyı arttırma ve AKP'nin devletleşme sürecinde elini sağlamlaştırma fırsatına dönüşür. Bu ikili ilişkinin tarihinde alan el olmadan, veren el olmuyor. Bu nedenle sonuçları iç siyaset üstünde de hissedilecektir.

Ülkeye Yansıması

Özellikle Suruç'un hemen ardından geniş bir barış ve demokrasi cephesinin inşa edilme şansı varken Ceylanpınar'da iki polisin evlerinde uyurken katledilmesinin PKK tarafından üstlenilmesiyle birlikte, Saray, tarihteki diğer örneklerde olduğu gibi, güvenlikçi bir siyaset ve “terörle mücadele” gündemi üzerinden ülke içinde polisi, ülke dışı operasyonda da askeri kendi etrafında seferber edecek ve kuvvetleri yeniden etrafında tekelleştirecek bir zemin yakaladı. Bir yandan kuvvetin yeniden Saray etrafında toplanmaya başlaması; diğer yandan da içeride başlayan kitlesel gözaltı dalgaları, artan savaş söylemi ve milliyetçilik etrafında örülmeye çalışılan hegemonya ittifakları; Saray'ın, fiili başkanlık yönetiminin daimi olağanüstü hal gündemiyle birlikte mümkün olduğunu düşündüğünün şüphe uyandırmayan işaretleri olarak değerlendirilebilir.

Üstüne üstlük 7 Haziran'dan bu yana ülkeyi Meclis çoğunluğunu yitirmiş, 26 bakanından 12'si milletvekili olmayan AKP yönetiyor ve bunu siyasal ittifaklarını savaş etrafında kuracak

hamlelerle gerçekleştiriyor. Ama özellikle Suruç ve Ceylanpınar sonrasında AKP, “terörle mücadele” söylemi üzerinden başlayan ve Ergenekon’da olduğu gibi ucu tüm muhaliflere uzanabilecek bir torba dava ve operasyonlar siyasetiyle iç siyaset üzerinde baskı artırıyor; fiilen Saray’ın Meclis’e ve sivil siyasete dönük müdahaleleriyle yürütme darbesi süreci “kamu düzeni ve güvenlik” söylemi üzerinden pekiştiriliyor.

Yürütme darbesinin bir boyutu bu. Fakat Suruç sonrasında AKP, sadece parlamentoyu değil, aynı zamanda parlamento içi muhalefeti de etkisizleştirmiş durumda. Bir yandan MHP ile savaş/terörle mücadele gündemi üzerinden fiili bir koalisyon kuran ve sahne arkasında her desteği alan AKP, diğer yandan da “koalisyon görüşmeleri zarar görmesin” apolitizmine düşmüş CHP’yi bu olağanüstü darbe işleyişinde esir alıyor, sessizleştiriyor, etkisizleştiriyor. Bu noktada Meclis’teki diğer siyasal aktör HDP ise, AKP tarafından açıkça “barış”ın önündeki engel olarak sunuluyor. PKK da HDP’nin 7 Haziran’da kazandığı ne varsa yitirmesi kampanyasını tamamlıyor.

Taktik: “Terörle Mücadele” Strateji: Diktatörlük

MHP’yi yanına yedekleyen, CHP’yi koalisyon müzakereleriyle eylemsizleştiren AKP, parlamento içi muhalefetin diğer unsuru ve silahsız-şiddetsiz çözümün muhatabı olabilecek HDP’yi de “terör”ün baş sorumlusu ilan ederek; ittifaklarını da, düşmanlarını da artık bu taktik temelinde belirliyor. Asıl öfke ise Kürt siyasetinin Suriye’de Yeni Osmanlıcılığa yönelmemesine ve Türkiye’de başkanlığı engellemesine. Saray geline noktanın Kürt hareketini sorumlu görüyor. Bu yüzden Suruç’tan sonra AKP/Saray için taktik “terörle mücadele”, strateji ise diktatörlüğü kurumsallaştırmak. Katliamdan sonra “süreç bitti” aşamasına gelmesini bu nedenle “artan terör” üzerinden açıklamak yetmiyor; “terörle mücadele” söylemi, AKP’nin hem uluslararası alanda kendisini yeniden ABD ittifakına yaklaştırarak yalnızlığını kısmen aşma-

sına, hem de içeride kaybettiği iktidarı elinde tutarak/daha da pekiştirerek bu süreci fiili OHAL başkanlığına bağlaması senaryosuna hizmet ediyor.

Öte yandan yükselen “kaos, çatışma, güvensizlik” söylemi, artan operasyonlar, gündelik yaşamı felç eden bomba uyarılarıyla metronun, sokakların, kamusal alanların boşaltılması: yurttaşlara dayatılan bu sürekli teyakkuz siyaseti, Suruç’tan sonra AKP politikalarına artacak tepkilere karşı sokağın hem kriminalleştirilmesi hem de kalabalıkları korkutarak kitlesel demokratik protestoların altını boşaltma hedefiyle de uyumlu. Parlamento içi muhalefeti Suruç sonrasında iyiden iyiye etkisizleştiren AKP, bir yandan da parlamento dışı, demokratik muhalefetin tüm katmanlarını da ya “terör”le özdeşleştirerek ya da “Suruç’taki gibi saldırı olabilir” türü “koruma” gerekçelerinin arkasına saklanarak sahadan uzaklaştırıyor.

7 HAZİRAN’DAN 1 KASIM’A⁴⁴

Ve Türkiye 1 Kasım’da yeniden sandığa gitti. 7 Haziran’da iktidar çoğunluğunu kaybeden AKP’nin bu dezavantajlı durumu elinde tuttuğu aygıtlar aracılığıyla yönetebilmesi, operasyonel bir stratejiyi yürürlüğe koyması ve buna karşın AKP karşıtı çoğunluğun iç siyasal çelişkileri, önderlikten yoksunluğu ve ortak bir siyasal seçenek yaratmaktaki eksiklikleri 1 Kasım’da yeniden sandığa gidilmesi sürecinin asıl belirleyici faktörleri oldu. Sadece yeniden sandığa gidilmesinin değil, 1 Kasım sonuçlarının da asıl belirleyicisi bu etkenler oldu.

Hile, baskı, tehdit, sopa, şantaj... Tüm belirleyici faktörler çoğaltılarak hesaba katılsa da; Soma’da, Ermenek’te, Mecidiyeköy’de işçi güvenliğinin; Reyhanlı’da, Ankara’da, Suruç’ta yurttaşların can güvenliğinin; Hatay’da, Urfada, Kilis’te sınır güvenliğinin; Ege Denizi kıyısında her gün onlarca mültecinin yaşamını yitirmesinde sahil güvenliğinin ortadan kalkmasının sorumlularına

44 ABC Gazetesi, 3 Kasım 2015

“güvenliği temin etsin” diye halkın yüzde 49,4’ü oy verdi. Türkiye’nin çelişkisi de bu Saray stratejisi karşısındaki çaresizliktir; muhalefetin payı vardır. Ama 1 Kasım’ı anlamak için 1 Kasım’a giden süreci anlamak gerekiyor önce.

7 Haziran 2015 seçimlerini hatırlayalım: AKP 7 Haziran’da iki önemli vasfını yitirmişti. Birincisi, yıllardır üzerinde tepindikleri sandığa dayalı; sayısal ağırlığa vurgu yapan “milli irade, çoğunluk” tezi çökmüştü. Gezi’de “yüzde 50’yi evinde zor tutuyoruz” itirafına/tehdidine kadar uzanan bu diktacı çoğunluk söylemi, ilk kez karşısında yüzde 60’lık bir çoğunluk buldu, azınlığa düştü ve sayısal olarak Meclis’te de AKP ülkenin çoğunluğunu temsil etme kabiliyetini yitirdi. Bunun en büyük etkisi, 7 Haziran’dan sonra Saray’ın ve AKP kadrolarının dilinden “milli irade” ifadesinin düşmesi ve hatta “milli irade”yi, seçim sonuçlarını tanımamak oldu. İktidar kaybedilmişti; panik büyüktü. Tanımadılar. İlk şokun ardından operasyonel taktikleri devreye soktular.

Sonuç olarak Türkiye 7 Haziran sonrasında seçim sonuçlarını tanımayan, fiilen gücü elinde tutan ve iktidarı seçimle terk etmeyeceğini ilan etmiş bir ara rejim hükümetiyle 1 Kasım’a sürüklendi. Stratejik hedef olarak Saray merkezli yeni rejimi kurumsallaştırmak için, amaca giden yolda her taktiğin makbul olduğu ilan edildi.

AKP’nin 7 Haziran’da yitirdiği ikinci vasıf ise seçim gününü/seçim sonuçlarını aşacak şekilde oyun kuruculuktu, yani ülkedeki temel siyasal kutuplaşma eksenini belirleme yeteneği idi. AKP için sandıktaki kayıptan daha vahimi buydu. Gezi’deki gibi benzer bir panik havasının oluşması bununla bağlantılıydı; sonuçlardan çok bu önemliydi. AKP yönetemiyordu; yönetme krizi açıktaydı.

AKP özellikle 2007 seçimlerinden başlayarak her seçimi; zeminini kendisinin kurduğu bir ikili kutuplaşmaya/zıtlığa dönüştürdü; bir tür referandum karakteri kazanan her seçimde kutuplardan bir tarafa tek seçenek olarak kendisini yerleştirdi; bu sayede Siyasal İslamcı hareketin ulaşabileceği kesimlerin çok daha ötesine doğru

hareketin destek tabanını genişletti. Ana strateji eski rejimin tasfiyesi ve Siyasal İslamcı gündem etrafında despotik bir rejimin inşasıydı. Tasfiye ve inşa sürecinde bu stratejiyle uyumlu olarak hem seçim taktiklerini hem de siyasal ittifaklarını belirledi. Taktikler, ittifaklar değişse de, strateji hiç değişmeyecekti.

2007 seçimlerinde bu taktik kutuplaşmayı Cumhuriyet Mitingleri ve 27 Nisan e-muhtırasının ardından Cumhurbaşkanlığı seçimi krizinin de imkânlarını siyasete tahvil ederek “darbe isteyenler ve istemeyenler” hattına yerleştirdi. Ve yüzde 47’ye ulaştı. Ardından adım adım “değişim” söylemi etrafında eski rejimin tasfiyesine girişti. Torba davalarla inşa edilen bu süreçte ideolojik olarak liberallerin ve devlet içine kümelenmiş zor aygıtı olarak F tipi Cemaat’ın AKP ile ittifakı belirleyiciydi.

2010’da gerçekleştirilen ve Türkiye’yi “darbe anayasası”ndan kurtaracağı söylemi üzerine inşa edilen referandumdaki liberal taktiğin temel siyasal zıtlık rüzgârını ve getirisini arkasına alan AKP; 2011 seçimlerinde de bu zıtlığı bu kez “darbelerle mücadele ve yeni Anayasa” vaadi temelinde kurduğu seçim taktikine, taktik ittifaklara dayanarak sandığa taşıdı ve yüzde 50’lik oya ulaştı. Eski rejimi tasfiye döneminde öne çıkan liberal-muhafazakâr hegemonya taktiği; AKP’yi normal şartlarda ulaşabileceği kesimlerin ötesine taşıyan bir siyasal zıtlık minderi oluşturdu ve AKP bundan uzun süre yararlandı.

Değişmeyen Ana Strateji ve Taktik Manevralar

Özetle AKP bugüne kadar Siyasal İslamcı-totaliter bir parti olarak normal şartlarda ulaşabileceği maksimum oyun ötesine geçecek; geniş kesimleri kendi siyasal projesi etrafında kenetleyecek bir siyaset mühendisliğiyle adım adım mevzi genişletti. Eski rejimi tasfiye, adım adım bir Saray Rejimi’nin inşası; toplumsal düzenin dinselleşmesi ana stratejiydi ve bu hiç değişmedi. AKP bu ana strateji temelinde her seçimde taktik esnemeler ve manevralar gerçekleştirdi.

Ana strateji ilk kez sokakta, Gezi ile başlayan Haziran Ayaklanması'nda duvara çarptı; aşağıdan ve doğrudan karakterdeydi. Sandığın ötesine geçen bir dikta karşıtı hareket uç vermişti. Doğrudan demokratik karakterdeydi. Atlattı.

Ana stratejiyle çelişmeyen, “yukarıdan” ilk krizse; devlet içinde sopanın kimin elinde olacağı kavgası sonucunda ortaya çıktı, sahneye AKP ile Cemaat arasındaki çatışma olarak yansıdı. Bu durum AKP'ye bu kez yeni rejim içinden (asker yerine polis), yukarıdan bir meydan okuma ve mağduriyet hikâyesi yarattı. Sonuç 17-25 Aralık operasyonlarıydı. Otoriter, sopalı karakterdeydi. Tökezledi, sarsıldı, ama atlattı. Ve ardından “Cemaat Darbesi”ne karşı bir referanduma dönüştürdüğü yeni zıtlık temelinde önce 30 Mart 2014'te yerel seçimleri (yerel seçim gündeminden çıkararak) ve 10 Ağustos 2014'te muhalefetin Ekmeleddin İhsanoğlu tercihinin de açık katkısıyla Cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazandı.

Ana stratejinin taktik manevra; genişleme, oyunu kurma kabiliyetinin ilk kez sandıkta duvara toslaması ise 7 Haziran seçimlerinde oldu. AKP bugüne kadar çoğunlukçuluk, milli irade etrafında oluşturduğu, zeminini Siyasal İslamcılık etrafında hem genişleten hem de bu gündemi, kurduğu ittifakların aydınları, dili, propaganda araçları sayesinde görünmezleştiren seçim taktiğinde tökezledi. Seçimin gündemini ilk kez AKP belirleyemedi. Ana eksen; AKP'nin Türkiye'deki rejimi Saray etrafında dönüştürme ve tekelleştirme arayışlarına, başkanlık sistemi adı altında dikta-törlüğün anayasal kurumsallaşmasına karşı muhalefet güçleri tarafından belirlendi. Seçimin referandum karakterini, asli zıtlığını ilk kez belirleyemeyen AKP saldıran/genişleyen karakterini sandıkta da yitirmeye başladı. Belirleyen değil belirlenen; saldırıda olan değil, savunmaya geçen bir seçim taktiğine kapandı. Erdoğan'ın meydanlara inmesi, elde Kuran şehir şehir miting yapması da bu gerçeği değiştiremedi. AKP'nin oyun kurma kabiliyeti ilk kez 7 Haziran 2015'te sandıkta da sarsıldı ve AKP iktidar çoğunluğunu yitirdi.

Sonuç ortadaydı. “Sandık yoluyla iktidardan indirilemez” diye bakılmaya başlanan AKP sandık yoluyla iktidarını kaybetmiş ve oyun kuramamıştı. “Milli irade” etrafında kurduğu söylem çöken; diğer yandan sandığı da aşacak şekilde, ülkedeki temel siyasal kutuplaşma eksenini belirleme üstünlüğünü muhalefete kaptıran AKP için büyük bir krizdi. Hem de en güçlü olduğu, medyayı etrafında seferber ettiği ve karşı sesleri bastırdığı bir ortamda.

Sonra? Bütün mesele bundan sonra ne olduğunu anlamakta. 7 Haziran’dan sonra AKP-Saray buna nasıl yanıt verdi? Saray etrafında kümelenen yeni rejim; ana stratejiye giden yolda hangi taktik değişikliğe gitti? Seçimin ana kutuplaşma eksenini nasıl yeniden kendi minderinde kurdu? Halk çareyi neden yeniden AKP etrafında toplanmakta gördü? Muhalefet bu oyunu neden bozamadı? Buradan sürdürülem tartışmayı. Bu da 7 Haziran’dan sonraki Saray stratejisine bakmakla mümkün.

7 HAZİRAN’DAN SONRA SARAY STRATEJİSİ⁴⁵

1 Kasım seçim sonuçlarını anlamak için, AKP’nin 13 yıllık genel stratejisine ve bu stratejiye ulaşmak için her seçim döneminde geliştirdiği referandum karakterli taktiklere değindik.

Buna göre, laiklikle ve ilerici Cumhuriyet kazanımlarıyla zıtlık fikrinden kuvvet alan, eski rejimin kriz alanlarını kendisi için fırsata çeviren ve bir Saray Rejimi hedefi etrafında gelişen AKP stratejisinin taktik hamlelerle bu dar çekirdeğin cephesini mevzi kazana kazana genişlettiğini; her seçimde seçimin temel zıtlık eksenini kendi asli gündeminin ötesinde, ama bu gündemin hizmetinde kurarak seçimi bir referanduma dönüştürdüğünü, kendisini daima bu referandum karakterli seçimlerde iki tercihten birinin tek temsilcisi konumuna yerleştirdiğini ve bu sayede her seçimde yüzde 50’ye yakın oy aldığını da belirttik.

Oyun önce Haziran 2013’te sokakta, sonra 7 Haziran 2015’te sandıkta bozuldu. Yıpranan, ittifakları dağılmaya başlayan, içe-

45 ABC Gazetesi, 10 Kasım 2015

ride ve dışarıda sıkışan AKP 7 Haziran'da ilk kez seçimin asli siyasal zıtlığını belirleyemedi. Seçimin temel gündemi Saray'ın otoriter başkanlık projesine karşıtlık üzerinden gelişti; seçmen bu zıtlık etrafında politikleşti. AKP savunmaya geçti; ezberi bozuldu ve sonuç olarak tek başına iktidarı kaybetti.

1 Kasım sonuçlarını anlamak için, asıl olarak AKP'nin 7 Haziran'da yaşadığı bu kaybı iyi anlamak gerekiyor. AKP bunu kavradı; kaybın büyüklüğünü de... Ardından yaşanan gelişmeler, aslında 1 Kasım'ın ön sonuçlarına dönüştü. Hatırlayalım ve AKP'nin 7 Haziran sonrası taktikleri ekseninde 1 Kasım sonuçlarını anlamaya çalışalım.

Önce Bahçeli MHP'si eliyle yüzde 60'lık AKP karşıtı zemin dağıtıldı. AKP'siz bir iktidar seçeneği imkânsızlaştırıldı. HDP karşıtlığı üzerinden belirlenen 7 Haziran sonrası siyasette, AKP MHP'yi bu zeminde yanına çekti; etkisizleştirdi.

Ardından Baykal aracılığıyla Saray yeni denkleme müdahil oldu.

Açalım: Seçimden sonra ana siyaset kriterini HDP karşıtlığı olarak belirleyen MHP; AKP ile sahne önünde kavga eden, sahne arkasındaysa AKP'nin yeniden kaybettiği iktidarı fiilen tek elde toplayarak kullanmasının önünü açan bir taktik izledi. Buna devletçi ve devlet içi koalisyon da diyebiliriz.

Bunun doğal sonucu; Meclis Başkanlığı seçiminin AKP adayına armağan edilmesi oldu. Böylece Davutoğlu'nun ifadesiyle "yüzde 60'lık blok dağıtıldı." Not edelim: AKP dağıtmadı; MHP armağan etti. Çatışmaları şiddetlendiren PKK'nın terör eylemleri ise bir yandan HDP karşıtı kampanyayı besledi, diğer yandan da 7 Haziran'dan 1 Kasım'a uzanan milliyetçi cephe siyasetinin kemikleşmesine katkı verdi. Başka bir ifadeyle PKK hem Türkiye'ye milliyetçi cepheyi dayattı hem de HDP siyasetinin tasfiyesini sağladı.

7 Haziran'da yitirdiği inisiyatifi yeniden ele alabildiğini gören Saray-AKP; karşıda bir "blok" olmadığını seçmene gösterip yarma operasyonunu tamamlarken; diğer taraftan da tüm koalisyon

seçeneklerinin içine kendisini zorunlu ık olarak yeniden kattı.

Önce Saray Davutoğlu’nu koalisyon kurmak için görevlendirme iini uzattıkça uzattı, görevi Davutoğlu’na verdiğinde ise bu kez Davutoğlu görüşmelere başlama iini zamana yaydı. Amaç, süreyi olabildiğince uzatmak ve 7 Haziran sonrasındaki tabloda “koalisyon kurulamadığına, istikrarın bozulduğuna, terör olaylarının arttığına” dönük algıyı yaygınlaştırmak ve bu algı etrafında 1 Kasım taktiğini örerek yeniden tek başına iktidarı ele geçirmekti.

Koalisyon görüşmeleri geç de olsa başladı. Ve koalisyon görüşmeleri için tanınan 45 günlük sürenin tüketilmesini sağlayacak bir taktik adım daha atıldı; CHP masaya çekildi; uzayan toplantılarla ortada bir koalisyon görüşmesi olduğu izlenimi yaratıldı. Adına da “istikşafı” dediler. Oyalamaydı; tek parti iktidarı dışındaki seçeneklerin zaman kaybı olduğunu, koalisyon kurulamadığını gösterme amaçlı görüşmelerdi. CHP “uyumlu parti” imajı yaratmak; “kavgacı olmayan, önce Türkiye diyen parti” görüntüsünü kalıcılaştırmak için bu oyuna bilinçli olarak katıldı. Ve elbette 35 günün sonunda koalisyon kurulmadı. Ardından Bahçeli kapıyı yeniden kapattı ve 45 günlük süre de tamamlandı. Artık AKP koalisyon seçeneklerini imkânsızlaştırmıştı. Seçmen “1 Kasım’da yine koalisyon çıkarsa yine hükümet kurulamaz, yaşananlar devam eder” mesajıyla, korkutma siyaseti etrafında AKP’ye çağrılmaya başlandı. CHP ise henüz anayasal olarak hükümet kurma süresi varken Erdoğan’a “görevi ikinci parti olarak bize ver” diyecek bir kuvveti bile kendinde bulamadı. Pasifliğin doruğuydu, Saray’a teslimiyet çizgisinde Bahçeli kadar göze çarpmayan muhalefet tarzıydı.

7 Haziran’dan Sonra AKP’nin İki Taktiğı

7 Haziran’dan sonra AKP’nin birinci taktiğı; yüzde 60’lık üç partinin AKP dışı bir iktidar seçeneğı yaratma imkânını ortadan kaldırmak; karşı cepheyi dağıtmaktı. Bahçeli-MHP ittifakı sayesinde bunu başardı.

Karşı “bloğu” dağıttıktan sonraki ikinci taktikse koalisyonun kurulamayacağını göstermek; seçmene zamana yayarak, işi uzatarak “koalisyon olmuyor, tek parti iktidarı dışında seçenek, kötü gidişten çıkış yok” mesajını vermektir. Ve ikinci taktik de tuttu. Ağustos sonuna geldiğimizde artık AKP 7 Haziran sonrasında AKP’li ya da AKP’siz tüm koalisyon seçeneklerini taktik olarak bertaraf etmişti. Yeni seçim için referandum minderini şu soru etrafında kurmak mümkündü: Tek parti iktidarı mı, koalisyon mu?

Buna karşın referandum minderini sadece bu soru üzerinden kurmak, 7 Haziran’da kaybedilen oyları geri getirmeye; yeniden tek parti iktidarını sağlamaya yetmeyebilirdi. Bu kez ağustos sonundan itibaren seçimin kutuplaşma zeminini yeniden tarif edecek bir başka ek taktik devreye sokuldu ve 1 Kasım’da ortaya çıkan sonucun temel nedeni de bu sopalı taktik oldu.

Buna göre 7 Haziran’da seçimin referandum-kutuplaşma minderini kuramayan ve kaybeden AKP/Saray; bu kez ön alarak seçim kampanyasını bayrak-milliyetçilik çevresinde, teröre karşı birlik ve güvenlik siyaseti/vaadi etrafında örmeye başladı. Eylül ayında İstanbul’da Erdoğan, Davutoğlu, İsmet Yılmaz ve Diyanet İşleri Başkanı’nın katılımıyla gerçekleştirilen Teröre Karşı Birlik Mitingi’nde Davutoğlu ve Erdoğan AKP’yi “milliyetçi birlik-güvenlik cephesi”nin temsilcisi olarak inşa ederken terörle özdeş kılınmak istenen diğer kutba da HDP’yi yerleştirdi. “Teröre karşı AKP’de birleşin, HDP’yi baraj altında bırakın” sözleriyle özetlenebilecek bu taktiği, Erdoğan’ın “550 yerli ve milli vekil istiyorum” sözü tamamladı.

Artık 1 Kasım’ın asli kutuplaşma minderi belirlenmişti. Koalisyon kurulamıyordu, ülkede “terör” yayılmaktaydı, bir yanda tek parti iktidarına birkaç puan mesafede olan AKP, diğer tarafta ise “bu zor dönemde” koalisyona yanaşmayan MHP vardı. MHP’nin Bahçeli siyasetinin katkısıyla denklem dışına itilmesi ve seçimin milli birlik-güvenlik ile terör zıtlığı ekseninde kutuplaştırılması taktiği için şartlar zaten uygun hale gelmişti. Milli

Birlik cephesinden MHP'yi eksilten AKP, karşıtlığı terör ve HDP üzerinden kuruyor; bu zıtlık zemininin güvenlik kanadının tek temsilcisi konumuna kendisini yerleştirerek seçimi referanduma, bir tür ikinci tura çeviriyor ve özellikle milliyetçi, muhafazakâr sağı seçmeni güvenlik tercihi etrafında kendisini yeniden güçlendirmeye çağırıyordu. Sonuçlar gösteriyor ki bunu başardı.

1 Kasım seçimlerinin sonucunu işte bu minder belirledi. AKP 7 Haziran'da yitirdiğı inisiyatifi geri aldı, karşı bloğı dağıttı, ardından asıl büyük kaybını telafi etti; yani yeniden ülkedeki temel siyasal zıtlık minderini belirleme ve kendisini bu zıtlıklardan birinin tek temsilcisi haline getirerek her seçimde kendi tabanı dışındaki kesimlere ulaşma, seçim kazanma inisiyatifini eline geçirdi. 1 Kasım seçimi, 7 Haziran'dan sonra bir ikinci tur seçimine dönüştürülmüş, sadece iki seçenek belirlenmiş ve AKP seçeneklerinden birinin tek temsilcisi konumuna yerleştirilmişti. MHP oyundan düşmüştü, CHP ise bu minderini görmesine rağmen bozamadı. Geliştirdiğı strateji yetersiz kaldı, seçimin “milliyetçilik-terör” algıları ya da AKP cephesi-HDP cephesi özdeleştirmeleri ekseninde kurulmasını önleyemedi. AKP seçim süreci boyunca özel olarak CHP'yi hiç hedef almadı çünkü bu yeni zıtlık minderinin muhatapları bir tarafta MHP, diğeri tarafta HDP seçmeniydi. CHP denklem dışı kaldı. 7 Haziran'da aldığı oyun hemen hemen değışmemesinin temel nedeni de buydu.

Sonuç olarak AKP-Saray merkezli bu yeni taktik; bir yandan çatışmaların yeniden yükselmesi, her gün gelen şehit cenazeleri, diğeri yandan Ankara Katliamı sonrasında “güvenlik” vaadi ve beklentisi etrafında AKP'nin kurduğı minderini sağdan konsolidasyonu ile birlikte kuvvet kazandı. Sağ, muhafazakâr, milliyetçi seçmen kuvvetini toplandığı yere baktı; AKP'nin çıkış yolu gibi gösterdiğı, 7 Haziran'dan sonra muhalefetin de katkılarıyla adım adım inşa ettiğı “Ben gidersem, ben olmazsam bak neler oluyor?” mesajını, tehdidini, sopasını gördü. Sol seçmenin 7 Haziran-Başkanlık eksenli seçim kutuplaşmasında AKP karşısında geliştirdiğı

taktik esnekliği bu kez sağ seçmen AKP için gerçekteştirmiş oldu.

Özetlersek: 7 Haziran'dan sonra AKP ülkenin daha da kötüye gittiği fikrinde uzlaşan geniş halk kitlelerine bir açıklama; kendisini dışarıda bırakan, aklayan bir algı sunmaya çalıştı ve bunu başardı: "Sorun AKP'den kaynaklanmıyordu; yaşananlar AKP'nin tek parti iktidarının bitmesiyle ilişkiliydi." Bilinçli bir süre uzatımı, kasıtlı bir sarsıntı algısı; amaçlı bir "istikrarsızlık" vurgusu hep bu mesaj içindi. Kartlar böyle dağıtıldı; 7 Haziran'dan 1 Kasım'a uzanan süreçte beliren hemen her gelişme; bu zeminde, bu sopalı siyaset ekseninde yaşandı. Ve devletin hem baskı hem de ideolojik aygıtları bu Saray stratejisi etrafında, "terörle mücadele" ortamının ve konseptinin sağladığı rüzgârın da etkisiyle kenetlendi. Artık bu strateji AKP stratejisinin ötesinde, devlet stratejisiydi. AKP 1 Kasım seçimlerine, yitirdiği Kürt oylarını telafi etmesini sağlayacak yeni milliyetçi-muhafazakâr siyasal ittifaklarla girmedi sadece; devletleşmiş bir parti ve onun aygıtlarının ortaklığı temelinde bir ittifak olarak da sundu kendisini. Yeni dönemde asıl belirleyici unsur artık bu olacak.

AKP VE İTTİFAKLAR DİZİLİŐİ⁴⁶

7 Haziran'dan sonra AKP'nin sandıkla kurduğu "bana yararsa milli irade, yaramazsa kaos" ilişkisi daha da görünür hale geldi. Kaybetmemek için her şeyi yapmayı göze aldıkları ise bir kere daha netleşti.

Bunlar tamam. Seçimi seçimin dışındaki ve öncesindeki gelişmelerle; 1 Kasım'ı 1 Kasım günü dışındaki/öncesindeki işaretlerle değerlendirme ihtiyacı ise sürüyor.

Özellikle de AKP'nin ve asıl olarak Saray'ın siyasal, ideolojik, jeopolitik düzeylerde Ekim 2014 ve 7 Haziran 2015 sonrasında daha da belirgin biçimde içine girdiği yeni ittifaklar siyasetinin kavranması zorunlu.

Önce AKP'nin ittifaklar siyasetindeki esnekliği belirleyen ve

13 yıldır değişmeyen ana kriteri ele alacağız. Tasfiye Devri ittifaklarını açtıktan sonra; inşa dönemine geçiş ittifaklarını Ekim 2014'ten 7 Haziran'a ve 7 Haziran'dan 1 Kasım'a olmak üzere iki alt başlıkta tartışacağız.

Bunu yapmak iki nedenle önemli.

Birincisi, AKP iktidarının 13 yıllık evrimini doğru saptamak, daha doğrusu AKP'nin ana stratejisini, değişmeyen stratejisini kavramak adına önemli. Zira ittifakları değişse de, ittifaklarını belirleyen pragmatik kriter hep aynı. İkincisi, AKP'nin özellikle 2014'ten bu yana geliştirdiği, fakat 7 Haziran'dan sonra somutlaştırdığı ittifakları görünürleştirerek buna karşı muhalefet hattının doğru zeminde kurulmasını sağlamak için önemli.

Önce AKP'nin 13 yıllık iktidarını iki başlıkta, iki döneme ayırarak inceleyelim: tasfiye devri ve inşa devri.⁴⁷

Tasfiye Devri İttifakları

AKP Siyasal İslamcı bir parti. 2001'de Milli Görüş içindeki yenilikçi-gelenekçi ayrılığı sonucunda kurulan; Şubat 2001 ekonomik krizinin yarattığı tahribatın; geleneksel sistem partilerinin topyekûn çöküşünün; kriz karşısında halkın örgütlü sistem dışı bir seçeneğinin bulunmamasının ve 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından gelişen ılımlı İslamcı ABD stratejilerinin rüzgârıyla 2002'de iktidara tek başına geldi AKP.

Yenilikçi-gelenekçi ayrımı; başka faktörlerin yanında, İslamcılarının taktiklerde ve ittifaklar siyasetinde ayrışmasının ürünüydü. Daha da ileri giderek yenilikçilerle gelenekçilerin temel ayrışmasının ittifaklar siyasetinde, taktikler düzleminde olduğunu saptayabiliriz. Söz konusu ayrım ideolojik ya da stratejik/hedeflere dair bir ayrışmadan ziyade; hedefe ulaşacak araçlarda ayrışmaydı. Yenilikçiler taktiklerde ve ittifaklarda esneme; hedeflerde ise aşamalılık öneriyor; gelenekçiler taktiklerde ve ittifaklarda esnemeyi ihanet sayıyor; aşamacılığı ise reddediyordu.

⁴⁷ Kitabın giriş bölümünde böyle bir dönemlendirme yönteminin neye dayandığını ve nasıl bir fayda sağladığını anlatmıştık.

İslamcı gündeme ulaşma bakımından gelenekçiler azami programcıydı, aşamasızdı, yenilikçiler ise bunun 28 Şubat'ta duruma tosladığını söylüyor ve iktidarda tutunabilmek için aşamalı, asgari program temelinde, ana stratejiyi değiştirmeden, amaca giden yolda araçları çeşitlendirmeyi ve esnetmeyi öneriyordu. Çatışmacı olunmayacak; adım adım gidilecek; hedefin etrafında geniş bir cephe örülecek, önce tasfiye, sonra inşa gelecekti.

Yenilikçiler AKP'yi böyle kurdu; bu anlayışla geliştirdikleri taktik ittifaklar ve ideolojik esnemeler günün şartlarıyla birleşti ve AKP iktidar oldu. İttifaklar içeride sınıfsal olarak tekelleşen güçlerle, palazlanmak isteyen muhafazakâr burjuvaziyi neoliberalizm temelinde uyumlulaştırma; krizden canı yanmış emekçi sınıfları dinle harmanlanmış bir yardım siyasetiyle acilen teskin etme temelinde gelişti. Dış politikada AB manivelası; yenilikçi kanadın gelenekçilerden farklı olduğunu gösterme hedefi yolunda kullanıldı. Avrupa Birliği adaylık süreci; içeride liberalleşen ve sermayenin AKP etrafında dizilmesi ve 2007 sonrasında hızlanacak eski rejimin tasfiye sürecine doğru AKP'nin kuvvet toplaması için işlevselleştirildi. Uluslararası açıdan, ABD'nin 11 Eylül sonrası Ortadoğu siyasetinde de yenilikçiler kendilerini radikal İslamcılığa karşı "ılımlı İslam"ın temsilcisi; modeli olarak konumlandırdı. Jeopolitik düzlemde ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesi'nde eşbaşkanlığa terfi ile sonuçlanan bu görev sayesinde; bölgede ABD çıkarlarıyla uyumlu bir İslamcı siyaset hattı/hizmeti geliştirilmesi oranında, eski rejimin tasfiyesi ve yeni rejimin önünün açılması yolunda emperyalist kuvvetlerin açık desteği alındı.

Önce 2007, ardından yüzde 49,9 oy oranı ile 2011 seçimleri AKP'nin eski rejimi tasfiye sürecinde kurduğu ittifaklarla ve ona dayalı ideolojik-siyasal "dost-düşman" taktikleriyle kazanılmış, AKP bu taktik sayesinde yüzde 20'lik Siyasal İslamcı Refah Partisi tabanının dışına ulaşmış, etki sahasını tasfiye devrinin taktik ittifaklarıyla büyüttü. Dolayısıyla 2011'in ittifakları da, ideolojik harcı da 1 Kasım 2015'ten farklıydı. Oransal/sayısal olarak bakarsanız, 1 Kasım 2015'le Haziran 2011 seçim sonuçları ara-

sında büyük fark göremezsiniz. Buna karşın fark vardır; büyüktür ve nicel değil, nitel düzlemde. Sayısal değil, siyasal zemindedir. Taktikler ve ittifaklar çerçevesindedir. Meselemiz bunu tarihsel olarak görünürleştirmek. Buraya ayrıca yeniden geleceğiz.

AB manivelası tüketildikten sonra, tasfiye döneminin özellikle 2007’yi izleyen yıllarda pekiştirilen ideolojik-siyasal harcı, “darbelerle mücadele, demokratikleşme, 12 Eylül Anayasası’ndan kurtulma, sivilleşme” masalıydı. İslamcı siyasetin kendi zeminini liberal bir dil ve taktikle ve bu siyasetin aygıtları-aydınları aracılığıyla genişlettiği, rıza ürettiği bu dönemde karşı cephede ise “darbeci, statükocu, vesayetçi güçler” vardı.

İdeolojik harcını liberallerin kاردığı bu dönemde Silivri Kamp Hukuku baskın hale geldi; özel yetkili mahkemeler ve sahte/kumpas davalar aracılığıyla eski rejimin tasfiyesi ve AKP’nin yeni rejim inşasında önünün açılması operasyonları gerçekleşti. Devlet katında, özel olarak da devlet içi zor aygıtlarında ittifakın taşıyıcısı Cemaat’ti, ideolojik düzlemde bu operasyonları “demokratikleşme” olarak sunan, rıza üreten ise liberallerdi.

Eski rejimin tasfiyesi sürecinde bu rejimin dışladığı, taleplerini yok saydığı kesimlerin aktif olmasa da pasif desteğini almak, stratejik olmasa da taktik ittifaklar geliştirmek ve eylemsizleştirmek ihtiyacı AKP’yi Kürt Hareketi’yle, özel olarak da Öcalan’la ilişkilene sevk etti. Her kurucu rejim; eski rejimin tasfiyesi sürecinde Kürdü yanına almaya; inşası sürecinde ise karşısına almaya yönelir. Kural değişmeyecekti.

Özetle tasfiye devrinde AKP özellikle 2014’e kadar temel taktik ittifaklarını Cemaat’le, liberallerle ve yine sonlara doğru taktik düzlemde Kürt Hareketi’yle inşa etti.

Gezi sonrasında liberallerle, 17-25 Aralık sonrasında F tipi Cemaat’le, Kobane merkezli gelişmeler ve 6-8 Ekim olayları sonrasında ise Kürt Hareketi’yle ittifaklar fiilen bitti; gerekçeler farklıydı: AKP’nin liberallere ihtiyacı kalmadı, Cemaat “Tasfiye bitti, sopa kimin elinde kalacak?” kavgası için atağa geçti; Kürt Hareketi de “Tasfiye bitti, çözüm için engelin kalmadı, buyur çözüm

modelim olarak özerklik” dedi ve tasfiye devri ittifakları farklı nedenlerle de olsa sona erdi.

2 Ekim 2014’te Meclis’ten MHP desteğiyle Suriye’ye ve Irak’a Savaş Tezkeresi’nin geçirilmesi, 30 Ekim’de MGK’da askeri aygıtla AKP’nin “her türlü paralel yapıya ve teröre karşı” ortak güvenlik konsepti, benzer tehdit algıları etrafında kaynaşması ile birlikte tasfiye dönemi sona erdi; inşa devrine dönük bir fetret/geçiş süreci başladı. Geçiş sürecinin ve özel olarak 1 Kasım’ın yeni ittifakları ise uç vermekteydi. Bu açıdan 1 Kasım; Erdoğan’ın cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra Saray etrafında rejimi inşa ve aygıtları toparlama hedefi doğrultusunda Ekim 2014’ten itibaren devlet içinde geliştirdiği yeni “milli ve yerli” taktik ittifaklar-koalisyonlar dizilişinin sandığa yansımaları olarak görülebilir. 2002’de toplumdan devlete doğru yönelen tasfiye dönemi ve ittifakları bitmiş, AKP devletleşmiş ve Ekim 2014 sonrasında yeni ittifakları temelinde, devletten topluma doğru yeni ittifak siyaseti ve stratejisi 1 Kasım’a taşınmıştır. Bu açıdan 3 Kasım 2002 ile 1 Kasım 2015 seçimlerinin tek ortak noktası Kasım ayında gerçekleşmeleridir; ittifaklar ve güç dengeleri bakımındansa denklem değişmiştir.

AKP’nin İttifaklar Siyasetinde Ana Kriter Nedir?

Öyleyse AKP’nin tasfiye ve inşa olarak iki döneme ayırdığımız 13 yıllık iktidarında ittifaklar siyasetini belirleyen temel soru nedir?

Tasfiye devrinde bu “Eski rejimin tasfiyesi sürecinde önümüzdeki engeller hangi kuvvetlerdir?” sorusuydu. Aynı şekilde inşa devrindeyse “Yeni rejimin inşası sürecinde Saray merkezli tekelleşme gündemimi/inşayı engelleyen; yavaşlatan kuvvet/kuvvetler kimlerdir?” sorusu ana kriterdir. AKP’nin her iki devirdeki ittifaklar siyasetini belirleyen, bu soruya verdiği yanıt olmuştur. Önce bu saptanır; yani “karşı kuvvet.”

Ardından “iç düşman” algısı kendi ideolojik gündeminin dışında ama hizmetinde bir ideolojik takviye aracılığıyla bu temelde yaratılır; ittifaklar bu eksenle belirlenir, güncellenir, esnetilir, bo-

zulus ve yenilenir. Sonra bu “düşman” karşısında farklı siyasal-i-deolojik nedenlerle de olsa, kimlerin ortaklaşabileceği saptanır. İttifaklar, işte bu “ortak düşman” karşısında, AKP’nin ilerlemesini durduran kuvvet ya da kuvvetlerin tasfiyesi hedefiyle belirlenir. Tasfiye devrinde de, inşa devrinde de AKP’nin ittifaklar siyaseti-nin özü budur; AKP’nin hedeflerini öyle ya da böyle; demokratik ya da değil, engelleyen kuvvetler düşman; buna karşı duranlarsa taktik olarak müttefiktir. Mesele ittifak siyasetinde belirlenen de-ğil, belirleyen olmaktır AKP açısından.

Ve bir diğer mesele; ittifakların ideolojik harcının asla ama asla doğrudan Siyasal İslamcılık olmamasıdır. Bu nedenle tasfiye dönemi ittifaklarının taktiksel ideolojik harcında baskın olan doz liberalizm iken; inşa döneminin ittifaklarının taktiksel ideolojik harcında baskın olan doz şu aşamada milliyetçiliktir. Ana eksen ve strateji İslamcılık; bu hedefe uygun dizilişleri sağlayan araç-larsa taktik ittifakların ideolojileridir. Bu ideolojilerin arkasına saklanılarak Siyasal İslam’ın ve yeni rejim inşasının mevzisi ge-nişletilmek istenir.

Bunları akılda tutarak Ekim 2014-Kasım 2015 arasına bakma-ya, yani tasfiye ile inşa devri arasındaki geçiş sürecine ve ittifaklar siyasetinin bu geçiş sürecinde devletten topluma doğru nasıl ya-pılandığını tartışmaya devam edelim.

SARAY VE İTTİFAKLAR DİZİLİŞİ ⁴⁸

Tasfiye, yani eski rejimin tasfiyesi devri. İnşa, yani Saray mer-kezli, dinci-otoriter bir siyasal-toplumsal düzenin inşası devri.

Hiçbir tasfiye ve hiçbir inşa faaliyeti ittifaksız olmaz; yürü-mez. Hiçbir tasfiye ve inşa, farklı siyasal-sosyal kesimlerin tasfiye için yıkıcı, inşa için “kurucu” ittifaklarının enerjisini kendisine katmadan ilerleyemez. Tarih bunun örnekleriyle dolu. Bu yüz-den AKP’yi zaman çizelgesinde tasfiye ve inşa başlıkları altında

48 ABC Gazetesi, 17 Kasım 2015

iki dönemde incelemek birinci adımsa, ikinci adım bu dönemleri ittifakları temelinde incelemek. Değişmeyen çabamız budur.

AKP 13 yıldır ittifaklarını değiştiriyor; bu ittifaklar tasfiye ve inşa devirlerinin ihtiyaçlarına göre şekilleniyor; anlattık. Değişmeyen tek ölçü ise ittifakların AKP'nin eskiyi tasfiye ve yeniye inşa sürecinde önünde engel olarak gördüğü unsurları düşmanlaştırması ve bu düşmana karşı Siyasal İslamcı gündeminin önünü açacak taktik ittifakları başka bir ideolojik düzlemde, başka bir ideolojik mühimmatın katkısıyla öne çıkarması. Tasfiye döneminde liberalizm, inşa döneminde milliyetçilik eliyle.

Ancak “tasfiye bitti, inşa başladı” diyebilmek hemen mümkün değildir. Tasfiye ile İnşa arası fetret devridir; geçiş sürecidir (interregnum). Tasfiye devri biterken İnşa'yı engelleyen, Fetret'e kapıyı açarsa Gezi-Haziran Ayaklanması'dır. Fetret devri böyle başlamış; ara geçiş sürecindeki kırılmalar, taktik yer değiştirmeler, ittifaklar siyasetindeki yeniden dizilişler buradan belirlenmiştir. Bu noktada şimdi Haziran 2013'ten Haziran 2015'e, fetret devri'ne; yani tasfiyeden inşaya geçiş sürecine ittifaklar dizilişi gözlüğüyle bakacağız.

Tasfiye Biterken; İnşa Öncesi Fetret Başlarken

Tasfiye devrinin ve ittifaklarının bitişinin ilk sinyalini şimdi AKP İstanbul Milletvekili olan, dönemin İstanbul İl Başkanı Aziz Babuşçu ilan etmişti. Önce Mart 2013'teki sözlerini yeniden hatırlayalım:

“On yıllık iktidar dönemimizde şu ya da bu şekilde bizimle paydaş olanlar, gelecek on yılda bizimle paydaş olmayacaklar. Çünkü bu geçtiğimiz on yıl içinde, bir tasfiye süreci ve bir tanımlama; özgürlük, hukuk, adalet söylemi etrafında yaptıklarımıza paydaşlar vardı. Onlar da şu ya da bu şekilde her ne kadar bizi hazmedemeseler de; diyelim ki liberal kesimler, şu ya da bu şekilde bu süreçte bir şekilde paydaş oldular, ancak gelecek inşa dönemidir. İnşa dönemi onların arzu ettiği gibi olmayacak.”

Bu vurgu önemlidir. Tasfiye devrinde Siyasal İslamcı gündeme harç taşıyan liberallerin iddia ettiği gibi ittifakın liberaller tarafından ve özel olarak Haziran 2013, yani Gezi sonrasında bitirildiği tezi çürümekte; çökmektedir. İttifakı bitiren liberaller değil, tasfiye devrinin ihtiyaç ve ittifaklarını tamamlayan, kullanıp atan, Gezi'den önce AKP'dir. İttifakların taktik düzlemde tasfiye devrinin ihtiyaçlarına göre geliştirildiği, liberallerin “özgürlük, hukuk, adalet” tezleri etrafında eski rejime karşı Siyasal İslam'a alan-mevzi açtığı ve artık inşa dönemine geçildiği için bu ittifaka gerek kalmadığı saptaması işin özetidir, gerçeğidir. Yeni hedef inşa dönemidir. Bu yüzden ittifaklarda AKP belirlenen değil, kendi gündemi için belirleyendir. Pek sık işittiğimiz “kullanıldık” sözlerinin altında bu gerçek yatıyor.

Dolayısıyla tasfiye devri biterken AKP'nin ittifaklar ve ihtiyaçlar düzleminde bağlarını ilk kopardığı kesim liberallerdir. Yani tasfiye devrinin sonlarında ittifaklar düzlemindeki ilk kopuş ideolojik düzlemde, ikna-rıza aygıtları ve onların argümanları çerçevesindedir. Bu açıdan özellikle Haziran 2013'te başlayan ve 7 Haziran 2015'e kadar süren devir; ideolojik ittifaklar düzleminden bakıldığında AKP'nin inşa devri ittifaklarına geçiş açısından fetret devridir. 7 Haziran ve sonrasında ise bu boşluk artık radikal sağ (milliyetçi, faşizan ve dinci) ideolojik-siyasal ittifaklarla tamamen doldurulacaktır. 1 Kasım 2015 seçimlerinin sonuçlarını da, bu tarihten günümüze kadar yaşananları da belirleyen tam da bu ittifakların iyiden iyiye pekişmesidir. Tasfiye dönemindeki ikna-rıza-hegemonya kurma merkezli ittifakların yerini ise giderek sopa, yani zor aygıtları temelinde ittifaklar alacaktır.

İkinci kopuş: Tasfiye devrinin ilk kopuşu liberallerle ideolojik ittifaklar düzleminde; ikinci kopuş ise Güleciler'le zor-baskı aygıtları içinde/zemininde yaşanmıştır. AKP'nin devlet içinde önünü açtığı Güleciler'in önce Şubat 2012'de MİT'e operasyon girişimi; 17-25 Aralık 2013'te ise doğrudan AKP'ye “tasfiye bitti; kumpas davalarla önünü açtım; sopa, yani polis ve yargı gücü tamamen benim denetimimde olmalı” resti, devlet içinde

AKP-Cemaat ittifakını, özel olarak da baskı aygıtları içindeki ittifakı çatlatmıştır. İnşa devrine geçerken sopanın, toplumsal-siyasal muhaliflerin üzerindeki baskı gücünün kimin elinde kalacağı kavgası; bu çatlağın asıl belirleyenisidir. Yolsuzluk görüntüsü ise kavganın asıl karakterinin gizlenmesi ve geniş toplumsal kesimlerin bu kavgaya eklenmesi için verilmiştir. Devlet içinde, zor aygıtları temelinde bir iç savaşın keskinleşmesidir söz konusu olan.

Sonrasını biliyoruz; “paralel yapı”yla, FETÖ’yle mücadele konseptiyle devreye sokulan operasyonların sıklaşması. O halde tasfiye devrinin zor aygıtları içindeki temel ittifakı da dağılmıştır. Bu boşluk; Gülciler’e ve Kürt Hareketi’ne karşı “milli güvenlik” temelinde zor aygıtlarının Saray gündemiyle uyumlulaştırılması sürecinde yeni ittifaklarla doldurulacaktır.

Artık AKP açısından tasfiye devrinin hem ideolojik aygıtlar hem de baskı aygıtları etrafındaki ittifakları bitmiştir. Yeniye geçiş öncesi fetret devri başlamıştır. Fetret devrinin özelliği, aynı anda hem tasfiye hem de inşa döneminin ittifaklarının bir arada yaşaması, tasfiye devrinden kalan son ittifak inişe geçerken (Kürt Hareketi), inşa devrinin yeni ittifaklarının devlet içinde güvenlik-milliyetçilik temelinde gelişmeye başlamasıdır. Ancak Fetret’te ne birinin bittiği, ne de diğersinin başladığı açıklıkla ilan edilebilmiştir. Netleşme 7 Haziran’dan sonradır. Açalım:

Tasfiye devri biterken inşa devrine geçişte AKP’nin bir diğers taktik ittifakı özel olarak Kürt Hareketi ile gelişti. Öcalan, zor aygıtları içindeki çatlağın derinleşmesi ve MİT’e/AKP’ye Gülciler eliyle operasyon yapılması sürecinde, KCK tutuklamalarındaki Cemaat parmağının da bilincinde olarak, AKP ile Cemaat arasındaki çelişmeyi Kürt Hareketi’nin zeminini genişletecek bir taktik hamle ile yarmak istedi. Özel olarak “çözüm süreci” görüşmelerinin Öcalan’ın Erdoğan’a yazdığı iddia edilen mektuptan sonra yeniden başlaması ve görüşmelerin AKP ile Cemaat arasındaki sopa-zor aygıtları kavgasında AKP’nin doğrudan MİT’i ayrıcalıklı aygıtla dönüştürmesiyle birlikte MİT aracılığıyla yürütülmesi; it-

tifaklar düzleminde tasfiye devrinin sonlarında ve fetret devrinde taktik bir AKP-Kürt Hareketi ittifakı yarattı. Öcalan basına yansıyan ve yalanlanmayan tutanaklarda bu durumu “Süreci esastan bozan güç kim diye baktım. Savcının... 7 Şubat MİT’e darbesi... Ben bir darbeyi sezdim. Cezaevi müdürüne ‘Hakan Bey’i (MİT Müsteşarı Hakan Fidan’ı kastediyor) yalnız bırakmamak gerekir’ dedim. Sözlü, yazılı iletişime geçtim, beş ay önce tekrar kanal açıldı, diyalog başladı” sözleriyle ifade etmekteydi.

Tasfiyeden İnşaya Fetretin Belirleyeni: Kürt Meselesi

Özetleyelim: Tasfiye devri sona ererken önce liberallerle ideolojik aygıtlar temelindeki ittifak, ardından Cemaat’le baskı aygıtları içindeki ittifak sona erdi. Fakattasfiye ile inşa devri arasındaki yeni ittifaklar dizilişini geciktiren, boşa düşüren asıl mesele Kürt Hareketi ile geliştirilen “çözüm süreci” merkezli taktik ittifaktı. Dolayısıyla liberallerle ve Cemaat’le ittifak bitse bile, AKP’nin devletçi-güvenlikçi-milliyetçi zeminde kuracağı inşa ittifaklarını bocalatan, geciktiren etmen Kürt Hareketi’yle tasfiye devrinden gelen ittifakın sürüyor olmasıydı. Temel neden; AKP’nin Ortadoğu’da Yeni Osmanlılık, içeride de din kardeşliği temelinde, inşa sürecinde de bu ittifakın sürdürülebileceğini düşünmesi, planlamasıydı. Bu durumu milliyetçi bir siyasal dil içinden, “genişleme” perspektifinden yeni ittifaklarına kabul ettirmesi de mümkün olacaktı. Diğer neden; AKP karşıtı isyanlar ve itirazlar giderek mayalanırken karşı cepheyi eksiltmek, Kürt Hareketi’nin karşı cepheye geçişini engellemekti.

Diğer yandan fetret devri; AKP ile Kürt Hareketi arasındaki taktik ittifakın düz bir çizgide ilerlemesine değil, inişli çıkışlı ama giderek de inen bir çizgide olduğuna işaret eden bir ara dönemdir. İniş çıkış açısından dönüm noktası Erdoğan’ın “Kobane düştü düşecek” sözüdür. Kobane Direnişi ve direnişin AKP’nin Suriye hesaplarını bozmasıyla birlikte, doğrudan AKP’nin Suriye hesaplarına bağlanmış olan Yeni Osmanlıcı “çözüm süreci” de fiilen

ölüm sürecine girmiştir. İttifak burada sona ermiş; fakat resmen ilan edilmemiştir de diyebiliriz.

Sonrası, AKP'nin geçiş sürecinde Kürt Hareketi'ne karşı ittifaklarını genişletme ve yeniden kurma taktiğiyle ele alınabilir.

Tasfiye ile İnşa Arasında Ekim 2014: İttifaklar Dizilişinde Geçiş Süreci

Nitekim 2 Ekim 2014'te Meclis'te Suriye ve Irak'a Savaş için Yetki Tezkeresi'nin MHP oylarıyla birlikte, MHP ittifakıyla geçirilmesi (savaş koalisyonu); ardından 6-8 Ekim Kobane olaylarının Türkiye'ye sıçraması ve "kamu düzeni-güvenliği" söylemi etrafında aygıtların seferber edilmeye başlanması; 12 Ekim'de HSYK seçimlerinde "ortak düşman" Cemaat'e karşı Yargıda Birlik Platformu etrafında yeni bir ittifak inşa edilmesi ve böylece Gülcenciler'e karşı AKP merkezli ittifakın yargıda da çoğunluğu ele geçirmesi ve sonunda 30 Ekim'de, Erdoğan'ın da ilk kez Cumhurbaşkanı sıfatıyla başkanlık ettiği tarihin en uzun MGK toplantısında Saray ile askeri aygıtın F Tipi Cemaat ve PKK karşısında ortak güvenlik pozisyonunda yeni bir uyumlulaşma içine girmesi yeni dönemin bütüncül işaretleriydi. Saray, inşa devrine geçerken tasfiye devrinden kalan son ittifakını bitirecek yeni ittifaklar geliştirmeye ve devlet aygıtlarını kendi gündemi etrafında seferber etmeye artık başlamıştır.

Gezi, devletin güvenlik tehdidi sıralamasında yerini zaten almıştı. Devlet içi yeni ittifaklar dizilişinde önemli gelişme; MGK toplantısında Saray'ın içe dönük savaş konsepti çerçevesinde zor aygıtlarını ortak bir güvenlik tehdidi, benzer "iç düşman öncelikleri" temelinde kendi gündemi ve ihtiyaçları etrafında birleştirmesidir. Yeniden düşman tanımlaması yapılmış ve ittifaklar yeni düşmanlar karşısında Saray'ın gündemiyle uyumlu biçimde kurulmaya başlanmıştır. Tasfiye döneminde de, inşa döneminde de aynı olansa; AKP'nin her iki dönemde de karşıtlarını "terör" konsepti içinde bir güvenlik sorunu olarak yansıtabilmesi ve buna uygun ittifaklar geliştirebilmesidir.

Artık Saray ile yeni rejimin askeri aygıtının temel iç ve dış tehditler algılaması; öncelikleri bu yeni durum ekseninde ortaklaşmıştır. Meclis'te MHP ile Suriye ve Irak'a savaş operasyonu yetki tezkeresinde, MGK'da ordu ile Güleciler'den boşalan alanda, özellikle Emniyet'te milliyetçi kadrolarla kurulan devlet içi güvenlik koalisyonu; AKP'nin çizdiği hat temelinde, "milli" bir zeminde, Cemaat'e ve Kürt Hareketi'ne karşı kaynaşmaya başlamıştır. Fetret devri; Saray'ın inşa devri ittifaklarının devlet içinde, yukarıdan uç vermeye başladığının da kanıtıdır.

En son aşamada 28 Şubat 2015'te Erdoğan'ın Dolmabahçe'deki mutabakatı tanımadığını ilan etmesiyle birlikte eski ittifaklar fiilen değil, sözle de bitmiş; yeni ittifaklar dizilişinin siyasal-ideolojik içeriği de Saray tarafından ilan edilmiştir. Geçiş, 7 Haziran'dan 1 Kasım'a doğru tamamlanacaktır.

AKP'nin Değil, Saray'ın İttifakları

Dikkat edelim: Artık "AKP ve İttifaklar Dizilişi"nden söz edemeyiz, etmiyoruz da; doğru adlandırma bu değildir. Özne ve ağırlık merkezi değişmiştir. Fetret devrinin yani tasfiyeden inşaya geçiş sürecinin özelliği, Erdoğan'ın Ağustos 2014'te Cumhurbaşkanı seçilmesi ve ardından Saray'a taşınması, siyasetin ve devletin ağırlık merkezinin Saray'a doğru kayması, aygıtların Saray etrafında toplanmaya başlaması ve bu fiili durumun "Başkanlık" adı altında inşa döneminin anayasası yapılına kadar devam edecek olmasıdır. Fetret devrinin belirleyici faktörü de budur. İttifaklar siyaseti, bu kurumsallaşma ve güvence etrafında belirlenmektedir. Erdoğan'ı kim başkan yaptıracaksa, ittifaklar artık oradadır, onlarıdır. Nitekim bunu Erdoğan da ilan etmiştir. Bu nedenle Erdoğan'ın Saray'a taşınmasından sonra AKP ve ittifakları yoktur; inşa devri Saray merkezlidir. Geçiş süreci de öyle. Artık belirleyici olan Saray'dır; Saray ve ittifakları vardır.

28 Şubat 2015'te AKP Hükümeti'nin Dolmabahçe'de Kürt Hareketi'nin siyasal temsilcileriyle kamuoyuna açıkladığı on mad-

delik mutabakat metnini Erdoğan'ın/Saray'ın tanımadığını ilan etmesi, "yok hükmündedir" demesi bunun kanıtıdır. İttifakları ve yeni dizilişi belirleyen AKP değil, Saray'dır. Saray'ın inşa devri ihtiyaçlarıdır.

Tasfiye devrinden kalan son ittifak, Ekim 2014'teki gelişmeler, 28 Şubat mutabakatının Saray tarafından reddi, ardından HDP'nin 7 Haziran kampanyasını "Seni Başkan Yaptırmayacağız" üzerinden kurmasıyla birlikte sona ermiş, sonuç 7 Haziran'da AKP'nin tek başına iktidarını yitirmesi olmuştur. Saray, tasfiye devrinin üçlü ittifakının tamamen sona ermesinin ardından girdiği ilk seçimden AKP'nin tek başına iktidarını yitirmesi sonucuyla çıkmıştır. Tasfiye ittifaklarının topyekûn bitişi, 7 Haziran'da AKP'nin de bitişi ihtimaline kapı açmış ve fetret derinleşmiştir.

Fetret devrinin ittifaklar düzlemindeki özelliği; Kürt Hareketi'yle ittifakın bitişinin de, radikal sağ-faşist güçlerle ittifakın başlangıcının da ilan edilmemesi; adının konulamamasıydı. Oysa 7 Haziran bu tabloyu netleştirmiş ve ittifaklar biten ve başlayan hatlarıyla görünürleşmiştir. Kürt Hareketi'nin Saray'ın başkanlığını ve AKP'nin tek parti iktidarını engellemesi, buna karşın AKP'siz bir iktidar seçeneği oluşmuşken MHP'nin Saray'a yeniden kuvvet aktararak AKP'yi seçimden galip çıkartması, Saray'ın 7 Haziran'dan sonra milliyetçi-faşizan kadrolar, siyasetler, taktikler eliyle ördüğü ittifaklar, HDP'nin ise bu oyun karşısında PKK ağırlığı altında daha da zayıflatılması fetret sürecinin bulanık ittifaklar siyasetinden netleşmeye doğru geçişin işaretleri olmuştur.

Özetle 7 Haziran-1 Kasım arası süreç, Saray'ın fetret devrini bitirmek, kaybedilen iktidarı her ne araçla olursa olsun geri almak, inşa devrine geçiş sürecinin yeni ittifaklarını devlet içinde ve dışında oluşturmak için her türlü araçtan faydalanmak arayışlarıyla öne çıkmıştır. Şimdi ittifaklar dizilişinde İnşa Devri'ne Geçiş açısından "7 Haziran'dan 1 Kasım'a" analizine geçebiliriz.

İTTİFAKLAR DİZİLİŞİNDE TAMAMLANAN HALKA: 1 KASIM⁴⁹

Önce “tasfiye” devri ittifaklarını; ardından tasfiye devri ittifaklarının bittiği, ancak “inşa” devri ittifaklarının henüz kurulmadığı geçiş sürecini, yani “fetret devrini” tartıştık. Fetret devri; ittifaklar düzleminde, 1 Kasım ile birlikte tamamlandı. Siyasal İslamcı partinin yerleşme, kendini güvence altına alma ve bu temelde yeni rejimin inşasının önündeki engelleri tasfiye devrinin taktik ittifakları liberallerle, Gülenciler’le ve Kürt Hareketi ile kurulmuştu; artık bu ittifakların yerini, harcını “millilik” ve “yerlilik” vurgularının oluşturduğu İslamcı siyasetin dümenindeki gemiye katılan milliyetçi, faşist ve milisleşmiş-mafyatik ittifak aldı. Ancak Erdoğan’ın 7 Haziran’dan sonra sarf ettiği “sistem değişti, anayasa buna uyarlanmalı” cümlesinden de anlaşılacağı gibi fetret devri, rejimin Saray etrafında anayasal kurumsallaşması gerçekleşene kadar sürecek. İttifaklar dizilişi açısından fetret bitse de, kurumsallaşma ve anayasallaşma açısından sürüyor. Öyleyse Saray’ın “inşa” ittifaklarını bu anayasallaşma arayışı doğrultusunda kurduğunu hatırlatarak 7 Haziran-1 Kasım arasındaki sürece bir de ittifaklar dizilişi düzleminde bakmaya geçelim.

Her şeyden önce 1 Kasım 2015, 2011 seçimlerinden farklı olarak, tasfiye döneminin değil, yeni rejimi Saray etrafında inşa döneminde AKP’yi içine düştüğü fetretten/bunalımdan çıkarma stratejisinin seçimidir. Diğer bir deyişle; 7 Haziran’da sandıkta kaybedilen iktidarın, sandık dışında geri kazanılmasını sağlayan, AKP etrafında devletçi ve devlet içi bir “milli” koalisyonun kurulmasıyla birlikte işleyen 7 Haziran sonrası “kaos” iktidarının 1 Kasım seçimleriyle sandık “meşruluğu”na kavuşturulması ve bu yeni ittifaklar dizilişinin sandık aracılığıyla bu kez Saray etrafında yeniden iktidara taşınmasıdır. İzlenen strateji ve taktikler de, ideolojik-siyasal ittifaklar dizilişi de buna uygun olarak yeniden yapılanmıştır. Tasfiye döneminin taktik ittifakları (liberallerle,

49 ABC Gazetesi, 25 Kasım 2015

Cemaat'le ve Kürt Hareketi'yle) sona ermiş; fetreti bitirme, inşa döneminin önündeki engelleri temizleme yönündeki taktik ittifaklar ise çoktan oluşmuştur.

İdeolojik düzlemde ve aygıtlar bazında bakalım. Tasfiye döneminde alanını liberal ittifaklarla genişleten Siyasal İslamcılık inşa döneminde milliyetçilikle, liberal söylemden doğan boşluğu telafi etmeye başlamıştı. Önce Gezi/Haziran Ayaklanması, ardından 17-25 Aralık operasyonları AKP tarafından “dış güçlerin milli iktidara kumpası” olarak yansıtılmaya çalışıldı. AKP bu yeni milliyetçi İslamcı strateji temelinde, verdiği mücadeleyi “İkinci Kurtuluş Savaşı” olarak göstermeye çabaladı. Bunun nedeni 17-25 Aralık sonrasında “başdüşman”ın Güleciler olarak belirlenmesi ve Cemaat operasyonlarından mağdur olan ulusalcı-Kemalist kesimlerin ve en çok da TSK'nın bu savaşa AKP etrafında dizilerek dahil edilmek istenmesiydi. Bu “İkinci Kurtuluş Savaşı”nın en açık kanıtı, Erdoğan'ın cumhurbaşkanlığı seçim kampanyasını Samsun'dan başlatmayı tercih etmesi oldu. Aynı şeyi 1 Kasım seçimleri öncesinde Davutoğlu da tekrarladı.

Güleciler'le ittifakın sona ermesinin ardından Silivri davalarının çökmesiyle birlikte yeni söylem ve ittifaklar siyaseti ilk işaretini “milli orduya kumpas kuruldu” ifadesinde buldu. Millilik vurgusu öne çıkıyor; buna uygun ideolojik propaganda Siyasal İslamcı iktidarın Cemaat'ten yönelen tehditlere karşı daha geniş bir cephe/dayanak oluşturması için imal ediliyordu; bu arada polis aygıtındaki Gülelci örgütlenmesinden ve onun kumpaslarından mağdur olan asker de bu yeni “ortak düşman”a karşı ittifaka çağırılıyordu. Önce Güleciler'e karşı “millilik”, “ikinci kurtuluş savaşı” söylemleri etrafında Kemalist-ulusalcı duyarlılık, Cemaat mağduru aygıtlar ve siyasetler AKP'nin yeni ittifakına katılmaya çağrıldı. Buradan alınan kuvvetle, polis aygıtında ve bürokraside Güleciler'den boşalan ittifak ise “milliyetçi” kadrolarla doldurulmaya başlandı. Bu açıdan, inşa devri ittifakları önce “devlet içinde” kuruldu. Güleciler'e karşı önce zor aygıtları yeniden yapılandırıldı. İttifaklar “zor aygıtları” içinde ve aracılığıyla yapılandı.

İslamcılığın tasfiye döneminde liberallerle geliştirdiği “kullan-at” ilişkisinin yerini, inşa döneminde milliyetçi ittifak dizilişi almaya başlamıştı. Buna karşın bu cephenin inşa dönemi AKP’si etrafında kemikleşmesi; toplanması açısından sadece Cemaat-Gülenciler tehdidi yeterli değildi. AKP’nin özellikle zor aygıtlarında Cemaat’ten boşalan güvenlik bürokrasisi kadrolarını MHP kadrolarıyla telafi etmeye başladığı; yargıda bu boşluğu kısmen ulusalcı kadrolarla ittifak içine girerek doldurmaya çalıştığı görülüyordu. Bu ittifaklar dizilişinin kemikleşmesinde, devlet içi yeni koalisyon siyasetinde asıl belirleyici ise “çözüm süreci”nin duvara toslamaya başlaması ve bunun 7 Haziran’da AKP’ye iktidarı kaybettirmesi oldu.

Tasfiye döneminde, Kürt Hareketi’ni ve bölgeyi özellikle Gezi gibi kritik dönemeçlerde “süreç” üzerinden eylemsizleştirmeyi başaran AKP; tasfiye sonrasında, yeniyi inşa sürecinde Kobane gerçeği ile karşılaştı. “Çözüm süreci” en başından beri “din kardeşliği” temelinde bölgesel emperyal fantezilere bağlanmıştı ve bunun uygulanma zemini AKP’nin Suriye siyasetiyle doğrudan ilişkiliydi. Ve sonunda izlediği Suriye siyaseti duvara toslayan AKP; bir taraftan da masanın diğer tarafında yer alan Kürt Hareketi’nin “çözümü engelleyen güçler var, tasfiye etmeden olmaz diyordun, engel kalmadı, artık insanın içeriğini konuşalım; bizim için içerik/model Kobane’dir” şeklinde özetlenebilecek pozisyonuyla çatışma içine girdi. Bu restleşme, Erdoğan’ın 28 Şubat Dolmabahçe mutabakatını tanınamaması ve ardından HDP’nin “Seni Başkan Yaptırmayacağız” pozisyonunu ilan etmesiyle birlikte giderek Saray ile HDP arasında bir çatışma eksenine taşındı. Sonuç 7 Haziran’da Saray’ın başkanlığa giderken eldeki tek başına iktidardan olmasıydı. Bu durum, Saray’ın 7 Haziran sonrasında stratejisini ve ittifaklar dizilişini de netleştirdi; hatta doğrudan belirleyici oldu.

Atlantik İttifakı'na Yeniden Koşu Arayışı

Diğer yandan 7 Haziran'dan sonra içerideki güç kaybını emperyalist ittifaklara yeniden yaslanarak telafi etmeyi tasarlayan Saray, ABD ile yeniden ilişkilenecek için Suruç Katliamı'ndan sonra ilk hamlesini yaptı. Özellikle Suruç Katliamı'ndan sonra "her türlü terörle mücadele" konsepti eşliğinde, Atlantik İttifakı'yla bozulan ilişkileri düzeltmenin yollarını arayan Saray, bunu İncirlik mutabakatı ile gerçekleştirdi. Erdoğan'ın kendisiyle uzun süredir görüşmeyen Obama ile telefon görüşmesi yapması şartıyla belirlenen bu yeni mutabakat sonrasında bölgede IŞİD karşılarındaki askeri koalisyona Türkiye de katıldı. Kerry bu yeni durumu "başta Türkiye ve Ürdün olmak üzere" ifadesiyle açıklıyor; koalisyonun ağırlık merkezinin Türkiye'ye kaymakta olduğu ilan ediliyordu.

Kaldı ki 7 Haziran-1 Kasım arasında Suriye'deki tabloya Rusya'nın doğrudan-askeri olarak dahil olması, Saray'ı Atlantik merkezli ittifaka daha güçlü sarılma ihtiyacına yöneltmekteydi. Buna karşın bu ihtiyacın AKP'nin yumuşak karnı olduğu, AKP'nin daha da büyük çılgınlıklara girebileceği ve Atlantik sistemi açısından Suriye ve bölgedeki yeni durumu riske atabilecek kırılmalıklar taşıdığı, Rus uçağının düşürülmesiyle bir daha görüldü.

Dolayısıyla Saray'ın 7 Haziran sonrasında dışarıda Atlantik ittifakına doğru rotayı yeniden çizdiği; hamlelerini bu çerçevede ilerlettiği ve iç ittifaklarının gelişimine de bu yeni durumun ivme kazandırdığı söylenebilir. Emperyalizmin gözetiminde, "millilik" ve "yerlilik" vurgusuyla... Sınırlarını emperyalizmin çizdiği bir "millilik" siyasetiyle, emperyalizmle uyumlu bir "millilik" ittifakıyla... Soğuk Savaş ittifaklarının hem askeri hem de ideolojik-siyasal düzlemde yenilenmesi anlamına gelen bu durum; 7 Haziran sonrasında yaşanan büyük paniğin, iktidarı kaybediyor olma hissinin ve kaybetmemek için her şeyi göze alabileceklerinin de göstergesiydi. Bu açıdan AKP'nin 7 Haziran sonrası dış ittifaklar dizilişinde belirleyici olan Atlantik şemsiyesi; bunun

altında Körfez gericiliğiyle ekonomik-siyasal-askeri ittifak ve Suriye’de “ılımlı muhalif” görüntüsü altında örgütlenmiş cihatçı çetelerdi. AKP’nin iç ittifaklarını belirleyen; iç ittifaklarıyla uyum içinde olan işte dışarıdaki bu koalisyonudur. Dışarıda emperyalizmle, cihatçı çetelerle ve Körfez gericiliğiyle ittifak, içeride de bu kesimlerin tarih boyunca sopası olmuş kim varsa onlarla ittifak. Emperyalizm, faşizm ve gericilik koalisyonu da diyebiliriz. Saray’ın 1 Kasım öncesinde emperyalist sistemin AB ayağına karşı “mülteci” kozunu kullanması ve AB’nin bu durum karşısında Saray karşıtı pozisyonunu yumuşatmak zorunda kalması da bu tablonun tamamlayıcısıdır. Emperyalist sistemin “değerler” değil, “zorunluluklar” etrafında işlediğini ve ittifaklarını bu düzlemde geliştirdiğini göstermesi bakımından anlamlı olan bu durum, 7 Haziran-1 Kasım arasında Saray ile emperyalist sistem arasında “zorunluluklar” etrafında yenilenen ancak ilk günkü aşkın da izlerini taşımayan bir yeni ittifak dizilişinin kanıtıdır. Ve içerideki hukuksuzluklar, artan baskılar, milisleşme, çeteleşme, mafyatik ilişkilerin hâkim hale gelmeye başlaması; bu yeni durumdan ve oradan alınan cesaretle bağımsız olarak asla okunamaz. AKP’nin tarihi, ABD ile her yeni ortaklaşma ve mutabakat sonrasında, içerideki baskıyı arttırmanın tarihidir.

Nitekim 7 Haziran sonrasında İncirlik mutabakatı ile birlikte ABD-Atlantik Sistemi’nin “terörle mücadele” konsepti içine kendisine yaklaştıran Saray Rejimi, bunun karşılığında içe dönük baskıyı da arttırdı ve IŞİD bahanesiyle “her türlü terör”e karşı geniş operasyonlar dizisi başlattı. Güvenlik aygıtı, “terörle mücadele” etrafında ve “millilik” ekseninde bu yeni dizilişe uygun olarak Saray etrafında toparlandı, Saray’ın gündemine uyarlandı. Önce Güleciler’e karşı ağırlıklı olarak Kemalist milliyetçileri “millilik”, “vatan savunması” etrafında kendi çevresinde toplanmaya çağıran Saray; artık HDP’ye karşı, Kemalist olmayan, muhafazakâr, sağ milliyetçileri de “terörle mücadele” stratejisi etrafında yanına çağırıyordu. Nitekim Güleciler’e ve Kürt

Hareketi'ne karşı "milli" ve "yerli" ittifak Erdoğan'ın 19 Eylül'de İstanbul'da gerçekleştirdiği "Teröre Karşı Birlik Mitingi"nde bayraklar eşliğinde ilan edildi.

Siyasal İttifaklar

Bu durumun en açık şekilde yansıdığı siyasal sahne, 7 Haziran sonrasında kurulan "geçici" ama ittifaklar bakımından kalıcı seçim hükümeti oldu. Bir yandan MHP'den Türkeş soyadının sembolik anlamını içermeye hedefi doğrultusunda Tuğrul Türkeş'in; diğer yandan 1 Kasım seçimlerinden sonra Abdullah Çatlı'nın mezarına giderek görevini yerine getirmenin verdiği mutlulukla dua eden Büyük Birlik Partisi eski Genel Başkanı Yalçın Topçu'nun seçim hükümetine çekilmesi; 7 Haziran sonrasında İslami dozu (yerlilik) baskın hale gelmiş milliyetçi ittifaklar siyasetinin kanıtıydı. Öte yandan "terörle mücadele" konsepti kapsamında asli siyasal düşman hanesine HDP'yi yazan Saray'ın taktiğine MHP de uyum gösterdi. 7 Haziran'dan sonra MHP hemen tüm siyasal karar ve hamlelerini AKP'ye-Saray'a değil, HDP'ye karşıtlık temelinde belirleyerek, AKP'siz bir hükümeti engelleyerek, AKP'li bir Meclis Başkanı seçtirerek, Suruç Katliamı'ndan sonra CHP ve HDP'nin "Terör Araştırma Komisyonu" kurulması teklifini AKP ile birlikte reddederek, "uyumsuz, koalisyon kurmayan, hayırcı" parti imajı eşliğinde sağ seçmenin AKP'ye kaymasını temin ederek, sahne arkasından bu yeni Saray merkezli milliyetçi ittifak dizilişine destek verdi; Saray'ın yeniden oyunu kurmasını ve 7 Haziran'da yitirdiği iktidarı 1 Kasım'da yeniden elde etmesini sağladı. Bu açıdan AKP'nin yeni ittifaklar dizilişinin gizli ortağıdır; içindedir. MHP'nin bu tutumu; "devletçilik"le; "devleti kutlayan", "düşmana karşı" önce "devlet" diyen sağ siyasal gelenekle de uyumludur.

Özetle Saray 7 Haziran sonrasında, "terör"e karşı milliyetçi-muhafazakâr güçleri kendi etrafında toplama ve oluşan bu yeni ittifaklar cephesinin yegâne siyasal temsilciliğine kendisini

yerleştirme taktiği izledi; tuttuğunu ise 1 Kasım akşamı gördü. Suriye'deki çete faaliyetlerini, Suriye halklarına karşı cihatçı düşmanlığını Türkmenlerin arkasına saklanarak gizlemeye çalışmasına ve dahası yine Türkmenleri korumak gizli mazeretiyle Rusya ile cepheleşmeye yönelmesine bakarak, bu milliyetçi ittifaklar siyasetine dönük Saray propagandasının daha da pekişeceğini öngörebiliriz. Saray, Türkmenler üzerinden Rusya-İran-Suriye karşıtı, Atlantikçi bir dış cephe; milliyetçi-faşist bir iç cephe siyasetiyle ittifaklarına tutunabileceğini ve genişletebileceğini hesaplıyor olabilir. Tutar mı, böyle devam eder mi göreceğiz.

Muhalik Yaşama Karşı İttifaklar

Bunlar siyasal ittifaklar. 7 Haziran sonrasında ittifaklar düzlemini toplumsal-kamusal alanda, gündelik yaşamda belirleyen asıl kriterse; terör, çeteleşme, mafyalaşma, milisleşme ve faşistleşme oldu. Seçimle kaybedilen iktidarı bırakmamak; fiilen iktidara el koymak, ardından karşıtlar üzerinde “terör” evresi başlatmak, çeteleri-mafyatik yapıları muhalif güçlerin üzerine “kontrollü” bir biçimde salmak; faşist ve radikal İslamcı-cihatçı kuvvetlerle her alanda ittifakları güçlendirmek bu kapsamda devreye sokuldu.

7 Haziran'dan 1 Kasım'a bu eksenle, kamusal alanda, gündelik yaşamda meydana gelen gelişmeleri hatırlayalım: bir yandan Osmanlı Ocakları adı verilen bir milis örgütlenmenin giderek sahneye çıkışı; diğer yandan AKP Gençlik Kolları Başkanı ve AKP milletvekili Boynukalın öncülüğünde Hürriyet-Doğan Medya binasının basılması; yine gazeteci Ahmet Hakan'ın evinin önünde dövülmesi, “kontrollü” bir biçimde “teröre karşı” protestolara göz yumulması; muhalif aydın, sanatçı ve yazarlara karşı hedef gösterme, tehdit ve linç kampanyalarının keskinleşmesi, bu sırada Kırşehir'de bir kitabevinin yakılması; dükkânların yağmalanması; Sedat Peker'in Rize'de “Teröre Karşı” gerçekleştirdiği mitingde “oluk oluk kan akacak” tehdidi ile ittifaklar dizilişini mafyatik karakteriyle görünürleştirmesi; 1 Kasım seçimleri öncesinde Mehmet Ağar'ın “AKP çok güzel işler yapıyor, destekliyorum”

açıklaması yapması; özellikle Cizre, Nusaybin, Silvan'da duvarlara yazılan Esedullah Timi (Allah'ın Aslanları) ifadelerinde görüleceği üzere İslamcı radikalizm temelinde faşist konsolidasyon içine girilmesi; önce Suruç'ta, ardından Ankara'da muhalif siyasal-toplumsal güçlerin IŞİD'in bir türlü üstlenmediği saldırılarla katledilmesinin "engellenememesi."

Bütün bu olgular; hem siyasal alanda (seçim hükümeti) hem de toplumsal alanda 7 Haziran'dan 1 Kasım'a kadar geçen sürecin "karşıtlar"a, "düşmanlar"a karşı bir tür kontrollü "terör" evresi olduğuna ve ittifakların İslamcı-faşist temelde yeniden yapılandırıldığına işaret. Bir yandan devlet aygıtlarının (başta güvenlik olmak üzere), diğer yandan siyasal alanın sağ kuvvetleriyle onların denetlediği toplumsal tabanın adım adım Saray etrafına toplanmasını sağlayan bu stratejinin tuttuğunu görmeleri ise en büyük tehlike. Strateji tuttu; vazgeçmeleri için hiçbir neden yok.

Öte yandan 7 Haziran-1 Kasım ittifakları ve bu ittifaklara dayanan iktidar yöntemleri, AKP'nin seçimle iktidarı bırakmamak için neler yapabileceğini, neleri göze aldığını da göstermiştir. Bundan böyle asıl belirleyici olan ittifak; sahne arkasındaki bu diziliştir. AKP artık "tek başına iktidarda"yken değil, iktidarı kaybettiğinde kurduğu ittifaklarla ve izlediği yöntemlerle tartışılmalı, bu şekilde anlaşılmalıdır.

TÜRK SAĞI NE ZAMAN VATAN, MİLLET CEPHESİ KURUYOR?⁵⁰

Bu noktada inşa döneminin "milliyetçi cephe" temelinde kaynaşması olgusunun tarihsel kökenlerine de değinmek gerekiyor. Türkiye'de sağın bir iktidar ve hegemonya stratejisi olarak milliyetçi cepheleşme siyasetine yönelmesi tarihsel olarak hangi koşulların ürünüdür ve nasıl sonuçlar üretmektedir? Genel soru budur.

Kuşkusuz Türkiye'de sağın milliyetçi-muhafazakâr damarı öne çıkarması aniden ortaya çıkan bir gelişme değildir. Buna

50 ABC Gazetesi, 24 Haziran 2016

karşın “**merkez sağ**” olarak bilinen siyasal partilerin bir iktidar stratejisi ve cepheleştirme yolu olarak milliyetçilik stratejisine yönelmesi belirli koşulların, ama en çok da derinleşen yönetme krizlerinin, hegemonya krizlerinin ürünüdür.

1950’li yılların sonuna doğru Menderes yönetimindeki Demokrat Parti’nin Vatan Cephesi oluşturma stratejisine yönelmesi; 1970’lerin ortalarından sonuna doğru Adalet Partisi öncülüğünde radikal sağ ittifakların Milliyetçi Cephe hükümetleri oluşturmaları ve şimdi 2015 sonrasında, özellikle de 7 Haziran’ın ardından Saray’ın yeni cepheleştirme stratejisi olan “**Yerli-Milli Cephe**” siyasetine uygun taktik ve ittifaklar belirlemesi bir zincirin bütüncüleyici halkaları gibidir.

Tesadüf müdür? Hangi koşulların ürünüdür? Bu parti ve hareketler sözü edilen stratejiye neden en başta yönelmemişlerdir? Bu sorular sadece teorik bir tartışma, akademik bir çalışma zemininde anlamlı değil, aynı zamanda politik pratik yönümüzü belirlemek adına da önemlidir.

Önce kısa kısa, sözünü ettiğimiz bu cepheleştirme stratejisinin özelliklerine bakalım.

Vatan Cephesi Stratejisi

Demokrat Parti 1957 seçimlerinde oy kaybetmiş ve gerileme eğilimi başlamıştır. Kitle seferberliği açısından çanlar çalmaya başlamıştır, ekonomik göstergeler ve halkın refah koşulları kötüleşme yolundadır. DP’nin ilk kez yüzde 50’nin altına düşmesiyle birlikte muhalefet kanadında yer alan partiler DP’nin “**çoğunlukçu**” meşruluk/demokrasi yaklaşımını çürütmeye yönelmiştir. İşte Vatan Cephesi, tam da bu gelişmelerin üstüne DP’nin 1958 yılından itibaren ilan edip örgütlediği yeni cepheleşme ve hegemonya stratejisidir.

Hegemonya, özünde siyasi zıtlıkları ve buna dayalı cepheleşmeleri belirleyen olabilmek ve buna göre zıtlığın bir tarafını

(çoğunluğunu) kendi etrafında toplayabilmektir. Demokrat Parti de buna yönelmiş; çözülenin yerine yeni bir cepheleştirme stratejisi kurmuş, siyasal alanı “**Vatan Cephesi**” ile “**Nifak Cephesi**” şeklinde ikiye bölmüş, kendisini vatan, millet, bayrak cephesinin temsilcisi olarak yansıtarak halkı DP’li olsun olmasın Vatan Cephesi’nde örgütlenmeye çağırmıştır. Bu açıdan cepheleştirme stratejisi, partileri aşan, ama bir partinin etki alanını genişleten karakterdedir. DP’nin Vatan Cephesi kurmaya yönelmesi ise şaşırtıcı değildir. Türkiye’de sağ ne zaman sarsılsa, tabanı kırılanaşmaya başlasa en kolay yol olarak Vatan, Millet siyasetine başvurmaktadır. DP de bunu kurtuluş görmüş; dağılmaya başlayan hegemonyasını yeniden toparlayacak bir cepheleştirme stratejisi bulurken; aynı zamanda muhalefet cephesi üzerindeki baskı-sindirme operasyonlarını arttırma ve iktidarı her ne olursa olsun bırakmama adına bir diktatörlük projesini de meşrulaştırma yoluna yönelmiştir. Sonuç ortadadır. Artan toplumsal huzursuzluklar, sokak eylemlilikleri, krizler ve değişen uluslararası güç dengelerinin sonucunda Vatan Cephesi, Sezarci bir askeri müdahaleyle 27 Mayıs’ta son bulmuştur.

Milliyetçi Cephe Hükümetleri

Adalet Partisi öncülüğünde 1975-78 yılları arasında kurulan iki Milliyetçi Cephe hükümeti de bu stratejiyle bağlantılıdır. Sağın kendisini “**muhafazakâr ve demokrat**” kimlik etrafında merkeze taşıma siyaseti genişleyici stratejisinin kabul gördüğü ve toplumsal olarak köklü şekilde sorgulanmadığı dönemlerin ürünüdür. Buna karşın 70’ler merkez sağ siyasetin toplumu bu projeyle denetleme ve sağlam bir hegemonya oluşturma kapasitesinin de giderek daraldığı yıllardır. Bir yandan işçi ve öğrenci hareketlerinin yükselişi, diğer yandan Ecevit öncülüğünde Halkçı stratejinin sağın ana temsilcisi Adalet Partisi’ni geride bırakarak yüzde 40’lara ulaşmasıyla birlikte sağın telafi edici yeni bir iktidar ve cepheleştirme stratejisine yönelmesi gündeme gelmiş

ve bu kez MHP ile MSP gibi radikal sağ unsurları hükümete ve kadrolaşma yoluyla devlete taşıyacak şekilde bir Milliyetçi Cephe stratejisi geliştirilmiştir. Böylece Vatan Cephesi deneyiminin de ötesine geçilmiş ve ilk kez ülkede bir koalisyon hükümeti bu cephe stratejisiyle anılmıştır: Milliyetçi Cephe.

Milliyetçi Cephe stratejisi, Adalet Partisi'ne CHP karşısında kaybettiği çoğunluk üstünlüğünü radikal sağla uzlaşarak yeniden elde etme/hükümet kurma; MHP ve MSP gibi partilere iktidar oyununa ortak olarak devletleşme imkânı verirken; aynı zamanda da yükselen sola, işçi ve öğrenci hareketlerine karşı kontrgerilla faaliyetlerinin, siyasi cinayetlerin artışı getirmiştir. Yönetenlerin eskisi gibi yönetemediği, yönetilenlerin de eskisi gibi yönetilmek istemediği koşullara sağın yanıtı olan bu milliyetçi cepheleştirme stratejisi de sorunlara çözüm olmadığı gibi, kısa bir süre sonra yeni bir Sezarist müdahale gerçekleşmiş ve 12 Eylül darbesi olmuştur. Darbe yönetimi, Milliyetçi Cephe stratejisinin ideolojik özünü Türk-İslam Sentezi olarak paketleyip resmi ideolojiye dönüştürmüştür.

Saray'ın Yerli ve Milli Cephesi

Daha önce ifade ettik. İktidara DP ve AP gibi bir merkez sağ parti görüntüsü vererek gelen AKP, bu amaçla genişleme döneminde yine liberal-muhafazakâr bir strateji izlemiştir. Ancak işlerin kötüye gitmeye başlamasıyla, anlamlı ilk oy kaybının da ötesinde 7 Haziran'da ilk kez tek başına iktidar olanağını da yitirmesiyle yeni bir cepheleştirme stratejisine yönelmiştir. Bu strateji, AKP'yi de aşan ve siyaseti **"yerlilik-millilik"** etrafında yeniden cepheleştirmeye yönelen Saray merkezli ve özellikle de devletin zor aygıtlarını da çevresinde toplamayı amaçlayan bir karakterdedir. Saray bunu şimdilik başarmış; bir yandan zor aygıtlarını bu stratejiye dayalı olarak etrafında kenetlerken, diğer yandan da sağın diğer unsurlarını/siyasi aktörlerini etkisizleştirmiş, bu kesimlerin tabanını da 1 Kasım sürecinde kısmen kendisine çekmiştir.

MHP kongresiyle, Bahçeli'nin kalmasıyla bu kadar ilgilenmeleri de bu nedenledir. Halihazırda bu strateji sürmektedir. Başkanlık görünömlü diktacı rejim dönüşümü tamamlanana kadar sürdürölmesi, derinleştirilmesi planları da ortadadır.

Genel Tabloyu Nasıl Yorumlamalı?

Burada kritik nokta şudur: 1950'li yılların başında Türkiye'yi Atlantik İttifakı'na, NATO'ya sokmak için Kore'ye Mehmetçik'i gönderen, Mehmetçik'i Coni ölmesin diye feda eden bir siyaset ne olmuştur da 1950'lerin sonuna gelindiğinde Vatan'ı hatırlamıştır? Büyük bir vatan sevgisi midir? Zorunluluk mudur?

70'lerde Gladyo'nun Türkiye'de sopası olanlar, Kontrgerilla'yı örgütleyenler, ABD ve emperyalizm karşısında kuzu olanlar, Türkiye topraklarını yabancı askeri üslerle donatanlar ne olmuştur da Milliyetçi Cephe kurmaya yönelmiştir?

“Ben Büyük Ortadoğu Projesi'nin eşbaşkanıyım” diyenler; Türkiye'yi ABD ve NATO projelerinde görevli hale getirenler, 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası ABD'nin **“İlımlı İşlam”** siyasetinde model haline getirilenler, ne olmuştur da bugün **“Yerli ve Milli”** siyaseti hatırlamak zorunda kalmıştır?

Büyük vatan sevgisi değil; zorunluluktur.

Her üç cepheleşme deneyimi de gösteriyor: Türkiye'de sağ, yönetme kabiliyetini yitirdiğinde, otoriterleşme ve gayrinizami harp teknikleriyle sokağı, hayatı, muhalefeti baskılama yoluna gitmek dışında seçeneği kalmadığında bu cepheleştirme stratejisine başvurmaktadır. Başta **“liberal, muhafazakâr, demokrat”** sonra milliyetçi. Adının Vatan Cephesi, Milliyetçi Cephe ya da Saray Cephesi olması genel sonucu değiştirmmez; söz konusu cepheleştirme stratejisi çözümlenin, zayıflamanın ve genellikle ilkbaharın değil, sonbaharın göstergesidir. Karşıda bir başka cephe olasılığının belirmesi, muhalefetin güçlenmesi, iç ittifakların eski stratejilere göre ayakta kalamaması/çözölmesi, Türkiye'de sağı bu

son yönetme/cepheleştirme stratejisine yöneltir. Saray da bu çizgiyi sürdürmekte.

Belirttik, sağın Vatan Cephesi ve Milliyetçi Cephe stratejisi daha önce dağılan hegemonyayı uzun süre ayakta tutmaya yetmemiştir. Ancak her iki deneyimin de ortak yanı, bu kırılmanın askeri zor aygıtı tarafından Sezarcı bir müdahaleyle, darbeye tamamlanmış olmasıdır. Bugün üçüncü cepheleştirme deneyiminin de böyle sonuçlanmaması için, “Biz ne yapacağız?” tartışmasını tamamlamak ve bir başka cepheleştirme stratejisiyle yeni bir kurucu iradeyi örgütlemek zorundayız.

SARAY’IN İLK KOALİSYON HÜKÜMETİ⁵¹

Yeni hükümet Binali Yıldırım’ın görüntüde başbakanlığı altında kuruldu, ilk toplantısını da Saray’da gerçekleştirdi. Önce âdet yerini bulsun türünden bir kongre gerçekleşti; “aşırı demokrasi” ortamı içinde önden aday belirlendi, sonra da delegeler bu adayı genel başkan seçti. “Kutlu yürüyüş” devam etti. Yeni başbakan da ilk görevini, hedefini açıkladı: Başkanlık sistemine dayalı anayasa yapmak. Muhalefet “ipe un sererse” gerekeni yapacaklarını da ilan etti. Gereken ise belli: önce referanduma gitmeyi zorlamak, olmazsa da baskın bir seçim, “milletten kaçılar, biz de millete gidiyoruz” kampanyalı bir başkanlık seçimi. Dolayısıyla ilk hedef olarak sandığı ve kendisini tasfiyeyi önüne koymuş bir hükümetle karşı karşıyayız.

Bu arada analizler de havada uçuşuyor. Mesela ana muhalefet partisinin yönetimi “Davutoğlu’nun hakkı yendi; bu artık Cumhuriyet hükümeti değil, Birinci Saray Hükümeti” tahlilinde ısrarlı.

Yanlış analiz; biat kültürü içinden zamanında tek bir itiraz çıkmaz, “dava” denilen şey uğruna herkes yeniden konumlanır. Ancak dışarıda kalırlarsa “kırgınlık” konuşmaları yaparlar. Özgül ağırlıkları bile yoktur.

51 ABC Gazetesi, 26 Mayıs 2016

Yanlış analiz; bu birinci Saray hükümeti değil, Davutoğlu'nun hükümeti de son cumhuriyet hükümeti değildi. Restorasyoncu-ya, "yüzyıllık parantezi kapatacağız"ın mimarına yüklenen kıymet kadar analiz gücünüz, analiz ve teşhis gücünüz kadar da mücadele perspektifiniz vardır. Bunu geçelim bir kez. Bu hükümeti yeni kılan, Cumhuriyet'ten Saray hükümetine geçiş değildir. Saray yönetimine çoktan geçilmiştir.

Bu arada merkez medyadaki "yeni kabine" analizlerine ise hiç girmeyelim. Yeni kabine analizi değil, olsa olsa Saray merkezli yeni rejimi normalleştirme, ormana bakmak yerine ağaca gözleri çevirme taktikleri. Ülkede her şey normal; yürütme Saray'a doğru kaymamış, fiilen Saray bir hükümet kurmamış gibi "üç maymun" analizleri. "İl temsiliyeti gözetilmiş, dengeli dağıtım yapılmış." Bir de "yeni başbakanımızın esprili mizacı, güler yüzü var ki, acaba bir normalleşme vesilesi olur mu?"

Heyecan verici bir gazetecilik. Etliye sütlüye dokunmadan geçştirecekleri bir konu buldular.

Asıl Yenilik Nerede?

Öyleyse hiç mi önemi yok bu değişikliğin? Elbette var. Tezimiz şu: Bu hükümet hiç olmadığı kadar Saray ile ordu arasındaki yeni mutabakatın, yeni koalisyonun ilk kez siyasal alanda da açığa çıkmasını temsil ediyor. Temel analizi "başkanlık sistemine geçmek-geçmemek" olarak kuran yaklaşımlar, Saray ile güvenlik bürokrasisi ve özel olarak askeri-endüstriyel kompleks arasında giderek artan yakınlaşmayı, devlet aygıtlarının Saray etrafında ortaklaşmasını kaçırıyor. Sadece yasama-yürütme ilişkilerine odaklı bir yaklaşım, açıklama yetersiz. Ortada yeni bir siyasal koalisyon var. Yeni Şafak Genel Yayın Yönetmeni İbrahim Karagül bunu açıkça yazanlardan, şöyle diyor yeni hükümet için: "Devletin iktidar alanı güçlenmektedir. **Çok parçalı** iktidar alanları terk edilmektedir. Sivil ve askeri bürokrasi, yargı ile ağırlıklı olarak Başbakanlık alanında yoğunlaşan çok parçalı iktidar alanları bir merkezi **devlet akli ve iktidarı** olarak yeniden biçimlenmektedir."

Durum aşığı yukarı budur ve yeni hükümet bu farklı parçaların Saray ile uyum içinde yeniden konumlandırılmasını ve özellikle de askeri bürokrasiyle ittifakın siyasal bir karakter kazanmasını temsil ediyor.

Bu koalisyon bir süredir önce Gülenciler'e ve ardından PKK'ya karşı operasyonların başlatılması ile hukuk, bürokrasi ve güvenlik alanında güçlenmekteydi. Ancak bir hükümetin belirlenmesinde koalisyonun tarafları arasındaki denge gözetme eğilimi hiç bu kadar kuvvetli değildi. Yeni hükümetin en önemli yeniliğı; Saray ile güvenlik bürokrasisi ve endüstrisi arasında kuvvetlenen ittifakların ilk kez bu kadar açık şekilde bir hükümet zeminine taşınması. Bu anlamda ordunun yeniden siyasal belirleyicilik kazandığını, Saray'ın AKP'den çok orduyu ve yeni ittifakları gözetten bir kabine oluşturduğunu belirtebiliriz. Saray ile ordu arasındaki yeni mutabakatın ilk hükümeti kuruldu, yenilik bizce buradadır ve siyasal sonuçları analiz edilmelidir.

Neden?

Şimdilik birkaç olgu ve bakanlar kurulundaki bazı değişiklikler üzerinden gidelim.

Birincisi; 28 Şubat 2015'te Dolmabahçe'de gerçekleştirilen ve daha sonra Erdoğan'ın "tanımıyorum" dediğı görüşme karesinde yer alan iki isim bakanlık koltuğunu kaybetti. Yalçın Akdoğan Başbakan Yardımcılığı görevinden, Mahir Ünal ise Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan alındı. Erdoğan'ın AKP'nin kuruluş yıllarından bu yana başdanışmanı olan, partinin "muhafazakâr demokrasi" teorisini imal eden Akdoğan, aynı zamanda MKYK'dan da dışlandı. Dolmabahçe görüşmesinin ana unsurları hükümet dışı bırakıldı, fatura siyasal olarak bu isimlere kesildi. Saray ile ordu koalisyonunda önemli bir mutabakat maddesi olarak görülebilir.

İkincisi; bir süredir ordunun alt ve orta kademelerinde Türkiye'nin gericileştirilmesi ve bunun eğitim alanında yaygınlaşmasıyla ilgili bir rahatsızlığın olduğu yazılıyor, çiziliyor. Saray'ın

Milli Eğitim Bakanlığı'na İsmet Yılmaz'ı getirmesi böyle bir rahatsızlığın olduğunun aslında dışavurumu. İsmet Yılmaz eğitimci değil, uzun yıllardır Milli Savunma Bakanlığı görevini yürütüyor. Milli Savunma Bakanlığı'ndan Milli Eğitim Bakanlığı görevine kaydırılmasının tesadüf olmadığı açık. Savunma Bakanı olarak ordu ile iyi ilişkiler geliştiren ve "İslamcı" gündem dayatması içinde olmadığı düşünülen Yılmaz'ın Milli Eğitim Bakanlığı görevine getirilmesini, Saray ile ordu arasındaki yeni mutabakatın bir başka yansıması olarak değerlendirebiliriz.

Kuşkusuz ki Yılmaz'ın gelişi eğitimdeki dincileştirme projesini yavaşlatmayacak, ancak Saray ile ittifak halindeki kuvvetlerin ordu içinde, Cemaat operasyonlarıyla sarsılan kuvvetin yeniden toparlandığı ve siyasal etki gücünün de yeniden yükselişe geçtiği tezini işlemesini kolaylaştıracak. Saray'la yakınlaşma görüntülerinin verdiği rahatsızlık karşısında aşağıya "biz de belirleyiciyiz, frenleyiciyiz" mesajı verilebilecek. Bir bakıma Saray'ın komuta kademesini rahatlatma hamlesi olarak okuyabiliriz. Bu nedenle İsmet Yılmaz'ın önce başbakan adayları arasında adının anılmasını da, ardından Milli Eğitim Bakanlığı'na atanmasını da iktidar bloğu içindeki yeni güç dengeleriyle, bu dengelerin siyasal dağılımıyla ilişkili görmekte yarar var.

Üçüncü ve dördüncü faktörler, yükselen yeni askeri-endüstriyel kompleksle ilgili ve bu yeni askeri-endüstriyel kompleks ekonomik-sınıfsal olarak ilk kez bir kabinede bu kadar yüksek temsil gücüne kavuştu. Ekonomik üretim faaliyetiyle askeri endüstri arasında giderek artan kaynaşma, etkin bir hükümet pozisyonuna ulaştı. Bu faktörlerden ilki; Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Fikri Işık'ın Milli Savunma Bakanlığı pozisyonuna kaydırılması. Sanayi, bilim ve teknoloji alanının savunma alanıyla kaynaştırılması yönündeki artan eğilimin göstergesi. Bu üçüncü göstergelyi tamamlayan dördüncü faktör ise vekil Faruk Özlü'nün Savunma Sanayii Müsteşar Yardımcılığı görevinden Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koltuğuna atanması. Özlü'nün ilk açıklamasının "sürpriz oldu, ben savunma bakanlığını bekliyordum" olduğunu

belirtelim. Ancak sürpriz değil; Sanayi Bakanı Savunma'ya, savunma sanayiindeki en üst teknokratlardan biri de Sanayi Bakanlığına kaydırıldı. Askeri-endüstriyel kompleks bütünlüğünün gözetildiği açık. Yeni dönemde Saray ile Ordu mutabakatının ekonomik olarak önceliğinin bilim-sanayi-teknoloji ile askerileşme arasındaki bağı daha da kuvvetlendirmek olduğunu anlamak mümkün. Siyasal koalisyonun asıl sınıf temeli burasıdır.

Doğmakta olan bu yeni askeri-endüstriyel kompleksin hem ilk kez bir hükümet içinde bu denli kuvvetli temsil edilmesi söz konusu; hem de büyüyen askeri endüstrinin yeni ve büyük bir kamu kaynağı pastası yaratması. Bu açıdan önümüzdeki dönemde askeri endüstri ile hükümet destekli olarak serpilmekte olan sermaye grupları arasındaki kaynaşmanın daha da artacağını, daha güçlü bir sınıfsal ve siyasal içerik kazanacağını öngörmek de mümkün. Ekonominin kriz işaretleri, üretimde durgunluk belirtileri karşısında askeri-endüstriyel kompleks hem ekonomiyi canlandırmanın hızlı yollarından birisi, hem de kamu kaynaklarından pay alarak serpilmek isteyen sermaye kesimleri açısından can simidi. Erdoğan'ın başdanışmanlarından Yiğit Bulut son yazılarında ısrarla bu yeni duruma işaret ediyor: "Savunma sanayii proje sayısı 66'dan 269'a, tutarı 5,5 milyar dolardan 45,5 milyar dolara yükseldi" sözleri bile pastanın büyüklüğünün göstergesi. Yerli kömür ve yerli silah stratejisi; bir yandan cari açığı düşürme; diğer yandan da bu alanlarda yeni sermaye birikim zeminleri yaratma hedefiyle ilerliyor.

Bu nedenle adına ister "muhafazakâr", ister "İslamcı" sermaye deyin, bu kesimlerin askerileşmiş bir sanayi, bilim ve teknoloji stratejisiyle ve buna bağlı yatırımlarla daha da serpileceğini ve bu anlamda Saray ile ordu arasındaki yeni siyasal mutabakatın arkasında tüm kuvvetiyle konumlanacağını da söyleyebiliriz. Bu sınıfsal olarak da siyasal olarak da İslamcı sermaye ile ordu arasındaki ilişkilerin geleceği açısından yeni bir döneme işaret.

Ve beşinci faktörle tamamlayalım. Beşinci faktör kabine değişikliğinden değil, Erdoğan'ın kızının düğününden yansıyan ka-

reden. Erdoğan'ın hem yeni damadı hem de damadın babası bir süredir bu askeri endüstrinin merkezinde yer alan isimler. Genelkurmay Başkanı'nın bu nikâha her iki taraf adına da şahit olarak katılması Saray, ordu ve sınıfsal olarak da askeri-endüstriyel kompleksin güçlenmekte olan mutabakatının bir ön habercisiydi sadece, yeni hükümette sözünü ettiğimiz bu hamleler bu mutabakatın bir koalisyona evrildiğini de gösteriyor.

Amaç Ne?

Bu koalisyonda Saray orduyu kendi gündemine eklemleyen, uyumlulaştıran kısmi tavizler veriyor. Böylece ana doğrultudan, "dava"dan feragat etmeden kuvveti yanına çekiyor. Diğer yandan belirli konularda taviz vermek zorunda kalması, Saray'ın bu süreçte en fazla desteğine ihtiyaç duyduğu kesimin ordu olduğunu gösteriyor.

Komuta kademesi ise yeniden siyasal olarak güç biriktirdiğinin, siyasal belirleyicilik kapasitesinin yeniden artışının bilincinde görünüyor. Adına her ne dersek diyelim; kuvvetlerin bu mutabakattaki amaçları, taktikleri ne olursa olsun, karşımızda son iki yıldır adım adım ittifaklarla örülen bir koalisyonun ilk kez hükümet karakteri kazanması gibi bir durum var. Yenilik aranacaksa burada ve mesele artık başkanlık sistemi, yasama-yürütme dengeleri konusunu da aşıyor.

Saray ile ordu mutabakatına dayalı bir yeni rejim adım adım örülüyor. Yiğit Bulut'un sözleriyle bitirelim: "Yeni Türkiye yeni bir Milli Savunma konsepti tanımlıyor... Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 'ileriye gören' her mensubu, yeni Türkiye kavramına uygun yeni bir TSK ortaya çıktığının farkında."⁵²

52 15 Temmuz'da Gülcenciler'in darbe girişiminin bu mutabakatı daha da pekiştirdiğini; mutabakata karşı unsurların temizlenmesiyle birlikte yeni rejimin Saray-Ordu koalisyonu temelindeki konsolidasyonunun daha da koyulaştığını söyleyebiliriz. 15 Temmuz bir yanıyla da bu koalisyonun dışında kalan unsurların koalisyona karşı darbe girişimidir. Darbe girişimine karşı duran unsurlar da "koalisyon"un parçası olan aktörlerin bileşiminden oluşmaktadır.

15 TEMMUZ VE YENİ GÜÇ DENGESİ⁵³

Türkiye 15 Temmuz’u 16 Temmuz’a bağlayan gece büyük bir badire atlattı. Meclis bombalandı, devlet içi çatlaklar açık savaşa dönüştü, sivil yurttaşlar katledildi ve korku-terör iklimi halkı esir aldı. Bir büyük tehlikeydi, darbe girişimini de aşan bir iç savaş provasıydı, atlatılmalıydı ve atlatıldı. Ancak devlet krizi daha da derinleşti; iç çatlaklar daha da görünürleşti.

Bir hafta geçti; yoğun bir **“olaylar”** analizi ile karşı karşıyayız. Bu da normal elbette; her an yenilenen detaylar, bitmeyen **“son dakika”** haberleri arasında, moda deyimle **“büyük resmi görmek”** zorlaştı.

Biz yine de deneyelim. Denemek zorundayız. Hem bundan sonrasına dair politik mücadele hattını doğru kurabilmek hem de olguları doğru saptayabilmek için.

Geride kalan bir haftada analizlerin hâkim siyasal kutuplaşmayı giderek **“darbe-demokrasi”** zıtlığına oturtması da bunun zorunlu olduğuna işaret. Hem resme biraz uzaktan bakarak parçaları birleştirmeli hem de tarihsel zemine oturtmalıyız. Aksi durumda Türkiye siyasetini her anlamda tezleri, tarih okuması çökmüş liberal gözlükle ele alma hatasından kurtulamayız.

Önce şunu soralım: Yaşadığımız zıtlık ya da 15 Temmuz’a götüren kutuplaşmanın zemini **“darbe ile demokrasi”** arasındaki zıtlık mı gerçekten?

Değil. Açalım. Türkiye 15 Temmuz’a giderken devlet içinde otoriter-diktatoryal eğilimlerin iki ana küme etrafında toplandığı görülüyordu. Bunlardan birincisi Saray’ın özellikle de yaptırım/zorlama gücüne sahip olan zor aygıtlarını kendi etrafında birleştirerek inşa etmeye çalıştığı tek adamcılık rejimi; diğeri ise devletten, özellikle de zor aygıtlarından tasfiye edilmeye başlanan F tipi yapının ordu içindeki darbeci-kamikaze hamleleriydi. Tablo artık daha net: 15 Temmuz’a giden süreçte ana çatlak zor aygıtları içinde ve arasındaydı; bu çatlağın bir yanı askeri diktatörlüğe, diğer

yanı ise sivil görünümlü bir tek adam diktatörlüğü formüllerine doğru hamle yapmaktaydı. Bir yanı Siyasal İslamcılık diğeri ise Silahlı İslamcılık'tı. Bütün kılıçların kimde toplanacağı kavga-sından başlayan gerilim en sonunda iki İslamcılık arası iç savaş pozisyonuna evrildi. Memleket de bu iki ateşin arasında; dikta ile darbe; iki İslamcılık ve iki zor aygıtı merkezli rejim tasarımı arayışlarının ortasında bırakıldı. Cumhuriyet sonrasının kuvvet çatlağı; iktidar hesaplaşmasıydı. Artık iktidar kavgası İslamcılık içi bir kavgaydı. Yeni rejimin çatlağıydı.

Gelelim bunu tarihselleştirme zorunluluğuna. Hatırlatalım, olaylar “duru gökte şimşek çakmaz” formülüyle ele alınmalı. Bir geri planı var.

AKP ile Gülenciler Çatlağı

AKP ile Cemaat/F tipi yapı arasındaki ittifak nasıl kuruldu, ne zaman dağıldı ve dağılan ittifak nasıl bir çatlağa dönüştü?

Geleneksel olarak Milli Görüş çizgisiyle Gülencilik arasında her zaman bir çatışma vardı. Bu çatışma, Nakşilik ile Nurculuk çatışmasının da ötesinde, siyasal bir karakterdeydi. Ancak AKP döneminde, özellikle de AKP'nin yerleşmeye, iktidar olmaya çalıştığı ilk yıllarda bu ayrışma yerini taktik bir ittifaka bırakmıştı.

Sonuçta Cemaat devlet içindeki, özellikle de zor aygıtları içindeki tarihsel ağırlığına yaslanarak, emperyalist sistemin de izin ve denetiminde AKP'nin yerleşmesinin, devletleşmesinin önünde engel olan devlet içi bir tasfiye operasyonu yürüttü. Ergenekon, Balyoz, Askeri Casusluk ve benzer kumpas davaları bu temelde bir büyük tasfiye sürecinin parçalarıydı. AKP'nin önünü açtı.

Davalarla eski rejim tasfiye edilirken Cemaat bunun karşılığını özellikle 12 Eylül 2010 Referandumu sonrasında devlet içinde, özellikle de yüksek yargıdaki konumunu pekiştirerek aldı. Ancak tasfiye tamamlandığında, bu kez eski ortaklar arasında bir büyük kavga baş göstermeye, taktik ittifak çatlamaya başladı.

Çatlağın nedeni şuydu: AKP Cemaat'e "tamam, sen görevini yaptın; artık zor aygıtlarının kontrolü bende olacak, sen sivil alanda örgütlen" derken; Cemaat de AKP'ye "senin bu şekilde devletleşmeni ben sağladım, ben olmasam iktidardan devrilmiş-tin; bu nedenle zor aygıtları üzerindeki hâkimiyetimi arttıracam" yanıtını verdi.

7 Şubat Baskını

Zor aygıtları üzerindeki bu hâkimiyet mücadelesinin adı konmamış bir çatışmaya dönüşmesinin ilk aşaması, 7 Şubat 2012'de yaşanan "MİT Krizi"ydi. Yani Cemaat'e bağlı polislerin MİT'e operasyon yapması ve Hakan Fidan'ı gözaltına almaya çalışması olayı. Böylece ittifak açıkça dağıldı ve zor aygıtları üzerindeki hâkimiyet mücadelesi bir başka çatışmalı seviyeye çıktı. Ve Cemaat'in zor aygıtları içine, MİT'e hamlesine AKP'nin sivil alanda Cemaat'in can damarı olan dersaneleri kapatarak yanıt verme-siyle birlikte kriz derinleşerek görünürleşti.

Şimdi, 15 Temmuz öncesinde özellikle zor aygıtları merkezli gelişmelere bakalım. Cemaat en güçlü olduğu yerden, Emniyet'ten, özellikle 17-25 Aralık sonrasında adım adım tasfiye edildi. Asıl ağırlık merkezinin yargıda ve orduda kaldığı belirtiliyordu. 15 Temmuz öncesinde iki kritik gelişme vardı. Yargıda tasfiyelerin önünü açacak bir yasa değişikliğinin gerçekleşmiş olması ve yine yaklaşan YAŞ ile birlikte orduda büyük bir tasfiyeye girişileceğinin haberinin alınması.

Darbe girişimi içinde kimlerin olduğu tartışmasının ötesinde, ana kumanda merkezinin Cemaat yapılanması olduğunu düşünürsek; çatışmanın 15 Temmuz seviyesine çıkmasının temel nedenini görmüş oluyoruz. 7 Şubat'tan bu yana Siyasal İslamcılık ile F tipi İslamcılık arasında süren ve toplumu hangisinin denetleyeceği, hangi zor gücüyle donanarak baskılayacağı mücadelesinin 15 Temmuz'da bir tür açık devlet krizine ve iç savaş görünümüne evrilmesinde ana karakter zor aygıtları üzerinde ve aracılığıyla

tahakküm meselesidir. 15 Temmuz'da bu mücadele açık bir devlet içi savaşa dönüştü. Devlet krizi hiç olmadığı kadar derinleşti. Darbe hamlesi; sadece AKP'yi değil tüm toplumu ve muhalefet güçlerini de hedef alacak şekilde F tipi yapının kamikaze dalışına dönüştü. Sivillerin katledilmesi, Meclis'in bombalanması bu kaybetme çılgınlığının şiddetli dışavurumuydu.

Bunu doğru saptadığımızda, zor aygıtları üzerindeki tahakküm mücadelesinden kaynağını alan; askeri-darbeci diktatörlükle sivil diktatörlük formülleri, Siyasal İslamcılık ile F tipi İslamcılık arasındaki mücadeleyi “**darbe-demokrasi**” zıtlığına oturtmanın yanlışlığı da görülür. Zorun kimde olacağı, kimin etrafında kümeleneceği tartışmasında asıl zıtlık devlet içindeki iki diktatörlük biçimi (bir tarafı darbeci-askeri; diğer tarafı sivil görünümlü) ile halk arasındadır; devlet içinde giderek belirginleşen diktatörlük biçimleriyle halk içinde güçlenecek demokrasi ve cumhuriyet seçenekleri arasındadır.

Aktörler Düzlemi

Gelelim 15 Temmuz sonrasında aktörlere ve değişen güç dengelerine.

Devlet içinde 15 Temmuz'un kaderini belirleyen ve 15 Temmuz'da kaderi belirlenen üç aktör saptayabiliriz: F tipi İslamcılar, Siyasal İslamcılar ve cumhuriyetçi-laik milliyetçi kadrolar.

15 Temmuz'un kaybedeni, iç aktörler bakımından F tipi İslamcılık'tır. Onunla bağlantılı olan askeri darbeciliktir; tasfiyesi hızlanmıştır.

İç aktörler bakımından Saray Rejimi'nin, Siyasal İslamcılar'ın kırılmalılığı da görülmüştür. Varsayılanın aksine, Saray Rejimi düşünüldüğünden de zayıftır. Kuvvetlerin tümünü kendi etrafında toplama hamleleri; darbe girişimini Cumhurbaşkanı'nın eniştesinden, Başbakan'ın da “**eşinden, dostundan**” öğrenmesi ile sonuçlanmıştır, “**sır küpü**” olarak görülen kurum ve kişiler bile bu en zor anda Saray'ın yanında yer almamış ya da alamamıştır. Diğer bir ifadeyle, her şeyi kontrol etmek isteyenlerin hiçbir şeyi

kontrol edemedikleri görülmüştür. Ancak ara not: düşünüldüğünden zayıf olması, onun daha da saldırganlaşmayacağı anlamına gelmez.

Son OHAL kararı ve bu sabah yayınlanan ilk kanun hükmünde kararname de bunun, yani darbeyeyle mücadelenin sivil diktanın tüm muhalifleri ezme hamlesine doğru mazeret yapılabileceğinin kanıtı. Ancak burada ifade ettiğimiz, bu saldırganlığın ya da baskıcılığın rejimin krizini çözmek bir yana, derinleştireceği gerçektir.

Üçüncü aktör; devlet içinde ana stratejik yığınağını F Tipi İslamcılık karşısında yapan; ağırlıkla Ergenekon, Balyoz gibi operasyonlarla tasfiye edilen damardır. Bu damarın darbeye katılmaması, aksine Erdoğan'ın güvenli bir şekilde İstanbul'a inmesini sağlaması ile birlikte askeri darbe püskürtülmüş görünüyor. Bu açıdan hem F tipi İslamcılık'ın tasfiyesi hem de darbenin önlenmesi sürecinde Saray Rejimi'nin zayıflığının sergilenerek iktidarın kurtarılması ile birlikte stratejik düzlemde ve uzun vadede asıl galip bu damardır.

Evet, Saray OHAL ilan etti; evet, bunu bir dikta fırsatına çevirmek istiyor. Buna karşın her dikta hamlesi; zor aygıtları içinde ve toplum üzerinde her sıkılaştırma girişimi Saray'ı daha da kırılgan ve zayıf hale getiriyor. Ortada bir büyük devlet krizi var ve bunu devlet içindeki farklı otoriterlik formülleriyle aşmak mümkün görünmüyor.

Çare ise darbe ve dikta; Siyasal İslamcılık ve F tipi İslamcılık karşısında “ne darbe ne dikta, laik demokratik cumhuriyet” formülünü ete kemiğe büründürecek bir kurucu seçenektir.

15 TEMMUZ SONRASI İÇ VE DIŞ CEPHE⁵⁴

15 Temmuz darbe girişiminin üstünden üç haftadan fazla zaman geçti. Bu süreçte özellikle iç ve dış cephede siyasal tablo gide-

54 ABC Gazetesi, 7 Ağustos 2016

rek netleşiyor. Son haftanın gelişmeleri ekseninde bir toparlama yapmakta fayda var. İç cephe ile başlayalım; ardından dış cepheye bakalım ve yine “Ne yapmalı, nasıl yapmalı?” ile bitirelim.

İç Cephede Durum

Darbe sonrasında oluşan yeni kuvvet dengesini anlattığım yazıda Saray’ın ve genel olarak Siyasal İslamcılığın ideolojik düzlemde laiklik mevzisine; askeri/siyasal düzlemde de bir süredir koalisyon içinde olduğu ordu içi gruplara inisiyatif kaybetmeye başladığını yazmıştım. Geride kalan iki haftalık sürede Saray’ın özellikle Kanun Hükmünde Kararname düzeni ve Olağanüstü Hal imkânlarıyla öncelikle iç cephede bu durumu yeniden kendi lehine çevirecek girişimlerde bulunduğu tanıklık ettik.

İç cephede bunu sağlamak ve üstünlüğü yeniden ele geçirmek için Saray iki temel taktik izlemekte. Birincisi askeri merkezi dağıtma; ikincisi siyasal merkezi yeniden kendi gündemi etrafında toplama.

a- Askeri Merkezi Dağıtma

Az önce de yazdık; Saray’ın darbe sürecinde ayakta kalmasını sağlayan en önemli etmenlerden birisi, darbeye darbecilerin FETÖ’cü karakteri nedeniyle katılmayan askeri kanadın varlığı. Bu kanadın özellikle Saray ile içine girdiği ittifakın 15 Temmuz öncesine uzanan bir zemini vardı. Birincisi yeniden başlayan çatışma süreci; ikincisi özellikle ordunun FETÖ tarafından Ergenekon, Balyoz gibi kumpas davalarla parçalanması ve bu nedenle yüzlerce subayın mağdur edilmesi. İttifakı öncelikle bu “ortak düşman”lara karşı birlik belirlemektiydi.

Kendi içinde heterojen olmayan bu askeri kanadın öncelikli stratejik düşman saptamasını FETÖ olarak yaptığı biliniyordu. Ve darbenin FETÖ’cü karakterini saptadılar, katılmadılar ve engellediler.

Bunun yarattığı iki önemli sonuç oldu. Darbeyi önleyen askeriye yeniden siyasal inisiyatif sahibi oldu. Ama daha da önemlisi; kadrosu olmayan AKP, askeriye içinde yürütülen büyük FETÖ temizliği sonrasında bir dönem düşman gördüğü Balyoz mağduru subayları terfi ettirdi, önemli pozisyonlara getirdi.

Bu ikincisi, özellikle İslamcı kanadın fikir erbabında ve aslında genel olarak iktidar cephesinde bir yandan da tedirginlik yarattı. Bir kuvveti dağıtırken, bunun yerine aynı hiyerarşik örgütlenmeyi bir dönem düşman gördükleri “cumhuriyetçi-laik” kadrolara teslim etmenin de uzun vadede riskleri olduğu yazıldı, ima edildi bu kanatta.

Sonuç; 31 Temmuz’da yayınlanan ve askeri örgütlenmeyi neredeyse paramparça eden KHK oldu. İç cephede özellikle askeri kanada karşı kaybedilen inisiyatifi uzun vadede dengelemek için askeri merkez dağıtıldı; diğer bir ifadeyle kuvvetin askeri kümeleme şekli dağıtılırken sivil kanada NATO, TESEV raporlarına uygun şekilde paylaştırıldı. Böylece 31 Temmuz’la birlikte rejim, yeniden uzun vadeli siyasal tahkimat yoluna gitti; cepheyi FETÖ ile mücadelenin ötesine taşıdı. 27 Mayıs 1960’ın emir komuta zinciri dışında gerçekleşmesinden sonra askeriyede böyle bir durumun yeniden ortaya çıkmasını önlemek için getirilen merkezileşmiş örgütlenme çözümü; 2016’da yeniden emir komuta zinciri dışında gerçekleşen bir darbe girişiminin ardından dağıtıldı. Askeriyedeki yeni yapılanma, FETÖ ile mücadelenin ötesinde uzun vadeli bir tasarım yarattı.

b- Siyasal Merkezi Toplama

Saray’ın ikinci önemli hamlesi, kendi etrafında yeniden bir iç cephe örmesi ve bunu siyasal koalisyonlar şeklinde geliştirmesi oldu. Özellikle HDP hariç muhalefet liderlerinin Saray’a çağırılması; bu liderlere açılan davaların ve tüm hakaret davalarının geri çekilmesi gibi hamleler bunun ilk adımlarıydı. Darbe girişimi öncesi oluşan FETÖ ve PKK karşıtı iç koalisyonu dağıtmak is-

temeyen Saray, bu koalisyona şimdi CHP'yi de katacak bir “**milli mutabakat**” stratejisi geliştirdi. Başardı da. Buna göre cephe genişletildi, hedef daraltıldı. “Yenikapı ruhu” denilen şeyin hedefi tam olarak buydu.

FETÖ karşısında en geniş cephe siyasetiyle iç koalisyon Saray etrafında sıkılaştırılıyor olsa da, siyasal merkezi yeniden Saray etrafında genişleterek toplama stratejisinin asıl muhatabı dış cephe. Saray 15 Temmuz saldırısının dış destekli olduğunu saptıyor; ki bunda haksız sayılmaz. Üç haftanın ardından özellikle dünya genelinde oluşan tablo Saray merkezli rejimin yalnızlığını aşmak bir yana, daha da yalnızlaştırıldığını gösteriyor. Bu durumda Saray stratejisi, dışarıda artan daralmayı, iç cepheyi genişletme ve dışarıya birlik görüntüsü verme yoluyla aşmak olarak belirginleşiyor.

İşte Yenikapı mitinginin asıl amacı da bu; iç cephede siyasal bir mutabakatı kendi etrafında toplarken bunu dış cepheye de “içeride yalnız değilim, meşruluğum arttı” mesajıyla yansıtmak istiyor. CHP'nin ısrar kıyamet, defalarca bu mitinge çağrılmasının amacı bu; HDP'nin çağrılmaması ise, 15 Temmuz öncesi oluşan “**milli koalisyon**”u dağıtmamak ve askeri merkezin dağıtılması sonrasında kafa karışıklığı ve öfke yaşayan koalisyon ortaklarını bir de bu nedenle uzaklaştırmamak arayışı ile ilgili.

Madem Yenikapı iç cepheyi kuvvetlendirmek üstünden dış cepheye verilecek bir mesaj; öyleyse şimdi dış cepheye bakalım.

Dış Cephede Durum

15 Temmuz sonrasında dış cephede durum çok da karmaşık değil; genel olarak Rusya, İran ve Katar dışında darbenin karşısında pozisyon almış ülke yok gibi. Saray, darbe sonrasında dış cephede ilginç ve sistematik bir şekilde yalnızlaştırılıyor. Basit bir örnekle bunu somutlayalım; darbe girişiminin üstünden üç hafta geçmesine rağmen Erdoğan'ı devlet başkanları nezdinde ziyaret edip desteklerini ileten tek kişi Kazakistan Devlet Başkanı Nazar-

bayev oldu. Semboliktir ve bir tutum olduğu gör÷lmektedir.

Dış cepheyi analiz ederken de iki boyuta bakabiliriz. Birinci eksen; darbenin arkasında yer aldığı iddia edilen ve darbe girişimi sonrasında Saray'ı suçlamaya devam eden ÷lkeler/jeopolitik kutup; ikinci eksen ise daha ortalamacı devletlerin oluşturduğu grup.

Birinci eksen daha önemli; zira ağırlığını Türkiye'nin altmış yıllık stratejik ittifak kuvvetleri, Atlantik merkezli devletler oluşturuyor. Bu cephede başı ABD çekiyor; AB içinde de benzer pozisyonlar geliştirildiğı görülüyor. Asıl etkili grup bu birinci eksen zira darbe girişiminin sadece FETÖ-AKP zıtlığı ile okunamayacağı gösteriyor. Darbe girişiminin bir jeopolitik zemine oturduğu açık ve Atlantik destekli olduğu, yapılan açıklama ve izlenen tutumlardan da çıkarılıyor.

Bunun belki de en önemli kanıtı, hafta içinde New York Times gazetesinin başyazarı olarak çıkan "Türkiye'de Artan Amerikan Karşıtlığı" başlıklı muhtıra gibi yazı. Yazıda, darbe girişimi ve bu girişimin başındaki cuntadan, FETÖ'den daha çok Erdoğan suçlanıyor; ikincisi yine "**askeri yetkililer**"e dayandırılan bir bilgiye göre Türkiye'nin NATO'dan çıkarılması da masadaki önlemler arasında. Fakat asıl olan son cümle, "Türkiye o zaman güvenliğini nasıl sağlayacak, gelişmesini nasıl garanti edecek?" sorusu. "**Yetkililer**"e dayandırılan bu başyazıda dış cephede Batı karşıtı pozisyonu tahkim edip başka arayışlara yönelmesi durumunda bedel ödetileceğı ima ediliyor. Bu nedenle darbe sonrasında Atlantik merkezlerinin Saray'ı desteklemek bir yana, NATO muhtıraları yayınlamakla meşgul olduğunu söyleyebiliriz. Kartlar kapanmıyor, tersine daha da açılıyor. Krizin derinleşme potansiyeli taşıdığını görüyoruz.

Saray ise Batı'daki bu hali tersine çevirmek bir yana, algıyı pekiştirecek çıkışlar yaparak karşı cepheyi sadece büyütüyor. İtalyan televizyonuna yaptığı "**mafya**" açıklaması; Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu'nun Avusturya'yı "**Avrupa ırkçılığının başkenti**" ilan

eden sözleri; Avrupa içinde de Saray karşıtı cepheyi iyiden iyiye genişletiyor.

Sonuç olarak Atlantik İttifakı, 15 Temmuz sonrasında Saray'a yaklaşmak yerine uzaklaşıyor; Saray ise bunu derinleştirmekten başka bir şey yapamıyor.

Ve AKP emperyalizme karşı olduğu için bunlar yaşanmıyor; emperyalizm açısından kullanışlılığı bittiği için yaşanıyor. Kaosun temel nedeni bu. NATO kanlı bir örgüt; Atlantik İttifakı'ndan çıkış elbette tartışılmalı. Buna karşın bunu mevcut hallerde Saray Rejimi'nin gerçekleştirmesi de mümkün değil.

Birkaç Nedeni Var

Birincisi, bir stratejisi yok; iç cephede izlenen Türk-İslam Sen-tezi'ne dayalı siyaset hattı genişletici olsa da, bunun dış siyaset-te/cephede bir karşılığı yok. Stratejik okuması da, emperyalizm tahlili de sorunlu, hatta yok. Hâlâ meseleyi çekingen bir biçim-de “Batı bizi anlamak istemiyor” şeklinde koyuyorlar; “FETÖ ABD'yi de ele geçirmek istiyor” diyerek ABD'nin de yanlarında dizileceğini hesaplayan bir analiz korkusuyla yaşıyorlar. İç cep-heye “**üst akıl**” mesajı verirken yani asıl tehdidin ABD olduğunu ima ederken, dış cepheye “FETÖ sizi de ele geçirecek” diyerek asıl tehdit olarak FETÖ'yü kodluyorlar.

İkincisi, adını bile koyamadıkları emperyalizm karşıtlığı reto-rikten öteye geçmiyor. Altmış yıllık NATO-Küçük Amerika pro-jelerinde büyütülüp Türkiye'nin başına geçirilen ve bir dönem bu projelerde eşbaşkanlık yürüten Siyasal İslamcılık, doğduğu mer-kezlerden kopuş iradesi gösteremez; mümkün değil.

Üçüncüsü; diğer cephelerde de durum umduğu gibi değil. Ka-zakistan dışında gelen yok; ayda dört kez görüşülen, sürekli İstan-bul'a gelen Katar Emiri bile bu “**ilk gelen olma**” vasfını başkaları-na devrediyor. Diğer yandan iktidarın özellikle Suriye'de ortak iş tuttuğu Suudi Arabistan ve BAE'nin darbeyi açıktan desteklediği

yazılıyor, çiziliyor. Bunu hem Katar hem de İran açıklıkla belirtiyor.

Dolayısıyla dış cephede Atlantik’le köprüler zayıf; Körfez ittifakı kopuyor; Türki cumhuriyetlerden Kırgızistan bile deyim yerindeyse “ayar veriyor.”

Diyebilirsiniz ki Rusya, İran, Çin hattına, Avrasya stratejisine yaklaşacaklar. İsteyebilirler, ama yukarıda belirttiğimiz gerekçelerle Atlantik karşıtı kampa geçişe cesaret edemezler. Fikri Işık’ın sözlerine bakın: “Ordunun yeniden yapılandırılması NATO ruhuna uygun olacak.” Atlantik’ten gelen tehditler karşısında, Rusya-Avrasya kozunu bile NATO içi yeni bir restorasyonda konumlanmak için kullanmak istedikleri aşîkâr.

Ama yine de deneneceği, 9 Ağustos’taki Putin görüşmesinde stratejik işbirliği konusunda daha fazla girişimde bulunulacağı görülüyor. Ve bu denli yalnız yakalanmış bir ülke yönetimi karşısında asıl avantajın Putin yönetiminde olduğu da ortada.

Her koşulda; Atlantik cephesinin kartlarını artık açık ettiği ve krizin pek de kolay kolay geçmeyeceği söylenebilir.

15 TEMMUZ’DAN SONRA DIŞ İTTİFAKLAR ZEMİNİ⁵⁵

Geçtiğimiz hafta içinde Erdoğan’ın Putin yönetimine ziyareti gerçekleşti. Üzerine çok şey yazıldı, çizildi. Biz de bakalım.

Önce bir hatırlatma: Saray’ın özellikle dış cephede hiç olmadığı kadar yalnız kaldığını ifade etmiştik. Bu yalnızlık karşısında çıkış aradığını da... Putin ziyareti böyle bir atmosferin ürünüdür.

Rusya açısından Saray, Suriye’de Rus uçağını düşüren, bunun öncesinde de Esad’ın devrilmesi için Atlantik cephesinde cihatçılıkla ve Körfez gericiliğiyle birlikte konumlanan karakterdeydi. Bu açıdan Suriye merkezli olarak belirginleşen uluslararası yeni kutuplaşmanın karşı cephesindeydi. St. Petersburg’da gerçekleşen zirvede Putin, Rus uçağını düşürdüğü için özür dilemiş, birkaç hafta önce Batı destekli olduğu da gayet açık kanlı bir darbe giri-

şimine maruz kalmış, uluslararası alanda yalnızlaşmış ve destek için taviz verebilir konumda bir lideri ağırladığının farkındaydı; zirvedeki temkinliliğinden bunu anlayabiliriz.

Ana dönüşümün Suriye merkezli olacağını ise söylemeye gerek yok.

Erdoğan'ın uçak krizinden sonra sarf ettiği "Rusya'nın Suriye'de ne işi var?" sorusundan Putin ziyareti öncesi yaptığı "Suriye barış sürecinin en önemli aktörü Rusya" saptamasına varması da bu değişimin kanıtı.

Burada özellikle son beş yıldır komşu ülkeye karşı yürütülen düşmanlık siyasetinin çöktüğünün itirafı da var. Suriye'de Atlantik şemsiyesinde, Körfez gericiliği ve AKP eliyle yönetilen Esad karşıtı savaş ve buna bağlı "Yeni Osmanlı" düşleri çöktü; uluslararası yeni cepheleşmede Rusya-İran-Suriye ve geri planda Çin cephesinin kazandığı görüldü; Esad kaldı. Erdoğan'ın Putin ziyareti öncesinde yaptığı bu açıklama bu durumun kabul edildiğinin ilanıdır.

Bir gün öncesinde Binali Yıldırım'ın medya temsilcileriyle gerçekleştirdiği toplantıda sarf ettiği "Suriye'de altı ay içinde sürprize hazırlıklı olun" cümlesi de bunun devamı. Esad'sız çözümünden Esad'la görüşmeye ya da yeniden Esad yönetimiyle ilişkileneceği geçişin işareti de verildi. Ve bu açıklamanın İran Dışişleri Bakanı Zarif'in Türkiye ziyaretinden bir gün sonra yapıldığı da unutulmamalı.

Analizlerin Eksik Parçası

Bu noktadaysa bizdeki analizlerin AKP merkezli yürütülmesinin eksik olduğunu ifade etmek gerekir.

Suriye merkezli beş yıllık iç savaşın uzun süreli bir vekâlet savaşı olduğu biliniyor; bir yanında ABD, Körfez ülkeleri ve Türkiye, diğer yanında Rusya, İran, Suriye; kısmen Irak ve Lübnan'ı da kapsayan ve gerisine Çin'in desteğini alan kutup. Bu ikili karakter Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra ilk kez Suriye'de bu kadar netleşti.

Ve bu iki kutuptan Rusya-İran-Çin kutbu ilk kez ABD karşısında açık bir zafer elde etti. Bu durum, yükselen kuvvetle gerileyen kuvvet arasındaki yeni güç dengesi açısından Suriye'nin sadece Suriye olmadığına kanıtı.

Öyleyse Erdoğan şimdi ABD karşısına mı geçiyor? Avrasyacı mı oluyor?

Hamleyi bu çizdiğim uluslararası yeni güç dengesinin aktörleri üzerinden değil de, pasif/belirlenen kuvvetler üstünden analiz ederseniz bu ikileme sıkışsınız. “A değilse B” dersiniz, C’yi görmezsiniz.

Atlantik Cephesinin Tutumu

Atlantik cephesi Saray’ı terk ediyor; Körfez cephesinde Katar, Suud dışında ortağı kalmıyor.

Yanaşacağı tek yer var: Rusya-İran cephesi.

Yani saptama bir: Saray anti-emperyalist olduğu için değil, yalnızlaştığı için Rusya cephesine yanaşmak ve Suriye’de Rusya cephesinin galibiyetini tescillemek zorunda.

Saptama iki: Saray Batı ile ipleri tamamen koparmaya cesaret edemez; Rusya ile İran ile yakınlaşmayı Batı ile ilişkileri yeniden düzeltmek için bir koz olarak kullanmak istiyor.

Tutar mı? Tutmaz. Putin görüşmesi sonrasında ısrarla Saray yönetimi Batı’ya iki açıklama/rest ile sesleniyor. Bir; ya Türkiye ya FETÖ; iki, FETÖ’yü vermezseniz Amerikan karşıtlığının yük-selişini önleyemezsiniz.

Özeti, FETÖ’yü verin, Rusya-İran cephesiyle ilişkilendenmekten öteye geçmeyelim. Ve stratejik meselemiz ABD emperyalizmi değil FETÖ.

Bu reste Batı cephesinin yanıtına bakalım.

ABD Dışişleri Sözcüsü, “Türkiye ile FETÖ arasında bir tercih yapmak zorunda değiliz” diyor ve ekliyor: “Bizde iade süreçleri yıllar alabilir.”

Tercümesi; “FETÖ dediğiniz Türkiye devleti içindeki kırk yıl-

lık örgütlenmemizin Yeşil Kuşak ayağı, hemen feda etmeyiz.” Dahası, “Seni feda ederiz, FETÖ’yü etmeyiz” mesajı. Şimdilik.

Amerikan dış politika aklı CFR sözcülerinin Wall Street Journal’a yazdığı “Türkiye artık güvenilir değil, kendi güvenliğini kendisi sağlasın, üsleri çekelim” şeklinde özetleyebileceğimiz ve iki haftadır ısrarla süren “biz yoksak güvenliğin de yok” tehditleri de cabası. Atlantik cephesi, hizaya gelinmemesi durumunda “güvenliği olmaz” tehditlerini açıktan yürütüyor.

Atlantik cephesinin tutumunun özeti: “Darbenin de FE-TÖ’nün de öyle ya da böyle arkasındayız; bizimle iyi geçin.” Restleşmeyi açıktan yürüten bir tutum. Artık her şey ortada.

Rusya-İran Cephesinde Durum

Diğer cepheye bakalım: İran ve Rusya darbe istihbaratını Türkiye ile paylaşıyor. Batı merkezli bir darbe girişimi olduğunu saptadıklarına işaret. İki; İran Dışişleri Bakanı Zarif, o gece beş kez Türkiye ile telefon trafiği yürütüyor. Türkiye’yi darbeden sonra ilk ziyaret eden devlet başkanı Rusya cephesinin sağlam aktörü Kazakistan Devlet Başkanı oluyor.

Tabloda, Rusya-İran cephesinin darbeyi Atlantik merkezli okuduğu ve Erdoğan’ın bu sıkışmışlığını siyasi fırsata çevirerek Suriye başta olmak üzere çeşitli cephelerde Atlantik cephesine karşı mevziyi daha da sağlamlaştırmayı hedeflediği görülüyor.

Yani? Yanisi şu; darbe ve sonrasında yaşananlar Atlantik cephesinin hegemonik kapasitesinin gerçekten aşıldığının, Rusya-İran-Çin cephesinin ise uluslararası oyun kurma kabiliyetinin ve esnekliğinin daha da geliştiğinin kanıtı.

Erdoğan yalnız, Batı terk etmiş, darbeyle devrilmek istenmiş. Rusya-İran bunu görüyor, karşı cepheden bir aktörü bu ortamda yanına çekebildiği kadar çekmek istiyor. Burada Saray belirleyici değil, belirlenen. Belirlemek istediği ise Rusya-İran yakınlaşması/resti üstünden Atlantik’te yeniden karşılık bulmak. Rusya özellikle bu sıkışmışlığı bildiği için önce somut adım görmek istediğini

St. Petersburg’da açıkça sezdiriyor. İlişkilerin hemen güllük gülistanlık olamayacağını ifade ediyor. İlk adımı atacak Rusya değil, Erdoğan Rejimi. Adım da Suriye.

Peki Rusya-İran cephesine yaklaşmanın Erdoğan’a iç siyasette getirisi ne olur?

İki boyutta bakalım.

Bu cephe otoriter bir yönetim olarak Esad rejiminin kalmasını sağladı mı? Sağladı. Öyleyse hem bu cepheyle uyumlu olup hem de içeride daha da otoriter bir rejime yönelmek, Saray Rejimi’ni tahkim etmek mümkündür.

İki; bu cephede Batı karşıtı retorikle beslenen bir İslamcı rejim var mı, varlığını pekiştiriyor mu? Var, İran. Öyleyse bu cephede otoriterleşmeyle iç İslamcı gündemi bir arada yürütmek mümkün müdür? Mümkündür; dış cephede mezhepçilik sürdürülmediği müddetçe. Bunun karşılığını uluslararası alanda, bir cephede yalnızlığını aşmakla alacaktır.

Ya götürecekleri?

Atlantik cephesi kartları darbeye açık etti; darbe girişimi sonrası tek bir Batılı devlet ya da hükümet başkanı Türkiye’yi ziyaret etmedi. Restleşme açık, bu restleşmenin Rusya-İran cephesinin elini kuvvetlendirecek bir hamleye dönüşmesi durumunda Türkiye’ye “**güvenliğin kalmaz**” tehdidi de ortada. Yani? Yani iç ve dış karışıklık sopası.

O zaman?

O zamanı şu: Atlantik karşıtlığı yapar, Avrasyacılık savunurken AKP’nin sözünü ettiğim ikili gündeminin yanına düşme riskini gör; o zamanı şu: AKP karşıtlığı yapayım, her analizi sadece bu iç meseleye göre kurayım, tutumumu sadece buna göre belirleyeyim derken Atlantik cephesinin yanına düşme riskini gör. Bunların dışında üçüncü seçenek mümkün: İçeride en geniş halkçı-cumhuriyetçi laik-demokratik cepheyi kurmak.

SARAY REJİMİ'NDE MHP VE OLAĞAN MUHALEFETİN SONU⁵⁶

15 Temmuz sonrası MHP'yi ittifaklar siyaseti düzleminde yeniden ele almakta yarar var. MHP'nin Saray Rejimi içinde tuttuğu pozisyonun anlamını ve buradan da muhalefeti.

İlk teşhis: Halihazırdaki açıklama biçimleri eksik. “Bahçeli rakiplerini bastırma, koltuğunu sağlama alma karşılığında iktidarla ittifak yapıyor” açıklamasının doğruluk payını teslim etmekle birlikte, MHP'yi ve bugünkü tutumunu açıklamaya yetmeyeceğini görmeliyiz.

İyi ama yeni rejimi MHP ile anlamaya çalışmanın bize katkısı ne olur?

Birincisi, yeni rejimin sürekli olarak AKP Rejimi olarak anılamayacağını, ittifakları ve merkezileşmesi bakımından Saray Rejimi olarak adlandırılması gerektiğini söylüyoruz. Saray Rejimi artık AKP'yi aşan bir kurumsallaşma yolundadır ve partiler alanında da kapsayıcıdır, kaynaştırıcıdır. MHP bu yolda kurduğu ittifakla rejimin önemli bileşenidir.

İkincisi, özellikle MHP'nin 1 Kasım'a giden süreçte ve sonrasında izlediği stratejiye bakmak, sistemin olağan/formel iktidar yarışının, siyasal işleyiş/pazarlık alanının giderek parlamento dışına çıkarıldığını, koalisyonların ağırlıklı olarak devlet içine, devlet içinde de giderek merkezileşen zor/şiddet aygıtları içine taşındığını söylememize imkân verir. Böylece “330 olacak mı olmayacak mı, MHP başkanlığa destek verecek mi vermeyecek mi?” türü “yumurta mı tavuktan, tavuk mu yumurtadan” sorularından kurtulmuş oluruz. MHP üstünden görülen şudur: İktidar ve siyaset mekanizmasının merkezi artık parlamento değildir, eksen AKP ve MHP eliyle yürütmeye doğru kaydırılmıştır ve el ele parlamento tasfiye edilmektedir. “Yürütme darbesi” birlikte yürütülmektedir. Bu açıdan analizimiz sistemin adının “parlamentar mi, başkanlık mı” olacağını sorgulamayı beklemeden şunu

söylemeye imkân vermektedir: Her koşulda parlamento fiilen ilga edilmiştir.

Ve otoriter iki partinin demokrasi dışı kanallardan kaynaşması, faşistleşme riskinin yüksek olduğuna işarettir. Siyasetin olağan/demokratik yollardan işleyişinin rafa kaldırılması, siyasetin yerini “zor”un alması. Faşizmin hem siyaseti hem de demokrasiyi hedefe koyan yaklaşımı bu kaynaşmanın hem yönteminde hem de içeriğinde uç vermektedir, tehlikelidir.

Üçüncüsü, MHP bir “muhalafet partisi”dir. Muhalefet partileri demokratik yollardan seçim yoluyla iktidara erişmek ya da paylaşmak için mücadele ederler. MHP bu gündemini bitirmiş görünmektedir. Artık parlamenter bir muhalafet partisi değil, parlamento dışı ve ötesi (extra-parliamentary) yollardan siyaset yapmakta, iktidardan pay alma yarışına bu yoldan katılmaktadır. MHP’nin yukarıdan, otoriter temelde AKP/Saray ile kurduğu bu zor ittifakı/koalisyonu karşısında muhalafet partilerinin de parlamento ötesi bir muhalafet hattına doğru genişlemeleri, olağanüstü rejimin dayatmalarını demokrasi lehine göğüslemek adına aşağıdan, toplumsal muhalafet güçleriyle bütünleşik bir siyaset olarak yeniden örgütlenmeleri gerekmektedir. MHP’nin bu tutumu üzerinden yeni rejimin iktidar tasarımı ele almak; bu iktidar tasarımı karşısında nasıl bir muhalafet gerektiği sorusuna da yanıtlar vermemizi sağlar.

Saray Rejimi’nde MHP

Madde madde gidelim, açalım. İlk maddede “AKP değil Saray Rejimi, zira içinde MHP de var” dedik. Burası önemli. MHP, Saray’ın 7 Haziran sonrasında benimsediği “devletin bekası” merkezli yeni “Milliyetçi Cephe” siyasal taktiği içinde kendisine yer açmayı seçti. AKP “çözüm süreci”ni bitirmiş; PKK ile güvenlikçi bir mücadele stratejisi gündeme gelmişti. MHP’nin uzun süredir savunduğu da buydu. 15 Temmuz sonrasında ise “devletin bekası” söylemini pekiştiren darbe girişimiyle birlikte, özellikle

zor aygıtlarından Gülcenciler'in tasfiyesine paralel olarak MHP'ye iktidar oyununa kadrolarıyla yukarıdan dahil olma yolunda daha da geniş bir fırsat penceresi açılmış oldu.

Organik-türdeş bir toplum anlayışı (mermer benzetmesini hatırlayalım), zor/güvenlik aygıtlarının siyasetin ayrıcalıklı merkezleri haline dönüşmesi, sokağın paramiliter temelde baskılanması ve partinin söylemiyle/kadrosuyla iktidar tasarımıından pay almaya başlaması. MHP'nin özellikle 80 öncesinde faşist bir parti olarak temel stratejisi buydu. Ancak 1990'lı yıllarda Bahçeli döneminde MHP parlamenter siyasete dahil olmayı seçti. Özellikle de krizli 90'lı yıllarda sistemin ANAP, DYP gibi geleneksel partilerinin çöktüğü ortamda MHP kendisini bu tabana doğru genişletme hamlesi yaptı ve bir "merkez sağ parti" gibi konumlanarak 1999'da tarihinin en yüksek oy oranına ulaştı, olağan-demokratik yollardan iktidar oyununa katıldı. Kritik bir eşikti.

Uzun yıllar Bahçeli MHP'yi sokaktan alıp parlamenter siyasete dahil ettiği için merkez medya kalemleri tarafından övüldü, göklere çıkarıldı. Şimdi bugün karşılaştığımız durum ise rejimin yeni yönü doğrultusunda Bahçeli'nin iktidar oyununda MHP'yi yeniden 1980 öncesi strateji çerçevesinde yapılandırdığı; siyaseti olağan demokratik kanallar dışında, devlet örgütlenmesi içindeki müzakere ve pazarlıklar ekseninde yeniden yorumladığıdır.

Fakat altını çizmemiz gereken yer şurası: Bugün MHP için strateji olan şey, Saray için taktiktir. Bu nedenle Saray Rejimi'nde AKP stratejik, MHP ise taktik aktör olarak görülmelidir. Saray stratejisinde bir taktik olarak görülen MHP ve bugün Saray Rejimi içinde kendisine alan açmayı strateji haline getirmiş MHP. Birbirini bütünlemektedir. Bu birliğin/ittifakın çatlaması da kaynaşması da, karşısında doğacak alternatif siyasetin stratejisine bağlıdır.

Parlamento Ötesi Siyasetin Yerleşmesi

İkinci maddeye gelelim; birinci maddeyle bütünleşiktir. MHP olağan parlamenter yollardan iktidar oyununa katılmayı redde-

derek, Saray Rejimi'nin parlamenter yollardan denetlenmesinin önünü kapatarak 7 Haziran sonrasında izlediği rotayı sürdürmekte. Artık iktidar tasarımının bir parçasıdır, devlet içi koalisyonunda özellikle güvenlik bürokrasisinde, Gülcüler'den açılan yerde kadrolarıyla ve iktidar alanında iç-dış politikadaki söylemleriyle vardır. AKP ile MHP arasında neredeyse bir kaynaşma söz konusudur. Temel tehdit algıları Cumhuriyet gazetesinden Musul meselesine, HDP'li siyasetçilere kadar aynılaşmakta. MHP artık parlamenter bir muhalefet partisi değil, parlamento ötesi yollardan devlet içinde tuttuğu yeri genişleten bir iktidar ortağıdır. Koalisyonlar parlamento içinden devlet içine, formel yollardan enformel yollara, demokratik yollardan antidemokratik alana, sözün hükmünü icra etmesi gereken kanallardan zor aygıtlarına taşınmıştır. Saray Rejimi'nin otoriter temelde yapılanmasının anahtarı burasıdır ve otoriterliğinin kaynağı MHP'siz ve bu yeni iktidar tasarımı olmadan anlaşılamaz.

Bu çerçevede Bahçeli de Milliyetçi Cephe içinde harç görevi görmekte, kendi söylem ve kadrolarını iktidar oyununa dahil etmeye başladığını özellikle görünürleştirmektedir. Tuğrul Türkeş'in AKP'ye katılarak yapmaya çalıştıklarını, Bahçeli AKP'ye katılmadan, Saray Rejimi'nin yeni dizilişi içinde, enformel kanallardan gerçekleştirmekte.

Başkanlık sistemiyle ilgili ortaya attığı can simidi de bu bütünleşmeyi pekiştirici ve ittifakta kendi konumunun altını daha da görünür kılan nitelikte. İki hafta önce Salı günü yaptığı grup konuşmasında "hamle bekliyoruz" vurgusunu akşam Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi eşbaşkanlarının gözaltına alınıp tutuklanması ve sabahında Emniyet müdürleriyle Emniyet iç hiyerarşik dizilişinde büyük bir yer değiştirme kararnamesi izledi.

Son olarak 3 Kasım Perşembe günü, "devlet kabul günü"nde Erdoğan Bahçeli'yi Saray'da ağırladı ve akşamında HDP eşbaşkanlarıyla milletvekillerine tutuklama operasyonu başlatıldı. Tesadüf olarak değerlendirilmesi mümkündür, ancak siyaset dışı bir

tahlile götürür. Bahçeli MHP'yi 1980 öncesinde olduğu gibi parlamento ötesi yollardan iktidar oyununa otoriter temelde katıp parlamentoyu ve parlamenter siyaseti AKP ile tasfiye ederken; bu tasfiye içine parlamenter siyasetin bir diğer aktörü olan HDP'yi de katmaktadır. Öyleyse AKP ile MHP adı parlamenter ya da başkanlık olsun fark etmez, yeni rejim tasarımında parlamentoyu ve parlamenter muhalefeti rafa kaldırma, iktidar oyununu devlet içinde parlamento ötesinde otoriter zeminde sürdürme konusunda karardır ve bu mutabakata dahil olmayan tüm güçlere karşı da zor yoluyla tasfiye sürecini başlatmıştır. HDP'li vekillere operasyonun bu nedenle sadece "terör"le ilişki üzerinden açıklanması resmi görmemektir. HDP'nin tasfiyesi, AKP ile MHP'nin parlamentoyu ve parlamenter siyaseti tasfiye eden projesi içinde bir anlam taşımaktadır.

Olağanüstü Rejimde Olağanüstü ve Kurucu Muhalefet

Buradan üçüncü maddeye gelelim. Olağanüstü bir rejim var; otoriter, parlamenter katılım kanallarını adım adım yok sayan bir partiler arası devlet içi koalisyon şeklinde işliyor. Memleket meselelerini zor/baskı formülüyle çözmek dışında reçetesi olmayan bir faşistleşme süreci bu, çatlaksız ve geçirimsiz değil bu nedenle de. İktidar tasarımının tepesinde yer alan iki parti AKP ile MHP parlamento ötesine güvenlikçi bir çerçeve içinde geçerken, HDP de 7 Haziran sonrasında PKK tuzağına düşerek; parlamento ötesi siyaseti şiddet çizgisinden ayırmaya dönük bir stratejiyi devreye sokamayarak tasfiye ediliyor. Bu noktada şiddet/zor sarmalına hapsedilen ve birbirini karşılıklı olarak yeniden üreten bu antidemokratik sıkışma karşısında yeni bir kurucu irade reçetesi sunma, ülkeyi demokratik ve barışçıl yollardan düzlüğe çıkarma adına en büyük görev ise CHP'ye düşüyor.

CHP'ye yaptığımız kurucu meclis gibi örgütlenme çağrısını bu noktada yeniden hatırlayalım.⁵⁷ Siyaset şiddet sarmalına, şid-

57 Bkz. Bu kitapta 4. Bölümde yer alan "Kurucu Meclis Gibi Örgütlenme Çağrısı" başlıklı yazı.

detin/zorun asıl belirleyici olduğu bir zıtlasma zeminine doğru savrulurken buradan çıkış için yeni bir strateji, örgütlenme ve asgari program gerekiyor. CHP'nin AKP'nin tepkisini çeken Parti Meclisi bildirgesi, önüne yeni öncü görevler koysa da, CHP'nin mevcut hali bu görevleri taşımaya yetmiyor, bu nedenle ikna da etmiyor.

Ne yapmalı? Artık siyasetler arası birlik/blok söyleminin gerçekçi zemini yok. PKK şiddeti durdurulmadan böyle bir blok olsa olsa AKP-MHP milliyetçi cephesini tahkim etmeye ve siyasal kamplaşmanın zeminini tam da Saray'ın istediği alanda derinleştirmeye yarar. Ancak memleketin sorunlarının demokratik ve barışçıl yollardan çözümünü için bir kurucu siyasal merkeze ihtiyaç da hiç olmadığı kadar fazla. Bu nedenle CHP siyasetler arası birlik yerine siyasette birlik merkezi olarak kendisini yapılandırmalı, tavanlara değil tabanlara seslenmeli.

Bu önemlidir; zira sadece sivil toplum alanına sıkışan, sokağı ya da toplumsal muhalefeti öne koyan stratejiler bugünkü saldırının siyasal karakterini görmezden gelmekte ya da önemsizleştirmekte. Saldırının karşısına siyasal bir çıkış koymak şarttır. Kurucu meclis gibi örgütlenmiş, farklı öfke ve talepleri laik, halkçı demokratik bir cumhuriyet programı etrafında toplamış bir CHP öncülüğü, giderek "failed states/başarısız devlet" olma yolunda ilerleyen Türkiye'nin bu süreçte "kurma iradesi"nden yoksun bırakılmaması için de elzemdir.

Son olarak, MHP'nin parlamentoyu dışlayan ve siyaseti parlamento ötesine taşıyan stratejisi, HDP'nin PKK basıncı/terörü karşısında daralan alanını fark edemeyip parlamenter alandan tasfiyesi ve AKP'nin parlamentosuz, olağanüstü kararnamelerle ülkeyi yönetmeye odaklanmış "başkanlık" stratejisi birlikte düşünüldüğünde CHP'nin parlamenter muhalefete sıkışarak çıkış yaratması da imkânsızdır. Olağanüstü dönemler olağanüstü çıkış ve hamleler gerektirir. Bir "muhalefet partisi" olarak MHP siyasal kanallarını yukarıdan/otoriter temelde Saray ile devlet içinde

birleştiriyorsa, CHP de parlamento ötesi muhalefet güçleriyle, toplumsal muhalefet alanıyla birleşik bir zemin içinde aşağıdan, bir kurucu meclis kapsayıcılığıyla yeniden örgütlenmeli. Şiddetin öne çıktığı bu siyaset-sizleşme zemininde siyaseti yeniden devreye sokmanın yolu, milyonları bir heyecan ve umut etrafında yeniden politikleştirmekten geçiyor önce. Parlamento ve parlamento ötesi muhalefetin demokratik temelde, ülke sorunlarının şiddet-siz/baskısız çözümünü merkeze alan asgari bir program etrafında kurucu meclis gibi örgütlenmesi ve bir iktidar seçeneğine dönüş-mesi dışında çıkış yolu bulunmuyor. Tehlike büyüktür ve sadece mevcut parlamenter sistemin korunmasına odaklı bir strateji hem “muhafazakârlık” dairesindedir hem de yenilmeye mahkûmdur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SARAY REJİMİ'NDE İSLAMCILIK VE EMEK EKSENLİ LAİKLİK

AKP'NİN TELAFİ İSLAMCILIĞI⁵⁸

Hegemonya nedir? İtalya'da Mussolini devrinde faşizmin zindanlarına mahkûm edilen Gramsci ile açalım: Hegemonya zorlama gücüyle donatılmış rıza örgütlenmesidir ve bu örgütlenme bir toplumsal grubun ahlaki-entelektüel önderliği ele geçirmesiyle pekişir. Buradan hareketle: başlangıç evresinde kendisini “muhafazakâr-demokrat” olarak yansıtan AKP'nin ideolojik önderleri asıl olarak Milli Görüş'ten, Siyasal İslamcı gelenekten gelen öz kadrolardan çıkmadı; partinin kuruluşundan eski rejimin “tasfiye” sürecinin tamamlanmasına kadar geçen süredeki yerleşme aşamasını “liberal” aydınların desteğiyle yürütmeleri, bu ihtiyacın uzantısıydı. Liberal kullanışlılar, AKP'nin “darbelerle, statükoyla, vesayetle mücadele”sine inandırma ihalesinde yüklenici oldular; AKP-C eliyle inşa edilen ve otoriter/OHAL'li başkanlık modelinin prototipi olarak zemin kuran Silivri Kamp Hukuku'na meşruluğu bu aydınlar eliyle örgütlenen “liberal” sos kattı; sonrası malum. AKP İstanbul İl Başkanı Babuşcu'nun ifadesiyle tasfiye tamamlandı, liberallerle iş bitti, ideolojik önderlerle yollar ayrılırken “ahlaki önderliği” dinsel, daha açıkçası dincilikle/öz ideolojik kimlikle harmanlayacak inşa dönemi başladı. Bu tasfiye liberalizmini telafi İslamcılığı izledi.

Entelektüel önderlik açığını zemini düzleme aşamasında liberal aydınları konuşurarak kapatan AKP, moral (ahlaki) önderlik söz konusu olduğunda başından itibaren bu liberal hegemonya ile bağlantılı biçimde “darbelerle mücadele” perdesinin arkasına yerleştirilen “mağduriyet” hikâyelerine yaslandı. Bu hikâyelerin

liberal çerçevesinin içine ise, düzenin 90'lardan bu yana derinleşen yönetme krizini tamamlayan çürüme hissine karşı, toplumsal düzeyde İslami harekete atfedilen "yolsuzluk karşıtı" AK'lık, temizlik vurgusu yerleştirildi. Hikâyeye göre AKP, 90'ların çürüten partileri gibi yolsuzluk yapmayacak, dünya malına teslim olmayacak kadar dindar ve muhafazakârdı. Kuruluşundan itibaren AKP, ahlaki olanla dinsel olanı ilişkilendirmesi ve ahlaki olanla seküler olan arasına setler çekmesi üzerinden bu hikâyeye yaslandı.

Bu hikâye dinsel değil ama "liberal" sınırlarına 12 Eylül 2010 Referandumu'yla ulaştı. Ve AKP-C, aygıtlar içinde yerleşip kontrolü ele geçirdiğine ikna oldukça zorun dozunu arttırdı; kamp hukuku temelinde "reddin reddi" düzenini geliştirdi; karşımıza yağmaya dayalı bir ekonomi ve zor ilişkileri bu yağmacı karakterin önünü açacak şekilde yapılandırılmış bir siyasal rejimin ön hazırlığı çıktı. Yağmacı birikimciliğin denetimsizlik ve "hız" arzusunu istibdat inşası tamamladı. İstibdat ile yağmacı birikimciliğin birbirini tamamlayan yükselişi, ideolojik ve ahlaki meşrulaştırma düzeyinde dinselleşmenin de dozunu artırdı. AKP'nin ahlaki önderliği çözüldükçe, liberal takviyeli ideolojik önderliği geriledikçe ve karşıtlarına dönük baskının dozu arttıkça açığın telafisi ve zorun meşrulaştırılması süreçlerinde İslamcılaşıma daha da merkezileşti.

Özetle; asıl olarak Saray Rejimi aşamasında istibdat ile İslamcılaşıma birbirini tamamladı. Ve bu çerçevede de yeni rejim, Türkiye tarihinin istibdat dönemlerine özgü devlet eliyle İslamcılaştırma eğilimiyle bütünleşti; daha fazla zora yaslanan her baskıcı rejim gibi ahlaki önderliğinin zayıflığına, hegemonik araçlarla yönetememeye karşı bir telafi mekanizması; toplumsal uyanışların bastırılmasına karşı bir pansuman tedavisi ve zorun meşrulaştırılması yolunda bir rıza unsuru olarak İslamizasyon'u pekiştirdi. Abdülhamit istibdadını tamamlayan İslamcılaşıma, 12 Eylül darbe rejimini tamamlayan İslamcılaşıma ve Saray Rejimi'ni tamamlayan İslamcılaşıma daima benzer zor/rıza denklemlerinden beslendi.

Öyleyse tezimizi özetleyelim: Türkiye’de istibdat ile İslamcılaşıma tarihsel olarak kardeş süreçlerdir, siyaset biçimleridir. Ve devlet eliyle her İslamcılaştırma hamlesi hegemonik üstünlüğün değil, yönetememe evresinde hegemonya olanaklarının daralmasının, bu gerileme karşısında giderek zorbalaşmanın ve bu zorbalığı haklı/meşru kılmak için dinciliğin dozunu arttırmanın toplam programıdır. Toplumsal düzeydeki isyanlaşma/itiraz eğilimleri güçlendikçe İslamcılaştırma ezilen tüm kesimleri isyansızlaştırma/pasifleştirme/eylemsizleştirme stratejisi olarak yüze çıkar. Bunu yaşadık. Yaşıyoruz.

Nasıl mı? AKP toplumsal-siyasal muhalefetin yükselişi karşısında artan oranda çıplak zora başvurdukça ve muhalefet cephesi giderek genişledikçe kendi tabanına kapandı ve safları sıkılaştırıcı bir önderlik stratejisi olarak da İslamcılığa açıktan yaslandı. Hegemonik araçları zayıflayan AKP, tabanına kendisine yönelen muhalefetin nedenlerini muhalefetin yeterince Müslüman olmadığını ima ederek açıkladı. Kendisine yönelik muhalefetin gerekçesini “gerçekten İslami değiller” imasıyla açıklamak, iktidarın meşruiyet ve moral kaynaklarını daha da dinselleştirmesine, ideolojik dayanaklarını ve liderin temsilini de kutsallaştırmasına yol açtı. İş, sultanlar camii anlamına gelen “selatin cami” yaptırmaya ve liderin “Allah’ın bütün vasıflarını taşıdığını” belirtmeye kadar vardı.

Kendisini sahil “Müslüman”lığın ölçüsü haline getiren AKP siyasallığı, bu sayede toplumsal-siyasal muhalefete karşı “destan” karakterli savaşını da “İslami” çerçeveden sunmaya ve darülharp karşısında cihat mücadelesi verdiği izlenimini yaratmaya başladı, çalıştı. Bunu Haziran’dan beri daha net gördük, ama öncesi de vardı. İzmir’in AKP’ye muhalefeti “farklı bir dindarlık anlayışına” sahip olmasıyla, Kürt siyasal hareketinin muhalefet etmesi “İslam dışı” karakterde ve hatta “Zerdüş” olmasıyla açıklandı. Bütün bunları Gezi’nin aslında bir Alevi ayaklanması olduğu yönünde “destan” yazan İçişleri Bakanlığı’nın “istihbarat raporları” tamamladı. Kaldı ki taktik değildi, AKP gerçekten böyle düşünüyordu;

rejime göre isyan varsa bu isyan yeterince dindar olmayanlardan, laikleşmiş muhalefet damarlarından geliyordu; 4+4+4 sisteminin başlangıcı için Denizli’de bir İmam Hatip Lisesi’ni seçen Erdoğan “Bu okullardan terörist, anarşist yetişmediği için mi karşı çıkıyorsunuz?” diyerek neslin dindarlaşması ile itaatkârlaşması arasında rabıta kurduklarına işaret ediyor; Arınç ise “dindar olmayıp isyankâr mı olsunlar?” sorusuyla bu bakışı tamamlıyordu. Dindarlık her türlü iyiliğin merkezi kriterine dönüştürülürken; bu gündemle iç içe geçmiş bir siyasi iktidara dönük tüm eleştiriler de dinsizlikle irtibatlı gösteriliyordu. Halk içinde güçlenen muhalefetin itiraz evresi, iktidar merkezlerinde daha fazla baskı gücünü tamamlayan İslamcılaşıma evresini çağırıyordu. İtiraz varsa İslam yoktu, İslam yoksa itiraz vardı. AKP’nin kodlaması böyleydi.

AKP hegemonik krizi derinleştikçe ve yönetemez hale geldikçe ahlaki ve entelektüel önderlik açığını İslamcı bir dille gidermeye, artan muhalefetin nedenini muhalefetin yeterince “dindar” olmamasıyla açıklayarak muhafazakâr taban üzerindeki denetimini sıkılaştırmaya, baskı ve zorbalıklardan doğan ahlaki yönetme krizlerini laik anlam dünyasını hedefe oturtarak aşmaya çalıştı özetle. Ve bu eğilim giderek güçleniyor. Bunu yaparken bir amacı da kendisini “İslam”ın gerçek ölçüsü haline getirmek oldu. “İslami olmayan”, “solcu, ateist, terörist, Alevi, Zerdüş” olan “bunlar”ı; özetle “dava”yı hedefe koyanları öldürmeyi, düşmana karşı yazılan bir destan olarak yansıtması da 14 yaşında çocuğunu mezara koymuş bir anneyi miting alanında yuhalatması da bu anlayışın uzantısıydı. Muhalefeti zor aygıtları dışında bir seçenekle denetlemesinin mümkün olmadığı koşullarda, muhafazakâr tabanı İslamcı bir moral önderlik dili üzerinden denetlemek dışında seçeneği kalmadı.

Örnekler son zamanların “yönetme krizleri”nde sıklaşmıştı; bu dönemde Erdoğan, polis ve istihbarat ağırlıklı istibdat modelindeki her ahlaki önderlik açığını ve yönetme krizini, karşıtlarının laik anlam dünyasının “ahlaksızlığı”nı kanıtlamaya çalışa-

rak telafi etmeye çalıştı. Bu nedenle AKP İslamcılığı, bir “telafi” İslamcılığı’dır: Gelişen toplumsal-siyasal muhalefet damarının moral önderliği ele geçirdiği koşulları geri çevirmek için, karşıtlarının “laik” karakterini hedef tahtasına oturtma, kendisini sahih “Müslüman”lığın ölçüsü haline getirme ve muarızlarını “ahlaksız”laştırarak kendisini yeniden “ahlakileştirme” yoluyla telafi. Her moral önderlik krizini bir İslami tartışma ile sonlandırmaya, ahlaki üstünlüğü yeniden buradan ele geçirmeye çalışmaları bu “telafi” arayışıyla bağlantılıdır.

Bu durumu kanıtlayacak örnek epey fazla: Roboski’deki katliamın yarattığı ahlaki önderlik krizinde Erdoğan’ın sarf ettiği “Her kürtaj bir Uludere’dir” sözü ve buna bağlı çıkarttığı kürtaj tartışması da Reyhanlı’da 54 can AKP’nin Suriye politikası sonucu kaybedildiğinde öne atılan “alkol” yasası tartışması da böyle bir telafi krizinin dışavurumudur; Haziran’da gençlerimiz birer birer öldürülürken “camiye ayakkabıyla girdiler, alkol aldılar, başörtülü bacıma saldırdılar” propandası böyle bir “telafi krizi”nde inşa edilmiştir. Medeni Yıldırım Lice’de öldürüldüğünde, “orada başka iş var, uyuşturucu” vurgusu da bu “ahlakileştirme” temelinde yapılmıştır. Özetle AKP güçlendikçe değil, sıkıştıkça; zor aygıtlarını gerilettikçe değil, öne çıkardıkça “telafici” temelde İslamcılaştırmıştır. Bu nedenle “telafi” İslamcılığı, AKP’nin hegemonyasının değil ahlaki önderlik ve yönetme krizinin, diğer bir ifadeyle hegemonya krizinin semptomudur.

Bu semptomu Gezi çırılçıplak açığa vurdu. Haziran Ayaklanması, AKP’nin moral üstünlüğünü iyiden iyiye kırdı; Türkiye halkı AKP’nin biçtiği elbise ve dayattığı yağmaya dayalı baskıcı ve İslamcı yaşam modeli dışında alternatif bir kamusalılığın varlığını Gezi ile keşif ve inşa etti ve sonrasında iktidar bloğu içinde Haziran’ın yarattığı çatlaklar Aralık restorasyon girişiminde⁵⁹ yankı-

59 Bu anlamda yukarıdan, yolsuzluk üzerinden topluma seslenmeye çalışan 17-25 Aralık operasyonları sadece AKP’ye karşı değil, aynı zamanda aşağıdan gelen halk muhalefeti olarak Gezi’ye/Haziran’a da karşıydı.

landı. Bu süreçse AKP'nin çözülen moral önderliğini/hegemonyasını en hassas yerinden vurdu. Bir yandan “ak”lık vurgusuyla kurulmuş bir partinin “yolsuzluk”lara bulaşmış karakterinin açık edilmesi; diğer yandan toplumun İslamcı temelde yapılandırılması için “muhafazakâr aile” kurumunu modelleştiren tepedeki projenin aktörlerinin hemen tüm kirli işlerini çocukları aracılığıyla gördüğünün iddia edilmesi, AKP'nin ahlaki önderliğine açık bir darbe daha indirdi. 17-25 Aralık sürecinde AKP ilk kez İslamcılık içi bir aktörden gelen karşı hamleyle bu kadar net karşılaştı. Ve bu durum 17-25 Aralık sonrasında Telaflı İslamcılığı siyasetinin dozunu daha da arttırdı. Bir yandan “Allah bizimle” söylemlerinin AKP siyaset dilinde giderek hâkim hale gelişi; öte yandan Gülcüler'in tasfiyesinden doğan boşluğun doldurulması için diğer dinsel yapıların sosyal alandaki örgütlenmelerinin önünün açılması hep bu sürecin ürünüydü. Bu nedenle bugün AKP'yi sadece İslamcılık ile değil, bir kriz yönetme stratejisi olarak Telaflı İslamcılığı kavramı ile anlamamız şart. Bu aynı zamanda nasıl bir laiklik anlayışıyla bu gidişin karşısına çıkılacağı konusundaki sorulara verilecek yanıtlara da bir giriş niteliğinde.

“LAİKLİK VE LAİK EĞİTİM TALEBİ, EMEKLİLERİN YAŞAMSAL İHTİYACI”⁶⁰

Eğitimde dinselikleşme olgusunu siz “isyansızlaştırma” stratejisi olarak yorumluyorsunuz. Bunu açabilir misiniz?

Elbette. Eğitimde dinselikleşme yeni bir olgu değil. Tarihsel analizi uzatmayalım; ancak Türkiye hâkim sınıflarının “komünizm korkusu”yla Atlantik İttifakı'nın kollarına atıldığı yıllar aynı zamanda eğitimde dinselikleşmenin başlangıç, laikliğin de aşınma yıllarıdır. Dolayısıyla laikliğin aşınması ve dinselikleştirme bir sınıfsal ihtiyacın ürünü olarak doğmuştur. Ancak bu açıdan 12 Eylül'ün resmi ideolojisi Türk-İslam Sentezi doğrultusunda eğitim

60 BirGün söyleşisi, 19 Eylül 2014, söyleşiyi gerçekleştiren Serbay Mansuroğlu.

sisteminin yapılandırılması ve ardından zorunlu din derslerinin dayatılması deyim yerindeyse yolu şiddet ve baskı aracılığıyla daha da “düzlemiş” ve bugünkü dinsel inşa sürecinin de önünü açmıştır. Yani asıl dönüm noktası ise burasıdır. Gelelim sorunuza: Dinselleşme neden bir isyansızlaştırma/itirazsızlaştırma stratejisi olarak görülüyor? Çok açık; 40’lı yılların ortalarından başlayarak bugüne kadar dinselleşme daima “sol”a ve örgütlü emek hareketine karşı bir tampon mekanizma olarak değerlendiriliyor. Başta ABD emperyalizmi tarafından.

Türkiye’de 12 Eylül darbesi sonrasında da örgütsüzleştirme, halkı hak temelli mücadelelerden uzaklaştırma, kanaat ve itaat etmeye zorlama, kabullenme ve itirazsızlaştırma aracı olarak yeniden yapılandırılmıştır. Bugün AKP’nin kurduğu yeni rejim ise bu anlayışı daha da ilerletmiş ve sistemleştirmiştir. Cumhuriyet’in rol modeli öğretmeninin karşısına imam hatip çıkarılmış ve bir bakıma Erdoğan’ın hayat hikâyesi nezdinde “yeni nesil imam hatiplerin eseri olacaktır” denilmiştir. Bu dinselleşmenin itaat eden, sorgulamayan, düşünmeyen, isyansız bir nesil olarak kurgulandığını ise bizzat ana kadroları ifade ediyor. Bakın çarpıcı bir hatırlatma yapayım. 4+4+4 sistemine geçildiği eğitim öğretim yılının açılışı için Denizli’de bir imam hatip okulunu tercih eden Erdoğan, burada “Bu okullardan hiç anarşist, terörist çıkmadığı için mi kapattınız?” demiştir; benzer bir cümleyi Arınç da kurmuş ve 4+4+4 sisteminin imam hatiplerin önünü açacağını ifade etmiştir. Bu açıdan dindar nesil tartışmalarında “Dindar olmayıp isyankâr mı olsunlar?” sözleri arşivliktir.

Özetle söyleyeyim: Sorunu sadece dinselleşme olarak tarif etmek yetmiyor; dinselleşmeyi nasıl anladıklarını ve rejim açısından hangi işlevlerle donattıklarını da kavramalı ve vurgulamalıyız. İtiraz üretmeyen bir din, itiraz etmeyen, sorgulamayan, eleştirellikle hiçbir bağı kalmamış bir nesil yapılandırmasıdır söz konusu olan. Bu nedenle ben eğitimde dinselleşme derken bu isyansızlaştırma/itirazsızlaştırma stratejisini bütünleyen başka olgulara da bakmak gerektiğini düşünüyorum.

Ne gibi? Burayı açalım mı?

Bakın bugün okul dönüşümleri adı altında ortaöğretim sistemi adım adım imam hatipleştiriliyor. Bununla kalmıyor; karma eğitim sisteminin önünü kapatacak ilk adımlar da bu çerçevede atılıyor. Diğer taraftan da zorunlu din derslerini tamamlayacak şekilde zorunlu-seçmeli din dersleriyle birlikte eğitim öğretim sürecinin imam hatip olmayan kesimlerinde de içeriğin dinsel-leşmesi süreci ilerliyor. Bunlar tamam; istatistikler de ortada. Ancak bana kalırsa laik ve kamusal eğitim hakkı mücadelesi açısından bu dinsel-leşmenin yanında, benim aklı, sorgulamayı dışarıda bırakmanın, isyansızlaştırmanın aracı olarak gördüğüm başka bir nokta daha var. O da özellikle felsefe derslerinin adım adım kaldırılması, saatlerinin azaltılması ve kalan saatlerin de özellikle ilahiyat çıkışlı öğretmenlerle tamamlanmasıdır. Bir örnek vereyim; Eğitim Sen'in bir raporuna göre bir öğrenci yeni sistemde eğitim öğretim sürecinin başından sonuna kadar en fazla 144 saat felsefe dersi görebiliyorken; bu süre din derslerinde 1.476 saate ulaşıyor. Neredeyse on katı. Peki bu neden önemli?

Bakın tarihsel olarak bilinen en önemli tartışmalardan birisi akıl ile felsefe ile imanın uzlaşıp uzlaşmayacağı tartışmasıdır. Avrupa'yı Ortaçağ'dan çıkarıp Aydınlanma'ya götüren, Kant'a "aklı-nı kullan" dedirten süreç; bir açıdan "reform"a ve oradan da bu uzlaşmanın mümkün olduğunun kabulüne dayanır. Ancak akıl ve felsefeyle imanın uyumsuz olduğunu, akıl ve felsefenin imanı sorgulamaya, imansızlaşmaya, isyana götürdüğünü düşünen bir ikinci hat var ki bu Aydınlanma karşıtı, Ortaçağ kafasıdır.

Bugün Türkiye'de bu ikinci hat hâkim kılınıyor. Felsefe derslerinin neredeyse ortadan kaldırılması, fen-edebiyat fakültelerinin işlevsizleştirilmesi, YÖK'ün geçen yıl çok tartışılan ve sonradan revize edilen kararıyla ilahiyat fakültelerinden felsefe derslerinin kaldırılması; taşrada yeni kurulan üniversitelerin felsefe-sosyoloji kürsülerine ilahiyat fakültelerinin din felsefesi, din sosyolojisi alanlarından kadro geçişlerinin artışı; yani verili/kalan felse-

fe alan ve derslerinin de iinin dinselletirilmesi bu hattın göstergesidir. Bunun bir rneği de Abdülhamit döneminde vardır; 1891’de Mülkiye Mektebi Nizamnamesi değiştirilir; nedeni özetle okulun “rejime” karşıtlığı teşvik ettiği iddiasıdır. Ne yapılır peki?

Her branşa zorunlu din ve ahlak dersleri konulur ve ardından 1892’de felsefe dersleri kaldırılır. Örnekler ortada; mesele dinsellemenin ötesinde, istibdat dönemlerinde dinsellik, düşünmeyi, sorgulamayı, isyanı ortadan kaldıracak şekilde yapılandırılır ve bugün de olan budur. Yani rejim için dinselletme aynı zamanda araçsaldır. Tam da bu nedenle Türkiye’de İslamcılaşmanın daima istibdat dönemlerini tamamlayan bir manevi zor aygıtı olarak ve en çok da eğitim üzerinden yapılandırıldığını ısrarla söylüyorum.

Karşımızda akklı, felsefeyi, sorgulamayı, zgr düşünceyi yasaklayan ve tehdit olarak gören bir din algısı ve onun eğitim aracılığıyla yerleştirilmesi tehlikesi var. Bu bir bakıma Muaviye İslamı. Saraylar yaptıran, saltanat geleneğini başlatan ve bunun karşısında da her kötülüğü dinle/kaderle açıklamayı en önemli ideolojik dayanak haline getiren dnşumdr Muaviye İslamcılığı. Devlet-Saray-Saltanat İslamcılığıdır. Bu nedenle mesele- nin dindarlık-dinsizlik meselesi olmadığını; meselenin sorgulama-sorgulamama; kabullenme-itaat etme zemininde tartışılması gerektiğini düşünüyorum. Tartışmayı dindarlık üzerinden kurmak ya da laiklik mücadelesini eski biimselliklere hapsetmek tam da iktidarın geniş halk kitleleriyle kurduğu dinsel denetim ilişkisinin yeniden üretilmesi anlamına da geliyor çünkü. İtiraz etmemiz gereken şey inançlar değil, Saray-Saltanat etrafında inşa edilen yeni rejimin ideolojik dayanağı haline getirilen Siyasal İslamcılık’tır.

Bu açıdan da sendikal, sınıfsal mücadele alanlarında “emekçi karakterde bir laiklik” talebi ve mücadelesiyle bütünleşerek ilerlemeyi öneriyorum. Emekçi halka işçileşme, güvencesizleşme, “kader” olarak ölüm ve dinselletme-isyansızlaşma öneren bir rejim inşası karşısında laiklik ve laik eğitim talebi belki de hiç olmadığı

kadar emekçi/halkçı bir karakter kazanmıştır ve dinselleşmeyi ciddiye almayan, bunun karşısında özgürleştirici, laik ve bilimsel bir eğitim hakkı için mücadele etmeyen anlayışların laiklik mücadelesindeki sınıfsallığı kavrayamadıkları da açıktır.

Önümüzdeki süreçte kamucu bir eğitim mücadelesinin ayrılmaz parçasının bu nedenle emekçi karakterde, emek eksenli bir laiklik mücadelesi olacağını söyleyebiliriz.

EMEK EKSENLİ LAİKLİK⁶¹

Nedir “emek eksenli laiklik?”

Başbakan Davutoğlu’nun AİHM’nin zorunlu din derslerinin hak ihlali olduğunu saptayan kararının ardından yaptığı açıklamaları çok konuştuk. Ancak merceği biraz yakınlaştıırıp bakalım şimdi. Davutoğlu’nun zorunlu din derslerinin savunmasını yaparken kullandığı iki temel argüman var; üzerinde durmalıyız, bu sayede hem dinselleşme olgusunun sınıfsal ve jeopolitik işlevselliğini tarihsel olarak görmemiz mümkün olacak, hem de bu saptamadan yola çıkarak bugün gerçek bir laiklik talebinin neden halkçı ve bağımsızlıkçı bir talep karakteri kazandığını daha iyi anlayacağız.

Nedir bu iki argüman? Birinci argüman Türkiye İslamcılığının dinselleşme olgusuna yaklaşımının özetidir. Davutoğlu özetle, “ben nasıl Marksizm öğrendiysem sizler de din dersi göreceksiniz” diyor. Kuşkusuz bu karşılaştırma tesadüf değil. İslamcılığın özellikle 50’li yıllarda İlim Yayma Cemiyeti’nin kurulmasıyla birlikte merkezi faaliyet alanı olarak eğitimi seçtiğini hatırlamalıyız, nitekim bu cemiyet 50’li yıllarda bağışlarla imam hatip okulları açmıştır ve bugün yeni rejimde yine özellikle eğitim alanında dinselleşme-İslamcılaşıma sürecinin, Gülen’le yolların çatallanmasından sonra, daha da ayrıcalıklı merkezi haline gelmiştir.

İslamcılar laiklik karşısında örgütlenme şansını elde ettikleri ilk andan itibaren eğitim alanına yöneldiler, çünkü Cumhuri-

61 BirGün Pazar, 21 Eylül 2014

yet’le başlayan eğitimde laikleşme süreci sonunda “pozitivist-materyalist” değerleri öne çıkaran, “manevi değerleri hiçe sayan bir kuşak” yetiştirilmişti. Dolayısıyla “pozitivist-materyalist” laik eğitim karşısında İslamcılık, “sivil” alandaki bu ilk örgütlenmesi yoluyla eğitimde dinselleşme girişimlerini hızlandırarak ve sonunda ülkedeki ilk imam hatip okullarını açarak yanıt verdi. Davutoğlu’nun açıklaması bu anlayışın izindedir. Buradan hareketle şunu görmeliyiz: Davutoğlu Marksizmle aydınlanmacı-laik eğitim anlayışını kastediyor. Aydınlanmacı-laik eğitimse, Marksizm ya da sınıflar meselesi olmadan tartışılmıyor. Bu nokta Türkiye’de dinselleşme sürecinin sınıfsal karakterine dair bize daha çok şey söyleme şansı veriyor ve 50’li yıllarda hızlanan eğitimde dinselleşme dalgasının, yönünü Soğuk Savaş’ın antikomünist cephe bekçiliğine çevirmiş bir rejim için “sınıfsal” bir korkuyla devreye sokulduğunu hatırlatıyor.

Gelelim Davutoğlu’nun açıklamasındaki ikinci argümana: Davutoğlu, zorunlu din dersiyle dinin içerik ve ideoloji olarak denetiminin sağlandığını, bunun sağlanması gerektiğini ima ediyor ve aksi durumda çevredeki radikalleşmelerin nelere yol açtığını hatırlatıyor. Bu da kritik; çünkü Türkiye İslamcılığının dinselleşme söz konusu olduğunda kendisini hep radikal akımlar karşısında bir tampon göreviyle ve başından beri Atlantik İttifakı’nın çizdiği görev ve tehdit tanımları çerçevesinde tarif ettiğini özetlemiş oluyor. O halde açıklaması, dinselleşmenin hem sınıfsal hem de jeopolitik işlevine dair bugüne kadar süregelen İslamcı pratikten bir kopuşu değil, sürekliliği ifade ediyor.

Bu saptamaları yapmamızın laikliği tartışırken ya da laiklik mücadelesine dair perspektif belirlerken ne yararı var? Çok yararı var; Türkiye’de dinselleşme sınıfsal bir denetim ilişkisi, buna karşın bugün aşağıdan örgütlenecek bir laiklik talebi ve mücadelesinin sınıfsallığı aynı oranda görülüyor ya da vurgulanmıyor. Davutoğlu’nun sözleri; bu sınıfsallığın karşı cephenin bilincindeki berraklığını bir daha gösteriyor; dinselleşme söz konusu oldu-

ğunda artık zıtlık kılık kıyafet ya da biçimsel, yaşam tarzı merkezli bir laiklik anlayışı ile tartışarak kurulamıyor. Bunu söyleyerek yaşam tarzlarına dönük mücadeleyi önemsizleştirmiyorum; yaşam tarzlarının korunması yolundaki laiklik mücadelesinin arkadaki bu sınıfsallığı yok sayarak dairenin içinde tur atacağını söylemeye çalışıyorum.

O halde bu sınıfsallığı açalım: Laiklik mücadelesinin bugün kazandığı sınıfsal ve siyasal anlamı iyi kavramadan önümüzdeki sorunları çözemeyeceğimiz ya da çözümleri erteleyeceğimiz görülüyor. Oysa bugün laiklik mücadelesi sınıf ilişkilerinde halkçı-emekçi karakterde ve jeopolitik/uluslararası sahada da bağımsızlıkçı bir anlama sahip. Neden, kiminle ve nasıl? Davutoğlu'nun sözlerini unutmadan önce ilk kısmı, halkçı-emekçi karakter saptamasının gerekçelerini tartışalım:

Türkiye emekçileri öldürülüyor. Her cinayetin ardından “kader, fitrat” sözleri ve tevekkül-isyan etmeme çağrıları duyuluyor. Bu isyansızlaştırma bağı bir yandan da hızla eğitimde dinselikleşme ile kuruluyor. Emekçi, yoksul halk çocuklarına dinselikleşme hem işçileşme hem de isyansızlaşma paketiyle birlikte dağıtılıyor. Dinselikleşme yoksulları vuruyor, emekçileri burjuvazi adına denetliyor ve sınıf ilişkilerinde yumuşatıcı, tampon işlevi görüyor. Fakat hatırlatalım, dinselikleşme AKP döneminde rejimin en önemli bileşenlerinden olsa da, dinselikleşme tarihi AKP devri ile sınırlanamıyor. Türkiye burjuvazisinin yarım kalan devrimine ihanet ve Atlantik İttifakı'nın kollarına atılma tarihi, aynı zamanda sola, emek hareketine ve laik-aydınlanmacı değerlere karşı saldırının, dinselikleşmenin de tarihi. Bu doğal, kendi sınıfsal karakterine uygun tavır alıyor; laiklik yolundan açılacak bilinçlenme ve örgütlenme kapılarının farkına varıyor, o kapıları adım adım ve postal postal Atlantik denetimi ve gözetiminde yüzümüze kapatıyor. 12 Eylül ve artan dinselikleşme, din derslerinin zorunlu hale getirilmesi, tarikat yapılarının hak temelli sınıf örgütlenmelerinin darbeyle ezilmesinden doğan boşlukta yoksul, emekçi halk ara-

sında yer tutmasının önünün açılması hep bu sınıfsal bilincin ve korkuların ürünü. Türkiye’de gerçek anlamda bir laikliğin yerleşmemesi burjuvazinin korkularının ve bu korkulardan türeyen saldırıların sonucudur ve bugün gerçek bir laiklik mücadelesi, dinselleşmenin laiklik karşısında öne çıkarıldığı andaki bu sınıfsal karakter anlaşılmadan ilerletilemez. Bugün laiklik, burjuva karakterde olmayan ve burjuvazi önderliğinde kurulamayacak bir görevdir dememiz bundan.

İyi de, AKP döneminde hâkim fraksiyonlar uzlaştılar mı yani? Hem de nasıl, AKP bu çatışmaları, sermaye içi sürtüşmeleri yumuşatma, yönetme görevini başarıyla üstlendi; ayrıca açarız, ancak burada belirtelim: Geleneksel siyasal aktörleriyle yönetme krizine giren Türkiye burjuvazisi, 2001 krizi sonrasında yoksul-emekçi halkın AKP eliyle denetlenmesini sermaye birikiminin ve kârların garantiye alınması karşılığında “istikrar” adına onayladı ve dinselleşmenin emekçi sınıflar karşısında gördüğü tampon işlevden de ziyadesiyle yararlandı. İktidar bloğu için AKP ve dinselleşme, kriz sonrasında bir “sosyal riski azaltma projesi” işlevi gördü. Zamanında Hüseyin Çelik’in sarf ettiği “biz olmasak sosyal patlama olurdu” sözü bu çerçevede değerlendirilmeli. Bugün sermayenin farklı fraksiyonları arasındaki çatallanmalar doğal olarak birikime ve kaynakların paylaşımına dair ve çatışmalarını laiklik-İslamcılık dillerine tercüme ederek gerçekleştirmeleri de artık söz konusu değil; 28 Şubat, aslında 3 Kasım 2002 mutabakatıyla bitti.

28 Şubat’tan bu tarihe kadar iktidar bloğu içindeki farklı sermaye fraksiyonları arasındaki çatışmanın ve sınıfsal taleplerin siyasal alana tercümesinin ifadesi olan laiklik-İslamcılık gerilimi, iktidar bloğu içi bir çatışma eksenini olmaktan bu mutabakatla çıkarıldı; mutabakata uymayan kanatlarsa Ergenekon ve Balyoz gibi operasyonlarla tasfiye edildi. İslamcılar neoliberalizme, neoliberaler emekçilerin İslamla denetlenmesi projesine daha da yaklaştı ve laiklik ile dinselleşme arasındaki kutuplaşma iktidar

bloğu ile halk sınıfları arasındaki sınıfsal kutuplaşmanın açık siyasal bir veçhesine böyle dönüştü. Anlayalım, bugün laiklik sözcüğünü eski rejimin 90'larda toplumu ve siyaseti denetlemek için kullandığı bir iktidar stratejisinin ve sermaye içi çatışmanın bir kanadının tezlerinin içinden değil; iktidar bloğunun dışından ve halkçı bir talep dairesinden seslendiriyoruz ve seslendirmek zorundayız.

Hafta içi Erdoğan'ın katıldığı TÜSİAD toplantısına bakınız; TÜSİAD yetkililerinin talepleri: "kutuplaşma bitsin, bankacılık sistemine, Merkez Bankası bağımsızlığına dokunulmasın, Babacan kalsın"; özetle 2001 sonrası Derviş eliyle kurulan hegemonya devam etsin. Talepleri budur ve tek satır dinselleşme eleştirisi, laiklik vurgusu bulamazsınız. O zaman önce uzlaşalım; laiklik emek gibi, su gibi gereklidir ve bu gereklilik burjuvazinin yönü görülmeden ve burjuvaziden laiklik beklenerek sağlanamaz. Bu nedenle laiklik mücadelesi emek eksenli, emekçiden yana bir programla, dille ve içerikle yürütülmek zorunda olduğu gibi bu mücadele, halkçı karakterde bir cumhuriyet inşa programının da en önemli sütunlarından birisidir.

Böyle bir laiklik modeli için Tekel Mahallesi'ni, Gezi Cumhuriyeti'ni hatırlayalım: Tekel Direnişi'nde ortaya çıkan birlikte yaşam pratiği Türkiye'de gerçek bir laiklik yolunda emekçilerin atabileceği adımları sergilemiş; Gezi Ayaklanması; kamusal bir yağma karşısında başlayan halkçı direnişin örgütlediği Gezi Cumhuriyeti'nde inanan ve inanmayanların birlikteliğini tıpkı Tekel Mahallesi'nde olduğu gibi, piyasa ilişkilerini dışarıda bırakarak modelleştirmiştir. Dolayısıyla bu modeller de ilk maddedeki saptamayı doğruluyor; piyasa ilişkilerinin ve burjuva karakterin getirildiği her alanda aşağıdan, gerçek ve bir arada yaşamının demokratik yollarını keşfeden yeni bir laiklik de yeşeriyor. Türkiye neoliberal yağmaya yaklaştıkça dinselleşiyor; piyasacı yağmadan uzaklaştıkça laikleşiyor. Tekel'den Gezi'ye pratiğimiz bunu öğretiyor. Bu saptama Paris Komünü'nde halkçı demokratik önlemler

listesinin ilk üç sırasında kilise ile devletin ayrılmasının, dinsel eğitim kurumlarının laikleştirilmesinin ve zorunlu-parasız, laik okulun yer almasıyla da tarihsel olarak bütünleşiyor.

Ya bağımsızlık; laiklik mücadelesi neden bağımsızlık programının olmazsa olmazı?

LAİKLİK: BAĞIMSIZLIKÇI BİR TALEP⁶²

Davutoğlu'nun zorunlu din derslerini savunmak için öne sürdüğü iki argümandan ilkinin, dinselleşme tartışmasında karşıt zeminin laik karakterini Marx üzerinden tarif etmesini tartıştık. Şimdi Davutoğlu'nun ikinci argümanına bakarak laiklik tartışmasını sürdürelim. Davutoğlu'nun zorunlu din derslerinin çevredeki "radikalleşme" dalgasına karşı gerekli olduğu yönündeki açıklamasını kastediyorum. Hatırlatayım: Davutoğlu radikal akımlara karşı (İŞİD'i ima ederek) ılımlı İslamcı hattın sürdürülmesinin gerekli olduğunu ima ediyor ve devlet eliyle dinselleşme sürecini de radikalizm karşısındaki jeopolitik görev tarifi içinden yeniden anlamlandırıyor. Türkiye'de devlet eliyle dinselleşme tarihinin genel eksenine bu açıklama uyumlu: Türkiye İslamcılığı "komünist tehdit" in baş gösterdiği 50'li yıllarda Atlantik İttifakı'nın tehdit algılarının içinden konuşarak doğuyor ve kendisini onun tehdit gördüğü unsurların karşısında bir tampon, yumuşatıcı gibi konumlandırarak geliştiriyor.

Belirtelim: Üzerinde durduğumuz olgu, devlet eliyle dinselleştirme stratejisinin kökenleri; AKP'nin yaptığı ise 60 yıllık bu stratejinin geldiği yerde asli fail olarak görevi devralması, bir kitle tabanı etrafında genişletmesi ve yeni bir rejimin inşası için gerideki bu birikimi temel niyetine kullanması. Dolayısıyla dinselleşme olgusu AKP devrine sınırlanamaz. Bu nedenle gerçek bir laiklik mücadelesi, sadece AKP karşıtlığına da indirgenemez. Geriye, besleyen şartlara bakmalıyız.

Hangi şartlara? Burjuvazinin korkularını tartışmıştık. Ancak

62 BirGün Pazar, 28 Eylül 2014

Türkiye’de devlet eliyle dinselleştirilmenin tarihi sadece Türkiye dinamikleri üzerinden okunamaz. Türkiye’nin dinselleşme ve laiklikten uzaklaşma tarihi aynı zamanda Türkiye hâkim sınıflarının “komünizm” korkusu üzerinden Atlantik-NATO ittifakıyla, onun jeopolitik tehdit algıları ve görev tanımlarıyla bütünleşme tarihi. Bu açıdan emperyalizmden bağımsız bir dinselleşme analizi yapamayacağımız gibi bu tarihsel olgudan bağımsız bir laiklik mücadelesi de yürütemeyiz.

Bunu vurgulamak önemli; çünkü hâlâ işitiyoruz: “Amerika da anladı, tamam artık, bitti, gönderecekler kesin” sözleriyle başlayan ve devamında Atlantik ötesinden laiklik, kurtuluş bekleyen tavırlar sürüyor. Bir umut hali; aşağıdan çözüm örgütleyen inşa umutları belirmedikçe, yukarıdan ve tembelleştirici çözümlere akıl kayıyor. Nafile beklenti; başımıza örülen çuvalı, o çuvalı örenlerin çıkarmasını bekliyoruz. Oysa dinselleşme emperyalizmle uyumlu bir gündem ve bu yüzden de laiklik bağımsızlıkçı bir talep.

Açılım: 1945 sonrası; Soğuk Savaş’ın başlangıç yılları. Dinselleşmede ilk adımlar; aydınlanmacı eğitim anlayışından ilk geri dönüş hamleleri, CHP eliyle. Atlantik İttifakı’na katılım, 1952’de NATO üyeliği ve Türkiye’nin “komünizm”e karşı küçük Amerika sürecinin dinselleşmeye sarılarak adım adım örülmesi, DP eliyle. Aynı yıllarda kurulan ve ilk imam hatip okullarını açan İlim Yayma Cemiyeti’nin kuruluş süreci hakkında bir kurucunun net sözleri: “Batı dünyası da kendileri için ciddi bir tehlike olarak gördüğü komünizme karşı Türkiye’de İslam dini üzerindeki baskıların azaltılması ve din eğitim ve öğretimine imkân tanınmasını istiyordu.”

Emperyalizme yaklaşıyor ve dinselleşiyoruz. Böyle başladı ve en başından itibaren dinselleşme ile laiklik mücadelesi; hem sınıfsal hem de jeopolitik bir mücadele karakteri taşıdı; Türkiye’de laikliğin geriletilmesinin ve devlet eliyle dinselleşmenin doğum izi bu. Görmezden gelemeyiz.

1960'lar, gençliğin durumu net saptayan bağımsızlıkçı mücadele, aydınlanmacı eğitim kuşaklarının önderliğinde iyice serpilerek sosyalist hareket ve 70'ler, sınıflar mücadelesinde kızışma; örgütlü işçi hareketinin güçlü ve eylemli gelişimi. Bu mücadeleler karşısında dinselleşme ihtiyacının yakıcı şekilde Türkiye hâkim sınıflarının gündemine yeniden girişi. Ve 1979; ABD'nin Sovyet "yayılması"nı durdurmak amacıyla geliştirip Brzezinski ve CIA Ortadoğu İstasyon Şefi Graham Fuller gibi isimlerin öncülüğünde uygulamaya koyduğu Yeşil Kuşak stratejisi ve bu stratejide Türkiye'nin merkezileşmesi. Atlantik İttifakı'nın "kanun dairesindeki İslam"ı güçlü sol, sosyalist hareketlere, işçi eylemliliklerine ve Sovyet ilerlemesine karşı bir yumuşatıcı olarak kullanma kararlılığı; özeti: "dostlarda İslamı kontrol etmek; düşmanlarda ise kışkırtmak." Sonrası? Sonrası belli: "Bizim oğlanlar yaptı." 12 Eylül.

Örgütlü işçi hareketinin, politikleşmiş gençlik hareketleriyle sosyalist solun zor yoluyla ezilmesi; açılan boşlukta isyansızlığı, örgütsüzlüğü, hak talep etmemeyi teşvik eden yeni bir ideolojinin devlet eliyle hâkim kılınması: Türk-İslam Sentezi; zorunlu din dersleri, tarikat ve cemaat yapılanmalarına laik karakterdeki kolektif direnme ve dayanışma örüntülerinin tasfiyesinden doğan alanda, yoksul-emekçi halk arasında gelişme zemininin açılması. Dönemin CIA İstasyon Şefi, Yeşil Kuşak'ın mimarlarından Graham Fuller'in, yıl 2004, Vatan gazetesine verdiği söyleşiden: "Türkiye'de çok kuvvetli bir sol vardı... İslam zayıf ama solculuk güçlüydü... Ve Türkler için de komünizm İslamdan daha büyük tehlike görüldü." Sözleri açık; Türkiye hâkim sınıflarının korkularıyla Atlantik emperyalizminin jeopolitik öncelikleri tam olarak yine örtüşüyor; sonuç devlet eliyle İslamizasyonda ikinci perde.

1990'lar. Artan piyasacı saldırı, istikrarsız koalisyonlar devri, sıklaşan yönetme krizleri; çeteler, Susurluk, yoğunlaşan iktisadi krizler, derinleşen Kürt sorunu ve artan yoksullaşma dalgası. Hâkim sınıfların geleneksel partilerinin temsil yeteneklerinin tükenmesi; İslamcı hareketin bu boşlukta hızla gelişimi; zora dayalı

stratejilerle bu gelişimi engelleme adımı olarak 28 Şubat hamlesi ve 2001; büyük kriz. Bir yanda artan yoksulluk ve işsizlik dalgası, Türkiye halkının 12 Eylül rejiminin partileriyle arasındaki temsil bağlarının dibe vurması; diğer yanda bu boşlukta tek alternatif olarak güçlenen İslamcıların krizi Cumhuriyet'in krizine çevirme arayışları. Aynı yıl 11 Eylül saldırıları. ABD'nin radikal İslama karşı savaş stratejisi, Irak işgali hazırlıkları, Ecevit'ten olumsuz yanıt; Derviş aracılığıyla sermaye birikimini tekelci karakterde garanti altına alan yukarıdan "reformlar"ı sürdürecektir bir aktör arayışı ve yeni bir görev tanımı: İlmî İslam modeli olarak Türkiye. Sonrası AKP, dinselleşme-emperyalizm uyuşmasında üçüncü perde.

Siyasal İslam'ın Türkiye özelinde bölge için bir model olarak inşa edilmesi süreci, 2007'den 2011'e kadar zor yoluyla devlet içinde yeni rejim inşasına direnme ihtimali olan güçlerin tasfiyesi ve "ilmî İslami" bir rejim inşası yolunda devlet eliyle ve zoruyla İslamizasyon hamlelerinin asli faili olan İslamcılıkla buluşarak zeminini genişletmesi.

"Tamam, ABD stratejisiyle uyumlu olarak dinselleşme ilerledi; peki neden vazgeçmeyeceklermiş?" Yanılgı bu beklentiden başlıyor. Mesele artık AKP'yi, bir partiyi aşıyor; AKP bir rejim inşa etti ve dinsellik artık bu rejimin değiştirilmesi teklif dahi edilemeyecek maddesi; daha önce yazdık; bu rejimin genel karakteri içinde İslamın bir isyansızlaştırma stratejisi olarak yorumlanmış hali daima olacak. İktidar bloğu ile emperyalizm açısından bu nokta sorgu konusu değil. Bu açıdan ABD ile AKP arasındaki kısmi çatlaklar, ağırlıklı olarak Erdoğan kaynaklı yönetme "yöntemi"ne, başta Suriye olmak üzere bölgede izlenen denetimsiz hamlelere, rejimin hegemonik karakterinin aşındırılmasına ve seküler bir isyan zemininin radikalleştirilmesi ihtimaline dayalı olarak derinleşiyor. Aradaki çatlak laiklik üzerinden olmaz, olmadı ve olmayacak. Dincileştirme emperyalizm tarafından asla sorgulanmayacak, nedeni açık.

Bush döneminde C. Powell'in "ilmî İslam devleti", Obama'nın

İŞİD'e karşı koalisyon içinde Türkiye'den söz ederken daha geçen hafta "Sünni devlet" ifadesini kullanması bu karakterin ABD merkezlerindeki sürekliliğinin kanıtı. ABD için Türkiye, bizzat AKP'nin inşa ettiği mezhepçi kimlik üzerinden tanımlanan ve anlamlandırılan bir ülke. Ve mezhep siyasetinin emperyalist sistemin tepe merkezlerinden ifadesi de bu "Sünni devlet" tanımında saklı. Mezhepçi siyasetin emperyal merkezlerden tescili karşısında şurası net: İktidar partisi değişebilir, başındaki isim de değişebilir. Ancak Türkiye İslamcılığı'nın kitle tabanıyla bölge ülkelerinin bu temelde denetlenmesinde bir model olarak inşa edilmiş rejimin dinsel karakterinden artık vazgeçemezler. Aşağıdan, kitleleri kazanan halkçı ve cumhuriyetçi bir alternatifi örgütlü bir yönetme seçeneğine dönüşerek bu rejimi püskürtmesi ihtimali dışında elbette.

ABD'nin ve ona bağımlı düzen içi muhalefetin bu rejime eleştirisi ise ancak onun bu yeni karakterinin aşındığı yerlerde törpülenmesi; sivrildiği yerlerde yumuşatılması, kontrolden çıktığı yerlerde denetlenmesiyle sınırlı. Bu açıdan iktidarla düzen içi muhalefet arasındaki tartışma, İslamın dozları ve tarzları arasında, sermaye fraksiyonlarının temel beklentileri arasında, başkanlıkla parlamenter sistem özelinde hükümet sistemleri tartışması ekseninde ilerleyecek. Hâlâ anlaşılmadıysa belirtelim: Ekmeleddin İhsanoğlu ismi tam da bu nedenle bir yeni mutabakatın "çatı"sıydı. Türkiye'de nizami muhalefetin iki ana aktörü olarak CHP ve MHP; yeni rejimin eleştirisinin ancak İslamcılık içinden ve onu yeniden "ılımlı" zemine, yani kuruluş ilkelerine çekerek, eskiye gitmeden ve laiklik gibi halkçı mücadele gündemlerine girmeden yapılacağı yönünde irade beyan etti. Yeni rejime bağlılıkları ve onun içinden muhalefet yürütecekleri test edildi, onaylandı. Yeni rejimin yeni muhalefet partileridir ve rejime eklemelenmeleri kolaydır. Özellikle de bu mevcut halleriyle, liderlikleriyle.

O halde yolumuzu bu gerçeğe göre çizelim: devlet eliyle İslamcılaştırma sadece emperyalizmle açıklanamaz; Türkiye hâ-

kim sınıflarının korkularıyla bütünleştiktir, bu bir. Türkiye’de devlet eliyle İslamcılaştırma emperyalizm analize katılmadansa hiç anlaşılamaz ve gerçek bir laiklik, emperyalizmden merhamet ve tavır değişikliği beklentisi içinde yukarılardan kurulamaz, bu iki. Türkiye’de devlet eliyle İslamcılaştırma süreciyle iktidardaki İslamcılık suları birleşmiş ve rejim dönüşmüştür. Gerçek, halkçı bir laiklik talebi düzen içi bir muhalefet hattının kabul edeceği çerçeve olmaktan çoktan çıkmıştır; inançlara saygılı, sömürüye saygısız bir laiklik talebi hem bağımsızlıkçı hem de düzen dışı bir siyasal mücadele eksenidir ve geçmişi korumanın değil yeniye kurma programının maddesidir, bu da üç.

BUGÜN LAİKLİK MÜCADELESİ⁶³

AKP eliyle yerleştirilmek istenen yağmacı-despotik Saray Rejimi’nin ideolojik çimentosunun dincilik olduğu açık, anlattık. Dincilik, AKP’nin toplumsal yaşamı düzenleme ve halkı, ama en çok da emekçileri denetleme stratejisinin adı. Bu strateji karşısında durmak ezilenlerden yana bir kurtuluş mücadelesini yükseltmenin olmazsa olmazı.

Bu nedenle altını kalın çizgilerle çizerek tekrarlıyoruz: Laiklik bugün belki de hiç olmadığı kadar emekçi karakterde bir mücadele gündemidir. Laiklik mücadelesi işçiler madende, inşaatta öldürüldüğünde “kader, fitrat” denilerek cinayetlerin üzerinin örtülmesini, “kurtuluş”un mümkün olmadığı fikrinin halk arasında yaygınlaştırılmasını; toplumun kanaat etmeye, var olana rıza göstermeye manevi yollarla da zorlanmasını karşısına koyuyor. Koymak zorundadır.

Laiklik mücadelesi, yoksul halkı “hayırseverlik” cenderesine mahkûm eden denetim ilişkilerine karşı, emekçilerin “hak temelli” bir politika mücadelesini yükseltebilmesinin; tarikatların denetimine karşı emekçi örgütlenmelerinin sınıf mücadelesinde öne çıkabilmesinin, demokratik bir yaşamın da olmazsa olmazı.

63 BirGün Pazar, 11 Ocak 2015

Laiklik mücadelesinin en acil sahası ise eğitim. Dincilik bugün en örgütlü saldırı yığnağını eğitim alanına yapıyor. Yeni rejim, MEB Şûra'da da ilan ettiği program dahilinde “anaokulundan başlayarak farklı bir hayat tarzı”nı yerleştirmek; isyansız, sorgulamayan, itaatkâr kullar yetiştirmek istiyor. Kadınları, emekçileri ve çocukları hedef alıyor. Ezilenlerden yana bir kurtuluş programı; saldırının bu karakterini görmeden ve püskürtmeden ilerleyemez.

Laiklik: TÛSİAD'ın Değil Halkın İhtiyacı

Rejimin dincilik gündemine karşı mücadele emekçi karakterde, halkçı bir gündemdir. Hâlâ “elitist gündem” diyenler var, Kon-ya'da aşçılıkla geçinen, iki aydır işsiz bir annenin “laiklik” mücadelesini sahiplendiği için okuldan polislerce gözaltına alınan 16 yaşındaki oğlu Mehmet Emin midir elit; annesi midir yoksa? Tam tersine; Türkiye hâkim sınıflarının gelişme tarihi, laik-bilimsel eğitime ihanetin de gelişme tarihidir. Bugün laik-bilimsel eğitim, Mehmet Emin'in; Medeni'nin, Berkin'in, Ali İsmail'in; güvence-siz, sendikasız emekçilerin, saraylarda bir kadehe ödenen 1.000 TL'den daha düşük ücretle “asgari” olarak geçinmenin yollarını arayan milyonların ve onların çocuklarının yakıcı gündemidir. Bu gündemi dışlamak, görmemek olmaz.

Bilmem okudunuz mu? Geçenlerde TÛSİAD Başkanı Din-çer'in Hürriyet'te bir söyleşisi yayınlandı. Dincileşme gündemine dair Dinçer “Kadınlar için endişem yok; benim de bir kızım var, yetiştiriyorum. Ben kızımın geleceğiyle ilgili böyle bir korkuya kapılmıyorum” diyor. Dinçer haklı; çünkü dincileşme özel okul-larda “laiklik” adalarında okuyanları ya da çocuklarını eğitim için yurt dışına gönderme imkânı olan zengin aileleri doğrudan tehdit etmiyor, şimdilik. Türkiye hâkim sınıfları bir yandan ülkenin yoksullarını, emekçilerini “dinle denetleme” stratejisine bu cüm-lelerle desteğini açıklarken; diğer yandan da kendi çocukları için bu tehlikeyi bertaraf edecek imkânlarla sahip olmanın bilinciyle konuşuyor. Sınıf bilinci bu, şaşırmıyoruz.

Peki ya yoksul halk çocukları? İmam hatipleşmiş okullara mahkûm edilen, dinselleştirilen eğitim gündeminin içinde niteliği giderek düşen devlet okulları dışında seçeneği olmayan, eğitim yoluyla ailelerinden devrıldıkları sosyal koşulları aşmak için uğraşan çocuklar, bu çocukların aileleri ne yapacak? İşte tam da bu nedenle laiklik ve kamusal eğitim gündemleri de birbirlerini bütünlüyor. İşte tam bu nedenlerle laik-bilimsel eğitim mücadelesi yoksulları, emekçileri ilgilendiriyor. Sınıf mücadelesini görmek için, bir talebin ya da saldırının içinde mutlaka “sınıf” sözcüğünü geçirmek gerekmiyor. Bugün yeni rejime karşı laiklik ve laik/bilimsel eğitim talebindeki sınıfsallığı görmemek; en çok da emekçi çocuklarının mahkûm edileceği “kader”e karşı sessizliği seçmek oluyor. Hâlâ bir talebin ya da mücadelenin taşıdığı sınıf özünü anlamak için tabelaya kalın kalın, altını çize çize “sınıf” yazmak gerektiğini düşünenler, hiç değilse Dinçer’in sözlerini yeniden okuyabilir, üzerine düşünebilirler.

Dindarlığa Değil, Dinciliğe Karşı

Öyleyse dinciliğe karşı mücadele yağmaya karşı mücadeleden de, diktaya karşı mücadeleden de bağımsız değil. Laiklik; bu yağma, dincilik ve dikta üçlemesinin karşısında yeni ve demokratik bir yaşamın imkânlarının kesişim kümesinde yer alıyor. Ve emek eksenli bir laiklik mücadelesinin kazanılabilmesi için ekonomide halkçı-kamucu seçeneğin inşası da zorunluluk.⁶⁴

Dahası var. Laiklik mücadelesi aynı zamanda demokratik bir cumhuriyetin de ön koşulu. Saray despotizmine karşı laik, eşit yurttaşlık haklarıyla donatılmış demokratik ve halkçı bir cumhuriyetin örgütlenmesi mücadelesi ise dindarların karşısında değil; dinciliğe karşı dindarların özgürlüklerinin de garanti altına alınmasını ifade ediyor. Bu açıdan belirtelim; karışıyor, zaman zaman bu karışıklık nedeniyle “dincilik demeyelim” sözleri duyuluyor. Yeri gelmişken açalım öyleyse: Dindarlık ile dincilik aynı şey de-

64 Bunu son bölümde “Halkçı-Kamuculuk” başlığıyla ayrıca açıyoruz.

ğil. Bir insan dindar olup laikliği savunabilir, dinsiz olup sınıf çıkarları, siyasi çıkarları gereği dinciliğe meyledebilir.

Mesela ABD emperyalizmi, mesela NATO'cular: Müslüman değillerdir, fakat 60 yıllık süreçte Türkiye'de ve Ortadoğu'da sola karşı, emekçilere karşı, sınıf mücadelesinin örgütlü araçlarına karşı en fazla dincilik elbisesini dayatanlar da bu kuvvetlerdir. Mesela tekelci sınıflar; emin olun "dindar" oldukları görülmemiştir; fakat halka karşı 12 Eylül darbesinden bu yana artan oranda dincilik dayatılmasına, zorunlu din derslerine, tarikat örgütlenmelerinin emek örgütlenmelerinden doğan boşluğu doldurmasına en çok onlar destek vermiştir. Bu yüzden dincilik, dindarlığın ötesinde, bir sınıfsal-siyasal denetim stratejisidir ve hedefinde en çok da emekçiler, yoksullar vardır.

Dincilik, inançların iş cinayetlerinde, yazar çizer katliamlarında, iç savaş kıskırtmalarında, yolsuzluk ve hırsızlıklarda örtü olarak kullanılması; halkın yoksulluğa, baskıya mahkûm edilmesi ve her tür dünyevi, sınıfsal, siyasi kötülüğün dinle açıklanması, dinle aklanması stratejisidir. Ve bu stratejiyle mücadele, inançlarının her tür kötülüğü, yolsuzluğu, cinayeti, işçilerin Soma'da, Ermenek'te topluca kıyıma uğratılmasını aklamak adına kullanılmasının karşısında duracakların da mücadelesi olmak zorundadır. Bu açıdan dindar ile dinci ayrımı önemlidir. Dincilik karşısında dindarlar da Gezi'de inşa ettiğimiz özgür, demokratik birlikte yaşamı çağıran bir laiklik mücadelesini sahiplenecek; ülke de dünya da bu gerçekliğe doğru gidiyor. Zaman alacak, ama göreceğiz. Çünkü dinciliğe karşı laiklik mücadelesi, emekçilerin, yoksulların, dindarların ve demokratik bir yaşamı birlikte örgütlenme arayışında olan her kesimin yükseltmesi gereken bayraklardan birisi bugün.

ENSAR VE AHTAPOT REJİMİ⁶⁵

Karaman'da yaşanan ve çocukları hedef alan taciz-tecavüz skandalı sonrasında siyasi gündemin ana maddeleri arasına En-

65 ABC Gazetesi, 14 Nisan 2016

sar Vakfı girdi. İktidar ve yandaşları bu olay üzerinden Ensar Vakfı'nın toptan zan altında bırakılamayacağını, muhalefet ise bu olayın münferit olmadığını, vakıfla bağlantılı genel devlet siyasetinin yönlendirmesiyle ilişkili olduğunu ifade ediyor. Tartışma bu içerikle ilerlese de, giderek biçim içeriği esir alıyor. Gerçek anlamda İslamcılaşıma karşıtı, kamusal ve laik eğitim-barınma hakkı talepleri etrafında toplumun çok geniş kesimlerini bir araya getirebilecek bir sorun, "altına yatma", "sapık" gibi sözlerin esiri olmuş bir atışma ortamına feda ediliyor. Açacağım. Ama önce Ensar meselesine nasıl bakmalı?

Ensar Nedir?

Birkaç düzlemde ele alalım. Ensar nedir? Ensar bir tarikatlar koalisyonudur. Hedefi Saray Rejimi ile uyumludur; daha doğrusu Saray Rejimi'nin kamu kaynaklarıyla, devlet imkânlarıyla yürüttüğü İslamcılaştırma, "dindar nesil" projesinin "sivil" alandaki yürütücüsü, tamamlayıcısıdır. Büyümesi, büyütülmesi, önünün açılması, tüm devlet imkânlarının bu uğurda seferber edilmesi bu hedefle ilişkili. Birinci nokta bu.

İkinci nokta: Ensar ve benzeri yapılar bugün Anadolu'da ilkokuldan üniversiteye kadar çocukluk ve gençlik içinde dincileşme örgütlenmesini "barınma" meselesi üzerinden ilerletmektedir. Yoksullaştırılan, çocukları için kamusal eğitim ve barınma imkânlarından yoksun olan ailelerin girdabına zorla sürüklendikleri bir sonuçtur bu yapılar. Bu nedenle mesele aynı zamanda devletin yeterli sayıda yurt yapmaması, yasak olan ilk ve ortaokul yurtlarını-evlerini denetlememesi ve bu anlamda piyasalaşmış barınma ilişkilerini dinci yapıların, vakıfların eline görev bölüşümü eşliğinde bile bile teslim etmesidir. Bu açıdan da siyasidir. Ve hep söylediğimiz üzere, İslamcı gündem ile neoliberal piyasacılık yine birbirini tamamlamaktadır. Bu nedenle piyasacı bir laiklik ufkuna sahip olmamız imkânsız. Laiklik, halkçı-kamucu bir ekonomi programı ile bütünlüklü inşa edilebilecek bir gündem olarak kendisini her vesileyle hatırlatmaktadır.

Üçüncü düzleme bakalım. Ensar yeni değil; ancak bu denli serpilip gelişmesi son birkaç yılın ürünü. Ensar, TÜRGEV gibi yapıların eğitim-barınma alanında devlet destekli dincileşme gündeminin ana aktörleri haline gelişleri, özel olarak 17-25 Aralık operasyonlarının sonrasına rastlıyor. Özellikle bu alanda uzun yıllar örgütlenen, Işık Evleri etrafında eğitim-barınma merkezli genişleme stratejisi yürüten Gülenciler’le iktidarın arasının açılmasının ve bu grubun toplumsal alanda sahip olduğu eğitim, dersane, yurt ve ev gibi örgütlenme sahalarından tasfiye edilmesinin doğurduğu boşluk, Ensar, İlim Yayma Cemiyeti, TÜRGEV ve benzeri sivil görünümlü devlet örgütlenmelerinin önünün açılmasının koşullarını yarattı. Bu vakıf ve dernekler, sivil görünümlü yeni rejim örgütlenmeleri İslamcılaşıma gündemini “sivil toplum” alanında yürütecek, ilerletecek, bir yandan yeni rejime ve onun gündemine sürekli meşruluk üretirken, diğer yandan da Gülen Cemaati’nin bu alandaki etkinliğini kırarak onu ikame edecekti. Bu anlamda 17-25 Aralık sonrasında bu yapılar AKP’nin acil ihtiyaçları doğrultusunda tamamen denetimsiz şekilde, sahip oldukları gücün ötesinde bir siyasal-toplumsal manevra/örgütlenme alanı kazandı.

Dördüncü noktaya geelim: Uzun süredir yazılarda ifade ettiğimiz bir gerçek var. AKP aynı anda hem siyasal alanı kendisinde tekelleştiren diktatoryal bir rejim inşa eden; hem de toplumsal alanda bu gündemi İslamcılaşıma gündemiyle tamamlayan bir “ahtapot rejimi” kuruyor, kurdu. Bu anlamda siyasal alanla sivil toplum alanı iyiden iyiye kaynaştı. Karşımızda Gramsci’nin “siyasal toplum + sivil toplum: bütüncül devlet” formülünde ifade ettiği şekilde anlaşılabilir bir ahtapot bütünselliği var. Dolayısıyla Ensar ve benzeri yapılar aynı zamanda yerel iktidar odakları/kadroları haline de dönüşmüş durumda. Anadolu’da herhangi bir ilçenin Ensar ya da İlim Yayma Cemiyeti sitesini, haberlerini tarayın, yönetim kurulu üyelerini araştırın. Göreceğiniz gerçek şudur: Vakfın yöneticilerinin çoğu büyük oranda öğretmendir ve

ya ilçe milli eğitim müdürlüğünde etkin bir idareci konumundadır ya da son okul müdürleri tasfiyeleri sonrasında ilçelerdeki okul müdürlerinin çoğu bu vakıf yöneticileri arasından atanmıştır. Etkinliklerinin neredeyse tamamı kaymakamlık, belediye, ilçe milli eğitim müdürlüğü, halk eğitim ya da müftülük; yani devlet desteklidir. Bu anlamda karşımızda “sivil toplum” a dair bir mesele yok. Devletle sivil toplum alanını kaynaştıran, Saray Rejimi’nin ihtiyaçları doğrultusunda toplumu örgütleyen ve İslamcılaşıma gündemi etrafında yerel bir iktidar ağının adına dönüşen ve bu dönüşüme katkı verdiği oranda da kolları büyüyen bir ahtapot var. Bugün AKP’siz Ensar’ı anlamak da, Ensar’sız AKP’nin toplumsal sahadaki gücünü kavramak da mümkün değil. AKP bu tarikatlar koalisyonunun önünü açmakta, imkânlarını genişletmekte, kamusal alanı boşaltarak emekçi, yoksul halk çocuklarını bu yapılara doğru itmekte; bu yapılar da İslamcılaşıma gündemi eşliğinde örgütledikleri bu alanda yeni rejime meşruluk ve kadro üretmekte. Bu ikili yapı anlaşılmadan yürütülecek her tartışma, ne yazık ki karşı karşıya olduğumuz meseleyi basitleştirmeye, sıradanlaştırmaya ve biçimin içeriği esir almasına yol açar. Şu an olduğu gibi.

Programlı Çıkış

Kuşkusuz ki şu ana kadar ortaya çıkan tepkiler önemlidir. Bu vakfa sponsor olan bir GSM operatörüne karşı gelişen sosyal duyarlılığın, yurttaşların yeri geldiğinde “tüketimden gelen gücü” kullanarak etkili bir inisiyatif örgütleyebileceklerine dair önemli işaret-moral verdiği de açık. Muhalefetin bu meseleyi gündeme getirmesi, gündemden düşürmemesi de önemlidir. Nitekim bu rejimi bütünleyen, onun gündemini sosyal alanda yerleştiren bu yapıların tartışma konusu olması iktidar çevrelerinde önemli bir panik ve savunma refleksi de yaratmış durumda. Savunmalar, çünkü meselenin taciz/cinsel istismar olayı üzerinden genel olarak Ensar ve kamusal-laik eğitim/barınma hakkı tartışmasına

doğru kaymasından endişeliler. Savunmadalar, çünkü uzun süredir bu topluma dayattıkları din ve ahlak özdeşliği algısı sarsılıyor. Ahlakın ancak dincilik ile mümkün olduğu, laik bir ahlakın, laik bir toplumsallığın ve yaşam tarzının imkânsızlığı mesajları üzerinden kurulan İslamcı hegemonya dili ağır sarsıntı yaşıyor bu gündemle. Bu nedenle savundukları ya da bir an önce gündemden düşmesini arzuladıkları şey Karaman’da yaşanan vaka değil; İslamcı siyasal-sosyal gündemin devlet destekli dayanaklarına doğru genişleyebilecek bir tartışmaya/gündeme karşı baraj kuruyorlar. Bunu gören bir muhalefet stratejisi şart.

AKP’nin bugüne kadarki siyasal hamlelerini de bu çerçevede iki ana eksenle ele alabiliriz: Savunma ve saldırı. AKP toplumsal-siyasal muhalefet güçlerine saldırı koşullarındaysa yapılacak olan önce muhalefet güçleri arasındaki birliği çelikleştirecek bir strateji ve dil geliştirmek olmalı. AKP, hegemonyasının sarsıldığını, tartışmaya açıldığını düşündüğünde ise bilin ki savunmadadır ve paniktedir, hataya en yatkın olduğu dönemdedir. Böyle dönemlerde yapılması gerekense, muhalefet cephesini değil, karşı cepheyi öncelikli hale getiren, orada sarsılan bağları daha da zayıflatacak genişletici bir strateji belirlemektir. En son yapılması gerekense, AKP’nin savunmada olduğu dönemlerde, yani tabanı tutmakta zorlandığı, açıklamakta zorlandığı meselelerde tartışmayı yeniden kültürel bir kamplaşma düzeyine taşımak ve kültürel kamplaşma üzerinden oluşan iklimde tabanını yeniden kendi etrafında kemikleştirmesini sağlamak olur. Bu nedenle CHP’nin Ensar tutumu doğru olsa da, kullanılan dilin içeriğin önüne geçmesinden en çok kimlerin yarar sağladığı da iyi görülmeli. Tartışma “altına yatma, sapık” düzleminden derhal çıkarılmalı, politikleştirilmelidir. Erkek egemen bir İslamcı saldırı gündeminin doğrudan İslamcı bir kadın üzerinden tartışmaya açıldığı izlenimi, AKP’nin kültürel kutuplaşma zemininde meseleyi yeniden “mağduriyet söylemi”yle kurmasına imkân verir, veriyor. Türkiye’de hegemonya mücadelesi artık bir yönüyle kimin mağduriyet söylemini öncelikle kurabildiği mücadelesidir.

İkinci nokta ise daha önemli: Ensar meselesini bu taciz-tecavüz vahşeti gündeminin ötesine taşıyarak toplumla buluşturmak gerekiyor. Yani “Ensar’ı bağlar, bağlamaz” gündemi dipsiz kuyu. Ama devletin yasak olan bu evlere göz yumması, bu alanlardan çekilip çocukları teslim etmesi, piyasaya bırakılmış barınma dayatmasında yoksulluğun İslamcı gündeme mahkûm bırakılması, bu vakıfların AKP’nin gündemiyle, yerel iktidar ve bürokratik kadrolarla iç içe geçmesi; yani topyekûn piyasalaşma ve İslamcılaşma gündemi ortada. Tartışma buraya doğru genişletilebilir ve kültürel kamplaşmaya/yarıklara can verecek zeminden rahatlıkla uzaklaştırılabilir mesafede. Öncelik kamusallıkla laiklik gündemini halkın acil sorunlarına dokunacak bir program eşliğinde yerleştirmek, politikleştirmektir. Halkçılık bunun içindir.

Bu mesele bireysel değil, toplumsal ve siyasal bir çıkış gerektiriyor. Karşı tarafın savunmada olduğu, paniklediği; yüzbinlerce ailenin çocuklarını teslim ettiği bu yapılarla ilgili soru işaretlerinin/duyarlılığın dindar-laik ayrımının ötesinde bir boyut kazandığı koşullar mevcut. Bu açıdan piyasacı-İslamcı gündeme karşı kamusal barınma hakkı ve laik-bilimsel eğitim gündemi etrafında toplumun en geniş kesimlerini örgütleyebilecek bir programlı çıkış imkânı örmek, buna uygun bir öncü güce dönüşmek mümkün; koşulları var.

Unutulmasın: Türkiye’nin hiçbir sorunu bireysel değil; bu nedenle de sadece bireysel çıkışlara, bireyler arası söz dalaşlarına değil, programlı çıkışlara ihtiyaç var. Programlı çıkış ise belli: Ülkenin en geniş kesimlerini halkçı, laik, demokratik bir cumhuriyet hedefi etrafında toplamak. Bunun dışındaki her çözüm, savunmadaki AKP’yi yeniden saldırı zeminine çeker.

ÖZGÜRLÜKÇÜ LAİKLİK DEĞİL, LAİK ÖZGÜRLÜK⁶⁶

Meclis Başkanı İsmail Kahraman’ın yaptığı “yeni anayasada laiklik olmasın, dindar anayasa olsun” vurgulu konuşmayla bir-

likte birçok kesimin unuttuğu, “aman laiklik dersek” kaygılarıyla geri plana ittiği laiklik daha genel bir tartışma ve mücadele gündeminin parçası haline geldi yeniden. Tepkiler yükseldi, Kahraman “sözde” geri adım attı.

Ama belirtelim: Kahraman hiç değilse açık sözlü. Laikliğin tasfiye edildiğine de, yeni düzenin karakterine de açık açık vurgu yaptı. Kahraman’a AKP kadrolarının kızmaları da bundan. Öyle ya, bütün memleket tek tipleştirilecek, çocukluk-gençlik “dindar-kindar” formatına devlet eliyle sokulacak, “imam hatiplerin insanlığın kurtuluşu için seçilmiş olduğu”na vurgu yapılacaktır. Ama “anayasada laiklik kalsın, İslam vurgusuna gerek yok” denilerek tepkiler yumuşatılacak. Kahraman’ın hatası, İslamcı pragmatizmi unutması. “İçeriği boşalttıktan sonra, biçim bırak kalsın”, niye uyandırırıyorsun milleti?

Gelelim bu tartışmanın gündeme getirdiği tepkilere. Başbakan Davutoğlu “laiklik olacak, ama özgürlükçü laiklik” dedi. “Özgürlükçü laiklik” bir kavram seti olarak bir başka kavram seti karşısında yer alıyor bu bakışa göre. Bu ise “otoriter laiklik.” Burada kastettikleri, İslamcı siyasetin önünün açılmasını önleyen bir laiklik anlayışı mıdır, yoksa laiklik aracılığıyla otoriter rejimin özellikle 12 Eylül sonrasında kendisini yeniden üretmeye çalışması mıdır? Elbette birincisidir; AKP kadrolarının “otoriter laiklik”ten anladığı, İslamcılığın siyasal ve toplumsal örgütlenme kanallarının ortadan kaldırılmasıdır. Bu nedenle otoriter bir İslamcı siyasetin önünün açılması, meşrulaştırılması ve toplumsal yaşamın her düzeyde adım adım dincileştirilmesi için “özgürlükçü laiklik”tir önerilen.

Neye mi özgürlükçü laiklik? Diyanet’e trilyonluk Mercedes’e özgürlükçü laiklik. “Fazla tedbir Allah’ın gücüne gider” hutbesiyle iş cinayetlerine karşı sermayenin yanında yer almaya özgürlükçü laiklik. Soma’da katledilen 301 işçinin ölümünden sonra “kader” fetvaları verilmesine özgürlükçü laiklik. Mezhepçiliğe, komşuya savaş ihracına özgürlükçü laiklik.

Siyasal İslamcı olmayan, böyle düşünmeyen herkese, kendisi gibi olmayan tüm topluma hakarete, iftiraya, yalana, yargısız infaza özgürlükçü laiklik.

“Emri ben verdim”e, çocuğunu mezara koyduğu gün bir anayı meydanlarda yuhalatmaya, çocukluğun, gençliğin, kadınların esaretine, “O saatte orada ne işi varmış?”a özgürlükçü laiklik.

Sana, bana, düşünene, eleştirene, görene, gösterene düşman; ama Ensar’a özgürlükçü laiklik.

Ve her şeyin ötesinde, milyar dolarlık saraylara özgürlükçü laiklik.

Laik Özgürlük Mücadelesi

Yanlış bir zeminde doğru tartışma yürütemezsiniz. Ülke dinsel temelde bir diktatörlük olarak yeniden yapılıyor. Bu yeni rejim anayasal olarak güvence altına alınmak isteniyor. Memleketin her alanında temel hak ve özgürlükler kısıtlanıyor, şu ortamda özgürlükler alanı, demokrasi zemini tamammış gibi edilecek her “özgürlükçü laiklik” lakırdısı, diktayı görünmezleştirmeye, gerçekle yüzleşmeyi ertelemeye yol açıyor. Mevcut rejimde “özgürlükçü laiklik” olmaz. İslamcılığın önünü açan her şey “özgürlükçü”dür bu siyasete göre. Sen ürkme, o ürkmesin, biz ürkmeye-
lim diye araya atılmış sostur orada “özgürlükçü”den sonra gelen “laiklik” ifadesi.

Laikliğin içeriğini, nasıl olacağını, toplumu nasıl kuşatacağını dikta sonrası yeni toplumsal mutabakatta tartışırız. İnananın da, inanmayanın da haklarını garanti altına alacak bir laiklik harcını hep birlikte kararız. Buna bu toplumun dinin her türlü kötülüğü, sömürüyü aklamak için siyasete, ticarete alet edilmesinden rahatsız olan kesimlerini de katarız. Hiç endişeniz olmasın. Ama önce zemini kuralım. Açalım.

Bugünün tartışması laikliğin içeriği değil; özgürlüklerin niteliği tartışmasıdır. Yani özgürlük, giderek İslamcı zeminde sadece din ve inanç temelinde tanımlanmaya ve İslamcı diktatörlüğün

önünün açılmasına mı sıkıştırılacak, yoksa her alanda laik bir özgürlük/özgürleşme hareketi mi yaratılacak? Asıl sorun budur. Karar verilmesi gereken nokta, çatallanan düğüm burasıdır.

Yanıt da bellidir. Dikta ve dinselleşme koşullarına karşı laik özgürlük zemini zorunlu. Özgürlükler mücadelesinin laiklik zemininde kurulması zorunlu.

Nedir laik özgürlük mücadelesinin içeriği?

Örneğin hayırseverlik ya da yardım adı altında emekçiyi, yoksul halkı İslamcı gündeme bağlayan tüm pratiklere karşı sosyal hakları savunmak; sadakaya karşı hak mücadelesi yükseltmek laik özgürlük yolunda adımdır.

Örneğin bilginin tüm düzeylerde giderek dinselleştirildiği, eğitimin tüm düzeylerde imam hatipleştirilmeye başlandığı ortamda; yoksul, emekçi halk çocuklarının eğitim yoluyla daha iyi koşullara ulaşmasının engellenmesine karşı eğitim hakkı mücadelesidir laik özgürlük mücadelesi.

Aydınlanma düşüncesinin ortaya çıktığı dönemde başta Kant olmak üzere tüm filozofların üzerinde durduğu en önemli özgürlükler; düşünce ve ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü için mücadele etmektir laik özgürlük mücadelesi.

Laik özgürlük; toplumun inanç, mezhep, tarikat, vakıf temelinde adım adım parçalandığı bir ortamda, yeniden yurttaş olma, gerçek anlamda yurttaşlık ve yurttaş hakları mücadelesini yükseltmektir.

İnsanın kendi ayakları üzerinde durabilmesi, kendi kararlarını kendi verebilmesidir laik özgürlük. Şeyhler, şıhlar, mensubiyetler parçalanmışlığı karşısında yurttaşlık mücadelesidir.

İçeride ve dışarıda giderek yükselen şiddet dalgasının arkasındaki İslamcı dinamiklere karşı, barışı savunmakta, birlik içinde demokratik bir arada yaşam koşullarını yurttaşlığa göre yeniden tarif etmekte ısrardır laik özgürlük mücadelesi. "Din kardeşliği" ile değil, yurttaş haklarıyla, laik özgürlükle... Yeniden, yenilenmiş bir cumhuriyet mutabakatının özgürlükler zemini, temeli burası olacaktır.

Laik özgürlük düzeni, emekçi haklarıyla yurttaş haklarının birlikte, eşzamanlı kazanımı için mücadelenin yükseltilmesiyle kurulur. Daha da somutu; 1 Mayıs'ta emekçi hakları ve yurttaş hakları çizgisinin yükseltilmesiyle, bu yönde bir kitlesellikle, doğru araçlarla, doğru slogan ve taleplerle kurulur laik özgürlük mücadelesi.

Laiklik, insanın “bitti bu iş” diyerek yaşadığı koşulları kader olarak görmeye başladığı anda, “biz kazanacağız” umudunu yaratmak ve yeni bir kurtuluş dalgasında “milletin azim ve kararlılığı kurtaracaktır” çizgisini başat kritere çekmektir. Durumu kabullenmemek ve kurtuluşu başka yerlerden beklememek; bizzat kurtuluş için seferber olmaktır. Laik özgürleşme dalgası; “kaderime razıyım”a karşı “bu gidişi kabullenmiyoruz” itirazının canlandırılmasıdır. Laikleşme, kurtuluşun insanda aranmasıdır. Göksel değil, yerseldir. Hayatın içindedir.

Özgürlükler için mücadelenin içeriğinin ancak laik karakterde olabileceği, laikliğin ancak hak ve özgürlükler için mücadeleyle kurulabileceği bir diyalektik var önümüzde. Öyleyse özetleyelim: Saray Rejimi içinde ya da Saray Rejimi karşısında “özgürlükçü laiklik” gündemimiz yok, laik bir özgürleşme gündemimiz var artık.

“LAİK İSLAMCILIK” MASALI⁶⁷

Gelelim bir diğer masala. “Özgürlükçü laiklik” masalını şimdilerde bir de “laik İslamcılık” masalı tamamlıyor. Tunus'ta Siyasal İslam'ın lideri konumundaki Raşid Gannuşi 20-22 Mayıs tarihlerinde partisi Ennahda'nın kongresinin toplanmasından hemen önce Le Monde gazetesine bir röportaj verdi ve burada özetle parti ile hareket, dini ile siyasi faaliyetler arasına ayırım çizgisi çekeceklerini ilan etti. Kendi ifadesiyle Ennahda “Siyasal İslam'dan çıkıp Müslüman demokrasisine girecek.” Nitekim kongre gerçekleşti ve bu yönde taktiksel bir yeni hamle yapıldı.

67 ABC Gazetesi, 3 Haziran 2016

Bir süredir bu gelişmenin bize yansımalarını izliyorum. Hâkim bakışın iki ekseninde kurulduğunu belirtebiliriz. Birinci bakışa göre Ennahda AKP modeline doğru ilerlemektedir; İslam ile demokrasiyi, laikliği uyumlulaştırma yolunda önemli bir adım atmaktadır. Bu bakışa sahip kalem erbabını “ideolojik zombi” olarak nitelendirmek mümkün. Ya AKP’nin “Müslüman demokrasi”, “muhafazakâr demokrasi”, “Milli Görüş gömleğini çıkarıyoruz” hamlesinin bugünlere ulaşmak için kurulan bir taktik tuzak olduğunun farkında değiller ya da kalemlerini ve yüreklerini ilgili makama kiraya vermişler. İkincisinin daha yakın ihtimal olduğu açık. Safılıklara göre değil, memleketteki saflaşmaya göre analiz yapıyoruz.

Gelelim ikinci bakışa. İkinci bakışa göre ise Ennahda’nın bu hamlesi aslında Arap Baharı sonrasında laikliğin, laik cephenin zaferi. Ennahda ya da Siyasal İslamcılık yenilmiştir.

İkinci bakışın kısmen doğruluk payı var; rüzgâr laiklikten yana esiyor; ancak bu bakışın da es geçtiği bir boyut var. Siyasal İslam özellikle otoriter ya da diktatoryal rejimlerin baskın olduğu ülkelerde en büyük taktik esneklik yeteneğini geliştiren harekettir. Dikta dönemlerinde ayakta kalması, gerileme dönemlerinde mevzi koruması, arkasına aldığı destekçiler bir yana, biraz da bu siyaset okumasına ve taktik esnekliğe dayanır. Gerçekten bir İslamcı hareketin kendisinin artık **“Müslüman demokrasiye geçeceğini”** ilan etmesi laikliğin zaferi olsaydı, bugün Türkiye’de de laikliğin zaferini yaşıyor olabilirdik. Çünkü aynısını kuruluş yıllarından beri AKP ve kadroları da söyledi, söylüyor. Oysa bugün Türkiye’de laiklikle ilgili tartışma, laikliğin cenazesini kimin kaldıracağıyla ilgilidir. Bu nedenle ikinci bakışın da gerçeği tam olarak yansıttığı söylenemez.

Kaldı ki bu bakış, liberal post-İslamcılık (İslamcılık sonrası) tezleriyle de bir noktada birleşmektedir. Bu bakışa göre zaten artık “İslamcılık bitmiştir.” İslamcılığı aşırı idealize edilmiş bir pozisyon olarak kodlayan bu bakış, İslamcılığın güçle, parayla buluşmasının

dan doğan yozlaşmaya odaklanarak “İslamcılık bitti, post-İslamcılık devrindeyiz” saptamasını ilan ediyor. Oysa bu tezlerin sahipleri de yanılıyorlar, Siyasal İslamcılık tam da buydu zaten, sapma yok. Sadece bu tezlerin sahiplerinin etik-politik proje açısından idealize ettikleri Siyasal İslamcılık iktidar oldu; İslamcılık’ın bittiğini söyleyenlerin aklında hâlâ muhalefetteki İslamcılık var; buna göre, oradaki söylevlere göre analiz yapıyorlar. Yanılıyorlar.

Öyleyse Tunus’taki yeni durumu nasıl yorumlamalı? Bizim açımızdan asıl ilgi çekici olan şey, İhvan yani Müslüman Kardeşler enternasyonaline bağılı hareketlerin Arap Baharı sonrasında, özellikle de Mısır’da İhvan’ın bastırılmasının ve terörle özdeşleştirilmesinin ardından bu yeni dönemi belirli alanlarda mevzileri koruyarak geçirme arayışında olduğudur. Bu yeni değil; aynı durum 28 Şubat sürecinde Siyasal İslam içindeki yenilikçi-gelenekçi tartışmasıyla bizde de görölmüştü. Ama ilgi çekici olan şey, bizim de bugünlerde bir yeni laiklik atılımı için çareler, çıkışlar ararken üzerinde uzlaşmaya çalıştığımız laiklik tanımıyla ilgilidir. Gerçekten laiklik sadece din ile devlet işlerinin birbirinden ayrılması mıdır? Bu sorunlu tanıma dair en güzel örnekleri, Gannuşi’nin son kongre vesilesiyle gündeme getirdiğı açıklamalarda buluyoruz.

Tunus ve Gannuşi

Kongrede alınan kararlara ve Nahda yetkililerinin yaptıkları açıklamalara bakarak ilerleyelim: Birincisi, artık cami ile siyaseti birbirinden ayıracıklarını ilan ediyorlar. İkincisi, hareket ile partinin ayrışmasından söz ediyorlar. Buna göre hareket sivil toplum alanında “davet” çalışmalarını, İslamcı örgütlenmeyi sürdürecektir, buna karşın siyasi parti olarak Nahda bunu yukarıdan aşağıya gerçekleştirecek bir siyasi projeden vazgeçecek. Özetle, politik alanda siyasi partinin “laiklik” vurgusu karşılığında sivil toplum alanında İslamcı örgütlenme sürdürülecek.

Niyet okuma üzerinden gitmeye gerek yok. İhvan büyük daralma koşullarında yeni bir mutabakat ile kendisine yaşam ve

örgütlenme alanı açmaya çalışıyor. Bu noktada İslamcı-İlhvanı örgütlenmeyi yaşamın içinde, sivil toplumda ilerletecek. Zaten Arap Baharı öncesinde, özellikle de Mısır'da büyümesinin koşulları bu yolla oluşmuştu. Din işleri ile devlet işlerinin ayrılmasına sıkışan bir laiklik tanımının geldiği yer burası. Nahda bu laiklik tanımını benimsiyor.

Gerçekten laiklik sadece din işleriyle devlet işlerinin birbirinden ayrılması mıdır? Ve ikinci soru; devlet sivil toplum alanından kopuk, ekonomik ve sosyal ilişkilerden bağımsız, yalıtılmış bir örgütlenme midir? İki soruya da hayır yanıtını verebiliriz. İslamcılık sahip olduğu ekonomik ve sosyal güçle, “ulema”nın cami üzerinden yürüteceği davet faaliyetleri ve örgütlenmesiyle sivil toplum alanında İhvanizasyon’u hızlandıracak; bu sırada devlet işlerine karışmayacak; devlet de bu duruma müdahale etmeyecek. Buyurun size yeni laiklik. Bugün dinle devlet işlerinin ayrılması anlamına sıkışan bir laiklik tanımına en çok geri çekilme devrindeki İslamcı hareket ve partiler ihtiyaç duyuyor.

Hatırlayalım: kendisine iktidar alanı tanınmadığında Türkiye’deki İslamcı hareket de “yenilikçi-gelenekçi” ayrımı temelinde bölünmüş ve AKP kurulmuştu. AKP “özgürlükçü laikliği” savunuyordu. Devlet din işlerinden elini çekmeli, din işleri de devlet işlerine karıştırılmamalıydı. Mesela Diyanet derhal kapatılmalıydı. Bugün gelinen yere iyi bakalım: İktidara iyice yerleşen, konumunu sağlamlaştıran İslamcılık bırakın kaldırmayı, kendi sosyal-siyasal-ideolojik örgütlenmesinin en önemli aygıtlarından birisi olarak yapılandırdı bu kurumu. Dolayısıyla taktikti. Öyleyse artık netleşelim: Muhalefetteki İslamcılık ölçü değildir, İslamcılık’ı anlamak isteyenler iktidardaki İslamcılığa, onun pratiğine bakmalı. Bu nedenle AKP tarihselleşmiş bir örnektir.

Nitekim Gannuşî’nin İlhan’ın uluslararası geri çekilmesi ve Siyasal İslam’ın giderek El Kaide, Boko Haram ve IŞİD ile özdeşleştirilmesi karşısında kendisini bu özdeşlikten ayırmak için girişti-

ği yeni meşruiyet hamlesinin bir benzerini 2001-2002 sürecinde AKP de benzer argümanlarla kurgulamıştı. AKP'nin kuruluşundan bu yana ideolojik-siyasi doktriner ismi olarak hareket eden Yalçın Akdoğan; 2001-2002 sürecinde, hareketi **“muhafazakâr demokrat”** olarak ilan etmeden önce İslamcı Bilgi ve Düşünce dergisine yazdığı bir yazıda pozisyonlarını **“Yeni İslamcılık”** olarak açıklıyor ve Yeni İslamcılığı, **“Siyasal Değil Sosyal İslamcılık”** başlığıyla ifade ediyordu. Yani artık parti, siyasal faaliyet yukarıdan aşağıya İslamcı olmayacak; sosyal alanda, sivil toplum alanında ise İslamcı örgütlenme sürdürülecekti. İslamcılık aşağıdan yukarıya bir mücadele yürütecekti. Tepeden bir İslamizasyon olmayacak, aşağıdan örgütlenecekti. Buna mecburlardı; hem güç merkezlerinden onay almak hem de İslamcı gündemin ötesine geçerek o zamana kadar ulaşamayan ve büyük bir temsil bunalımı yaşayan kesimlere doğru tabanı genişletmek için. Nitekim bu taktik tuttu; Siyasal İslamcılık tabanını görünüşte İslamcı olmayan bir gündem üzerinden adım adım genişletti ve ardından bugün bu tabanı İslamcı temelde dönüştürüyor. Hem devlet hem de sivil toplum alanını bütünleştirerek, arada var olduğu söylenen ayrım çizgilerini silikleştirerek... Devletle sivil toplumu İslamcılaştırma gündemi etrafında bütünleştirerek...

Nitekim Akdoğan gerek yazılarında gerekse söyleşilerinde Yeni İslamcılığın sistem içinde tutunabilme mücadelesiyle ilgili olduğunu ifade etmiştir. Aynı durum şimdi de uluslararası İhvan parti ve hareketleri için geçerli. İslamcı hareket ve partilerin alanı daralıyor; gerek iç gerekse uluslararası rüzgârlar aleyhte esiyor. Şimdi önlerinde tek seçenek var. Bu süreci önce yaşam alanını koruyarak atlatmak ve ardından da **“AKP modeli”**yle yeniden iktidarı zorlamak.

Kıssadan hisse; bu taktikle ilerlemiş bir iktidar deneyimi önümüzde duruyor. İslamcılığın ne demokrasiyle ne de laiklikle uzlaşması mümkün değildir. Siz yine de daha geçtiğimiz yıl Selefile-re **“sabredin, adım adım gideceğiz”** diyen Gannuşi'nin videosu

hiç yayınlanmamış gibi yapmaya devam edebilirsiniz; anladığınız laiklik buysa size kolaylıklar.

15 TEMMUZ VE BEŞ MADDEDE ACİL ÇIKIŞ PROGRAMI⁶⁸

Kanlı darbe girişiminin üstünden on beş gün geçti. Sıra sıra operasyonlar, F tipi yapıya dönük temizlik hamleleri hızlanarak sürüyor. Diğer yandan ülkenin el ele nasıl bu hale getirildiğiyle ilgili yeni **“kandırıldık”** itirafları da tam gaz. Son olarak Milli Savunma Bakanı Işık’ın “14 yıldır soruları çalıyorlarmış” açıklamasını bu ekseninde değerlendirebiliriz. Kimler beslemiş, kimler yol vermiş, gün gün bu da görülecek.

Bir başka mesele var; daha mühimi bu. Ortada büyük bir kriz var; devleti tümüyle kateden ve oradan derinleşip darbe girişimi gecesi toplumsal fay hatlarına doğru genişletilmek istenen bir kriz.

Devlet krizi sürüyor; iktidar çevreleri A planının bile tam olarak ortaya konulamamasından kaynaklı olsa gerek; B planından, C planından, tehlikenin sürdüğünden söz ediyorlar. Devletten topluma transfer edilmek istenen zor aygıtları içi savaşa şimdilik önlenmiş görülüyor. Bu noktada darbe girişiminin 7 Şubat MİT Krizi’nden bu yana derinleşen **“zor aygıtlarına kimin hâkim olacağı”** mücadelesinin doruk noktası olduğunu yeniden hatırlatalım. Öyleyse bir devamlılık var ve bir zor aygıtı neye başvurursa ona başvurmadan gözünü sakınmıyor: operasyon, tehdit, baskı, zorlama, darbe girişimi ve elbette iç savaş kışkırtıcılığı.

Devletten topluma doğru genişletilmek istenen krizi, bir iç savaş formu olarak krizi önlemek bugün akli başında her yurttaşın görevi.

Peki ya devlet krizinin çözümü?

68 ABC Gazetesi, 30 Temmuz 2016

Kimler Çözemez?

Kestirmeden söyleyelim; krizi besleyenler, krizi bu noktaya getirenler bu krizi çözemez.

Devleti şeyhler, dervişler, müritler, mensubiyetler ekseninde örgütleyen dincileşme programı bu krizi çözemez. Bir “cemaat”ın yerini diğerleriyle doldurma programı hiç çözemez. Türkiye, iki İslamcılık arası iç savaşa feda edilemez.

Halka düşmanlık için NATO çizgisinde, Atlantik sularında rütbe arayanlar bu krizi çözemez.

“Ne istediler de vermedik?” çizgisi, ülkeyi uçurumun eşiğine getiren her hatanın ardından “kandırıldık” diyerek açık çek isteyenler bu krizi çözemez.

Krizin tarafları, yaratanları, el ele büyütenleri sadece geçmişleri, yapıp ettikleri nedeniyle değil; ellerinde bir çıkış programı olmadığı; bir gelecek perspektifi, bir kurucu inşa iradesi olmadığı için de çözemez.

Siyasal İslamcılık da, F tipi İslamcılık da çöküyor. Ülkeyi tarihsel olarak en büyük krizinin eşiğine getiren hatalar kişilerin değil, siyasetlerin ve onlar eliyle dayatılan onlarca yıllık programların hatalarıdır.

Sadece bu iki tür çökmüyor; halkı dincilikle denetleme, emekçiye ezme programı emperyalizm destekli bir büyük sermaye projesiydi; bunun da sonu geliyor, göreceğiz.

Milyonlar “Erdoğan Gitsin de”nin Ötesinde

Öyleyse, krizi yaratanlar çözemezse, buradan nasıl, hangi programla ve hangi seçenekle çıkacağız?

Dilimizde tüy, kalemde mürekkep bitmeden yazalım: Programsız birlik, birliksiz çıkış yok.

Halkçı-Demokratik Atılım için büyük imkân kapılarının açıldığı dönemdeyiz.

24 Temmuz’da Taksim’de gerçekleştirilen mitinge iyi bakın; birlik oradadır; çıkış oradaki birliği programlı biçimde genişletmek ve bir öncü etrafında toplamaktır.

Çare darbe karşıtı geniş kitlelere de, bu krizden gerçek çıkış yolunu gösterecek bir özneyi, çöküş karşısında yeni kurucu iradeyi örgütlemektir.

15 Temmuz gecesinin bir önemli dersi daha var: AKP karşıtı geniş kitleler darbeye destek vermemiş, milyonlar darbe karşıtlığında buluşmuştur. Yani AKP kalemlerinin yıllardır ısrar ettiği üzere **“Erdoğan gitsin de”** denmemiştir.

Milyonların meselesi sadece Erdoğan’ın ya da AKP’nin gitmesi değildir. Olmadığı kanıtlanmıştır. Muhalif milyonlar, bir şeye karşıtlığın ötesinde; yeninin içeriğiyle, kuruluşun programıyla da ilgili.

Öyleyse bir program, bir çıkış programı şarttır ve her zaman belirttiğimiz üzere, ülkeyi uçurumun kenarından alacak, birleştirici programı seslendirecek, güçlendirecek, halkı bu temelde birleştirecek bir siyasi seçenek de şarttır.

İmkânlar vardır; uygundur.

Beş Maddede Acil Çıkış

Beş maddede acil çıkış programı zaten ortada. Hayatın dayatmasıdır, teorik tartışma değil, pratik ihtiyaçtır.

Bir; din işlerinin ve aidiyetlerin kamusal devlet işlerine karıştırılmasının sonuçları ağır olmuş, ülke bir iç savaşın eşiğinden dönmüştür. İç barışın, demokrasinin, darbelerle mücadelenin en önemli maddesi, din ve vicdan özgürlüğünü garanti altına alan laiklik ilkesinin güncellenmesi ve yeni toplumsal sözleşmede merkezileşmesidir. Bu laiklik inançlar karşısında tarafsız bir devletin inşası için de; krizden çıkış için de öncelikli maddedir. Bir tarikatın, cemaatin yerini başkasıyla doldurma programıyla kriz ancak derinleştirilir.

Şartlar da, rüzgâr da buna uygun. 17-25 Aralık operasyonları sonrasında söylemini daha da dinsellettirmişti AKP; **“Allah bizimle”** söylemi Cemaat’le girilen **“En dini hangimiz?”** yarışında öne çıkarılmıştı.

Bugünkü rüzgâra bakın; kuşkusuz tabanı seferber etmede din hâlâ etkili bir faktör olarak kullanılmakta; ancak bu kez başka. Diyanet “**dinin kullanılmasının verdiği zararları**” anlatıyor; AB Bakanı “**bu yapı laikliği hedef aldı**” diyor; Atatürk resimleri AKP binalarını süslüyor; Ahmet Hakan “**Nasıl Kemalist oldum?**” sularına yelken açıyor.

Diyebilirsiniz; maske takıyorlar. Olabilir; mesele neden örneğin 17-25’te yapmadıkları ve bugün yapmak zorunda hissettikleridir. Siyasal İslamcılığı, projesini, niyetlerini biliyoruz. Mesele; bugün haklılık çizgisinin karşıtlar tarafından bile ifade edilmek zorunda olması.

İki; çöküşün nedeni eksiğiyle gediğiyle yurttaşlık kimliğinin adım adım tasfiyesidir. Yurttaşlık kimliği yeniden, demokratik temelde ve kapsayıcı ölçekte tanımlanmalı; sadakanın yerini hak, keyfiliğin yerini hukuk, şiddetin yerini barış almalıdır. Ülkenin temel sorunları demokratik ve barışçıl yollardan, yurttaşlık kimliği etrafında çözülmeli; iç savaş senaryoları ve emperyalist müdahale doktrinleri karşısında halkın en geniş birliğini sağlayacak demokratik cumhuriyet örgütlenmelidir.

Üç; darbeciler Meclis’i hedef almıştır. Hedefte bütün Meclis vardır. Öyleyse Meclis’i demokratikleştirmek; bir kurucu meclis olarak yeniden örgütlenmesini sağlamak ve çıkış için güçlendirmek gerekmektedir. Bugün Meclis’i zayıflatmayı hedef alan her hamle, darbe programıyla yan yana görülecektir.

Dört; halkçı bir ekonomik örgütlenme şarttır. Çare halktadır, halkladır. Tankın önüne yatan da, Taksim’de “**ne darbe ne dikta**” diye haykıran da bu maddi manevi sömürü düzeni karşısında ancak halkçı-kamucu bir ekonomi örgütlenmesiyle yan yana getirilebilir.

Beş; altmış yıldır Türkiye’yi adım adım bu çöküşe doğru götüren program halkçı, emekçi hareketlerin yükselişine karşıdır. Emperyalizm desteklidir. Türkiye’yi devlet ve toplum katında emperyalizmle ve sömürü düzeniyle uyumlu bir dinselleşme programına adım adım iten, darbelerle önünü açan merkezler

karşısında bağımsız bir çizgi yukarıda sayılan dört maddenin uygulanabilmesi için zorunludur.

Türkiye'nin laik, demokratik ve halkçı bir cumhuriyet inşası, yaşadığımız çöküş karşısında bu program etrafında yeni bir kurucu irade örgütlenmesi arayışı en çok da buradan, bu merkezlerden engellenecektir. Engellenmek istenecektir. Ama asıl zorluğumuz ortadadır: Kiminle, hangi siyasi seçenekle bu şartları demokratik çıkış yoluna uygun hale getireceğiz?

CUMHURİYET DÜŞMANLIĞI BİR PROGRAMDIR, VAZGEÇEMEZLER⁶⁹

Başarısız darbe girişiminin ardından OHAL'li AKP rejimi KHK'larla, muhalefete dönük cadı avının bile gündeme geldiği hukuksuzluklarla zor mekanizmalarını sonuna kadar kullanıyor. Aynı şiddet ve dozda başvurulana diğer bir unsur olarak AKP'nin "kitle desteğine", "sokaktaki gücüne" ya da Yenikapı'daki "mutabakat mitinginde" olduğu gibi "politik düşmanlarını" bile vitrine koyabilme becerisine bakılabilir. Yenikapı mitinginin ardından AKP'nin tüm bu manevralarının sorunsuz ilerlediği söylenebilir mi?

Deniz Yıldırım: Bu sorunuza Gramsci'nin hegemonya kavramına yüklediği anlam çerçevesinde yanıt verelim. Birkaç unsur var bu kavramı açıklayan; birincisi kitleleri rıza-ikna yoluyla yönetmek. Yenikapı'daki mitinge de baktığımızda özellikle İslami dozu hayli baskın, Osmanlıcı temalarla desteklenmiş bir Türk milliyetçiliğinin ideolojik düzlemde harekete geçirildiğini, kitle rızasının darbe karşıtlığı aracılığıyla iç ve dış düşmana karşı bu temelde yeniden ve daha da güçlü bir milliyetçilikle seferber edildiğini söyleyebiliriz. Diyanet'in tilavetiyle yapılan İslamcı devlet töreni açılışını Bahçeli'nin Türk milliyetçiliğini özetleyen konuşması izledi. Önümüzdeki dönemle ilgili epey açıklayıcı bir sahne başlangıcıdır.

69 İleri Haber söyleşisi, 8 Ağustos 2016

Hegemonyada ikinci unsur, bu ikna-rıza unsurunun mutlaka zorun zırhıyla donanmasıdır. Genelkurmay Başkanı Akar'ın ve kuvvet komutanlarının mitingde olması, Akar'ın kürsüye gelerek bu mutabakatın arkasındaki kuvveti ifade etmesi bu şekilde anlaşılmalıdır. Asker her nasıl olursa olsun yeniden siyasal alandadır.

Üçüncü unsur: Hegemonya bir yönüyle karşıtlar üzerindeki etkiyle, etkileme kapasitesiyle ölçülür. Karşıtlarının bir bölümünü kendi yanına, halk seferberliği projene, temel siyasal kutuplaşma eksenini senin belirlediğin mindere çekme ve bu sayede karşıt güçlerin bir bölümünü etkisizleştirme; bir bölümünü ise düşmanlaştırma pratiğidir.

Karşıtlarını senin dışında bir alanda oynayamayacak şekilde pasifleştirmek de buna dahildir. Bu da başarılmış görünüyor. Özellikle Kılıçdaroğlu'nun önce katılmayacağını açıklayıp ardından basınca yenik düşmesini bu temelde okumak gerekir. Kılıçdaroğlu ile Bahçeli'nin tek eksiği, Ekmel Bey'i mitinge birlikte çağırmayı unutmalarıdır.

Tüm bunlar üzerinden bakarsak; evet bu manevralar mitingde de görünürleştiği üzere etkilidir ancak bir açıdan da yetersizdir.

Miting özellikle 7 Haziran'dan bu yana Erdoğan'ın Saray etrafında örmeye çalıştığı Milli İttifak siyasetinin içeride genişletilmesine yaradı. Devlet aygıtlarının ve başat muhalefet partilerinin de bu koalisyon içine dahil edildiği gösterildi. Dışarıya verilmek istenen mesaj belliydi: "Bakın sadece benim partim değil, diğer partiler de bana destek veriyor, meşruluğum arttı."

Fakat yetersizdir; şu açıdan: Karşıdaki kuvvetin "emperyalizm" olduğu utangaç da olsa saptanıyorsa ki konuşmalarda bu bile saptanamamıştır mitingde, bir çıkış programınızın, buna uygun olarak da hamaseti, Türk sağının bildik ezberlerini aşan bir stratejinizin olması gerekir. Ve miting bu anlamıyla da hegemonyanın kırılğan yapısını görünürleştirmiştir. İktidar bloğunun bu büyük saldırı karşısında ecdadın başarılarını anlatmak, Necip Fazıl şiiiri okumak ve "bu sınırlar bize yetmiyor" demek dışında

bir stratejisi yok; sadece kitle seferberliğine dayalı bir strateji içinde konsolidasyonu sağlasa da, dış cephedeki yalnızlaşmayı aşmaya ya da kartların artık bu kadar açık oynandığı bir aşamayı göğüslemeye ne kadar yetecek? Bu açıdan Yenikapı'daki mitingin temel zayıflığı da, bu konuda bir saptama ve çıkış programının yokluğunun görülmesi ve gösterilmesidir.

Yenikapı mitingi Mehmet Ağar'dan Tansu Çiller'e, Abdullah Gül'den Devlet Bahçeli'ye Türk sağını, ana muhalefeti, ordu gibi kurumsal temsillerden devletlü erkana oldukça geniş bir politik figürler yelpazesini bir araya getirdi. Bu fotoğraf AKP rejiminin Cumhuriyet'in temellerini yıkınaya ayarlı çizgisinde bir tenzilatı ya da rücu etme hamlesini ifade ediyor mu?

Etmiyor kesinlikle. Cumhuriyet düşmanlığı bu siyaset için vazgeçilebilecek değil, ancak ve ancak kritik dönemeçlerde kısım ertelenebilecek ya da esnetilebilecek bir idealdir. Altmış yıllık NATO-Gladyo programlarıyla, Küçük Amerika siyaset çizgisiyle halka, emekçiye, sola, ezilenlere karşı adım adım Cumhuriyet'i tasfiye ve dinci bir iktidarı hazırlama görevinin parçaları olanlarla Cumhuriyet'in temellerini yıkmaya ayarlı çizgide tenzilat yapılmaz. Bunu özellikle belirtmek isterim; Cumhuriyet düşmanlığı bir kişiyle değil; bir programla adım adım inşa edilmiştir. İçinde büyük sermayenin tercihleri; içinde emperyalizmin tercihleri var. Cumhuriyet yıkıcılığı dedektörlerini açık tutarken arkadaki bu program ve aktörleri görmek ve yeni bir cumhuriyetin inşası görevinde bu konularda uyanık olmak gerekir. Cumhuriyet yıkıcılığı, iki şiirle üç siyasetçinin söylemlerini aşan bir içerikte, tarihsellikte ve genişliktedir.

İkinci Kurtuluş Savaşı göndermesi, bir anlamda, Kurtuluş Savaşı'nın sonrasındaki cumhuriyetle bütünleşen yönüne de bir müdahale anlamına geliyor. Genel olarak "milli mutabakat" arayışını çağrıştıran söylemlerin, gericilikle derdi olan kesimleri mas etme gücü ya da yeteneği olabilir mi?

Şunu görerek başlayalım: İslamcılığın emperyalizmle karşılaşır karşılaşmaz geliştirdiği siyasal açıklama "İkinci Kurtuluş Sa-

vaşı.” İşte şimdi “demokrasi nöbeti” uygulamalarının çarşamba gününe kadar uzatıldığını görüyoruz. Yani Sevr Anlaşması’nın yıldönümüne kadar. Dünkü tablonun başarılı olduğu düşünülmüş olmalı ki yeni kurtuluş savaşı teması etrafındaki “milli muhabakat” Sevr’e karşı bir içerikle tamamlanacak.

Yani iktidar kendisini milli birliği sağlayan, parçalanma projelerini elinin tersiyle iten yeni Milli Önderlik pozisyonuna doğru taşımak istiyor. Bu anlamda en çok özenilen kişi Mustafa Kemal. Yalnız Mustafa Kemal, ülkeyi kendisinin yarattığı bir çöküş tablosundan çıkarmak için yola çıkan bir lider değil; yani on dört yıl ülkeyi yönetmedi, sorun alanlarını kendisi büyütmedi; halka gitti, direnişi merkezileştirdi, meclisleştirdi ve cumhuriyetleştirdi. Rahmetli Bülent Tanör hocanın anlatımıyla “kurtuluş” ile “kuruluş” sürecinin bir diyalektığı vardı. Kurtuluş Savaşı’nı Meclis’in açılmasından, adım adım kongrelerle yeni siyasi rejimin örgütlenmesinden ayıramazsınız. Dolayısıyla kurtuluşla yeni kuruluş iç içedir.

Şimdi bugüne bakalım; on dört yıllık hatalarıyla, yanlış siyasetlerle içeride ve dışarıda büyük zaafılar yaratan bir iktidar, bütün bunlarda kendisinin hiç payı yok gibi, “kurtuluş savaşı önderliği”ne soyunuyor. Bunu bir defa geçiniz; tamamen iç konsolidasyon ve dışarıya dönük taktiktir. İkincisi; kurtuluş programı var mı? Mustafa Kemal’in savaş sürerken Meclis’e sunduğu Halkçılık Programı var; Hâkimiyet-i Milliye etrafında, Hakların Savunulması (Müdafa-i Hukuk) etrafında bir stratejisi var. Emperyalizmi net saptıyor ve programını, ittifaklarını, içeride ve dışarıda siyasetini cephedeki savaş tamamlayacak şekilde buna göre yapılandırıyor.

Peki bugün “İkinci Kurtuluş Savaşı”nın kuruluş diyalektığı nedir? Gücün tek merkezde, Kurtuluş Savaşı’nın kurucu iradesinin tasfiye ettiği Saray merkezi etrafında yeniden toplanmaya çalışılması; Kurtuluş Savaşı’nın kurucu iradesinin yerleştirdiği laiklik devrimlerinin tasfiyesi. İkinci Kurtuluş Savaşı söylemi bu aktörler açısından altı boş bir söylemdir. Amaç özellikle cumhuriyetçi kitlelerin iradesini de buraya eklemek.

Oysa bugün cumhuriyetçi irade FETÖ darbeciliğine, dikta ve dincilik projelerine ve emperyalist dayatmalara karşı yeni bir içerikle, yeni bir öncüyle doğabilir. Yüzünü halka dönerek, emekçiden yana bir program benimseyerek, emperyalist anlaşma ve ittifaklar karşısında bağımsız bir ittifaklar dizisi geliştirerek, çağdaşlaşma programını toplumun genel ve acil ihtiyaçlarıyla uyumlu hale getirerek. Demokratik dönüşümleri tamamlayarak.

Evet, bugün Türkiye zordadır, evet emperyalizm yıllardır Türkiye’de halka düşman bir çizginin destekçisidir; fakat buradan çıkışı o merkezlerde pişirilen siyasi projeler, o merkezlerin önünü açtığı siyasetler yapamaz; programı da yoktur, öznel olarak cesareti de... Bence mitinge rağmen ve hatta mitingden sonra ısrarla altını çizmemiz gereken bu gerçekliktir. Taksim’de, Gündoğdu’da ve Yenikapı’da toplanan milyonları yok sayan değil, adım adım çıkışı gösteren, halkı birleştiren çözümler.

Türkiye içeride ve dışarıda yaşadığı sorunları ancak ve ancak gerçekten halkçı, laik, demokratik, yurttaşlığı merkeze alan bir yeni cumhuriyet için kurucu irade oluşturulmasıyla aşar; bunun dışındaki çözümlerden medet ummak teslimiyettir. Türkiye çözümünün da artık bu asgari program etrafında halkı, çıkışı örgütlemek göreviyle yüzleşmesinin, stratejisini, dilini, ittifaklarını buna göre geliştirmesinin zamanı. Enerji açıktadır; taşıyıcısını beklemektedir. Tarih bu büyük kurucu göreve çağırmaktadır.

ZAMANDA ORTAÇAĞ, MEKÂNDAN ORTADOĞU⁷⁰

Türkiye tarihsel bir dönüşüm yaşıyor. Bu dönüşüm hayali bir geçmişin yüceltilmesine, Türkiye’nin tarihsel aydınlanma ve çağdaşlaşma birikimini tersine çevirecek bir karşı devrim sürecine işaret ediyor. Sadece rejim değil; toplumsal ilişkiler, kamusal alan ve genel olarak yaşamın kendisi değişiyor.

Dönüşümün iki eksenı var. Zamansal olarak Ortaçağ’a, mekânsal olarak Ortadoğu’ya benziyoruz.

70 ABC Gazete; 7 Ocak 2017

Bir yandan akla, bilime, özgür düşünceye, eleştirel-laik duruşa karşıtlıktan beslenen siyasal gericilik olarak Ortaçağlaşma; diğer yanda bombalarla, intihar saldırılarıyla gündelik yaşamı örselelenmiş, korkunun hâkim olduğu, ölümlerin, kayıpların birer sayıya dönüşüp normalleşmeye başladığı, sıradanlaşma tuzağının baskın hale geldiği Ortadoğululaşma.

2017'nin geride kalan ilk haftasının yüzümüze acı şekilde vurduğu tokat bu iki olgudan bağımsız değil. Yılbaşı kutlaması sırasında onlarca insanın dinci bir terör örgütü tarafından rahatlıkla katledilmesi ve katilin aramızda elini kolunu sallayarak gezmesi birinci olgu; diğer taraftan İzmir'de gerçekleştirilen bombalı saldırı ikinci olgu. Reina'daki terör saldırısından İzmir Adliyesi önündeki saldırıya değişmeyen bir gerçek var: Ortaçağlaşma ve Ortadoğululaşma tuzağındayız.

İzmir saldırısının gerçekleştiği gün Suriye Lazkiye'de, Irak Bağdat'ta benzer terör saldırıları meydana geldi. İzmir, Lazkiye, Bağdat. Türkiye, Suriye, Irak. Aynı gün içinde dahil olduğumuz gündem halkası artık budur. Emperyalist müdahalelerle paramparça edilmiş, etnik ve mezhepsel savaşlarla yıkılmış yeni Ortadoğu gerçeği bombalı saldırılar, intihar saldırıları. Yöntem olarak değil sadece; vahşetin giderek sıradanlaşması, gündelik yaşamın parçası haline dönüşmesi, yaşamla ölüm arasındaki sınır çizgisinin görünmezleşmesi ve alışma duygusu. Emperyalizmin, taşeronlarının ve bu ülkelere sürdükleri cihatçı çeteciliğin sonucu bu: Yeni Ortadoğu ve şimdi ne yazık ki Yeni Ortadoğu'nun bir parçası olma riskiyle karşı karşıyayız.

ABD emperyal dış politika aklının görünür merkezlerine bakalım; Foreign Policy dergisinin 2017 yılında en fazla çatışma-şiddet dalgasına maruz kalması beklenen ülkeler sıralamasında Suriye-Irak'tan sonra ikinciyiz. Yemen'in, Afganistan'ın üstündeyiz. Türkiye, Suriye ve Irak'ın kaderiyle birleşti. Emperyalizm desteğiyle Büyük Ortadoğu'ya ılımlı İslam ihraç etme modeli çöktü; şimdi Büyük Ortadoğu'nun radikal İslam

ve “başarısız devlet” modeli Türkiye’ye ihraç ediliyor. Görünen budur.

Türkiye, kaynağı ve nedenleri her ne olursa olsun, küme düşüyor. Bu küme düşüş; hukuku, güvenliği ve genel olarak devlet aygıtı çökmüş bir ülke görüntüsü veriyor. Terör saldırılarının hedefinde, gündelik yaşamın korkuyla şekillendiği ve acıların sıradanlaşmaya başladığı bir ülke. Ortadoğululaşma budur. 7 Haziran 2015’ten bu yana, geride kalan bir buçuk yıllık süreçte terör saldırılarında 594 sivil, 555 asker ve 305 polis kaybettik. Toplamda 1.454 kişi. Yazıyla bin dört yüz elli dört.

Ortadoğululaşma, bu terörün, şiddetin normalleşmesi ve karşısında hiç kimsenin çare üretmemesi, üretememesidir. Sabah evden çıkarken “akşam eve sağ salim dönebilecek miyim?” sorusunun yüzeye çıkmasıdır. Gündelik, kamusal ve sosyal yaşamın “kalabalıklar korkusu”na dönüşmesidir; atomizasyondur, kuşku, korku ve parçalanmış toplumsallıktır.

Diğer yanda ülkenin bir bölümünde terörün şehir savaşları stratejisine yönelmesi, karşısındaki sert güvenlikçi ittifakla birlikte yıkılan şehirler, terk edilen yerleşim yerleri görüntülerini bize de taşıdı. Neresi Halep, neresi Cizre ayırmak zorlaştı. Yeni Ortadoğululaşma, aynı zamanda bu ayrımı artık yapamamaktır. Ama en kötüsü, bu ayrımı yapamazken buradan çıkış yolunu arayamamak, karanlıkta kalmaktır. Bu nedenle yeni Ortadoğululaşma’yı tamamlayan en önemli unsur Ortaçağlaşma’dır.

Ortaçağlaşma

Ortaçağlaşma olgusu bir yanıyla Yeni Ortadoğululaşma (Iraklaşma, Suriyeleşme) tuzağının tamamlayıcısıdır; diğer yandan ideolojik ve sosyal düzeyde eski Ortadoğululaşma (Suudlaşma) olgusunun devamıdır. İki Ortadoğu düzleminde Ortaçağlaşma, hâkim ideoloji ve siyasete dönüşmekte.

Ortaçağlaşma, Yeni Ortadoğululaşma tuzağının tamamlayıcısıdır, iki nedenle. Birincisi, karanlık, çıkışsızlık ve çaresizlik hissinin yerleşmesidir. Kanıksama, çıkış yaratamama ve kabullen-

medir. Kant, Aydınlanma için “aklını kullanma cesareti göster” vuruculuğunda bir teşhis yapmıştı. Yeni Ortaçağlaşma, cesaretin ve aklın eşzamanlı yavaş ölümüdür.

Demokratik siyasal kanalların tıkanması, otokratik rejim ve bu ortamda şiddetin bizatihi kendisinin sözün, aklın, konuşmanın yerini alması; şiddetin siyasallaşmasıdır diğer yanıyla. Bugün her düzeyde, her alanda siyaset ve karşı siyaset imkânlarının rafa kaldırılması Ortaçağlaşma’dır. Hukuksuzluk, keyfilik, yurttaşlık haklarının askıya alınması, herkesin kendi hukukunu kurmaya çalışması, linç, intikam ve kin duygularının terör, şiddet dalgası eşliğinde yayılması. Kimsenin kendisini güvende hissetmemesi. Ortaçağlaşma sadece ideolojik bir yapılanma, dincilik temelli bir dönüşüm değildir. Modern devletin çöküşü, herkesi eşitleyen hukuksal güvencelerin aşınması, kimlikler temelinde parçalanmadır. Bu resmi tamamlayan, meşrulaştıran, sorgulanmamasını garanti altına alansa dinci-gerici ideolojik-sosyal yapılanmadır.

Öyleyse “Ortaçağlaşma, Yeni Ortadoğululaşma tuzağının tamamlayıcısıdır” saptamasının ikinci nedenine gelelim. Yukarıda da belirttik; Yeni Ortadoğululaşma terörün, şiddetin gündelik hayatın parçası haline gelmesi; sosyal, kamusal yaşamın parçalanması ve atomizasyondur; devletsizleşmedir. Bu toplumsal parçalanma halini yeni bir sosyalleşme biçimine çeviren dinci örgütlenmelerdir. Yeni bir anlam dünyası, aidiyet ve güvenlik hissi, maddi ve manevi kalkınma vaadi etrafında yeni örgütlenme sahaları bulan, örgütlenme alanını genişleten yegane sosyalleşme biçimi tarikatlar, dinci yapılanmalar ve buralardan yayılan gericiliktir. Yurttaşlığın ölümünü, sosyal-kamusal yaşamın parçalanmasını yurttaşlık öncesi sosyallikler ve gericici yapılanmalar bütünlemektedir. Yazık ki bu olgu, gidişatı tersine çevirecek bir çağdaş çıkış yolu bulamazsak gelecek yıllarımızı belirleyecek. Sabahları erken vakitte işe, okula gitmek için uyandığımızda karşımızda bulduğumuz gerçek karanlığı bu karanlık olasılık tamamlamaktadır.

Öyleyse Yeni Ortadoğululaşma'nın tamamlayıcısı olan Ortaçağlaşma olgusu, köklerini eski Ortadoğululaşma'da, Suud tipi bir rejim ve ideolojik yapılanmada bulmaktadır. Eski Ortadoğu ile Yeni Ortadoğu; Suud gericiliği ile Irak ve Suriye'ye hâkim hale gelen, terörün, şiddetin esaretinde, dinci bir yapılanma olan IŞİD tarafından toprakları işgal altında, parçalanmış, çökmüş devlet görüntüsü birbiriyle bütünleşmeye başlamıştır ve birleşme sahnesi yine yazık ki ülkemiz, Türkiye olmaktadır. Tuzaktır, tehliktir.

Ortaçağlaşma-Ortadoğululaşma Diyalektiği

Fakat Ortaçağlaşma-Ortadoğululaşma diyalektiği bununla sınırlı değildir. Hukuku çökmüş, devletin "kamusal" vasıflarının giderek ortadan kalktığı, şahsileşmiş iktidar pratiklerinin yaygınlaştığı bir düzen dayatır bu diyalektik. Devletle toplum arasındaki ilişkileri belirleyen zemin yurttaşlık ve hak olmaktan çıkar; hayırseverlik ile kindarlık arasında salınan, rasyonellikle bağını koparmış bir düzende tarikatların ve mafyalaşmanın hükmünü ilan etmesine tanıklık edilir. Yurttaşlığın ölümüdür.

Laikliğin, aklın, çağdaş ve eleştirel düşünme-yaratma pratiklerinin ölümüdür bu diyalektik. Sanatın, bilimin, edebiyatın değil; lümpenleşmenin, mafyalaşmanın, kültürel çözülme ve çürümenin yüceltilmesidir. Çok izlenen filmlere, çok izlenen tv programlarına bakın. Ortaçağ'da halkın sopayla terbiyesini tamamlayan ideolojik aygıt olan dincilik, elektriği ve televizyonu keşfetseydi aynı programları yapar, aynı filmleri çeker, aynı çürümeyi pompalardı. Çünkü Ortaçağ, çürümedir.

Kadının otobüste, parkta, okulda tekmelenmesi; kadınlığın örselenmesidir de. Cumhuriyet Devrimi'yle Ortaçağ'dan çıkış adına sağlanan hangi kazanım varsa yıkımıdır. Bir Engizisyon görmemeniz, kent meydanlarında toplanan felsefe, bilim kitaplarının yakılmasına tanıklık etmemeniz bu gerçeği değiştirmez. Sessiz, derin yıkımdır. Eğitimin niteliksizleştirilmesi ve dincileştirilmesidir. Okuduğunu anlayamaz kuşaklar yetiştirme; felsefe-

nin geriletilmesi, aklın kötülük kaynağı olarak hedefe konulmasıdır. Yeni Ortaçağ, karanlığın internetli ve televizyonlu halidir. Bu sayede size sevimli, esprili gösterdikleri kişilere yeni yılı hedef gösterebilir; satrancı ve felsefeyi akılla bağı olduğu için düşmanlaştırabilirler.

Yeni Ortaçağ, sabah erken kalktığınızda karşılaştığınız kadar zifiri karanlıktır. Aydın ve aydınlanma düşmanlığıdır; Güray Öz'e, Ahmet Şık'a uygun bulduğu yer cezaevidir; aydının kapatılmasıyla karanlığın yayılması programının birlikte uygulanmasıdır Yeni Ortaçağ. İlerici, muhalif akademisyenlerin adım adım meslekten atılmasıdır.

Yeni Ortaçağ emekçinin Soma'da, Ermenek'te, Şirvan'da maddede toprak altında kalmasıdır. İşçinin ölümüne çalıştırılması, kurtulmanın işten çıkarılmasıdır. Ölümlerin kaderle, fıtratla açıklanması, haklılaştırılmasıdır. Yeni Ortaçağ, ezilenlerin ezilmişliklerinin ilahi bir emir haline getirilmesidir. İbn-i Rüşd'lerin akılla, felsefeyle imanı uyumlu gören İslam'ı değil, Muaviye'nin yoz ve mezhepçi İslamcılığıdır.

Yeni Ortaçağ, tarikat yurtlarında yoksul halk çocuklarının yanarak can vermesidir. Devletin kamusal görevlerden elini çekmesi ve bu kamusalıkların Ortaçağ artığı yapılarca yeniden örgütlenme amacıyla yarım yamalak tamamlanmasıdır. Ortaçağ kamusalın ölümüdür; bu ölümden dinci ideolojinin hükmünü ilan ederek çıkmasıdır.

Yeni Ortaçağ ekonominin dışında siyasal zorlamaya dayalı bir yağma ekonomisidir. İdeolojisi haraççıdır; haraç ekonomisini haracı meşrulaştıracak bir siyasal-ideolojik donanım bütünler. Haraç ekonomisini, yağma düzenini sorgulatmayacak; eleştiriyi, akli, özgürlük arzusunu tetiklemeyecek bir güvenlik stratejisidir Yeni Ortaçağ dinciliği. Bugün de olan budur.

Türkiye'nin ve Ortadoğu'nun bu yeni denklemden çıkması hâlâ mümkündür. Yegâne çıkış, hukuku yeniden tesis etmek; inançları, fikirleri, şiddetsizliği güvence altına alacak yeni, gün-

cellenmiş bir laik-demokratik cumhuriyet sözleşmesi etrafında ülkeyi yeniden örgütlemek; halkçı-kamucu bir ekonomi etrafında yağma-haraç-fıtrat düzenine son vermektir. Terörün, şiddetin, yayılan çöküş ve çaresizlik görüntüsünün; Aladağ, Soma, Şirvan karşısında 100 yıl sonra geldiğimiz yer yeniden burasıdır.

Sorunları yaratan Siyasal İslamcılık ise bu sorunları çözemez. İzmir saldırısından sonra iktidar mensupları “bu saldırılar bizim Suriye’de, Irak’ta olmamızı engelleyemez” diyorlar. Önce Suriye ve Irak olmamızı önlemek gerek; acil risk budur. Türkiye Yeni Ortaçağ karşısında yeniden Cumhuriyet; Yeni Ortadoğululaşma karşısında iç ve dış barış çizgisi tutturmak zorunda.

Yaşamın kendisi politiktir; bu politiklik bugün farklı dünya görüşlerine, beklentilere ve siyasal pozisyonlara sahip olalım ya da olmayalım herkesi etkiliyor, ilgilendiriyor. Zira ölüyoruz. Türkiye’nin yeniden yaşam siyasetine, yaşatma siyasetine kavuşması ekmek gibi, su gibi bir ihtiyaca dönüşüyor. Ne diyordu Kant: “Akılını kullanma cesaretini göster.”

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇIKIŞ YOLU - KURUCU MUHALEFET VE HALKÇI CUMHURİYET

ÖNCE TEŞHİS: PORTREYİ KİMLER İNDİRDİ?⁷¹

Cumhuriyet Halk Partisi'nin kongre sonrasında yeni bir tartışma konusu var: Portreyi kim indirdi?

CHP'li bir milletvekilinin Meclis'teki çalışma odasının duvarından Mustafa Kemal Atatürk portresini indirdiği iddiasıyla başlayan bu tartışmaya son noktayı koyalım.

Yöntemi değiştirerek tartışmayı gerçek zeminine çekelim; fotoğrafı netleştirmek için üç temel soruya yanıt vererek ilerleyelim: Birincisi, portre nedir? İkincisi, portre indirilmiş midir? Üçüncüsü portre indirildiyse kim ya da kimler indirmiştir?

Portre Nedir ya da Portreden Ne Anlamalı?

Siz şimdi portre dediğimde Mustafa Kemal'in resmini anlıyorsunuz. Çakır gözlerini, sarı saçlarını ya da kalpağını. Böyleyse mesele; görüntünün esiri oldunuz. Saray'da da var; Davutoğlu çeşitli mecralarda konuşurken arkasındaki duvarda asılı halde de görebilirsiniz bu portreyi. Yanılıyorsunuz. Portreyi böyle tartışarak gerçekle yüzleşmekten kaçılıyorsunuz. Portre bu değildir.

Mustafa Kemal Atatürk bir Cumhuriyet Devrimi'nin öncüsü, önderiydi. Eşzamanlı olarak bağımsızlık savaşına ve Türkiye'nin iki yüzyıllık çağdaşlaşma sürecinin izinde siyasal ve toplumsal alanda önemli atılımlara, devrimlere öncülük etti. Kurtuluşla kuruluşu harmanladı; birlikte ilerletti. *"Benim en büyük eserim Türkiye Cumhuriyeti'dir"* sözüyle bağımsızlık, laiklik, çağdaşlık alanındaki siyasal-sosyal dönüşümlerin toplamını ifade etti; öne aldı. Bu kazanımlar ekseninde "eser" in ilkelerini açıkladı: Devrimci, cumhuriyetçi, laik, devletçi, halkçı, bağımsızlık temelinde

71 ABC Gazetesi, 28 Ocak 2016

milliyetçi bir yeni düzen. Portre budur; Cumhuriyet devrimciliğinin aynaya baktığında gördüğü şey sarı saç, mavi göz değil; devrimle Ortaçağ'dan kurtulma programıdır; örgütlü, kongreli kurtuluştur; emperyalizmden medet ummamaktır. Portre'yi böyle anlamazsanız, Saray'daki Atatürk portresinden, Davutoğlu'nun arkasında asılı resimden mutlu olur, gerisini boşverirsiniz.

Portre İndirilmiş midir?

Gelelim ikinci soruya: Cumhuriyet, Çankaya düşmüş; rejim değişmiş; Atatürk Orman Çiftliği'nin ortasına kaçak bir Saray kurulmuş; siyasal-sosyal düzen dinle meşrulaştırılan bir Saray otoriterliği temelinde yapılmış; **“Yüz yıllık parantezi kapatıyoruz”, “Doksan yıllık reklam arasına son veriyoruz”, “Geçmiş restore ediyoruz”** sözleri havada uçuşuyor. “Portre indi mi inmedi mi?” Portre inmiştir; çoktan inmiştir. Yeni mi fark ettiniz?

Sabahtan akşama Cumhuriyet'e, laikliğe, iki yüzyıllık çağdaşlaşma sürecine hakaretle siyaset düzeneği devletleşmiş; bir tarikatlar koalisyonu ülkeyi, zihinleri, çocukluğu, geleceği parsel parsel paylaşır hale gelmiş; “Portre indi mi inmedi mi?” Çoktan indirilmiştir.

Dedik ya, portre görüntü değil içerikti, eksiğiyle gediğiyle kurtuluş ve kuruluş diyalektiğini harmanlamış bir çıkış programıydı. Ve eksiği gediği değil, yapamadıkları hiç değil, yaptıklarıdır indirilen. Portre indirilmiştir. Şu sorularla ilerleyelim:

- Ülkenin tepesine bir Saray Rejimi yerleşmiştir; rejim bir Cumhuriyet midir?
- Eğitimden sağlığa; gündelik yaşamdan siyasal süreçlerin haklaştırılmasına, çocukların geleceğinden dış politikaya her alanda dincilik hâkim hale gelmiş; rejim laik midir?
- Kamu talan edilmiş, yerli tarım bitirilmiş, ekonomide dışa bağımlılık artmış, fabrikalar, santraller, kamuya ait ne varsa haraç mezat yandaşa, candaşa, Koç'a, Sabancı'ya devredilmiş, rejim devletçi midir?

- Emekçi perişan, yoksulluk artıyor, üretici ürettiğinden kazanamayıp şehirlerin yolunu tutuyor, tütünden, şeker pancarından tekellerin dayatmalarıyla koparılan köylü Soma'da, Ermenek'te madene, ölüme indiriliyor; emekçiler sadakayla, tevekkülle bu duruma mahkûm ediliyor. Rejim halkçı mıdır?
- Halk çaresiz, umutsuz, çatışmalar, içeride ve dışarıda savaş ortamı, ölümler, gözyaşları sürüyor, "bütün bu ahval ve şerait içinde" bir çıkış, bir yön, bir kurtuluş ve yeniden kuruluş arıyor. Günün şartlarına göre yapılanmış, saldırıyı geldiği yerde göğüsleyen, Türk'ü ve Kürt'üyle yeni bir demokratik, cumhuriyetçi ve birleştirici atılım bekliyor. Bütün bu ortamda devrimle cumhuriyet kuran muhalefet partisi Altı Ok'ta ifade edildiği şekliyle devrimci midir?
- Ülke Amerikan üslerinden, NATO siyasetinden geçilmiyor. Bağımsızlık çizgisi çökmüş, dış politika yerlerde; bağımsızlıkçı temelde bir milliyetçilik siyaseti hâkim midir? Değildir. AKP'ye de, bugün onunla ittifak dizilişi içine giren güçlere de kalan, "Kürt'e karşıtlık" temelinde yapılanmış bir milliyetçilik siyasetinde birleşmektir; gerisini tartışmanız bile istenmemektedir. Tuzaktır. Portreyi bulandırmadır.

İşin özeti, ikinci soruyu da yanıtlayalım: Evet, Altı Ok olarak portre inmiştir, indirilmiştir. Siz cumhuriyet atılımının programı olarak Altı Ok'u indirenleri değil, Altıok'u tartışıyor; hedefe oturtuyorsunuz, kutlarız.

Gelelim son soruya; kim ya da kimler indirmiştir cumhuriyet portresini?

Portreyi İndirenleri Açıklıyorum

Evet, portre indirilmiştir, AKP ve Saray Rejimi zaten indirilmiş bir portreyi yok etmektedir şimdi. Öyleyse portreyi kimler indirmiştir?

- Cumhuriyet portresini NATO ittifakı indirmiştir; Türkiye'nin Sovyetler'e karşı Atlantik İttifakı içine yönelen tercihleriyle adım adım dinselleşme siyaseti bir panzehir olarak devreye sokulmuş, emekçinin, köylünün, yoksulun aydınlanmasına, bilinçlenmesine karşı bir sınıf siyaseti olarak dincilik devreye sokulmuş, laiklik sermaye ve NATO-ABD ittifakı için "sınıfsal bir tehdit"e dönüşmüştür. Portreyi Türkiye burjuvazisi, onun tercihleri ve ittifakları indirmiştir.
- Köylü aydınlanmasına son verenler, köy enstitülerini kapatarak teslim olanlar portreyi indirmiştir.
- Yükselen aydın, öğretmen, köylü, işçi, öğrenci-gençlik hareketlerini ezmek isteyenler; halkın hak arama, örgütlenme, sorgulama zeminlerini kendilerine tehdit görüp halka karşı tarikat, askeri darbe, yasak, baskı, işkence siyaseti güdenler; hak arama, örgütlenme, sorgulama zeminlerini işyerinde, okulda, hayatın içinde adım adım yok edenler indirmiştir.
- 12 Eylül'de emekçi aydınlanmasına karşı "gereği yapılsın, anarşinin kökü kazınsın" mektupları yazan Koç sınıfsallığı, "gülme sırası bizde" diyen sermaye tavrı, **"sol çok güçlüydü, İslamı buna karşı güçlendirmeliydik"** diye itirafta bulunan dönemin CIA Ortadoğu İstasyon Şefi, sonranın ılımlı İslamcı AKP teorisini Graham Fuller çizgisi indirmiştir portreyi.
- Tarikatı, Siyasal İslamcılığı, sadaka siyasetini sendikalı, dernekli, partili, kısaca örgütlü ve hak temelli bir toplumsal uyanış karşısında tercih edenler indirmiştir.
- KİT'ler haraç mezat satılırken, tütün üreticisine üretim yasaklanırken, emekçilerin bile bile, zorla Soma düzenine, madende ölüm düzeneğine indirileceği, inşaatta ölüm düzeneğine kat kat çıkarılacağı bilinirken bu programa "çağdaş sosyal demokrasi" diyenler; Dervişe akıl rolü verenler, yakasına rozet takanlar; neoliberalizmi, yağmacılığı "terbiye eder, aşırılıklarını tırpanlarız" diyenler indirmiştir portreyi.
- Portreyi "AKP ile AKP'ye benzeyerek mücadele ederiz"; "Ek-

mek için Ekmeleddin”, “ABD’den gelecek kurtuluş” çizgisi indirmiştir.

- 2001’den sonra ılımlı İslamcılık siyasetiyle tabuta son çiviye vurmaya karar veren ABD, “bu çocuğa da bir şans vermek gerek” diye bekleyen Sabancı çizgisi karar vermiştir portrenin indirilmesine. Portre AKP’ye kadar adım adım indirilmiştir; AKP’ye verilen görev, bir program olarak indirilen bu portreyi yok etmektir.

O halde toparlayalım: Portre bir kişi değil, bir içerik, bir programdı. Portreyi indirenler de bir kişi değil, bir içerik, bir programdır. Cumhuriyet tarihine bakınız: Emperyalizme ve sermaye çıkarlarına yaklaşan kim varsa, portreyi indirme çizgisine, programına da yaklaşmıştır. Şimdi indirilen portre, yeni rejimin ayakları altında ve buna direnmeyen, sessiz kalan, halka çıkış, kurtuluş çizgisi sunmayan, bugün emekçiden yana, halkçı, laik, yeni demokratik bir cumhuriyet devrimciliği çizgisini sahiplenmeyen kim varsa, portrenin üstündeki parmak izlerine bakınız, onlardan bir parça da göreceksiniz.

Tablo budur; gerçek, tartışmaların üstünü örten, portreyi bugün tam da AKP’nin istediği “milliyetçi cephe” siyaseti ekseninde malzeme eden tutumlardan kaçarak değil, bu tutumlarla da tartışarak, bu tutumları da çürüterek anlaşılır.

ASIL SORUN: POLİTİKLEŞMİŞ YENİLGİ⁷²

Kabul edelim; şartlar zor, şartlar ağır. Ve yine kabul edelim ki ilerici muhalefet güçleri ve toplumsal tabanı açısından yaşamı daha da zorlaştıran koşullar, 15 Temmuz sonrasında darbecilerle mücadeleyi tüm muhalefetin susturulması ve kuvvetin tekelleştirilmesi yolunda fırsata çeviren Saray Rejimi’nin stratejisinden bağımsız değil.

Meclis’in devre dışı bırakılması, ülkenin olağanüstü başkanlık

kararnameleriyle yönetilir hale gelmesi, devlet organlarının hemen hepsinin Saray etrafında ve Saray hiyerarşisine bağlı olarak kişiselleşmiş temelde yeniden yapılanması.

Listeyi uzatmak mümkün. FETÖ ile bağının olmadığı bilinen muhalif kamu emekçilerinin soruşturmasız, hukuksuz tasfiyesi; basın üzerinde yoğunlaşan baskılar, toplumsal muhalefetin iyiden iyiye kriminalleştirilmesi. Siyaseti ve karşı siyaseti şiddete-silaha sıkıştırma hedefli PKK terörü de bu tablonun tamamlayıcısı.

İlerici muhalefet güçleri açınsındansa içerdeki nesnel şartların bu ağırlığını dünya genelindeki olumsuz dönüşümler tamamlıyor. Latin Amerika'da halkçı-solcu hükümetlerin toplumsal dönüşümleri derinleştirememesi ve popülizmi iktidarda kalma stratejisine indirmesi ile birlikte emperyalizm destekli sağ iktidarlar karşısında gerilemesi, yani halkçı hükümet alternatiflerinin yeri- ni yeniden bir sağ yükselişin alması resmin bir yanı.

Emperyalist merkezlerde ise durum daha da keskin. Faşizm, ırkçılık sistemin uçlardaki tercihleri olmaktan çıkıyor; adım adım iktidara yaklaşıyor. Faşist, aşırı sağ partiler sistemin merkezine yerleşiyor; büyük krizleri ve toplumsal yaraları ilerici temelde politikleştirecek alternatiflerin yokluğu, kitlelerin öfkesini şiddete ve faşist yükselişin siyasal aktörlerine akıtıyor. ABD'de Trump faktörünün yükselişinden⁷³ İngiltere'de UKIP'e, Fransa'da Le Pen'in Milli Cephesi'nden Almanya'da Pegida'nın ve şimdi Almanya İçin Alternatif Partisi'nin seyrine, Avusturya'daki cumhurbaşkanlığı seçimlerine baktığımızda durum böyle. Örnekleri çoğaltmak mümkün.

Özeti: Batılı “**demokrasi**” merkezlerinde de kriz dinamikleri ekonomiyle siyasetin kesişim noktasında derinleşiyor ve ilerici seçeneklerin yokluğunda bu durum otoriter bir sağcılaşmanın kaçınılmazlığına işaret. Gidiş bizim gibi ülkelerdeki ilerici muhalefet güçlerinin hem içerde hem de uluslararası ortamda daha

73 Nitekim D. Trump ABD Başkanı seçildi.

otoriter bir dünya ile karşı karşıya kalacağı yakın ve orta vadeli günlerin de habercisi.

Tablo karanlık, nesnel şartları ağırlaştıran bu tabloyu daha da siyaha boyamak mümkün.

Toplumun farklı kesimlerine bakınca herkesin bir baş sorun saptadığını da görüyoruz. Ülkenin asıl sorununun darbecilerle mücadele olduğunu söyleyenler, asıl sorunun diktatörleşme eğilimi olduğunu belirtenler, işsizliğe ve iktisadi kriz dinamiklerine işaret edenler, terör ve şiddet olaylarının yükselişinin altını çizenler ya da barış ortamının yokluğunu başa yazanlar. Toplum bugün, saptanan temel sorun üzerinde bile ayrılmış durumda.

Hepsi tamam, hepsinin gerçeklik payı var. Ve hepsinin işaret ettiği şey, bu ülkenin ciddi sorunlarının olduğu.

Ciddi, yakıcı ve yapısal sorunlar, yakıcı, yapısal tahliller ve uzun vadeli çıkışlar gerektirir. Bu ise halkla birlikte halkçı bir alternatif yaratabilmeyi.

Bu nedenle tüm bu şartlar içinde dahi, tüm bu sorunlar listesinin tepesinde bir ana sorun bulunuyor: Politikleşmiş Yenilgi.

Nedir Politikleşmiş Yenilgi?

Bir politika denenebilir, bir siyaset çare önerebilir ve buna uygun araçları seferber edemediğinde, kitlesel desteğe ulaşamadığında kaybedebilir, yenilebilir. Politik yenilgi siyasal hayatın doğasında vardır, ancak politik yenilgi ile politikleşmiş yenilgi birbirinden farklıdır.

Politikleşmiş yenilgi, hem siyasal hem de toplumsal muhalefet saflarında yenilginin ve buna bağlı hareket tarzlarının başlı başına bir politika haline gelmesidir. Verili durumu kabullenme, sistemin tek adam merkezli otoriter yönetme pratiği dışında bir seçeneği kalmamasındaki “**yönetme krizi**”ni görememe, derinleşen çoklu krizler karşısında olağan bir dönemden geçiliyor gibi davranma, olağanüstü dönemin olağan bile olamayan muhalefet çizgisinde ısrar... Tüm bunlar yenilgiyi politikleştirmektedir. Ye-

nilgi hissini belli eden, görev savma türünden siyaseti başa çekmektir.

Politikleşmiş Yenilgi, zor zamanlarda bir çare sunamamak, umudu örgütleyememek, sistemin ekonomiden dış politikaya adım adım sürüklendiği olağanüstü krizler karşısında olağanüstü bir muhalefet, olağanüstü bir çıkış stratejisi belirleyememektir. Seçenek yaratamamak, kendini, hareket tarzını, sloganlarını tekrarlamak, iktidarın mevcut halini verili kabul edip onunla onun gibi olarak, taklitle mücadeleye kalkmaktır. Taklitlerse asıllarını yaşatır.

Politikleşmiş Yenilgi; iktidarın minderinde, onun kurduğu zeminde muhalefetçilik oynamaktır. Basın açıklamacılığa, destek ziyaretçiliğe, karşılıklı dayanışma mesajlarına, süslü ve altı dolmamış slogancılığa, sempozyum ve panel muhalifliğine sıkışmaktır. Stratejisizlik, buna uygun olarak halkı ve çıkışı örgütleyecek en geniş demokratik çarelerden, bir iktidar seçeneğini somut olarak örmekten yoksun olmak; bugünün temel meselesidir.

Yenilginin bir politika biçimine dönüşmesinin halk saflarında yarattığı en büyük sonuçsa tersine savrulmadır. İktidar saflarında yer alan geniş kitlelerde tüm kriz alanlarına rağmen “alternatifsizlik” hissini yarattığı şey iktidara doğru yeniden zorunlu politikleşme, iktidar karşıtı geniş kitlelerdeyse bu durum depolitizasyon, yani siyasetten hızlı uzaklaşma şeklinde yaşanmakta. Normalde bir darbenin hedefleyeceği tüm siyasetsizleştirme, muhalif kitleleri siyasetten koparma yönündeki eğilim bugün tüm açıklığıyla karşımızdadır; birçok nedenin yanında ana nedeni politikleşmiş yenilgidir.

Çevrenize bakınız; gazeteler okunmuyor; televizyonlar izlenmiyor; sosyal medyadan kaçış hızlandı; heyecan ve umut kalmadığı için bu gidiş karşısında, darbe ve dikta karşısında gerçekten huzurlu, yaşanabilir bir ülke seçeneğinin en çok ihtiyaç olduğu ve daha da olacağı şu ortamda halk siyasetten kaçıyor.

Dikkat edelim: korkmuyor, kaçıyor. Meselemiz halkın korkusu değil, yenilginin öncü aktörlerde politika haline gelmesidir. 24

Temmuz'da CHP'nin öncülüğünde gerçekleştirilen Taksim mitinginde bir araya gelen yüz binler, Tarık Akan'ın Bakırköy'deki cenazesi öncesinde ve sırasında alanları dolduran on binler... Bunlar korkan değil; nerede sahneye çıkıp ne zaman geri çekileceğini hesaplayan bir halkın sezgileridir. Bu enerjiyi politikleştirememek, politikleşmiş yenilgidir.

Politika, memnuniyetsizlikleri politikleştirmekle yapılır. Bugün ise ilerici siyasal merkezlere sirayet eden sorun yenilginin politikleştirilmesidir. Nesnel şartların değil, kendi öznel zaaflarının politikleştirilmesi; politikleşmiş yenilgi budur.

Yenilmişlik üzerine bir politik hattan kurtuluş bu ülkeyi darbeye, diktaya, gericiliğe ve şiddete karşı yeniden yaşanabilir, demokratik ve laik bir cumhuriyet sözleşmesi etrafında bir araya getirmek isteyen güçlerin ana sorunudur. Siyasal ve toplumsal muhalefet aktörlerinin bu halini aşmak zorundayız.

Aklı kötümser kılan tüm olguları değiştirmenin yolu, iradeyi yeniden iyimser kılabilmektir. İradeyi bu yenilmişlikten kurtarmalıyız. Gerçekçi, halkçı bir strateji, halkçı bir öncü örgütlenme ve seçenek yaratmalıyız.

HALKÇI-KAMUCU SEÇENEK: NEDEN, NASIL?⁷⁴

Şunu biliyoruz; karanlığı çok seviyorlar. Gezi'de, Validebağ'da ve Yırca'da. Karanlıkta saldırıyor, saldırmak için karanlığı bekliyorlar. Yırca Köyü'nde altı bin zeytin ağacını termik santral için söküyor, zeytin nöbeti tutan köylüye gece saldırıyorlar. İktidarıyla, şirketleriyle ve güvenlikleriyle karanlığı seviyorlar. Ülkeyi götürmek istedikleri karanlıkla, karanlıkta saldırma özgüvensizliği bir bütün. Parti sembollerine, parti adlarına bakmayın. Karanlığı seviyorlar.

Bitmeyecek. Davutoğlu'nun açıkladığı yeni ekonomik programa bakınız. Cari açığı düşürmek, yerli kömüre dayalı üretimi dört yılda yüzde 80 arttırmak, maden sahalarını gerekirse rö-

dovans (kiralama) bedeli talep etmeden işlettirmek; yeni termik santralleri şirketlere yaptırmamanın önünü açmak için halka karşı her tür zor gücünü kullanmak programda yer alıyor.

Açık örnek: Gece Yırca Köyü'nde termik santral için altı bin zeytin ağacını kesmek, perşembe gündüz açıklanan yeni programın ilk icraatıdır. Yoksul köylüyü tütünden, zeytinden, topraktan “cebren ve hile” ile koparan bu siyaset, Soma'da, Ermenek'te madene daha da kötü şartlarda inmeye “mecburum” diyecek işçiler yaratmanın yegâne yolu. Yağmacı/ilkel birikimden vazgeçemezler.

Biz ne yapacağız? Programlı saldırıya programla yanıt verilir demiştik. Önce bu saldırıya karşı “güler yüzlü neoliberalizm” seçeneğini tartıştık geride kalan sayfalarda. Şimdi halkçı-kamucu program önerimizi açalım.

Neden ve Nasıl?

Bugün kamu ve kamusalılık yoğun bir saldırı altında. Neoliberal yağma ekonomisi halka, halkın kazanımlarına, emekçiye, müşterek varlıklarımıza saldırarak gelişiyor. Halkı yoksullaştıran Özal ekonomisinin, Derviş programlarının izinden giden ve bu hamleleri derinleştiren AKP'nin tarihi, aynı zamanda yağmada, özelleştirmede ve iş cinayetlerinde rekora koşmanın da tarihi. Diğer taraftan kamu aynı zamanda ideolojik bir saldırı altında. Her nerede bir özelleştirme, sermayeye tahsis, yağma hamlesi belirse altından “acele kamulaştırma” ya da “üstün kamu yararı” çıktığını; “kamu-özel ortaklığı”nın vurgulandığını görüyoruz. Bu açıdan AKP ve sermaye de “kamucu.” Tırnak içinde. Sermaye lehine her yağmayı “kamu” ile meşrulaştırmak zorunda kalmalarından anlıyoruz. Öyleyse kavramlar üzerindeki mücadele de sınıflar mücadelesinin bir parçası. Sermaye yararına bu “kamucu”luğa karşı halkçı, halk yararına bir kamuculuğu savunuyoruz.

Bunun için öncelikle “devlet”le “özel”i karşı karşıya koyan ve devleti sınıf ilişkilerinin dışına yerleştiren liberal analiz biçimlerinden vazgeçmeliyiz. Bugün devlet artan oranda özelleşmekte,

özel/piyasa ilişkileri de devletleşmekte. Hiç olmadığı kadar iç içeler. Bu açıdan halkçı-kamuculuk kavram seti, sermayeye kâr ve kaynak aktarım ilişkilerini dışarıda bırakma arayışına gönderme yapıyor; devlet-özel ayrılığını aşarak, ikisinin iç içeliğinin bilinciyle her alanda yağma saldırısını halkçı temelde geriletmeyi ve neoliberalizmin dışında yeni bir ekonomiyi birlikte örmeyi amaçlıyor.

Taşeronda çalışan bir işçiyle hastanede sohbet ederken durumu şöyle özetledi geçenlerde: “Devlet şirket olmuş, şirket de devlet.” Bu kadar net ve bu kadar özet. Sınıfın bilincinden yükseliyor. Haklı. Bugün iş cinayetleri inşaatta TOKİ, madende TKİ gözetiminde, yani devletin “kâr, maliyet” perspektifli teşvikiyle gerçekleşiyor. Eğitimde okullar “devlet”in, ama “gizli özelleştirme” yöntemleriyle piyasalaşma devlet okullarını sarıyor. Dahası, devlet öğrencilerin özel okullara gitmesi için teşvik ödüyor, özel okullara giden öğrencilerin toplam içindeki payını bizzat devlet arttırıyor; sağlıkta özel hastaneleri yine devlet ayağa kaldırıyor. Devletin sağlık harcamaları sermayeyi beslemek için hızla artıyor. Köylünün toprağına, sermayeye birikim alanları açılсын diye “el konuyor.” Saraylar bu temelde yükseliyor. Fatura ise kısılan “emek ve güvenlik maliyetleri” nedeniyle, üretim zorlamalarıyla yine devletin mülkiyetinde olup sermayeye kiralanan işletmelerde, Soma’da, Mecidiyeköy’de, Ermenek’te işçiye, köylüye, halka çıkarılıyor. Biz ölüyoruz, onlar diriliyor.

Öyleyse bugün bir hizmetin devlet tarafından sunulması ya da bir varlığın mülkiyetinin devlette olması, kamuculuğu garanti etmiyor. Kamuculuk bundan öte bir eksene işaret ediyor. Halkçı-kamuculuk, sermaye için “kamuculuğa” direnme; kamu kaynaklarını sermaye için değil, halk için kullanma programı.

Özetle halkçı-kamuculuk, yağmayı durdurmayı, kamu varlıklarının kâr için değil halk için kamu eliyle ve işçi denetimiyle işletilip yönetilmesini, hizmetlerde kamu kaynaklarının sermaye için değil halk için kullanılmasını, özelleştirme, taşeron ve rödovans

uygulamalarının son bulmasını, özelleştirilen varlıkların halkçı temelde yeniden kamulaştırılmasını, emekçiye dönük her türlü saldırının durdurulmasını, hizmetleri piyasalaştırma saldırılarına karşı direnmeyi, güvencesiz, güvensiz, sendikasıız çalışma dayatmasını bitirmeyi, örgütlenme hakkının önünün açılmasını, sadaka değil hak temelli bir düzenin inşasını savunuyor. Bu açıdan halkçı-kamuculuk asgari programı neoliberalizme ve yağmaya direnme, geriletme; ortak varlıkları savunma ve genişletme sloganı.

Mümkün mü?

Evet mümkün. Bugün AKP'ye karşı siyasal direniş ve itirazların içeriği Tekel'den Gezi'ye, Soma'dan Ermenek'e, Yatağan'a uzanan zeminde asla piyasacılık ya da neoliberalizm tarafından belirlenemiyor. Bu kazanımdır. Tek tek, fiili, yerinde direnişlerin sağladığı kazanımlar kadar da önemlidir. AKP karşıındaki direnişlerle yağmaya karşı direnişleri birleştirecek; mücadelelerin yüzlerini birbirine döndüren, enerjilerini birbirine ekleyen, dönüştüren ve politikleştiren bir programın zemini var. İş cinayetleri üzerinden yükselen tepkiselliğin neoliberalizme karşı halkçı-kamucu bir program etrafında toplumsal-siyasal muhalefeti birleştirmesi ve alternatif yaratması imkân dahilinde. AKP karşıtı direnişlerin enerjisi bu programa katılırken; yağmaya karşı iktisadi direnişlerin enerjisi de yeni rejime karşı siyasal bir kurucu enerjiye dönüştürülebilir. Bu noktada birlikte mücadele deneyim ve girişimlerine büyük görevler düşüyor. Neoliberalizmi geriletmek ve halkçı bir iktidar seçeneği yaratmak adına Latin Amerika deneyimleri de eksisiyle artısıyla önümüzde duruyor.

Yeni Bir Kamusalılık

Diğer taraftan bugün kamuculuğu Tekel'de, Gezi'de olduğu gibi, piyasa ilişkilerini dışarıda bırakan, demokratik birlikte yaşam modelini aşağıdan inşa eden yeni bir kamusalılık ve özyö-

netim arayışından bağımsız düşünmek mümkün değil. Gezi'den yükselen halkçı kamuculuk pratikten beslenen bir program olarak böyle derslerle dolu. Halk hareketi bir yandan kamusal bir varlığın, parkın yağmalanmasına karşı çıkarken; diğer yandan parklarda, forumlarda inşa edilen yeni kamusal yaşam modeli, yeni bir cumhuriyetin yönetsel nüveleri olarak geleceğe devredildi. Halkçı-kamucu program, bu özyönetim tohumlarını işyerlerinden mahallelere, yaşam alanlarımıza kadar yayma, geliştirme ve "yeni" bir kamusal yaşamı bu temelde örmenin köprüsü olarak da görülmeli. Bu açıdan kamuculuk sadece iktisadi düzeyde değil, aynı zamanda siyasi düzeyde demokratik bir örgütlenme biçimi; kamusalı savunmak ve inşa etmek arasında, siyasal mücadelelerle ekonomik karakterli mücadeleleri ayıran zemini kaldıran karakterde bir köprü.

Çünkü temsili demokrasinin, nizami muhalefetin ve diktacı rejimin krizini dışa vuran, özyönetimci, tabandan bir kamusalılık inşasından bağımsız, ekonomik alana sıkışmış bir halkçı-kamuculuk yetersiz kalır. Basit bir gerekçe: Gezi'de kışla yapılmasını, parkın talan edilmesini engellemiş olabiliriz. Kamucu kazanımdır. Ancak mülkiyet ilişkileri açısından "kamu"da kalsa da, park Haziran'daki kamusalılıktan çoktan "uzaklaştırıldı", AKP'nin ve onun baskı aygıtlarının keyfi kontrolü altında bir açılıyor, bir kapatılıyor. İktidarın memleketin neresinde bir protesto dalgası yükselse Gezi Parkı'nı keyfi olarak kapatması bu temelde bir mesajdır. Dikta varsa, baskı varsa, parkı sadece piyasa ilişkilerinin dışında tutmayı başarmak; kamuyu mülkiyet ilişkileri temelinde korumak yetmez. Diktayı geriletmeyi önüne görev olarak koymayan bir kamuculuk mücadelesi de, kamuculuğa yaklaşmayan bir dikta karşıtı mücadele de bu açıdan zaaflıdır. İktisadi kamuculuk ile siyasal düzeyde aşağıdan, demokratik bir kamusal yaşamı inşa mücadelesi birbirinden ayıramaz.

Sadece bizde değil, son yıllarda finansal krize, neoliberalizmin krizinin faturasını halka yıkmasına ve temsili demokrasinin sı-

kışmasına karşı İspanya'dan Yunanistan'a, Mısır'dan ABD'ye kadar gelişen halk hareketlerine, direnişlere bakalım. Bu hareketler hem iktisadi düzeyde kamucu bir talepten besleniyor, hem de talep ve protestonun ötesine geçerek, kamusal alanı işgal ve inşa ederek, kamucu mücadelelerden özyönetimci kamusal siyasetlere damarlar açarak düzen içi demokrasi tahayyüllerinin sınırlarını da gözler önüne seriyorlar.

Bu bağ kurmak, iktisadi kamuculuk ile siyasi kamuculuğu halkçı temelde birleştirmek zorundayız. Sermaye bağı kuruyor, kamuyu sadece sınıfsal değil, siyasal olarak da tasfiye ediyor. İnşaat, tüketim, yağma ekonomisinin mabetleri olan AVM'lere bakınız. Yağma programı zaferini sadece AVM'nin inşa edilmesiyle ilan etmiyor. Kamusal alanları "fetheden", sermaye ilişkilerine açan saldırı programı, tarihsel olarak nerede bir kamusal alan deneyimi varsa onların ismini tabelaya yazarak alaycı zafer bayrağını göndere çekiyor: Agora, Piazza, Park, Forum, Meydan, Bulvar. Şehirlerin yok edilen kamusalıkları üzerinde yükselen AVM'lerin isimleri bunlar. Şaşırtıcı değil, sermaye kamu varlıklarını devlet desteğiyle yağmalarken bize kamunun mülkiyet olarak yağmasıyla kamusal alanların yağması arasındaki bağlantıyı hatırlatıyor. Bu bağ görmek zorunludur, kaçınılmazdır.

HALKÇI BİR CUMHURİYET İÇİN⁷⁵

Cumhuriyet haftasındayız. 29 Ekim vesilesiyle Cumhuriyet'i tartışalım, yeni bir cumhuriyet kurma görevinin zorunluluğunu da...

Zaman zaman yapılan hatadır; cumhuriyet sadece bir devlet ya da hükümet biçimi olarak algılanır. Böyle algılandığında seçimli tüm rejimleri cumhuriyet olarak adlandırmak kolaylaşır. Buna karşın yine böyle algılandığında, günümüzde cumhuriyet olmayan rejim bulmak da zorlaşır.

Biz ne anlayalım? Önerimiz, cumhuriyetten sadece bir hükü-

75 BirGün Pazar, 26 Ekim 2014

met biçimini değil, ülkede ve dünyada tarihsel olarak demokratik devrimlerle sağlanan halkçı ilerlemelerin toplam ve özet sloganını, mücadelelerin önünü açan programlı kazanımları anlamaktır.

Bunu ilk defa biz söylemiyoruz; Lenin mesela: 1905 Devrimi'ne giden süreçte Çarlık despotizmine karşı "Demokratik devrimin tüm içeriğini, lafı uzatmamak kaygısıyla cumhuriyet adı altında özetliyoruz" der ve ekler: "Cumhuriyetten yalnızca bir hükümet biçimini değil, asgari programımızda öngörülen demokratik değişimlerin tümünü anlıyoruz." Önerimiz budur; cumhuriyeti bu toplam program temelinde anlamaktır. Öyleyse netleşelim; bir hükümet sistemi olarak bakarsanız Saray Rejimi de seçimli cumhuriyettir; ancak cumhuriyete demokratik devrimlerin, adım adım altı oyulmuş kazanımların toplam ve özet programı olarak bakarsanız Saray Rejimi monarşist ve rövanşisttir. Tam da bu nedenle yeni rejim İkinci Cumhuriyet olarak adlandırılmaz; tarihsel olarak yanlış tahlildir. Tarihi yeniden yazmaya, AKP'yi bir de cumhuriyet kavramı üzerinden meşrulaştırmaya gerek yok. Saray Rejimi numaralı cumhuriyet bile değildir.

Sözün özü: biçimsellikten sıyrılalım. "Ne yani, monarşiyi geri mi getirecekler?" sorusu cumhuriyet programlarıyla imparatorluk programları arasındaki zıtlığı hâlâ hükümet biçimleri, anayasal sistemler düzleminde okuma hatasının ürünü. Bu kriterden bakarsanız, bugün Türkiye'de inşa edilen despotik rejimi cumhuriyet, bir kraliçenin olduğu İngiltere ya da kralın olduğu İspanya'yı da monarşi olarak adlandırırsınız. Biçimsellik, özü, içeriği böyle siler, hapseder. Seçimlerin varlığına bakıp "demokrasi var" sonucuna ulaştırır. Öz olaraksa bugün yeni rejim, bu sayılan örneklerden çok daha monarşist ve hatta yürütmenin tek elde toplanmasıyla sonuçlanan mutlakiyetçi karakterde. Seçimin varlığına bakarak cumhuriyet ve demokrasi tahlili yapmaksızın, büyük olasılıkla bizi Hitler'den cumhuriyetçilik çıkarmaya; iktidarın babadan oğula geçmemesine bakmaksızın; bizi sultanlık siyasetinin yokluğu saptamasına götürecektir. Hata olduğu belli değil mi?

Öyleyse önerdiğimiz perspektife, demokratik devrimlerin asgari programı yaklaşımına sadık kalarak soralım: Gerçekten bir Cumhuriyet kaldı mı? Cumhuriyetçi tabandan Gezi Ayaklanması'na akan milyonlar bu 29 Ekim'de de elbette yeniden bayraklarını asacak, kalpaklı resimlerle camlarını yine süsleyecek, geriye dönüş özlemleriyle geçmişi de anacak. Buna karşın bu nostaljik hat tek başına sorunumuzu çözmiyor, çözmeyecek, bilmeliyiz. Geriye değil ileriye doğru; koruyan değil, kuran bir kuvvet yaratmak; çözülenin hatalarından dersler çıkararak halka ve eşit yurttaşlık çözümlerine yaslanmak; bu temelde yeni bir cumhuriyeti örgütlemek kaçınılmaz görev, görevimiz.

Kitap boyunca anlattık ama karşıımızdaki kuvveti ve kuvvetler dengesini yeniden görelim. AKP'nin Yeni Osmanlıcılığı sadece bir dış politika stratejisi değil; Yeni Osmanlıcılık ya da piyasacı Sultanlık içeride rejim dönüşümüyle, topyekûn 20. yüzyılın ilerici-demokratik birikim ve kazanımı olarak ne varsa onunla hesaplaşmanın da stratejisi. Abdülhamit despotizmini gerileten anayasal 1908 Devrimi kazanımlarından ve meclis geleneğinden tutun; saltanatın ve hilafetin kaldırılmasına, eğitimde laikleşme yasalarına, çocuk ve kadın haklarına kadar uzanan kazanımlarla tarihsel ve son bir hesaplaşma ile karşı karşıyayız.

Bu hesaplaşma Davutoğlu tarafından sıklıkla vurgulanır. Daha önce "Yüz yıllık parantezi kapatacağız" diyen Davutoğlu, bu stratejik hedefi tamamlayan sözcüğü ısrarla belirtir; son hükümet programına da altını kalın kalın çizerek sokmuştur: Bu sözcük "restorasyon"dur ve sözcüğün tarihsel-siyasal ilk çağrışımı, Fransız Devrimi sonrası monarşinin cumhuriyet programı karşısında yeniden Bonapartist darbelerle canlandırılmasıdır ve yine bugüne kadar daima cumhuriyete karşı imparatorluğun ihyasına gönderme yapmıştır bu kavram. Restorasyon evrensel ölçekte cumhuriyete ve cumhuriyetle özetlenen demokratik devrimci dönüşümlere karşı monarşist hamlelerin, gericiliğin özet sloganıdır.

Bunu aklımızda tutarak Türkiye'ye bakalım: Davutoğlu'nun parantezini 100 yıl geriye alın; karşınıza yaptırmadığımız Topçu Kışlası'nın silüetinin çıktığını göreceksiniz. Buna karşın saldırı sürmekte. Yeni Türkiye'nin "yeni"si, Cumhuriyet'i ikame eden kavram; 29 Ekim'de Erdoğan'ın AKSaray'da vereceği davet, bu temelde yıkımı mekânsal-sembolik olarak taçlandırma amacında. Türkiye'de "yeni" olan, rejimin piyasacı ve dinci karakterde despotik bir Sultanlık olarak yapılandırılmasıdır. Hamidiye Rejimi, 21. yüzyılın İslamcılığı tarafından yağma ekonomisine, dinselleşmeye ve diktacı siyasal dönüşümlere uyarlanmakta. Restorasyon budur.

Böyle bakalım ve kutlanacak bir cumhuriyet olduğunu düşünen dostlarımıza acı gerçeği söyleyelim: Türkiye'nin küçük Amerika-laşma sürecinde özelleştirilen fabrikalarıyla, dağıtılan kamusal-lıklarıyla, yok edilen laikliği ve dinselleştirilen kuşaklarıyla Cumhuriyet, iflas edip kapanmış bir dükkânın kapı girişinde unutulmuş, sökülmeden bırakılmış bir tabela yazısıdır bugün. Ve onun restorasyonunu savunmak da imkânsızdır. Türkiye monarşi-cumhuriyet düzleminde, restorasyonlarla sorunları çözilemeyecek bir tarihsel eşikte. Eskiye dönülmez; hatalarıyla yüzleşmeden, çöküşün nedenleri iyi bilinmeden yeni bir cumhuriyeti halkçı, demokratik ve laik zeminde inşa etmekse mümkün değildir.

Önceden yazdık, laiklik ile cumhuriyetin kaderi aynı; Türkiye hâkim sınıfları sınırlı demokratik devrim programından sınıfsal korkuları ve ihtiyaçları gereği adım adım vazgeçmiş, emekçi halka dinselleşmeyi dayatmış, emperyalist ittifakların kollarında kendisini güvenceye alırken halka, işçiye, örgütlü topluma darbeleriyle, yasaklarıyla, işkenceleriyle saldırarak dar cumhuriyet programını da tasfiye etmiştir. Ve bu nedenle AKP cumhuriyeti yıkan değil, cumhuriyeti yıkan tarihsel saldırıların sonucunda tabuta son çiyi çakandır. Eline balyozu veren kuvvetle suç ortağıdır. Bu gerçeği görmek, yeni bir cumhuriyetin halkçı ve demokratik temelde aşağıdan yukarıya örgütlenmesi sürecinde yolumuzu aydınlatacak.

Burası tamam; artık cumhuriyet, hâkim sınıflardan ya da emperyalist merkezlerden beklenemeyecek bir halkçı dönüşüm, inşa programıyla mümkün sadece. Zorunlu ve kaçınılmaz hedef. Yeniden, yenilenmiş cumhuriyet ilerici bir taleptir ve hatta ilerici taleplerin toplam/programatik ifadesidir.

Buna karşın çeşitli nedenlerle bizde cumhuriyet, statüko ile değişim hattında Kemalist kanatla liberal kanat arasında sıkışmış bir söylem. Bir yandan geriye dönük muhafaza ve restorasyon arzularından beslenen Kemalist cumhuriyetçilik, diğer yandan 1980 sonrası neoliberal programa uyum sürecinde hâkim sınıfların denetimli dönüşüm arzularını yansıtan liberal, ikinci cumhuriyetçilik. Türkiye’de liberalizm uzun süre yeni bir cumhuriyet söylemini sömürgeleştirdi. Türkiye solu, dünyadaki tarihsel ve güncel örneklerle göre daha belirgin olan bu ideolojik sıkışmanın etkisiyle, cumhuriyet sözcüğünü yeniyi kurma sürecinde mücadelelerin içine akacağı, enerjisini kendisinde toplayacağı bir havza, bir özet kurucu slogan olarak yeterince sahiplenmedi, bunda “cumhuriyet dersem Kemalist, yeni cumhuriyet dersem liberal olurum” şeklinde özetlenebilecek bir mahalle baskısının da, içsel-stratejik okuma hatalarının da payı olduğu şüphesiz. Oysa çekinmeden belirtmeliyiz; bugün yağmaya karşı kamucu, dikta-ya karşı halkçı, dincileşmeye karşı gerçekten laik bir cumhuriyeti aşağıdan örgütleme görevi kaçabileceğimiz bir görev değil. Cumhuriyetin gerisine düşmeme; cumhuriyeti halkçı temelde ilerletme hedefiyle bütünleştirdiğimiz oranda da Kemalistiz.

Evet, yeni bir cumhuriyet sömürüye son vermeyecektir; ancak diğer taraftan yeni bir cumhuriyet piyasacı karakterde olmayan, halkçı bir görevdir ve aşağıdan, laik-demokratik karakteriyle sömürüye karşı mücadelelere köprüler kuracaktır. Aksi saptama, Saray Rejimi’ni önemsizleştirmeye, mücadeleleri ekonomik alana sıkıştırmaya, sultanlıkta sosyalizm; dinci rejimde parasız eğitim arama mücadelesine varır.

Oysa bu gerçeği görerek hareket eden ilerici bir tarihsel birikime yaslanıyoruz. Marx’ın Almanya’da feodal bir mutlakiyet

seçeneği karşısında “sosyal cumhuriyetçi devrim”i sahiplendiğini, Engels’in Erfurt programını eleştirirken siyasal taleplerde asıl söylenmesi gereken şeyin, yani cumhuriyet talebinin konmadığını hatırlattığını, Mao’nun yeni demokrasinin görevini demokratik bir cumhuriyeti örgütlemek olarak ifade ettiğini, Lenin’in Paris Komünü temelinde halkçı devrimlerin hedefine cumhuriyeti örgütleme görevini koyduğunu, “Bir sosyal demokratın cumhuriyetçi sloganımızı yumuşatması hoş görülebilir mi?” kararlılığıyla hareket ettiğini; Venezuela’da Chavez’in Bolivarcı Hareketi’nin yeni ve halkçı bir cumhuriyeti örgütlemek için Beşinci Cumhuriyet Hareketi’ni kurup iktidara geldiğini, halkın siyasal ve sınıfsal dönüşüm beklentilerini yeni bir cumhuriyeti kurma iradesi etrafında seferber ettiğini; bugün İspanya’da PODEMOS ve Birleşik Sol’un monarşiye karşı yeni bir cumhuriyet talebiyle kurucu meclis toplama hazırlıklarına başladığını, Fransa’da birleşik sol hareketin adını Altıncı Cumhuriyet Hareketi olarak değiştirme kararı aldığını hatırlatmalıyız.

Evet: Ya gerici/Osmanlıcı restorasyon ya da laik, halkçı, kamucu, demokratik ve bağımsız, yenilenmiş bir cumhuriyet. Yol çatallanmıştır. Korkmadan seslendirelim, toplam değişim programımızın özeti olarak Halkçı bir Cumhuriyet mücadelesini bugünden sahiplenelim.

HALKIN CUMHURİYET CEPHESİ⁷⁶

Belirttik, Cumhuriyet bir büyük dönüşüm sürecinin devrimci halkasıydı; 1908’de padişah otoritesine, Abdülhamit despotluğuna karşı Meclis’in yeniden açılması ve anayasal düzene geçilmesi, 1909’da padişah karşısında parlamentoyu güçlendiren yasal düzenlemelerle kuvvet dengesinin adım adım Meclis’e kaydırılması, 1918’den başlayarak Anadolu’da kongrelerle örgütlenen bir kurucu kurtuluş savaşı ve bu savaşın ardından Ankara’da “Egemenlik Kayıtsız Şartsız Milletindir” şiarı etrafında Padişahlık-Saltanat

kurumuna karşı ikili iktidar durumunun yaratılmasıyla artık niyetini belli eden öncü irade. Hepsi bir bütün.

Ardından saltanatın kaldırılması sonucunda ikiliğin giderilmesi, ikiliğin giderilmesinden sonra tüm bu yaşanan toplam dönüşümlere isim verilmesi: Cumhuriyet'in İlanı. Siyasal devrim bir süreçtir; bu süreci toplumsal alanda tamamlayan çağdaşlaşma, laikleşme devrimleriyle birlikte ise bir bütündür. Türkiye'nin saltanata, hilafete karşı siyasal ve toplumsal alandaki demokratik devrimci dönüşüm programının bütünsel adıdır Cumhuriyet. Yaşanan toplam dönüşümlerin geniş anlamıdır; tek kelimelik özetidir ve devrimseldir.

Kapatmaya çalıştıkları, işte bu parantezdir. Bugün İslamcı-Saraycı okumaya göre Türkiye tarihi Abdülhamit tahttan indirildiğinde bir kesintiye uğramıştır. Şimdi o 100 yıllık parantezi kapatma; kesintiye giderme ve rejimi Abdülhamit döneminin tüm siyasal, toplumsal ilişkileri temelinde yeniden yapılandırma, Saray merkezli dinci bir despotizm temelinde örgütlenme evresi gelmiştir. Tarihe bakışları budur. Karşı kuvvet Cumhuriyet'i bizden daha çok bu geniş anlamıyla, toplam demokratik devrimsel dönüşümler bütünlüğüyle kavramaktadır.

Eksiklikleri, yanlışlıkları ekseninde tartışmıyoruz cumhuriyeti. Bu eksiklik ve yanlışlıklar sınıfsal yönünden, tercihlerinden ve doğasındandır. Ve AKP gelmiş; eline aldığı balyozla yıkım ekibi görevini üstlenmiş ve yerine daha geri, eski, köhnemiş bir düzeni inşa etmeye girişmiştir. Cumhuriyet karşısındaki bu saflaşmanın bugün karakteri, merkezi, mekânı, siyasal özeti ise Saray'dır.

Fakat bu gerçek bilinmez gibi, cumhuriyet olgusunu ele alırken bazı yanlışların sürdürüldüğünü görüyoruz. Biçim içeriğin önüne geçiyor; biçim özü esir alıyor.

Cumhuriyet olgusu bu toplam demokratik devrimsel dönüşümler etrafında ele alınmıyor; dar anlama sıkıştırılıyor. Nedir dar anlam?

İktidarın babadan oğula kalıtsal yollarla aktarılmadığı, yöneticilerin seçimle geldiği yönetim biçimlerine cumhuriyet denir.

Müthiş gerçekten. Bu bakışa göre seçimle gelip kendisini cumhuriyet karşısında yeniden imparator ilan eden Hitler'in kurduğu düzen cumhuriyet; Mustafa Kemal öncülüğünün kurduğu ise değil. Yine bu bakışa göre dünyada cumhuriyet olmayan yer bile kalmamıştır.

Bu liberal-biçimci bakış uzun süre Sol'a da sirayet etti. Sorgulanmayan bu bakışın en sonunda varacağı yer; Erdoğan'ın Cumhuriyet'e yüklediği anlam kadardır. "Millet ile başkanı sarayda buluşmuştur. Seçimle gelmiştir." "Saray artık Cumhuriyet'in sembolüdür." Yaşasın Saray Cumhuriyeti.

Saray Varsa Cumhuriyet Yoktur

Bu komediyi geçelim. Saray varsa cumhuriyet yoktur.

Cumhuriyete ve demokrasiye yüklediğimiz anlamları biçimsellikten kurtarmak, içerik ve işleyişle ilişkilendirmek şarttır. Aksi halde liberal-muhafazakâr çerçevenin içinden bir cumhuriyet ve demokrasi tartışması yürüteceğiz. Bu biçimselliğin bizi sıkıştırdığı dar anlam; Tayyip Erdoğan'ın seçilmişliğinde cumhuriyet; AKP'nin seçimle gelip rejimi diktatörlük etrafında yeniden yapılandırmasında ise demokrasi görmek olacaktır.

Bu yüzden "AKP'nin kurduğu yeni cumhuriyet, AKP Cumhuriyeti, İkinci Cumhuriyet" ifadeleri bu cumhuriyet yıkıcısı hegemonyanın cumhuriyete ve demokrasiye yüklemeye çalıştığı dar anlamları yeniden üretmekte; oraya can vermektedir. Türkiye'de cumhuriyetin bir devrim programı olarak yarattığı dönüşümleri ise hiç kavramamaktır. AKP ile cumhuriyet kavramlarını yan yana anmak; ya AKP'yi anlamamak ya da bizde kazandığı anlam bakımından Cumhuriyet'i kavramamaktır.

Gelelim ana meseleye: Bugün kutlama mı yoksa kurma aşamasında mıyız? Harmanlayarak yanıt verelim; Cumhuriyet'in kazanımlarını kutlama ve bu kazanımlara yaslanarak yeniden, yenilenmiş bir programla cumhuriyeti kurma aşamasındayız. "İnsanlık önüne ancak çözebileceği sorunları koyar"; bugünkü

asgari program ve hedef önerimiz işte bu çözüme işaret etmekte.

Ama bir de dar ve geniş anlamıyla tartışarak ele alalım bu sorunun yanıtını.

Dar anlamıyla; iktidarın babadan oğula kalıtsal yolla geçmemesi kriterine bakarsanız bugün kutlayacak bir cumhuriyet bulabilirsiniz. Saray sizi beklemektedir.

Peki geniş anlamıyla ele alırsak, cumhuriyet ayakta mıdır?

Geniş anlamıyla, Türkiye'nin toplam devrimsel demokratik dönüşümleri, çağdaşlaşma, laikleşme, padişah otoritesine karşı Meclis'i güçlendirme kriterleri etrafında bakarsanız; bugün kutlayacak bir cumhuriyet yoktur; kurulacak bir cumhuriyet görevi vardır. Bunu anladığımız ve birbirimize bu görev ekseninde yaklaştığımız oranda kutlama yapabiliriz.

Net olarak ifade edelim: Devrimci demokratik dönüşümlerin toplamı olarak cumhuriyet yıkılmıştır. Sırtını halka, emekçiye döndükçe; kuruluş sürecindeki Türk ve Kürt'ün bir arada demokratik yaşama ve ortak mücadele formülüne yaslanmadıkça, NATO'ya, emperyalizme yaklaştıkça yıkılmıştır. En sonunda gelen yer AKP'dir. AKP, bunu görmüş; yerleşmiş, mevzi kazanmış ve yıkım ekibi görevini üstlenerek Saray Rejimi etrafında inşa faaliyetini ilerletmiştir.

Erdoğan bunu ifade etti: Rejim fiilen değişmiştir; yani fiilen Cumhuriyet yıkılmıştır. Şimdi bütün mesele, kavga, iç savaş görünümlü iktidar stratejisi, bu fiili durumu anayasallaştırmak; kurucu iktidar olarak bunu kurumsallaştırmak ve güvence altına almaktır; Saray için. Başkanlık adı altında yürütülen kavga da bu yüzdendir. Bugünkü bütün kavga; eskinin yıkıldığı fakat yeninin tam olarak kurulmadığı sürecin çatışması. Türkiye'deki siyasal, sosyal krizin merkezinde bu cepheleşme var: Rejimin Saray etrafında kurumsallaşması ve kurumsallaşmaması cepheleri çoktan oluşmuştur. Fakat isimlerini koymakta zorlanıyoruz: Biz koyalım: Bu iki cephenin bir yanı Saray cephesidir; diğer yanı filizlenmekte olan Halkın Cumhuriyet Cephesi'dir. Yavaş yavaş da olsa emekten, barış-

tan, demokrasiden, laiklikten yana bir asgari bir program temelinde yeni bir kurucu politik irade şekillenmekte. Gezi Ayaklanması bu iradenin özgürlükçü, bir arada demokratik yaşam kökleriyle hemen arkamızda duruyor. Bir bebek emekler, büyüdükçe ayaklanır; ardından yürümeye başlar. Halkın Cumhuriyet mücadelesi etrafında örülecek kurucu birliktelik; ayağa kalkışın hedefe doğru yürüyüşe dönüşmesinin kurucu adımı olacaktır.

Türkiye’de geline yer; Cumhuriyet’ten demokratik hak ve kazanımlarla çıkamamış, baskı görmüş kesimlerin bile cephesini Saray’a, Saltanat’a karşı örmesi; Cumhuriyet’in kalan asgari kazanımlarını daha ileri atılımlar için savunma mevzisine geçmesidir. “Seni Başkan Yaptırmayacağız”, “Saray’ın Saltanatına Geçit Vermeyeceğiz”, “Sultanlığa İzin Yok” sloganları bunun özetidir. Laikler, emekçiler, Kürtler, ezilenler yeni bir Cumhuriyet mevzisinde şimdilik savunmadadır. Adını ısrarla koyalım: Oluşmakta olan; emekten, barıştan, demokrasiden, laiklikten, özgürlüklerden yana Halkın Cumhuriyet Cephesi’dir. Farklı partiler, emek örgütleri, demokratik kitle örgütleri, taban hareketleri, yerel mücadeleler bu bütünün içindedir. Enerjisini harekete geçirecek bir ortak politik kurucu hedef etrafında birleşmeye hiç olmadığı kadar yakındır. Oluşan cephe Saray’da sembolleşen sorunların ve rejimin karşısında Halkın Cumhuriyet Cephesi’dir.

“Ne yani, 1923 koşullarına, 1923 Cumhuriyeti’ne mi döneceğiz?” İmkânsız. Geçmişe dönmek için değil; geleceği o kazanımları koruyarak daha sağlam biçimde inşa etmek için. Cumhuriyet’in gerisine düşerek değil; kazanımlarını koruyarak daha ötesine geçmek için.

Kazanımlarını korumak; yıkılma nedenlerini doğru saptamak ve gerçek anlamda emekçiden, ezilenden yana bir program etrafında yeniden, demokratik çerçevede Cumhuriyet’i örgütlemek öncelikli görevdir. Cumhuriyet halkçı olacaktır, Cumhuriyet laik olacaktır; Cumhuriyet demokratik olacaktır. İspanya’da İç Savaş’la yıkılan Cumhuriyet’in kurucularının ifade ettiği gerçek

bugün de önümüzdedir: “Cumhuriyet ya demokratik olacak, ya hiç olmayacak.” Halkın, ezilenlerin örgütlenme, kendisini ifade etme, eşit yurttaşlık hakları etrafında aşağıdan yukarıya katılımcı bir yönetim modelini geliştirme mücadelesi bu demokratikliğin özüdür. Türkiye’nin bugün demokratikleşme mücadelesi bu nedenle aynı zamanda bir yeni cumhuriyet, yeniden cumhuriyet mücadelesidir. Adı konulmamıştır sadece.

Bu “Neden yıkıldı?” sorusuna vereceğimiz yanıt oranında güncel bir inşa ve birlikte yaşam programıdır.

Karşımızdaki gerçeği iyi kavrayalım. Dün Erdoğan’ın Saray’da yaptığı cumhuriyet konuşması her şeyin özeti.

“Cumhuriyet halka zulüm yapmıştır. Millet valsle cumhuriyet kutlamalarını görmüştür.” Erdoğan’a göre Türkiye’nin tüm sorunlarının kaynağında cumhuriyet var. Kuşkusuz cumhuriyet halkçılık hedefine ulaşamamış ve biçimsellik, biçimsel dönüşümler kireçlenme evresinde içeriğin önüne geçmiştir. Yakup Kadri, Ankara romanında bu gerçeği yoksul köylülerin gözünden, bir balo salonunun ön sahnesinden eleştirel bir dille ifade eder. Fakat “Saray Rejimi’ne dönülsün” dediği de duyulmamıştır. Cumhuriyet’in kireçlenmesinin, biçimsel dönüşümlere sıkışmasının ilerici eleştirisi vardır; biz yaparız. Fakat Erdoğan’ın gerçek meselesi bu mudur? Cumhuriyet valsle kutlanmamış olsa 1.000 odalı Saray yaptırmaz mıydı? Saray Rejimi’ni tartışırken üzerinde asıl odaklanmamız gereken soru burasıdır. Aksi halde kendimizi Saray cephesinde bulur; sonra da “kandırıldık” deriz.

“Osmanlı dar yerde yaşamayı sevmezdi, Cumhuriyet’in sembolü artık Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’dir.” Saray’ı, yani rejimi Osmanlı’yla anlatmak için yine dün kullandığı ifadedir. Yeni rejim, Saray Rejimi, Cumhuriyet devrimleri öncesi temelde, kesintisiz sürekliliğiyle anlatılmaktadır. Başta da belirttik; Abdülhamit tahttan indirilmiş, kuvvet parlamenter sisteme geçmiştir. Sorunların temelinde bunu görmektedirler. Parantezi kapatırken rejimi Abdülhamit istibdadı ve Saray etrafında şekillendirmekte

ve bu arada parlamentoya kaptırdıklarını düşündükleri yasama gücünü yeniden Saray'a toplamaya çalışmaktadırlar. Konu buradan ele alınırsa, karşı karşıya olduğumuz cepheleşmenin basit bir Başkanlık Sistemi-Parlamentar Sistem tartışması olmadığı yine görülecektir. Yüz yıllık bir hesaplaşmadır. Hesaplaşma Abdülhamitçi bir despotik saltanatçılık ile Cumhuriyetçilik arasındadır.

Bugün Türkiye'nin en temel sorunlarının merkezinde gücün Saray etrafında toplandığı bu yeni rejim yapılanması bulunmaktadır. Saray yağma politikalarının arkasındadır; Saray otoriterleşme-diktacı merkezileşme, yasama ve yargının alanına doğru genişleme bakımından fiili güç odağıdır. Saray, başkanlık adı altındaki arayışı için ülkeyi seçimden seçime götürmektedir. Saray, bu yeni rejime uyumlu sonuç üreten herkesle ittifak içinde, üretmeyen herkesle karşıtlık içindedir. Saraycı kurumsallaşmaya yaramadığını gördüğü anda savaş politikalarına sarılması bu nedendir. Saray için tek öncelik vardır: Rejimin yeni, Saray merkezli karakterini kurumsallaştırmak. Tüm bu meseleleri Saray etrafında politikleştirmektedir.

Asıl soru şu? Yağma, dikta, dincileşme, savaş karşıtları olarak farklı mücadele dinamiklerini biz hangi ortak hedef etrafında politikleştireceğiz; bir kurucu siyasal iradeye dönüştüreceğiz?

Yanıt, Halkın Cumhuriyet Cephesi'ni inşa, Halkın Cumhuriyeti'ni bu temelde örme hedefidir. Bunu birlikte, asgari program temelinde inşa görevidir.

Çelişkilerin toplam ekseni olarak Saray; karşıtların toplam ekseni olarak Halkın Cumhuriyeti. Günün acil görevi bu saflaşmayı okumak.

Gerçek anlamda kimsesizlerin kimsesi olacak bir cumhuriyet. Halkçı, demokratik, barış içinde ve laik bir cumhuriyet. Mümkündür, kurucu bir irade etrafında, asgari programda birlikle ileriye hamleyle bu sıkışmayı aşmanın zamanıdır.

ÜÇÜNCÜ HALKÇI-DEMOKRATİK ATILIM ÇAĞRISI⁷⁷

Bugün 23 Nisan. Ve artık hüznün doluyor insan. Bütün kalelere girilmiş, bütün kazanımlar yitirilmiş. Çocukların baskı altında, şiddet, taciz, tecavüz sarmalında yaşadığı bir ülkeye dönüşmüşüz.

Bırakın resepsiyonlar, kutlamalar yasaklansın. Saltanat ve saray düşleriyle 23 Nisan'ın ulusal egemenlik anlayışı arasındaki zıtlık resepsiyonla, kutlamayla görünmez hale getirilmesin. Herkes nasılsa öyle ve orada konumlansın.

Evet, Saray-saltanat rejimine karşı Kurtuluş Savaşı'nın kurucu bir siyasetle el ele, birlik içinde örgütlendiği Birinci Meclis'in kuruluş yıldönümünde tablo iç karartıcı; geçmişi arayan, yaşayan kuşaklar için göz yaşartıcı olabilir.

Olmasın. Zor zamanlarda çıkışlar yaratırız. Çıkış yaratmak için önce rota gerek. Rotasız gemi limana yanaşmaz, en fazla karaya oturur.

Çare yeni bir program ve seçenek birliği etrafında birleşmek, günün şart ve ihtiyaçlarına göre yeni bir atılımı örgütlemek. Üçüncü Halkçı-Demokratik Atılım aşamasındayız.

Birinci Halkçı-Demokratik Atılım

Osmanlı'nın son dönemleri. Aydınlar çıkış arıyor. Milliyetçisi, sosyalisti fark etmiyor. Memleketi kurtarmak için rota gerekiyor. Yol belli: Halkı kazanmak, halkla kazanmak. Halka doğru gidiş, Halkçılık akımı böyle yükseliyor. Hamidiye Despotizmi'ne karşı 1908 Devrimi ve Meşrutiyet ruhunun yarattığı ortamda reçete netleşiyor. Yusuf Akçura o yıllarda bu reçeteye "demokratizm" diyor. Halkçılık siyasal bir içerikle; saltanata karşı halk egemenliği devriminin sloganı olarak adım adım yerleşiyor.

23 Nisan 1920. Anadolu'nun ortasında bir kasaba olan Ankara'da Millet Meclisi açılıyor. Meclis ilk eylem programını açıklıyor: Halkçılık Beyannamesi. Bu beyanname ya da kurtuluşun kurucu yol haritası daha sonra 1921 Anayasası olarak karşımıza çıkıyor.

77 ABC Gazetesi, 23 Nisan 2016

Mustafa Kemal Atatürk Anadolu seyahati sırasında bir fırka (parti) kurma arayışında olduğunu ilan ediyor ve adını açıklıyor: Halk Fırkası. Cumhuriyet, halkla, halkçılıkla örgütlenmek isteniyor. Halka dayanmayan hiçbir devrim yaşamıyor. Saray ile halk zıtlığı, kurucu zıtlık olarak görülüyor.

Halkçılık Türkiye demokratik devrim sürecinin kurucu ilkesi oluyor; bu nedenle tarihsel şartlara göre her şey değişiyor; bu ilke etrafında birleşme arayışı değişmiyor. Birinci Halkçı-Demokratik atılım; egemenliğin Saray'dan halka geçişi sırasındaki toplam laik Cumhuriyet devrimlerine ve onun siyasal karakterine/programına atıf yapıyor.

İkinci Halkçı-Demokratik Atılım

1960'lı yıllar. Sınıfsal hatlar belirginleşmiş. Emekçi hareketi, öğrenci gençlik hareketi, sosyalist hareket yükseliyor. Devrimden sonra halkçılığa yüklenen "sınıfsız imtiyazsız kaynaşmış bir küt-le" sosyal anlamını artık sürdürme şansı yok. Halkçılık ya birinci atılımdaki sınıf karakteriyle sınırlı kalacak ya da emekçi kitlelere, topraksız köylülere doğru yeniden yorumlanarak genişletilecek.

Bu ortamda Bülent Ecevit Cumhuriyet Halk Partisi'nin genel başkanı oluyor. "Toprak işleyenin, su kullananın" formülü etrafında halkçılığı yoksul yığınlara ulaştıracak bir stratejiyle CHP'yi büyütüyor, ekonomide "halk sektörü" tartışmalarını devreye sokuyor ve partisini yüzde 40'ların üstüne, birinci parti konumuna taşıyor.

Deyim yerindeyse parlamenter siyasetin hâkim sloganı "Halkçı Ecevit" oluyor. Halkçılığı günün şartlarına uyarlayan, devrimcilik ilkesi gereği her çağın şartları içinde yeni bir Halkçılık yorumu çıkaran programlı siyaset; Türkiye'nin de, CHP'nin de İkinci Halkçı-Demokratik Atılımı oluyor. Tarihsel şartlar, yükselen halkçı hareketle emek hareketinin, sosyalist hareketin birleşik bir halk iktidarı seçeneği yaratması için uygunken, tren kaçırılıyor. Sonuç 12 Eylül darbesi ve büyük yıkım.

Şimdi Üçüncü Halkçı-Demokratik Atılım Zamanı

Zor zamanlardayız, zor zamanlarda çıkış yaratacak tarihsel tecrübeye sahibiz. Halkın çaresizlikle tutunduğu dallarsa bu kadar yükü kaldıracak durumda değil. Dalların kırıldığı anda, halkı düşmekten kurtaracak çareyi bulmakla mükellefiz. O çare programlı ve örgütlü çıkışta. O çare ortak bir halk iktidarı seçeneğini yaratmakta.

Şartlar ortada; emekçiler ağır baskı ve sömürü altında, halk yoksul. Kadınlar, çocuklar ağır bir saldırı altında. Gençlik çaresiz, gelecek kaygısı ortada. Birinci Halkçı-Demokratik Atılım'ın çözümsüz bıraktığı Kürt Sorunu'nda geline yer ortada. Dış politika "yurtta sulh, cihanda sulh" çizgisine göre geline yer ortada. Hepsinin ötesinde, 23 Nisan'ın anlamı ve ruhuyla taban tabana zıt bir Saray Rejimi kuruldu ve şimdi anayasal güvence altına alınmak isteniyor. Tablo bu.

Öyleyse Üçüncü Halkçı-Demokratik Atılım nasıl olacak?

İlk çare; hedefi küçült, cepheyi genişlet. Üçüncü Halkçı-Demokratik Atılım asgari bir program önerisiyle halkın önüne çıkacak, halkla birlikte örgütlenecek. Bu asgari program, Türkiye'nin acil çözüm bekleyen sorunları etrafında en geniş zemini örgütleyecek.

Taşerona, güvencesizliğe, iş cinayetlerine, topraksız mevsimlik tarım işçilerine, işsizlere seslenen bir sınıf içeriğiyle Halkçılık güncellenecek. İkinci atılımda, Ecevit atılımında merkezine köylülüğü alan Halkçılık, yine devrimcilik ilkesi gereği günün sosyal şartlarına göre yeniden içeriklendirilecek.

Ülkede gerçek anlamda bir demokrasinin inşa edilmesi için, haklar ve özgürlükler zemininde yeni bir demokratik atılım önerisi, yeni bir toplumsal sözleşme çerçevesi oluşturulacak. Bu sözleşme asgari olarak halkın ortak bir arada yaşama koşullarını belirleyecek. Yargı bağımsızlığı, hukuk devleti, düşünce ve ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü yanında sosyal haklar öne çıkacak. Hayırseverlik etrafında örülen denetime karşı hak temelli

atılım sağlanacak. İnananın da, inanmayanın da hakları güvence altına alınacak. Tekçi dayatmalar son bulacak.

Ayrıcalıklılara karşı eşitlik ve hak temelinde yeni bir rejim, yeniden bir cumhuriyet örülecek. Yurttaş, hukukun da siyasetin de öznesi olacak. Üçüncü Halkçı-Demokratik Atılım, geçmiş iki atılımın olumlu mirasını sahiplenerek halkla birlikte, halka dayanarak yeniden cumhuriyetin kurucu programı gibi işleyecek. Birinci atılımın siyasal anlamda demokratizm programıyla ikinci atılımın sosyal anlamda popülizm programını bugünün ihtiyaçları temelinde güncelleyecek. Üçüncü atılda Halkçılık, Saray Rejimi karşısında en geniş demokratik, laik iradenin bir kurucu meclis gibi inşa edilmesinin asgari programı/stratejisi olacak.

Bugün AKP'nin kendi etrafında bir milliyetçi otoriter cephe kurmasının zemini olan Kürt Sorunu da Birinci Atılım döneminden kalma. Bu sorunu birlikte gönüllü yaşam formülü etrafında halkın rızasıyla, demokratik yollardan çözmek Üçüncü Halkçı-Demokratik Atılım'ın görevi olacak. Eksikler tamamlanacak. Yurttaşlık kazanacak; Türkiye kazanacak. Şiddetsiz bir ülke, huzurlu bir gelecek kurulacak. Memleketin sıvasız evlerinden vatan görevine giden yoksul halk çocuklarının cenazeleri dönmeyecek. Yaşatan formüller bulunacak. Kişiler değil halk kazanacak. Kriter ferdi saltanat değil, halkın refahı olacak. Türkiye acılarda değil, şenliklerde birleşecek.

Ayrıntılar tartışılır, programın içeriği, nasıl program tartışmalarının özü olmalıdır. Strateji yoksa program hiçbir işe yaramaz. Halkçı-Demokratik Atılım stratejisi sosyal demokrat, Atatürkçü, merkez sol, merkez sağ, milliyetçi kitleler için azami program, sosyalist siyasetler içinse asgari program olacak. Bu anlamda ikinci atılda kaçırılan fırsat bu kez kaçırılmamalı, Üçüncü Halkçı Demokratik Atılım'da en geniş halk iktidarı seçeneği etrafında bir araya gelinmesinin yolları aranmalıdır.

Geniş bir kurucu meclis tipi örgütlenme; halkçılık, demokrasi ve cumhuriyet dar programı etrafında birlik. Ülkeyi her alanda krizlere taşıyan, her alanda çöküşe götüren Saray Rejimi karşı-

sında yeniden kurucu irade; yenilenmiş bir kurucu çıkış iradesi. Hepsi mümkün. O aşamadayız. Bugünden görmeli, memleketi çıkışsız bırakmamak için bugünden kolları sıvamalıyız.

23 Nisan 2020’de, 100. yılda Türkiye’yi Türk’üyle ve Kürt’üyle bu program ve kurucu strateji etrafında yeniden halkçı, demokratik ve laik bir cumhuriyetle taçlandırmak mümkün.

Atatürkçülere, sosyal demokratlara, sosyalistlere, demokratlara, milliyetçilere, muhafazakârlara, radikal demokratlara tartışma önerim ve çağırımıdır. Halkçı-demokratik atılım ve bir halk iktidarı seçeneği artık somuttur ve tarihin çağırısıdır. Asgari ilkelerde birlik ve birlikte asgari çıkış. Büyük ayrılıklarda değil, ilkeli ayrılıklar etrafında buluşma. Zamanıdır.

HALKÇI BİR ATILIM AŞAMASINDAYIZ⁷⁸

29 Ekim’de İleri Haber’de yazdığınız “Halkın Cumhuriyet Cephesi” başlıklı yazınızda Cumhuriyet’in kuruluşunu, Meclis iktidarının adım adım güçlendirildiği bir devrimci dönüşümler sürecinin ürünü olarak tanımlamıştınız. 23 Nisan’da ABC’de yayınlanan “23 Nisan’da Üçüncü Halkçı-Demokratik Atılım Çağrısı” başlıklı yazınızda da benzer bir vurgu var. Bu tezinizi İleri Görüş okurları için kısaca özetleyebilir misiniz?

Deniz Yıldırım: Elbette. Türkiye tarihsel bir dönemeçte. Bu dönemeç hem bir krize hem de fırsata işaret ediyor. Siyasal İslamcılık iç ve dış sıkışmalarını aşmak için baskı, zor dışında hiçbir seçeneğe sahip değil. Fırsat da burada; çözümsüzler. Sadece şikâyet eden değil, kurma fikrini öne alan bir yeni hat öneriyorum bu gidişe karşı. Bu hat Türkiye’nin 1908’le başlayıp Cumhuriyet Devrimi’yle taçlanan dönüşümünü geçmişe dönerek değil, bugünün koşullarına uyarlayarak yeni bir kurma iradesinin örgütlenmesi önerisi olarak özetlenebilir. Bunun için öncelikle halkçı bir atılım aşamasında olduğumuzu ifade ediyorum. Hedef ilkeleri sağa ve gericiliğe taviz vermeden daraltan, cepheyi ise genişleten bir

Halkçı-Demokratik Atılım çizgisi. Bu anlamda emekten yana, özgürlüklerden yana bir yeni halkçı-demokratik atılım aşaması için koşulları uygun görüyorum. Ve bu nedenle de asgari program etrafında, örneğin Halkçılık, Kamuculuk, Demokratik Cumhuriyet, Laiklik etrafında geniş bir kurucu ittifakın ve aynı zamanda gerçek bir halk iktidarı seçeneğinin yaratılması tartışmasını tarihsel bir devamlılık çizgisine oturtuyorum.

Saray'ın tüm iktidarını yitirmesi Cumhuriyet'in ilanı ve bir yıl sonrasında Hilafet'in kaldırılması ile gerçekleşti. Ancak 1920 yılında Ankara'da kurulan Meclis'in ilk kez Saray'dan bağımsız bir kuvvet ortaya çıkarmış ve bir ikili iktidar kurmuş olması nedeniyle, sürecin en kritik halkasının 23 Nisan olduğunu söyleyebilir miyiz?

Kuşkusuz 23 Nisan büyük ve devrimci bir dönüşüm. Demokratizm, yani Saray egemenliğinden, bireyin dinle temellendirilen saltanatından halk egemenliğine geçiş anlamında birinci halkçılık atılımıdır bu. Hem dediğiniz ikili iktidar karakteri nedeniyle, hem de başka faktörlere bağlı olarak. Birincisi, unutulmasın, Türkiye Kurtuluş Savaşı verirken aynı zamanda kuruluşu inşa eden bir siyasal örgütlenme çıkarmıştır. Anadolu'da yerel kongre iktidarıyla başlayan ve ardından Ankara'daki Meclis'e taşınan önce "irade-i milliye", ardından da "hâkimiyet-i milliye" anlayışıdır. Bu anlamda kaynağını halktan almayan tüm iktidar biçimlerine karşıtlık zemininde bir savaştır Kurtuluş Savaşı program düzleminde. Bunu özellikle not etmekte yarar var. Kurucusuz kurtuluş, programsız kurtuluş yok.

İkincisi, 23 Nisan Meclisi, Padişah Hükümeti'ne karşı Meclis Hükümeti formülü getirmiş ve 1908 Devrimi'yle parlamentoyu baskıcı Hamid rejimine karşı güçlendiren anayasa değişiklikleri olan 1909 değişikliklerinin izinden giderek, yasama organını yürütmeye karşı en geniş yetkilerle donatmıştır. Bu anlamda savaş koşullarında Meclis'i etkin bir denetim unsuru olarak bakanlara

karşı kullanan ve kuvveti yasamaya dağıtan bir karakterdedir. Kurucu Meclis'tir; dikkat edin, kurtuluş meclisleşme, meclisi güçlendirme yoluyla örgütlenmiştir.

Üçüncüsü, bu Meclis kurtuluş programını Halkçılık ilkesi etrafında, halka dayanarak örme anlayışına dayanır. Sınırları elbette burjuva demokratik devrimlerin çerçevesi tarafından çizilmiştir; buna karşın büyük sıkışma anları "halka doğru", "halkla" çıkış arayışlarının yoğunlaştığı anlardır. Bu anlamda birinci Meclis, yazıda Birinci Halkçı-Demokratik Atılım olarak adlandırdığım halkanın içindedir.

Dördüncüsü, bu Meclis'in Halkçılık Beyannamesi'ne dayanarak yaptığı 1921 Anayasası bir tür devlet kurucu belgedir ve Türk ile Kürt'ün Kurtuluş Savaşı ittifakının birlikte kurma, birlikte kurtuluş anlayışı çerçevesinde toplumsal sözleşmeye dönüştürülmesi arayışıyla ilişkilidir. Bu anlayış 1924 ve sonrasında giderek terk edilmiştir. Bu anlamda Birinci Halkçı-Demokratik Atılım olarak Cumhuriyet Devrimi'nin eksik ve çözümsüz bıraktığı Kürt Sorunu şiddetsiz ve demokratik yollarla, yeni bir cumhuriyet atılımı eşliğinde mutlaka çözülmelidir.

Ve son nokta. Beşinci boyut; bu Meclis'in içindeki fikir çeşitliliği. Kurtuluş Savaşı ve kurucu irade, farklı görüşleri ortak bir hedef etrafında toparlayacak bir devrimci strateji eşliğinde kazanılmıştır. Bu anlamda asgari programla bugün toplumun farklı kesimlerine temel ve acil öncelikler listesine çözüm çerçevesinde ulaşacak, kuşatacak zemin var. Tekrar belirtelim, AKP'nin elbette gücünü arttıran ekonomik, siyasal koşullar var. Devlet imkânları var, medyada tekelleşme var, dinin siyasete alet edilmesi, pragmatizmi. Hepsi var. Ama bu parti asıl gücünü hâlâ karşısındaki kuvvetlerin dağınıklığından ve seçeneksizliğinden alıyor. Üçüncü Halkçı-Demokratik Atılım çağrısı, sosyal demokratından muhafazakâr kesimlere kadar ulaşabilecek en geniş cepheyi örmek adına seçenek çağrısıdır. Kurtuluş için asgari bir hedef/program etrafında yeniden kurucu meclis gibi örgütlenme çağrısıdır.

Türkiye solunda uzun süre Türkiye burjuva devrimine dönük sağlıklı bir alerji hâkim oldu. Bunun kırıldığını ve Türkiye solunu burjuva devrimleri ile belli açılardan ortaklaşan bir çizgiye yerleştiren yazılarınızın bu alerjinin etkisinden azade olarak tartışılabildiğini düşünüyor musunuz?

Bu bakışın büyük oranda kırıldığını düşünüyorum. Hayat öğretiyor; büyük bir liberal anlatı eşliğinde tarihi yorumlamaya çalıştı Türkiye solu uzun süre. Kendi kavramlarına, analizlerine yaslanmaktan geri durdu. Oysa o dönemin büyük tarihsel referanslarını açıp baksalar, Kemalist Devrim'in nasıl değerlendirildiğini görecekler. Buna karşın bu alerjinin kırılması zorunlu; ancak tarihi tekrar etmek ya da bugün benzer bir içerikle "bir daha gel gel Samsun'dan" nostalgisine geniş kitleleri mahkûm etmek de mücadele edilmesi gereken anlayışlar arasında. Halk nostalji değil, bu bataktan çıkış bekliyor. Bakın AKP'li bakanlar bile başkanlık sistemini anlatırken "Türkiye'nin kurtuluşu başkanlık sisteminden geçiyor" diyor. AKP'li kadroların bile 13 yılın sonunda Türkiye'nin kurtarılması gereken bir yerde olduğunu itiraf ettiği noktadayız. Türkiye yeni bir kurtuluş ve kuruluş aşamasında ve bu aşamaya programlı öncülük ederek halkı birleştirenler yeniden ve yenilenmiş bir cumhuriyetle çıkışı da örgütleyecek. Bu sıkışmayı gören bir öncü strateji benim önerim; bu nedenle asgari program diyorum. Ve buna Türkiye hâkim sınıfları ya da emperyalizm öncülük edemez. Halkla, halkçılıkla öncülük aşamasındayız.

Yazılarımın bu alerjiden azade tartışılıp tartışılmadığı konusuna gelince. Şimdiye kadar aldığım tepkiler olumlu. Tarihe dayattığı görevler eşliğinde bakmayı öneriyorum. Unutulmasın, "insanlık önüne ancak çözebileceği sorunları koyar."

Bugün ülkemizde Saray'da oturan ve hükümet ile Meclis üzerinde de fiilen hâkimiyet kurmuş bir Cumhurbaşkanı gerçeği var. Erdoğan'ın Saray'da ikâmet etmesini 1908, 1920 ve 1923 yıllarında somutlanan devrimci dönüşümlere sembolik bir yanıt olarak görmek mümkün mü?

Elbette. Israrla Saray Rejimi vurgusu yapmam bundan. Söz konusu olan Çankaya'dan Beştepe'ye doğru basit bir mekânsal değişim ya da kayma değil. Rejim değişimi mekân üzerinde de örgütleniyor, tarihsel referanslar ve ritüeller eşliğinde de sergileniyor. Bu anlamda Saray vurgusu ve yaşamayı tamamen etkisizleştirecek ve bütün yetkileri Başkan'da toplayacak bir "Türk tipi Başkanlık" arayışının arkasında da Türkiye'nin hem 100 yıl önce istibdata karşı ortaya çıkardığı Meclis sistemiyle hem de 200 yıllık modernleşme süreciyle bir hesaplaşma var. Ancak buna bakıp 12 Eylül sistemini, 1982 Anayasası'nı savunacak hale gelmek kadar Saray Rejimi'ni güçlendirecek bir şey de yok. Kurucu bir irade, özgürlükçü yeni bir toplumsal sözleşme, birlikte yaşama iradesi metni ve siyaseti inşa etmek gerekliliğine vurgu yapmam da bu nedenle. AKP'yi karşısında savunmaya geçerek değil, AKP sonrasını kuracak iradeyi, seçeneği bugünden halkla, halkın içinde örgütleyerek yenmek mümkün.

Söz konusu yazılarınızda bir tarih okumasının yanı sıra, Türkiye'de bir devrimci sürecin önünü açmayı hedefleyecek bir cephe önerisi de var. Bu cephe sizce kimlerden oluşacak ve nasıl kurulacak?

Yazılarda da ifade ettim. Emekten yana, Türkiye'nin geniş emekçi kitlelerini birleştirecek, taşerona, güvencesizliğe karşı; otoriter siyasete karşı, memleketin sorunlarının demokratik yollardan çözümünü savunan, insanların ülke genelinde sokağa çıkamaz hale geldiği, gündelik hayatın eziyete döndüğü, çocukların, kadınların yaşayamaz hale geldiği koşullardan şikâyet eden herkesi birleştirecek bir çizgi öneriyorum. Bunları sahipleniyorsa bu cephenin içinde hangi siyasal kimliklerin olduğunun çok önemi yok. Siyasetler arası ve siyasetlere göre cephe değil; ihtiyaçlara, halkın acil ihtiyaçlarına göre aşağıdan bir seçenek ve birlik sözünü ettiğim. Ve bunun hiç olmadığı kadar kuşatıcı, genişletici bir konjonktüre denk geldiğini görmek gerek, tüm zorluklara rağmen. Rejim ülkeyi çöküşe götürüyor; elinde dikta dışında se-

çenek kalmamış. Bizim bu çöküş ve sonrasına ülkeyi hazırlamamız, çöküşten hasarsız çıkışı şimdiden örgütlememiz gerekiyor. Bu anlamda mesele öncülük meselesi. Öncüler bu programda ve seçenekte birleşirse, doğru araçları ve dili geliştirirse mümkün.

ABC’de yayımlanan yazınızda Kürt meselesini de Üçüncü Halkçı-Demokratik Atılım’ın çözüm programı içinde tanımlıyorsunuz. Nasıl olacak bu? Siyasetler arasında mı?

Burada dikkat. Türk’ü ve Kürt’üyle birlikte yaşam iradesini demokratik yollardan örgütleyecek aşağıdan bir seçenek tarif ediyorum. Az önce de belirttim. Birliklerin, iradelerin siyasetler arasında kurulmasından ziyade, kurulacak öncü halkçı atılım seçeneğinin halkları aşağıdan birleştirecek çizgiyi öne alması gerektiğini düşünüyorum.

Diğer yandan şunu yine belirtmeliyim. Türkiye 7 Haziran’dan önce gerçek bir halk iktidarı seçeneğini kaçırdı. Bu imkân vardı ve bugün bu imkânın kaçırılmasının sonuçlarını bütün ülke yaşıyor. Bu anlamda CHP’nin de kendisini tarihsel rolüne uygun bir atılım içinde, sözünü ettiğim Halkçı-Demokratik Atılım imkânı çerçevesinde yeniden tarif etmesi gerekiyor. HDP ise 7 Haziran sonrasında ağır bir saldırı yaşadı. Ve HDP’yi asıl olarak bitiren ise PKK. HDP’yi özünde PKK bitirmiştir. Hendek-barikat siyasetinin geldiği yer, bir yanda on binlerce Kürt’ün yerinden edilmesiyle, diğer yandan yüzlerce Türk gencinin cenazesinin ulaştığı Anadolu şehirlerinde Türk’le Kürt arasında giderek zayıflayan duygusal bağın daha da kopmasıyla sonuçlandı. Ve her şeyden öte, PKK sayesinde konsolide edilen otoriter-milliyetçi bir rejim var şu anda. Bütün zaaflarına rağmen gücünü buradan alan. Bu anlamda PKK karşısında eleştirel pozisyon almayan, canlı bombaların tazyiklerine giden vekilleriyle ilgili işlem yapamayan bir HDP, ortaya çıkış iddiası bakımından sona ermiş bir proje artık.

Cephenin bir kurucu meclis gibi kuruluşu adına özel olarak neler yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?

Ayrılıkları değil, günün şartlarına uygun olarak acil ihtiyaçları öne çıkarmak gerek. İkincisi, önerdiğim atılım çerçevesi tartışılabilir. Asgari bir program ve kurucu irade, ama en geniş. Sosyalistleri, Haziran'ı, CHP tabanını, emekçi halkları, bu programda buluşacak tüm öncülerini birleştirecek bir halk iktidarı seçeneği. Bir de eskinin siyasal dili ve propaganda çerçevesinin gözden geçirilerek en geniş kitlelere ulaştıracak koşulların yaratılması. Bunlar zorunlu ama zor değil.

KURUCU MECLİS GİBİ ÖRGÜTLENME ÇAĞRISI⁷⁹

Fren patladı; duramazlar. Saldırdıkça saldırıyorlar.

Darbe girişimi sonrası izleyebilecekleri iki rota vardı. Birincisi, darbe ortamına zemin hazırlayan tüm antidemokratik uygulamalara son verip siyaset kanallarını genişletmekti; demokrasi programıydı. İkincisi, darbeyi Cumhuriyet'e karşı bir darbe fırsatına çevirmek, muhalif güçleri de torbaya atarak tasfiye etmek, içeride despotizm ve dışarıda savaş denklemiyle krizi derinleştirme programıydı.

Saray Rejimi doğası gereği ikincisini seçti. Bu nedenle 15 Temmuz gecesi ve hemen ertesinde 24 Temmuz Taksim mitinginde cumhuriyet ve demokrasi güçleri olarak slogana çektiğimiz şu yaklaşım doğrudur, haklı çıktık: Ne Darbe Ne Dikta.

Fakat tarih haklı çıkanları değil, bu haklı saptamayı siyasete çekenleri, siyaset zemininde bu saptamaya uygun alternatifleri örgütleyenleri yazıyor. Tarih önünde sorumluyuz. Yenilmek mesele değil, yenilebiliriz. Fakat hiçbir şey yapmadan yenilmek, yenilgilerin en kötüsüdür ve Cumhuriyet iradesine, kararlılığına uymayan bir karamsarlıkla el eledir. Kurtuluş Savaşı'ndan Cumhuriyet'e uzanan irade; bugün kendisini karamsarlık biçiminde örgütleyemez.

“Bunu aşmak adına uygun şartlar var mı?” Var.

79 ABC Gazetesi, 1 Kasım 2016

29 Ekim ve Cumhuriyet

Önce son 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'ndan bugüne gelişmeleri alt alta yazalım.

Bu Cumhuriyet Bayramı birkaç yıldır altını ısrarla çizdiğimiz gerçeği daha da görünür hale getirdi. Büyük bir tarihsel atılım olan Cumhuriyet bugün ayaklar altında. Laiklik, çağdaşlaşma, barışçıl dış politika/komşuların işlerine karışmama. Ayaklar altında. Egemenliğin saraydan alınması. Ayaklar altında.

Fakat kutlanacak boyut var. Biz. Sen, ben, o. Bu karanlıktan sıyrılma, aklını kullanma cesaretini gösterenleri, memleket için kendi çıkarını geride tutanları hesaba katalım. Cumhuriyet'in kazanımı burası. Bu kamucu kazanım üzerinde yükselecek bundan sonraki atılım. Eksikliğini tartışmadan, memleketin geneli dinsellik ve Saray etrafında faşizan temelde şekillendirilirken ifade edelim önce: Cumhuriyetçiyiz. Artık siyasal konumlanışımızda bunu daha kalın harflerle ilk sıraya yazabiliriz. Ama yetmez, açacağız.

Diğer yandan bu bayram, ilerici muhalefet güçlerinin de artık bu temelde netleştiğine işaret. Artık şu "İleri miydi, atılım mıydı?" türü liberal tartışmaları bıraktık. Tarihsel olarak Cumhuriyet'in hakkı özellikle sol siyasetler tarafından netlikle veriliyor.

Devamında bir saptamayla: Ya "yeniden" ya da "yeni bir cumhuriyet" vurgusuyla. Slogan düzeyinde Cumhuriyet'in kazanımlarını daha ileriye taşıma kararlılığı belirginleşiyor, ortaklaştırıyor. "Yıkılsın Saltanat, Yaşasın Cumhuriyet" şiarı 93 yıl öncesine göre çok daha toplumsal; unutulmasın.

Ancak hâlâ eksiklik var. Eksiklik slogandaki özetin hangi araçlarla, strateji, program, ittifaklar ve siyaset eliyle iktidara taşınacağına dair somutluğun henüz bulunmamasında.

Cumhuriyet'te uzlaşmaya kadar geçirdiğimiz süre kadar bir de bunun için bekleyemeyiz. Öncü çözümler en arkada değil, dalga'nın önünde yükselir.

Tehdit yakındır, acil çıkış zorunludur: Cumartesi günü Cumhuriyet gençliği halkı Birinci Meclis'te birleştirdi, rotayı Mustafa

Kemal'e, Anıtkabir'e gidiş olarak belirledi ve ara durakta, Ankara Gari'nda barışçıl, demokratik bir cumhuriyet kararlılığını gösterdi.

Akşamında CHP Genel Başkan Yardımcısı Bülent Tezcan silahlı saldırıya uğradı. Cumhuriyet kuran partinin genel başkan yardımcısına silahlı saldırı düzenlendi. Sembolikti.

Haftalardır bekletilen ve açıklanmayan iki yeni Kanun Hükümünde Kararname 29 Ekim gecesini yayınlandı. FETÖ'cülerin tasfiyesi torbasına ajanslar, kültür dergileri, Eğitim Sen'li eğitim emekçileri de atıldı. Akademisyenlerin eksik gedik de olsa rektör seçme hakkı kaldırıldı.

Ve pazartesi. Cumhuriyet Bayramı'nı izleyen ilk mesai gününün sabahında Cumhuriyet gazetesine ve yazarlarına operasyon düzenlendi. Yazarlar, karikatüristler, hukukçular tutuklandı.

Hâlâ içerik tartışanlara söyleyelim: Tabelasında Cumhuriyet yazan her kurumu tasfiye edecekler. Buna bu haliyle Cumhuriyet Halk Partisi de dahil. Rejim dönüşümü böyle tamamlanacak.

Program belli: Milliyetçi Cephe koalisyonunu tahkim etmek; bu cephenin dikta programının dışında kalan herkesi "terör" so-pasıyla terbiye etmek ve "milli güçler"le "terör destekçileri" arasında kurulan siyasal zıtlık zeminini anayasa değişikliğine ve başkanlık görünümlü Saray Rejimi kurumsallaşmasına taşımak.

Program Birliği

Tespitler tamam da; buna uygun çıkış?

Önce şunu söyleyelim: Siyasal tablo her alanda tekleşmeye, tek kişi etrafında örülen Saray'a doğru. Yani 29 Ekim 1923'ün de, 23 Nisan 1920'nin de gerisine doğru. Öyleyse çizgiyi 29 Ekim'de, programı 23 Nisan'da çekeceğiz, gerisine düşmeyeceğiz. Fakat tarihin aynı şartlar, aynı ittifaklar zemininde tekrarlanacağı bir "nostalji" özlemine de saplanmayacağız. Yeni bir kurucu irade örgütlemek görevimiz.

Bu noktada hem siyasal hem de toplumsal muhalefet güçlerinin yığınaklarını hem saldırının en kuvvetli geldiği yere, hem

de bu saldırı karşısında en kuvvetli direngen dinamiklere göre yapmaları gerekiyor. Saldırı Cumhuriyet'e, demokrasiye, laikliğe, halkın sosyal kazanımlarına.

Bugün buna karşı çıkış, Cumhuriyetçi ve Halkçı bir program ittifakını siyasal olarak kurucu iktidar alternatifi haline getirmekte.

Gerçeklikle bağıni yitirmiş, saçmalamakla saldırmak salını-mında gidip gelen bir iktidar karşısında sadece sloganlarla ayakta kalınmaz. Önce bu asgari programda netleşelim.

Ekonomik ve sosyal alanda emekçiyi inşaatta, madende ölü-me göndermeyecek halkçı-kamuculuk; sosyal hayatta kadınların otobüste tekmelenmeyeceği, çocukların korunacağı ve devlet işlerinde dinin denetleme/sömürü aracı olarak kullanılmayaca-ğı bir laiklik ve ülke sorunlarının barışçıl yollarla, temel hak ve özgürlükler, eşit yurttaşlık temelinde çözüleceği demokrasi prog-ramı. Halkın her alanda örgütlenme, ifade özgürlüğünün önünün açılması, mücadeleleri ilerletecek bir asgari program.

Bugünün asgari programı bu üç ilke üzerinde şekilleniyor. Halkçı, Laik, Demokratik Cumhuriyet. Bunlarda uzlaşıyor mu-yuz? Daha ilerisinden vazgeçtiğimiz için değil, daha ilerisinin bir ihtimal olarak kalabilmesi için uzlaşmak zorundayız.

Kim Yapacak?

Uzlaşıyorsak ikinci aşamaya geçelim: Kim yapacak? Siyasal aktör, alternatif kurucu irade. Toplumsal muhalefet güçleri ör-gütlenmeye çalışıyor. Okul dönüşümüne karşı direnişler, laiklik kampanyaları. Anlamli ve aşağıdan, işyeri işyeri, okul okul bu gi-dişe karşı duruşlar çoğalmalı. Haziran Hareketi'nin kampanyala-rında olduğu gibi. Diğer yanda Demokrasi İçin Birlik girişiminin çağrıları. Hepsi anlamli. Düşmanlaşmanın, dar alanda kavgalarla kitlelerdeki umutsuzluğu pekiştirmenin anlamı yok.

Fakat bunlar yetmez. Kendiliğindenlik, merkezi çıkış seçene-ğiyle tabanı/yerel mücadeleleri karşılaştırma dinamiği Gezi'de bitti. Bir merkezi seçenekle tamamlanmalı, bir kurucu iktidar al-

ternatifi Halkçı, Laik, Demokratik Cumhuriyet programı etrafında halkı birleştirip çöküşten sonraki çıkışa hazırlanmalı.

Çare olarak düşünenler için söyleyelim; MHP, iktidarın Milliyetçi Cephe aldatmacasında/stratejisinde yer buldu; HDP 7 Haziran sonrası tuzağa düştü; PKK-şiddet çizgisini demokratik bir genişleme imkânı karşısında öne çıkardı; coğrafyasını daralttı. Sosyalist sol var, ama yok. 7 Haziran öncesinin, silahların konuşmadığı günlerin ittifak önerilerinin karşılığı da yok. İttifak artık programda mümkün.

Öyleyse bu program temelinde öncü yapılanmayı kendisini yeni bir Kurucu Meclis gibi örgütleyerek, tüm ilerici dinamikleri bu temelde içererek ve bu asgari program temelinde siyasal-sosyal mücadeleyi büyüterek Cumhuriyet Halk Partisi yapmalı. Türkiye'yi birleştiren çözüm için CHP yeniden yapılmalı. Bu görev, Cumhuriyet kuran parti olarak CHP'ye önemli bir tarihsel imkân yaratıyor, sorumluluk veriyor.

Nasıl?

CHP'ye Kurucu Meclis Çağrısı

İlk adım: CHP delegesine, tabanına, kadınlara ve gençliğin dinamizmine büyük rol düşüyor ilk aşamada. Kemal Bey'in salı günlerine, grup toplantılarına sıkışan, soru sormanın ötesine geçemeyen ve hiçbir seçim kazanamayan liderliği fiilen işlemiyor, aksine karşı kitleyi politikleştireyim derken muhalif kesimleri siyasetsizleştiriyor; CHP de bitecek.

Ancak mesele lider meselesinin ötesinde. CHP lider, kadro, strateji ve sözünü ettiğimiz asgari program temelinde bir kurucu meclis gibi yeniden örgütlenmeli. Bunun önünü Kemal Kılıçda-roğlu da açabilir, örgütleri bu temelde bir dönüşüm için çağırabilir, kurultayı böyle bir ittifak ve iktidar seçeneği için örgütleyebilir. Halkçı, Cumhuriyetçi ve Demokrat güçlerin temsil edileceği bir yeni kurucu irade, önce CHP karar organlarında bir kurucu meclis gibi yapılabilir.

İkinci adım: Bu program temelinde siyasal muhalefetle sosyal alandaki muhalefetin varlığı birbirini beslemelidir. Saldırı sadece siyasette değil, otobüstedir; okuldadır, işyerlerindedir, yaşam alanlarındadır. Bu alanlardaki sosyal muhalefet biçimleri siyasal muhalefeti; güçlenen siyasal-merkezi alternatifi varlığı ise tabandaki sosyal muhalefet biçimlerini destekleyecektir. Çeşitli birlik, kongre girişimlerinin varlığı bununla çelişmez. CHP sadece CHP olmaktan çıkacak; siyasal alanda yeniden ve halkçı, laik, demokratik temelde bir cumhuriyetin kurucu meclisi gibi çalışacaktır. Siyasetler kendi varlıklarını koruyacaktır. 20. yüzyılda faşizme karşı oluşan halkçı ittifakları anımsayalım. Sosyalistlerle sosyal demokratların, demokratlarla cumhuriyetçilerin düşmanlaşma değil; programda, seçenekte birleşme zamanıdır.

Bu seçenek; bir yandan güçlü bir muhalefet olacak, salıdan tüm haftaya yayılacak; saldırılar karşısında “yaptırmama iradesi” olarak demokratik temelde örgütlenecektir. Diğer yandan da çöküş karşısında, Milliyetçi Cephe siyaseti tarafından denetlenen emekçi halka kurtuluş-çıkış reçetesinin, alternatifi var olduğunu gösterecektir.

Özellikle PKK ve silah-şiddet sarmalının durdurulması, ülkenin demokratik birliğinin bu yeni kurucu iradeyle mümkün olduğunun vurgulanması da şarttır. “Evlere evlat ateşi düşmesini önleyebilecek gerçek program-seçenek biziz” diyebilen bir irade; “evlerde kazanlar kaynasın, çarşılar şenlensin” diyebilecek bir ekonomik çöküşten kurtuluş senaryosu. Hepsi yakıcı ve gerçekçi beklentilerdir. Halk doğudan batıya iş, aş, can ve özgürlük derdindedir. İş, ekmek, özgürlük ve yaşam mücadelelerini birleştirerek yaratılacak seçenekse Halkçı, Laik, Demokratik Cumhuriyet etrafında CHP’nin yeniden yapılandırılmasıyla mümkündür.

Kızanlar, beğenmeyenler olabilir. Ama gerçekçi senaryo budur. Tüm ilerici muhalefet güçlerine ve CHP tabanına öneridir, çağrıdır. En kötü somut öneri, slogana sıkışmış önerisizlikten iyidir. 24 Temmuz’da Taksim mitinginde bir araya gelen yüz binler, farklı siyasal kesimler bu öncülüğü karşılıksız bırakmayacaktır.

KRİZ, SAĞ POPÜLİZM VE HALKÇILIK⁸⁰

21. yüzyılın ilk çeyreğindeyiz ve Batılı merkezlerde bir hayalet dolaşiyor: Popülizm hayaleti. Popülizm sözcüğü gündelik siyaset dilinde kötülen, eleştirilen bir karakterdedir. Oysa iki yanlıdır; bir yanı giderek faşizme kayma eğilimini de içinde barındıran ve halkın ekonomik öfkesini kimliklere nefrete kaydıran otoriter sağ popülizm ve bunun karşısında gerçek bir demokrasi talebi etrafında ezilenlerin ekonomik taleplerini politikleştiren sol popülizm. Halkçılık dediğimiz ve her yazıda altını ısrarla çizdiğimiz program ve strateji ikincisidir.

Birincisine, yani sağ popülizmin yükselişine bakalım önce. Trump'ın ABD Başkanı seçilmesi en güncel örnek. Ama burayla sınırlı değil; ön işaretler İngiltere'de Brexit referandumunda sağ popülist UKIP'in siyasal etkisindeki artışta kendisini göstermişti; rüzgârın Aralık'ta Avusturya'daki, 2017'nin ilk çeyreğinde de Fransa'daki cumhurbaşkanlığı seçimlerine doğru kuvvetlenerek esme ihtimali hiç olmadığı kadar güçlü. Le Pen'in danışmanının Trump'ın seçilmesinden sonra ortaya attığı saptama önemli: “Onların dünyası yıkılıyor, bizim dünyamızsa inşa halinde.” Diğer yandan Trump'ın seçildikten sonra ABD'de ağırladığı ilk deniz aşırı siyasetçinin UKIP lideri Nigel Farage olduğunu bu çerçevede değerlendirmekte yarar var.

Özetle sağ popülist bir enternasyonal eğilim Batılı merkezleri giderek etkisi altına alıyor. Etkiyi sadece ABD'de Trump'ın ya da Fransa'da Le Pen'in yükselişiyle de açıklayamayız. Merkez sağ olarak bilinen siyasetler de aşırı sağa yitirmeye başladıkları seçmen tabanını geri kazanabilmek için radikal sağ söylem ve stratejileri bünyelerine uyarlıyor.

Örnek mi? Fransa'da Sarkozy'nin kurduğu Cumhuriyetçi Parti. Devrimle kurulan Fransız Cumhuriyeti bugün Sarkozy'nin, Fillon'un ve Milli Cephe lideri Le Pen'in sağ “Cumhuriyetçi” söylemleri altında can çekiyor. Aynı durum ABD'de Cumhuriyet-

80 ABC Gazetesi, 15 Kasım 2016

çi Parti liderliğine ve ardından da ABD başkanlığına Trump'ın seçilmesinde gözleniyor. Cumhuriyetçiliği 18. yüzyılda burjuva devrimlerinin en önemli kazanımı olarak dünya sahnesine çıkaran iki ülkede, ABD ve Fransa'da bugün Cumhuriyetçilik aşırı sağın otoriter ve ırkçı temelde halkın öfkelerini seferber etme stratejisinin maskesine dönüşüyor. Sağ popülizm ve cumhuriyetçi sağcılaşıma birbirini bütünlüyor.

ABD emperyal devlet aklının Trump'a göre tam bir manevrayla rota değiştireceğini düşünmeyelim elbette; sınıfsal olarak Trump'ın içinden geldiği kesimlerle bu anlamda bir uyumsuzluğunun olacağını da. Trump krizle yoksullaşan ve giderek eski ayrıcalıklarını yitirmeye başlayan sınıf ve kimliklerin öfkelerinin düzen içinde tutularak kontrollü bir biçimde doğumuna öncülük görevinde; yapabilir mi göreceğiz. Ama Trump gibi bir adayın yükselişi ve benzerlerinin Avrupa'yı giderek esir almaya başlaması başka sosyal ve siyasal sorunların habercisi.

Sağ Popülizm Neden Yükseliyor?

Nedir bunlar? Madde madde gidelim.

2007-2008 krizi derinleşiyor. Krizin siyasal etkileri de giderek beliriyor. Merkez çöküyor, merkezkaç kuvvetler siyasette güçleniyor. Merkez sağ ve solun hemen hemen aynılaştığı programlara karşı kitleler kötüye giden hayat koşullarıyla ilgili bir açıklama bekliyor ve radikal sağ popülist söylem, merkezin ve temsili demokrasinin krizinden yararlanarak öfkelerine akacak bir mecra sunuyor. Sorun var evet, ama hayatınız göçmenler, azınlıklar, Müslümanlar yüzünden kötüye gidiyor. Açıklama bu; faşizmin önsel mayalanma işaretleri burada bulunuyor.

Neoliberalizmin yönetme krizi derinleşiyor. Bu anlamda sağ popülizmin yükselişi, hâkim sınıfların yönetme krizi işaretlerinin giderek arttığı bu dönemde sistem dışı seçeneklere karşı kötünün iyisi olarak görülüyor. Trump'ın karşısına Demokratlar'ın Sanders'ı değil de Clinton'ı çıkarması bile bunun kanıtı. Bir başka

ölçüyü alalım ve krizdeki Yunanistan ile İspanya’da yükselen sol popülist iktidar seçeneklerinin boğulması için Avrupa hâkim sınıflarının neler yaptıklarına bakalım. Hem Syriza’yı iktidardayken boğma ve modelleşmesini önleme hem de İspanya’da son bir yıldır tıkanan siyasal sistemde Podemos’un iktidara gelmesinin önüne geçme stratejisi hiçbir zaman sadece bu ülkelerin iç burjuvazilerinin gündemi olmadı; Almanya, Avrupa Troykası her türlü tehdidi kullandı, sopayı gösterdi. Dikkat edelim; sağ popülizmin yükselişi karşısında böyle bir gündem henüz bulunmuyor. Zira merkezin çöktüğü, sistemin “eskisi gibi” yönetemediği koşullarda demokratik bir halkçı seçeneğin ortaya çıkmasına karşı sağ popülizm ehven-i şerdir, kötünün iyisidir; öfkenin “şimdilik” kontrollü olarak sınıfsal karakterinin başka alanlara kaydırılmasının köprüsüdür. Hâkim güçler açısından elbette.

Buna karşın kriz sadece neoliberalizmin yönetme krizi değil. Aynı zamanda Batılı merkezlerde temsili demokrasi de çatırıyor. Zaten “neoliberal mutabakat” dayatmasıyla yürütme yasama karşısında yıllar içinde güçlendirilmiş, ekonomi teknik bir mesele gibi gösterilerek halk önemli karar süreçlerinden dışlanmıştı; egemen sınıflar tüm dünya genelinde hâkim bir iktidar biçimi olarak yürütme içinde temsil olanaklarını otoriter temelde arttırmıştı. Şimdi bunun krizi, sağ popülizm tarafından otoriter bir inşa adına daha da derinleştiriliyor. Sağ popülizm, bir şef-lider etrafında halkın öfkesini seferber ederken, aracı mekanizmaları düşmanlaştırıyor. Temsil mekanizmalarını lider ile halk arasındaki engel olarak yansıtıyor. İktidarın giderek tekelleşme eğilimine gireceğinin ön işareti olan bu dalga, merkez siyasetlerin, giderek işlevsizleşmiş temsili demokrasinin ve neoliberal modelin üçlü krizi üstünde yükseliyor.

Nitekim neoliberal sağ popülist bir parti olan AKP de bu üçlü krizi fırsata çevirip 2001 Krizi sonrasında iktidara geldi ve adım adım ülkeyi yanına aldığı müttefiklerle ve derinleşen kriz eğilimleriyle birlikte faşizme doğru sürüklüyor. Bu anlamda AKP bu sağ

popülist stratejinin iktidara ulaştıktan sonra varabileceği yerle ilgili en erken örneklerden birisi.

Öyleyse Halkçılık, Nasıl?

Bugün Türkiye içinde bu gidişe karşı bir seçenek yaratacak sak hem bu somut durumu hem de sağ popülizmin üzerinde yükseldiği üçlü krizi dikkate alan yeni bir strateji, örgütlenme ve program yaratmalıyız. Üçlü krizi hatırlayalım: Merkez siyasetlerin çöküşü; temsili demokrasinin yetersizleşmesi ve neoliberalizmin krizi.

Bir, merkez siyasetlerin çöküşü sağ popülizmin beslendiği yerdir, giderek aynılanan merkez sağ ve merkez sol karşısında sağ popülizm kendisini “halk”ın tek gerçek temsilcisi olarak sunar. Zıtlığı “establishment/düzen ile halkın temsilcisi” olarak kendisi arasında kurar. Bu açıdan panzehiri, soldan bir popülizm/halkçılık stratejisinin geliştirilmesidir. Merkezden, sosyal demokrat, sosyal-liberal ve teknokratik söylemlerle sağ popülizm önlenebilir. Sağ popülizmin panzehiri merkezi diriltmek değildir; zira kriz, merkezi uçlara çekmektedir. Merkezin sağcılaşmasıyla sağ popülizmin yükselişi ise birbirini tamamlamaktadır. Merkez sola; sol halkçılığa. Asgari program ve stratejiyle kaçınılmazdır.

İki, temsili demokrasinin krizi, sağ popülizmin gösterdiği semptomlardandır. Halka giderek kapanan, kapalı kapılar ardına sıkışan siyasal karar ilişkileri karşısında popülizmin yükselişi, halkın siyasete daha fazla dahil olma isteğinin göstergesidir. Sağ popülizm bunu temsili demokrasi krizini derinleştirerek ve otoriter temelde tüm karar süreçlerini liderin etrafında seferber ederek (halkı liderde bedenleştirerek) sömürür. Soldan bir halkçılık stratejisi, temsili demokrasinin bu krizini dikkate almak, Saray Rejimi’ne karşı 1982 Anayasası çizgisini savunmak yerine halkı karar süreçlerine daha fazla katacak yerelleşme, doğrudan demokrasi pratiklerine alan açmak ve yeni bir kurucu meclis seçeneği etrafında yeni bir demokrasi, özgürlükçü yeni bir anayasa

gündemiyle siyaseti ileriye taşımak zorundadır. “Halkçı, laik, barış içinde, demokratik cumhuriyet”, temsil krizi ve faşizm karşısında gerçek bir demokrasi zemininin slogan düzeyinde birleştirici ifadesi olmalıdır. Ülke sorunları otoriter-faşizan yöntemlerle çözülememekte, derinleşmektedir. Buradan çıkış için en birleştirici siyasal program, demokrasi ve cumhuriyet ufkumuzda görünürleşmelidir.

Üçüncü kriz neoliberalizmin krizidir. Bu kriz yoksullaşmayı, sınıflar arası uçurumu arttırmakta; eğitim yoluyla sınıf atlama hayalleri özellikle gençler için giderek imkânsızlaşmakta ve orta sınıfların eski ayrıcalıkları kaybolmaktadır. İşçileşme ve güvence-sizleşme yayılmakta, bu durum “fitrat” olarak sunulmakta; kadere bağlanmaktadır. Hayat pahalılığı daha da artacak, işsizlik oranları yükselecek ve iktidarın bunu çözecek hiçbir gerçekçi programı yok. Bu krizi sağ popülizm “göçmenler, azınlıklar işlerinizi elinizden alıyor” açıklamasına kanalize ediyor; Hitler taktikleriyle. Merkez sol siyasetlerinse bu gidişe karşı tek bir önerisi yok. “Şeffaflık olsun, üst kurullar yönetsin, halk dışlansın.” Çare olmadığı gibi sağ popülizmi güçlendiriyor. Soldan bir halkçılık stratejisinin bu neoliberal krize yanıt vermesi şart ve bu yanıt ekonominin halkçı-kamucu bir program etrafında, emekçiden yana yeniden örgütlenmesini gündeme getirmek zorunda. Neoliberalizmi sosyal hale getirerek değil; neoliberalizme karşı en geniş halkçı ekonomik-siyasal seferberliği aşağıdan yukarıya gerçekleştirerek.

Tüm bunları kesen bir gerçek daha var: Kurulu düzen olarak sistem, eski aktör-söylem ve programlarıyla yönetemiyor. Merkezkaç kuvvet ve söylemlerin öne çıkışı ve halk içinde karşılık bulması da bunun kanıtı. Eskinin ölmeye, yeninin doğmaya başladığı bir döneme doğru dünya ilerliyor.

Türkiye’de Durum

Türkiye ile bitirelim. Az önce ifade ettik; AKP bu sağ popülist stratejinin yükselişinin en erken örneklerinden biri. Genel olarak

Siyasal İslamcı popülizmin 1990'lı yıllarda mahallelerde, gecekondu ve işçi bölgelerinde yükselişi, Türkiye solunun halkçı-popülist damarından giderek kopmasından da bağımsız değil. Sol popülizmin, halkçı bağların aşıldığı yerde boşluğu sağ popülizm dolduruyor. Sağ popülizmle mücadelenin yolu, halkçılığı ve halkla bağları ilerici temelde güncelleyecek bir stratejiden, örgütlenmeden ve programdan geçiyor.

Erken örnek olarak AKP bugün sağ popülist hareketlerin varabilecekleri yeri gösteriyor: Faşizmin MHP gibi geleneksel aktörleriyle ittifak halinde ülkeyi faşist bir rejime doğru sürüklemek. Diğer yandan Batılı merkezlere göre bazı avantajlarımız var.

Batı merkezlerinde, burjuva demokratik devrimleriyle kurulan cumhuriyetlerde cumhuriyetçilik bugün aşırı sağ söylem ve stratejinin otoriter maskesine dönüşürken; Türkiye'de cumhuriyetçilik hiç olmadığı kadar sol, demokratik bir gündem maddesi artık ve siyasal söylemde de sağın Saraycı-monarşist eğilimleri karşısında uzlaştıran ve birleştiren bir toplam program aynı zamanda. Bu önemli.

İkincisi; aşırı sağ popülist AKP ülkenin sorunlarını çözmek bir yana, yukarıda sözünü ettiğimiz üçlü krizi daha da derinleştirdi. Merkez siyasetler krizde, demokrasi krizde ve neoliberal kriz hiç olmadığı kadar kuvvetli bir fırtınayla dalgaları yükseltiyor. Türkiye derin bir kırılmaya doğru gidiyor ve AKP-MHP ittifakının bu sorunların otoriter-sopalı çözümü dışında hiçbir çözüm stratejisi bulunmuyor. Bu ise çöküşü daha da kaçınılmaz kılıyor. Aşırı sağın tüm popülist renkleri bu çöküşün ortağı olma yolunda; bir yeni kriz döneminde krizi bu kez ileri bir atılımla, yeniden kurucu bir halkçı-demokratik seçenekle aşma yolunda Türkiye'nin ilerici siyasetleri rakipsiz kalabilir. Batı'da kriz sağ popülistleri iktidara taşıırken; Türkiye'de sağ popülist iktidar ve ittifakları ülkeyi krize taşıyor. Bunu önden gören ve çöküşe karşı çıkışı bugünden ören bir siyasal seçeneğe, stratejiye ve programa ihtiyaç hiç olmadığı kadar artıyor. Sol popülizm olarak halkçı

seçeneğin önu Batı'ya göre daha açık diyebiliriz. "Kendiliğinden cöküş" teorileriyle de böyle hesaplaşabiliriz.

İşte bu yüzden, bugünden, gecikmeden "kurucu meclis gibi örgütlenme, halkçı strateji, demokratik asgari programda birlik siyasetiyle Laik, Demokratik Cumhuriyet'e" diyeceğiz. Tarihin fırsat penceresi siyasetler bunu gördüğü, buna göre yapılandığı oranda açılmıştır.

PUTİNİST ENTERNASYONAL VE YENİ ÇELİŞKİ EKSENLERİ⁸¹

Yeni bir dünya kuruluyor. Arkasında iktisadi açıdan 2008 Dünya Krizi'nin çelişkileri ve Suriye merkezli vekalet savaşının cözülmesinin yarattığı sonuçlar birlikte yer alıyor. Kurulan bu dünyanın liderliğini ise giderek Rusya, adını daha da netleştirirsek Putinizm, Putin merkezli yeni siyaset, yeni iktidar tarzı ve dünya okuması alıyor.

Hem Büyükelçi Karlov'un Ankara'da katledilmesini hem de Moskova'da imzalanan Suriye için barış deklarasyonunu bu yeni geçiş süreci, bu büyük kırılma haritası içinde konumlandırmak ve olabildiğince iç siyasal analizlerin ötesine geçerek evrensel bir bağlama yerleştirmek gerekiyor.

Doğmakta olanı adlandıralım öncelikle. İdeolojik ve siyasal düzeyde Putin'in model haline gelmeye başladığı bir dönemden geçiyoruz. Atlantik merkezli siyasete, liberalizme, ulusüstü kozmopolit yapılanmalara, Batı merkezli küreselleşme sürecine ve İslamcılık ile terör karşıtlığına odaklanan bir yeni siyasallaşma biçimi dünyayı dolaşüyor.⁸² Bu süreçte Rusya etki sahasını sadece Ortadoğu'da arttırmıyor. 2008 Krizi'nin vurduğu Batılı merkez-

81 ABC Gazete, 24 Aralık 2016.

82 Trump'ın ABD Başkanı seçilmesi ve görevi devralmasından sonra modelin hâkim merkezlerde ne denli benzer özellikler taşıdığı da görölmeye başladı. Bu anlamda genel yönelimin ideolojik ve siyasal düzeyde benzeştiği ortada. Yeni bir döneme girildi ve Saray Rejimi de bu yeni uluslararası atmosferde kendisini kurumsallaştırmak, kalıcılaştırmak istiyor.

lerde güçlenen tepkisel sağ siyasetlerin yükselişine model oluyor; model olmakla da kalmıyor, çoğu zaman ya finanse ediyor ya da açıktan destekleyerek önünü açıyor. Putin merkezli yeni iktidar tarzı ve siyasal okuması, Batılı merkezlerde de iktidara yürüyor. Yeni bir enternasyonal oluşuyor ve liderliği açık ki Rusya'da.

Son aylardaki gelişmelere bakalım. ABD'de başkan seçilen Trump hem iktidar tarzı hem de uluslararası siyaset okuması bakımından Putin'i övüyor; dışişleri bakanlığı görevine Rusya ile içli dışlı bir ismi getiriyor. ABD iki haftadır Rusya'nın ABD başkanlık seçimlerine doğrudan müdahale ettiği, Clinton'a karşı Trump'ın seçilmesi için kampanyayı belirlediği yönündeki istihbarat raporlarını, saptamasını konuşuyor. Doğruluğu bir yana, Rusya'nın ABD başkanını belirler hale gelebildiği yönünde bir aşırı kapasite görüntüsüne/imaına fazladan katkı veriyor. Trump "hiç değilse Putin lider" diyor; onunla teröre, özellikle de İslamcı teröre karşı birlikte çalışacaklarını söylüyor; Putin ise "Trump'ın seçileceğine bizim dışımızda inanan olmadı" diyor.

İngiltere Brexit oylamasıyla AB'den çıkmaya karar veriyor. "Çıkalım" cephesinin siyasal önderliği aşırı sağ UKIP'te; lideri Nigel Farage "model aldığım, hayranı olduğum lider Putin" diyor; Trump'ın seçildikten sonra ağırladığı ilk denizaşırı siyasetçi Farage oluyor.

Fransa'da başkanlık seçimleri geliyor. Sarkozy'nin 2007'de Atlantikçi programla girip kazandığı başkanlık seçimlerinde bu kez ikinci tura kalması muhtemel iki isim de Rusya ile ortaklaşma programını öne çıkarıyor. Merkez sağın ön seçiminden galip çıkan Fillon için Putin destek açıklaması yapıyor; Fillon'a karşı aday olan Juppe "Bu, Rusya devlet başkanının Fransa'da kendi cumhurbaşkanı adayını seçtiği ilk seçim ve bunun şokunu yaşıyorum" diyor. İkinci turda Fillon'un karşısına çıkması muhtemel isim aşırı sağın lideri Le Pen'in Milli Cephesi ise her fırsatta Rusya/Putinizm hayranlığını açıklıyor. Her iki aday da Atlantik karşısında Rusya ile ittifakı güçlendirmekten ve Fransa'da yükselen

radikal İslamcı teröre karşı Putinist mücadele tarzıyla uluslararası alanda ortaklaşmaktan söz ediyor. Öncelikler belli; Batı sağcılaşıyor; sağcılaştıkça “anti” olan programına Rusya/Putin modeli, hem iç hem de dış siyasette somut, elle tutulur, anti olmanın ötesine geçen bir pozitif ütopya sunuyor. Her koşulda Fransa’da 2017 seçimleriyle dengenin Rusya lehine kayacağından söz edebiliriz. Fransa sağ Atlantikçilik’ten Rusya-Çin çizgisine doğru meyleliyor. Batı’da gerçekleşen her terör eylemi, anti-İslamcılık çizgisinde Rusya’nın Suriye siyasetinin zaferini başka ülkelerde de bir siyasal kazanıma dönüştürme ortamına katkı veriyor.

Sıklaştıkça Örnekler, Görünürleşen Yeni Enternasyonal

Bitmiyor. Kasım ayında iki önemli seçim gerçekleşti. Bulgaristan’da eski bir havacı asker olan Radev, açıktan popülist ve Putinist bir programla başkan seçildi. Benzer durum Moldova’da da gerçekleşti. Bulgaristan’da bu durum AB-Atlantik çizgisindeki hükümetin istifasıyla sonuçlandı.

Diğer yandan yükselen popülist sağ partilere Rusya iktidar yolunun açılması için her türlü desteği veriyor. 2014 seçimlerinde Le Pen’in partisine 8 milyon Euro kampanya kredisi veren Rusya, geçen hafta da Avusturya’nın anketlerdeki birinci partisi ırkçı Özgürlük Partisi’yle işbirliği anlaşması imzaladı. Macaristan’da iktidardaki Orban da buradan besleniyor. Macar ekonomisine Rusya katkısının arttığı ortamda Orban “bizim güçlü kurumlara değil, Putin gibi güçlü liderlere ihtiyacımız var” diyor. Avrupa aşırı sağ iktidara yürüyor; mülteci akınına ve İslamcı teröre karşı askerileşmiş bir Putinist stratejinin başarılı olacağını düşünüyor; Avrupa Birliği ve liberal-kozmpolit proje çözülürken ulus-devletçilik, otoriter milliyetçilik, İslamcılık karşıtı sağcılık Batılı merkezlerde Putinizm programını modelleştirerek iktidara yürüyor. Rusya’ya uygulanan Ukrayna ambargosunun kaldırılması da ilk hedefleri arasında.

Bu durum, Doğu’da İran, Çin, Suriye ve Şangay müttefikleriyle cephesini sağlamlaştıran Rusya’nın Batı’nın çoklu krizlerinden

yararlanarak karşı cepheyi de bölme, zayıflatma ve bu çatlaklardan yükselen anti-liberal, anti-İslamcı siyasetleri kendi şemsiyesi etrafında toplama stratejisi izlediğini gösteriyor.

Tabloyu, bir dönem Büyük Ortadoğu Projesi olarak ilan edilen Atlantikçi-Yeni Osmanlıcı projenin çözülüşü karşısında Rusya'nın güçlenmesi ve hatta zaferi tamamlıyor. Suriye'de Rusya merkezli ittifak zaferini ilan ederken, Mısır'da İhvan projesi askerileşmiş bir iktidar aracılığıyla çökertildi. Sisi bugün Putin'in en önemli müttefikleri arasında. Ve Libya, bölünmüş Libya'da Putin son 6 ayda giderek Doğu'daki Haftar iktidarını açıktan destekler hale geldi. Haftar da eski bir asker; hedefinde ülkedeki İslamcı terör grupları ve özellikle de Katar-AKP destekli İhvan projesi var. 2017'de bu alanda da önemli gelişmeler yaşanacağını belirtebiliriz. Batı'da aşırı sağcılaşmış, faşizme yatkın iktidarlar, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da askerileşmiş iktidarlar. Yükseliyor. Batı'da merkezin, egemenlerin neoliberal otoriter siyasetlerinin ve bunların çöküşü karşısında yeni bir otoriter dalga görünürleşiyor. Sol, halkçı-demokratik siyasetlerin geri çekildiği ortamda ise faşizme meyilli popülizm ve askerileşmiş dikta biçimleri ana iktidar tarzına dönüşüyor.

Özetle Rusya, arkasına aldığı Çin ve Doğu ittifakına yaslanarak ve Atlantik sisteminin ekonomik-siyasal krizlerinden yararlanarak yeni bir düzen kuruyor. Bu düzende otoriter/Putinist liderlik tarzı model; ideolojik okuma bakımından liberalizm ve İslamcılık karşıtlığı belirleyici. Batı tipi küreselleşmenin krizine vurgu yapıyor; Avrupa Birliği gibi ulusüstü yapıların çözülmesi karşısında ülkeleri önce yeniden "milli egemenlik" sahasına çekilmeye ve ardından da bu egemenliklerine dayanarak Rusya ile tek tek ilişkilenemeye çağırıyor. Batı'daki uluslararası bloklaşmaları (Atlantikçilik, Avrupacılık) dağıtıp yalnızlaştırırken, Doğu cephesinde Avrasyacılık gibi bloklaşmaları da hızlandırıyor.

Filipinler'in otoriter Devlet Başkanı Duterte geçtiğimiz günlerde bir demecinde ABD merkezlilikten Rusya-Çin merkezli

ittifaka geçmek istediğini ifade ederken “Putin’in yeni dünya düzenine katılmak istiyoruz” diyor. Sanıyorum durumu en iyi bu tarif özetliyor. Yeni bir dünya düzeni kuruluyor. Liberal-Batılı küreselleşmenin çözüldüğü, bunun siyasal kurum ve partilerinin gerilediği, liberalizm ve İslamcılık karşıtlığı üstünden yeni bir “te-rörle mücadele” gündeminin inşa edildiği Putin/Rusya merkezli yeni bir dünya düzeni. Ekonomik düzlemde ise Çin’in 1 trilyon dolar bütçeyle Çin’den Doğu Avrupa’ya uzanan, İpek Yolu projesiyle Batı dışı yeni bir küreselleşme hamlesine başlaması ve Rusya merkezli Avrasya Ekonomik Birliği girişimiyle bu girişimin bütünleşmesi yer alıyor.

2017’yi bu ana değişim çerçevesinde okumakta yarar var. Batı, Atlantikçilik, liberalizm ve küreselleşme krizde. Karşısında Doğu, Avrasyacılık, Batı dışı küreselleşme yükseliyor. Batı’nın teknokratik otoriterliğinin yerini, Rusya-Çin tarzı yeni bir otoriter iktidar tarzı hegemonikleşerek alıyor. Geçiş süreci yaşıyoruz.

Dış ile İç Çelişkisi

Tam da bu genel çerçeve içinde Moskova Deklarasyonu’na ve Türkiye’deki iç iktidar yapılanmasına etkilerine, yeni çelişki eksenlerine gelem. Deklarasyon’la ilgili en iyi tarifi İngiliz Guardian gazetesi verdi: “Rusya kendi barışını kuruyor”. Durum tam olarak böyle; Ukrayna’da, Suriye’de yaşanan vekalet savaşlarından Rusya cephesi galip çıktı ve bu zafer şimdi sadece diplomatik olarak taçlandırılmıyor. Rusya, “kaosa karşı düzen kuran” ülke pozisyonunu görünürleştirmeye çalışıyor.

Bu deklarasyonla Türkiye’deki Siyasal İslamcı iktidar Suriye’nin laik, demokratik ve çoğulcu bir cumhuriyet olarak varlığını tanıdığı gibi, Suriye’deki cihatçı terör örgütleriyle mücadele etmeyi de taahhüt ediyor. Yeni bir aşamayla karşı karşıyayız.

Öyleyse: Atlantikçi Yeni Osmanlı projesi büyük bir yenilgiyle sonuçlandı. Moskova’da bu fiili durum yazılı hale getirildi. AKP o masada eşit bileşen değil, kaybedip masaya oturan taraf. Türki-

ye'deki iktidar o masada eşitlik değil, yenilmiş bir bağımlılık düzleminde. Türkiye dışarıda eşitlik ve bağımsızlık temelinde oturduğu masalarda güçlenir. Bunu not edelim, sürdürüelim.

Dış siyasette İslamcı gündemi terk etmek zorunda olduğu za-
bıt altına alınan iktidarın, Ortadoğu'da, Kuzey Afrika'da Katar'la
yürüttüğü İhvanı enternasyonal kurma projesi de çözülüyor.
Körfez gericiliğiyle ittifaka dayalı dış politika Moskova'da Rus-
ya-İran çizgisinin galibiyetini tescil etti. Suriye, Mısır ve şimdi
Libya'da İhvanı projeye karşı otoriter-askerileşmiş iktidar seçe-
neklerini tercih eden ve kazanan Rusya açısından bu masa, AKP
ile ittifak değil çevreleme masası. Bu çevreleme iç siyasete nasıl
yansır, yansıyacak?

Önümüzdeki sürecin iç ile dış çelişkisi; Türkiye'deki İslamcı
iktidarın Suriye'yi "laik, demokratik ve çoğulcu bir cumhuriyet"
olarak tanımak zorunda kalırken iç cephede Türkiye'yi laik, de-
mokratik olmaktan ve elbette cumhuriyet olmaktan çıkarmaya
dönük rejim değişikliği gündemini hızlandırması olacak. Mos-
kova'da masada Suriye'nin laikliğini ve cumhuriyet olduğunu ta-
nımaya iç cephede verilen iki refleks var. Rize'de "devrik bir lider"
gibi Atatürk heykelini kaldırmak; Meclis'te yangından mal kaçı-
rırçasına rejim değiştirecek anayasayı komisyondan geçirmeye
çalışmak. Dünya'da Siyasal İslam'ın alanı daralırken, AKP içeride
Siyasal İslam'ın alanını genişletmeye çalıştıkça bu çelişki derinle-
şecek gibi görünüyor.

Bir diğer çelişki; bugüne kadar oklarını doğrudan iktidara yö-
neltmemiş Suriye merkezli El Nusra gibi cihatçı grupların Mos-
kova masasında AKP tarafından terk edilmesinin yarattığı gün-
dem olacak gibi. El Bab'ta IŞİD'in gerçekleştirdiği katliam bunun
ilk işareti. Türkiye, içeride ve dışarıda cihatçı terörle mücadele
gündemine daha fazla yaslanmak zorunda. Bu bütün ülkeyi teh-
dit eden bir çelişki eksen.

Dış cephede Rusya ve etrafındaki koalisyon Mısır'da, Libya'da
Siyasal İslamcılık karşısında askerileşirken, Batılı merkezlerde

Trump’la, Fillon’la, Le Pen’le, Orban’la “demokratik” bir görüntü altında faşizan zeminde yürüyecek. Ancak asıl gündemini İslamcılık karşıtlığı belirleyecek. Siyasal İslam için tüm dünyada yaşam alanı daralıyor; mesele Putin’in bir yandan Batılı merkezlerle anti-İslamcı zeminde yürüteceği ittifakları aynı anda Türkiye’de AKP ile nasıl birarada tutabileceği. Önümüzdeki dönemde Putinist enternasyonalin, Rusya’nın yeni dünya düzeninin ana çelişkilerinden birisi ise bu olacak.

Bunun iç cepheye diğer yansıması ise, Saray’ın özellikle askeri ve ulusalcı koalisyonunun (Avrasyacı kanat) uluslararası cephede daha da kuvvetlenmesi ve bu yeni kuvvet dengesine dayalı olarak iç iktidar mimarisinde kendi payını biraz daha görünürleştirme ya da arttırma eğilimi olacaktır. Demokratik-nizami siyaset kanallarını kapatıp iktidar oyununu devlet cihazı içi bir koalisyona dönüştüren Saray, bunu yaparak nicel olarak zayıf aktörleri nitel olarak daha da etkili hale getirdi ve yeni uluslararası ortam; bu nitel kuvvetleri daha da güçlü kılacak karakterde. Bu da iç koalisyonun çatlaklarının derinleşmesi ihtimalini gündeme getirecek. Dış gündemle iç gündemi arasında çelişkileri artan Saray, giderek “dış gündem”le ve kuvvet merkezleriyle daha uyumlu hale gelen iç ittifaklarıyla koalisyonunu nasıl sürdürecektir? Bu da ayrıca izlenmesi gereken bir durum.

İçeride ana çelişki ise; ülkenin ekonomiden teröre, can güvenliğine kadar derinleşen çoklu krizleri karşısında elinde hiçbir çözüm/çıkış reçetesi kalmamış ve gerici rejim değişikliği dayatan bir iktidarın varlığı. Halkın ihtiyaçları ile iktidarın araç, gündem ve öncelikleri arasındaki uyumsuzluğun daha da derinleşmesi olası; bunu görünürleştirmek ise siyasetle mümkün. Yeni bir çıkış yolu, çıkış programı, halkın sorunlarını çözmeye aday bir kurucu iktidar seçeneği. Laik, demokratik, halkçı cumhuriyet merkezi. Türkiye’nin ana iç çelişkisi, sorunlarını çözemeyen bir iktidar varken, sorunları çözebilecek böyle bir siyasetin henüz yükseltilememesi.

Çare

AKP iktidara Atlantikçi bir yeni dünya düzeni hamlesiyle gelmişti. Radikal İslamcılığa karşı ılımlı İslamcılık modeli olarak. Modelin kısa adı BOP'tu, Büyük Ortadoğu Projesi'ydi. Kuruluş sürecinde bunu ideolojik olarak netleştirme görevini üstlenen Yalçın Akdoğan "iç ve dış" ihtiyaçlar arasında belki de ilk kez bir uyum ortaya çıktığını ve bu durumun Türkiye'de Siyasal İslam'a iktidar yolunu açtığını söylemişti.

2016 sonuna geldiğimizde ise şunu söyleyebiliriz: Hem Batılı merkezlerin AKP'den kopuşu hem de Rusya önderliğinin Siyasal İslam karşıtı koalisyonu birlikte düşünüldüğünde artık iç ile dış arasındaki uyum net olarak bozulmuştur. Görünen; önümüzdeki süreci belirleyecek ana çelişme burasıdır.

Mustafa Kemal liderliğinin asıl öncülüğü, hep "iç ile dış" arasındaki diyalektiği gören karakterde yatmaktaydı. "Yurtta barış, dünyada barış" bu anlamda bir slogan olmanın ötesinde bu iç-dış diyalektiğini hesaplayan bir realist programdı. Türkiye'nin bugün yapması gereken belli: Çoklu krizler ve tehditler ortamında bir an önce iç barışını sağlamak, laik-demokratik cumhuriyet sözleşmesini güncellemek ve bölge merkezli dış politika çizgisini öne alarak yeni oluşmakta olan dünya düzeni içinde eşit, bağımsız bir aktör olarak var olmak.

Ve en önemlisi: Dünya'da değişen bu kuvvet dengesi Atlantik karşıtı olsa da, ideolojik-siyasal içeriği otoriter ve görece faşizme yakın. 100 yıl sonra içinde bulunduğumuz aynı kurtuluş koşullarını diktatörlükle ya da askerileşmiş iktidarlara değil; kurucu meclisle, halkçı programla, demokratik bir cumhuriyet siyasetiyle aşmak dışında yolumuz yok. Yeniden kurtuluş, yeniden demokratik, laik, gerçekten halkçı bir cumhuriyet kuruculuğunu siyasetleştirmemizle mümkün. Bu bizi, 21. Yüzyılın yükselen yeni otoriter iktidar tarzları karşısında 100 yıl sonra yeniden model yapacak. Üçüncü bir yol varsa, dış çelişkileri doğru okuyarak; çelişkilerden elbette yararlanarak, ama elbette iç siyasette doğru programla kuvvet olarak biz açacağız. Mecburuz. Laik, demokra-

tik cumhuriyet, halkçı siyaset ısrarımız bundan. Artık bu programı demokratik bir iktidar seçeneğine dönüştürmemiz dünyaya da “ dengeli, çokkutuplu bir dış politika içinde üçüncü bir yol mümkün” diyebilmekle eşanlımlı.

Günlük okumalar değil, uzağı gören stratejiler zamanı.

*Bugün Türkiye'nin en temel sorunlarının merkezin-
de gücün Saray etrafında toplandığı yeni rejim yapı-
lanması bulunmaktadır. Saray, yağma politikalarının
arkasındadır; Saray, otoriterleşme-diktacı merkezi-
leşme, yasama ve yargının alanına doğru genişleme
bakımından fiili güç odağıdır. Saray, başkanlık adı al-
tındaki arayışı için ülkeyi seçimden seçime götürmek-
tedir. Saray için tek öncelik vardır: Rejimin yeni, Saray
merkezli karakterini kurumsallaştırmak.*

*Atatürkçülere, sosyal demokratlara, sosyalistlere, li-
berallere, demokratlara, milliyetçilere, muhafazakâr-
lara, radikal demokratlara tartışma önerim ve çağ-
rımıdır: Asgari ilkelerde birlik ve birlikte asgari çıkış.
Büyük ayrılıklarda değil, ilkeli aynılıklar etrafında bu-
luşma. Zamanıdır.*

Bu kitap, kanaatlerin egemenliğine direnerek eleştirel dü-
şünce üretmekte ısrar eden çok az sayıda yazar arasında,
Marx'tan, Schmitt'e, Gramsci'den Poulantzas'a zengin bir
teorik, kavramsal alet çantasıyla, bir siyaset bilimci ola-
rak ve tarihçi duyarlılığıyla çalışan Deniz Yıldırım'ın yazı-
larından oluşuyor. Yıldırım, hem AKP'nin on dört yılının ta-
rihinin en önemli dönemeçlerini irdeliyor hem de bu tarihi,
son Osmanlı sultanlarından, Cumhuriyetin kurulmasın-
dan bugüne bir "uzun dönem" içine yerleştiriyor; ortaya
özgün bir yorum koyuyor.

Ergin Yıldızoğlu

www.tekinyayinevi.com

/tekinyayinevi

/tekinyayinevi

ISBN 978-9944-61-194-7

9 789944 611947